gri gölgeler arasında

RUTA SEPETYS

Ruta Sepetys

Amerika Birleşik Devletleri'nin Michigan Eyaleti'nde doğup büyüyen *Ruta Sepetys*, Litvanyalı bir mültecinin kızıdır. Hillsdale Üniversitesi'nde Uluslararası Finans okumuştur. Üniversitedeki öğrenimi devam ederken Fransa'nın Toulon şehrinde ve Nancy bölgesinde "Avrupa Birliği" üzerine çalışmaları devam etmiştir.

Sepetys, mezuniyetinin ardından Los Angeles'a taşınmıştır. 1994 yılında, Sepetys Entertainment Group isimli bir şirket kurarak Grammy ödüllü ABD'li elektrogitar virtüözü Steve Vai'nin menajerliğini ve Emmy ödüllü film müziklerinin bestecisi Niels Bye Nielsen'ın yapımcılığını üstlenmiştir.

Gri Gölgeler Arasında yazarın, küçük bir çocukken Litvanya'dan kaçan babasından ilham alarak yazdığı ilk romanıdır.

Erdem ve sevginin buluştuğu gerçek bir trajedinin yüreklere dokunan öyküsü.

Los Angeles Times

Yazarın ilk romanı hafızalardan silinmeyecek kadar duygu yüklü ve sarsıcı.

The New York Times Book Review

Ruta Sepetys'in romanını okurken titizliğini ve özenini göz ardı edemeyeceksiniz. Acı dolu ve aynı zamanda muhteşem bir hikâye.

The Wall Street

Litvanya tarihinin karanlık günlerindeki insanların yaşam mücadelesine değinen, sürükleyici ve etkileyici bir roman.

Associated Press

Yazar ve kitapla ilgili daha fazla bilgi edinmek için:
http://rutasepetys.com/books/between-shades-of-gray/

© 2011, Ruta Sepetys
© 2010, Tudem Yayın Grubu • Cumhuriyet Bulvarı No: 302/501 35220
Alsancak–İZMİR

İlk basım 2011 yılında, ABD'de "Between Shades of Gray" adı ile
Penguin Group tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kitabın Türkçe yayın hakları Akçalı Ajans aracılığıyla alınmıştır.

ISBN: 978-605-63326-7-8

Birinci Basım: Ocak 2013 (2000 adet)

Yayınevi sertifika no: 11945 Matbaa sertifika no: 26886

Türkçeleştiren: Nilay Kaya
Editör: Zarife Biliz
Son Okuma: Müge Erel
Baskı ve Cilt: Ertem Matbaa • 0 312 284 18 14

Tüm hakları saklıdır.
Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.nin
tescilli markasıdır.

gri gölgeler arasında

RUTA SEPETYS

Deli

BÖLÜM 1

Geceliğimle götürdüler beni.

Geriye bakıyorum da bütün belirtiler ortadaydı. Şöminede yanan aile fotoğrafları, gece geç bir saatte en sevdiği gümüşlerini ve mücevherlerini paltosunun astarına diken annem ve işten dönmeyen babam... Küçük kardeşim Jonas sorular soruyordu. Ben de öyle, ama belki de belirtileri görmezden geliyordum. Sonraları annemle babamın kaçmaya yeltendiğini anladım.

Kaçmadık. Götürüldük.

14 Haziran 1941. Geceliğimi giyip kuzenim Joanna'ya mektup yazmak için masama kuruldum. On beşinci yaşgünüm için teyzemden hediye gelen fildişinden yeni yazı tahtamı ve kalem kutumu açtım.

Akşam esintisi, açık pencereden perdeyi dans ettirerek masamın üzerine süzüldü. İki yıl önce annemle diktiğimiz müge çiçeklerinin kokusunu duyabiliyordum. *Sevgili Joanna.*

Bu bir kapı çalma değildi. Sandalyemden sıçramama sebep olan ani bir gümbürtüydü. Sokak kapımız yumruklanıyordu. Evin içinde kimse kımıldamadı. Masamdan kalkıp koridora göz attım. Annem çerçeveli Litvanya haritasının karşısındaki duvara

yaslanmış kıpırdamadan duruyordu, gözleri kapalıydı ve yüzünde o zamana kadar hiç görmediğim bir endişe vardı. Dua ediyordu.

Kapı aralığından tek gözünü dikmiş bakan Jonas, "Anne," dedi. "Kapıyı açacak mısın? Kıracaklar sanki."

Annem başını çevirince odalarımızın kapısından bakan bizleri gördü. Zoraki gülümsedi. "Evet, tatlım. Açacağım kapıyı. Kimsenin kapımızı kırmasına izin vermem."

Ayakkabısının topukları koridorun ahşap zemininde yankılanıyor; uzun, ince eteği ayak bileklerinde dalgalanıyordu. Annem zarif ve güzeldi, etrafındaki her şeyi aydınlatan eşi bulunmaz gülüşüyle harikaydı aslında. Bal rengi saçlarımı ve açık mavi gözlerimi ondan aldığım için şanslıydım. Jonas ise gülüşünü ondan almıştı.

Girişte gürültüler duyuldu.

"NKVD!"[1] diye fısıldadı Jonas, yüzü giderek sararıyordu. "Tadas, komşularını bir kamyona koyup götürdüklerini söyledi. İnsanları tutukluyorlar."

"Hayır. Burada kimseyi tutuklamıyorlar," diye cevap verdim. Sovyet Gizli Polisi'nin bizim evimizde işi yoktu. Dinlemek için koridorda ilerledim ve bir köşeden gözetlemeye koyuldum. Jonas haklıydı. Üç NKVD subayı annemin etrafını sarmıştı. Kırmızı bordürlü mavi şapkalar giymişlerdi, şapkanın siperliği üzerine altın sarısı bir yıldız işlenmişti. Uzun boylu bir subay pasaportlarımızı tutuyordu.

"Daha fazla zamana ihtiyacımız var. Sabaha hazır oluruz," dedi annem.

Subay, "Yirmi dakika, yoksa sabahı görecek kadar yaşayamazsınız," diye karşılık verdi.

"Lütfen alçak sesle konuşun. Çocuklarım içeride," diye fısıldadı annem.

1 Sovyet İçişleri Halk Komiserliği. (Ç.N.)

Subay, "Yirmi dakika!" diye gürledi. Yanmakta olan sigarasını salonumuzun tertemiz zeminine atıp ayağıyla döşemenin üzerinde söndürdü.

Bizleri de aynı o sigara gibi ezip geçecekti.

BÖLÜM 2

Tutuklanıyor muyduk? Babam neredeydi? Odama koştum. Pencere kenarında bir somun ekmek ve altına sıkıştırılmış bir tomar ruble gözüme ilişti. Annem ona sıkı sıkıya yapışan Jonas'la birlikte kapıda belirdi.

"Ama anne nereye gidiyoruz? Ne yaptık ki biz?" diye sordu Jonas.

"Bu bir yanlış anlaşılma. Lina, beni dinliyor musun? Çok çabuk hareket etmeli ve bize gerçekten gerekli olan eşyalarımızı yanımıza almalıyız, çok sevdiklerimizi değil. Anlıyor musun? Lina! Elbiseler ve ayakkabılar önceliğimiz olmalı. Her şeyi tek bir bavula sığdırmaya çalış." Annem pencereden dışarı baktı. Ekmeği ve parayı çabucak pervazın önünden alarak perdeleri örttü. "Birileri size yardım etmeye kalkışırsa bunu kabul etmeyeceğinize dair bana söz verin. Bu sorunu kendi başımıza halledeceğiz. Ailemizi ya da arkadaşlarımızı bu işe karıştırmayacağız, anlıyor musunuz? Birileri size seslense bile yanıt vermeyin."

Jonas gene, "Tutuklanıyor muyuz?" diye sordu.

"Söz verin bana!"

"Söz veriyorum," dedi Jonas yavaşça. "Ama babam nerede?"

Annem duraksadı, gözlerini kırpıştırdı. "Buluşacak bizimle. Yirmi dakikamız var. Topla eşyalarını. Hemen!"

Odam gözlerimin önünde dönmeye başladı. Annemin sesi beynimin içinde yankılanıyordu. "Hemen. Hemen!" Neler oluyordu? Odasında koşuşturan on yaşındaki erkek kardeşimin sesi beni kendime getirdi. Dolaptan hızla bavulumu çıkarıp yatağımın üstünde açtım.

Tam olarak bir yıl önce, Sovyetler birliklerini sınırdan ülke içlerine doğru kaydırmaya başlamıştı. Sonra Ağustos'ta, Litvanya Sovyetler Birliği'ne resmen dâhil oldu. Yemek masasında bundan şikâyet ettiğim zaman babam bana hiddetle bağırmış ve asla, ama asla Sovyetler hakkında kötü şeyler söylememem gerektiğini söyleyip beni odama yollamıştı. O günden sonra bu konuda hiçbir şey söylemedim. Ama bunun hakkında çok düşündüm.

"Ayakkabılar Jonas, ayrıca çoraplar, bir de ceket!" Annemin koridorda bağırışını duyuyordum. Raftan aile fotoğrafımızı alıp yaldızlı çerçeveyi boş bavulun en dibine yerleştirdim. Fotoğraftaki yüzler her şeyden habersiz mutlu bir ifadeyle bana bakıyorlardı. İki yıl önce Paskalya'da çekilmişti fotoğraf. O zamanlar büyükannem hayattaydı. Gerçekten hapishaneye gidiyorsak onu da yanımda götürmek istiyordum. Ama hapishaneye gidiyor olamazdık. Yanlış bir şey yapmamıştık.

Evin her tarafından çarpılan kapıların sesleri ve gürültüler geliyordu.

"Lina," dedi annem, aceleyle elleri dolu bir halde odama girerek. "Acele et!" Dolabımı ve çekmecelerimi açıp çıldırmışcasına eşyaları bavuluma doldurmaya başladı.

"Anne, resim defterimi bulamıyorum. Nerede?" diye sordum panik halinde.

"Bilmiyorum. Yenisini alırız. Topla eşyalarını. Çabuk!"

Jonas koşarak odama geldi. Okul üniformasını giymiş, küçük kravatını takmış, elinde çantasını tutuyordu. Sarı saçları düzgünce yana taranmıştı.

"Ben hazırım anne," dedi titreyen bir sesle.

"Ha-hayır!" Jonas'ın okula gider gibi giyindiğini gören annem kekelemeye başladı. Düzensiz bir nefes alıp sesini alçalttı. "Hayır tatlım, bavulunu almalısın. Gel benimle." Jonas'ı kolundan tutup odasına götürdü. "Lina, çoraplarını ve ayakkabılarını giy. Çabuk!" Yağmurluğumu bana fırlattı. Onu giydim.

Sandaletlerimi giydim, iki tane kitap, iki saç tokası ve saç fırçamı aldım. Resim defterim neredeydi? Yazı tahtamı, kalem kutumu, masamdaki rubleleri aldım ve bavuluma yığdıklarımızın üzerine yerleştirdim. Bavulun kilitlerini sertçe kapayıp hızla odadan çıktım. Perdeler hâlâ masanın üzerinde duran taze ekmeğin üzerinde dalgalanıyordu.

***

Fırının cam kapısında yansımamı görüp bir an duraksadım. Çenemde yeşil renkte küçük bir boya izi vardı. Onu silip kapıyı ittim. Kafamın üzerinde asılı bir zil çıngırdadı. Dükkân sıcaktı ve maya kokuyordu.

"Lina, seni görmek ne güzel!" Fırıncı kadın benimle ilgilenmek için aceleyle tezgâha koştu. "Sana nasıl yardımcı olabilirim?"

Onu tanıyor muydum? "Pardon ama ben sizi..."

"Kocam üniversitede profesör. Babanla aynı üniversitedeler," dedi. "Seni ailenle birlikte şehirde görmüşlüğüm var."

Başımı salladım. "Annem bir ekmek almamı istedi," dedim.

"Tabii ki," dedi kadın tezgâhın arkasına koşturarak. Bir kese kâğıdına ekmeği sararak bana verdi. Parayı uzattığımda, başını hayır anlamında salladı.

"Lütfen," diye fısıldadı, "size olan borcumuzu asla ödeyemeyiz."

"Anlamıyorum." Elimde bozukluklarla ona yaklaştım. Beni görmezden geldi.

Zil gene çıngırdadı ve dükkâna birisi girdi. "Ailene en iyi dileklerimi ilet," dedi kadın müşterisiyle ilgilenmeye giderken.

O gece babama bu ekmek meselesini sordum.

"Büyük incelik ama hiç gerek yoktu," dedi.

"Ama sen ona ne yaptın ki?"

"Hiçbir şey Lina. Ödevini bitirdin mi?"

"İyi ama bedava ekmeği hak etmek için bir şeyler yapmış olman gerekir," diyerek ısrar ettim.

"Ben hiçbir şeyi hak ediyor değilim. İnsan doğru olanı takdir ve ödül beklemeden yapar Lina. Şimdi, hadi bakalım ödevinin başına."

BÖLÜM 3

Annem Jonas için de benimkinin büyüklüğünde bir bavul hazırladı. Bavulun büyüklüğü, ufak tefek bir çocuk olan Jonas'ın iyice küçük görünmesine neden olmuştu. Jonas bavulu ancak iki eliyle sürükleyerek taşıyabiliyordu. Ne bavulun ağırlığından şikâyet etti ne de yardım istedi.

Kırılan cam porselenlerin sesi evin içinde kısa aralıklarla yankılanmaya başladı. Annemi yemek odasında, en sevdiği kristalleri ve porselenleri kırıp dökerken bulduk. Yüzü terden parlıyordu, altın sarısı lüleleri yüzüne düşmüştü.

"Anne, hayır!" diye bağırdı Jonas, yere saçılmış kırıkların üzerine doğru koşarak.

Camlara dokunmasına izin vermeden çektim onu. "Neden en güzel eşyalarını kırıyorsun anne?" diye sordum.

Annem durdu ve elindeki kırık porselen fincana baktı. "Çünkü onları çok seviyorum." Fincanı yere fırlattı, düşüp kırılışını bile seyretmeden bir başkasına uzandı.

Jonas ağlamaya başladı.

"Ağlama hayatım. Daha güzel şeyler alırız kendimize."

Kapı sarsılarak açıldı ve üç NKVD subayı süngülü tüfekleriyle evimize girdi.

"Ne oldu burada?" diye emir verircesine sordu uzun boylu olanı, bir yandan da hasarı saptamaya çalışıyordu.

Annem soğukkanlılıkla, "Kazara oldu," diye cevap verdi.

"Sovyet malına zarar vermiş bulunuyorsunuz," diye bağırdı subay.

Jonas, her an bavulunun da bir Sovyet malına dönüşebileceği endişesiyle onu yanına çekti.

Annem dağılmış olan lülelerini düzeltmek için girişteki aynaya bakarak şapkasını taktı. NKVD subayı tüfeğiyle annemin omzuna sertçe vurarak yüzünün aynaya çarpmasına neden oldu. "Burjuva domuzları, zamanınızı hep boşa harcarsınız zaten. O şapkaya ihtiyacın olmayacak," diye alay etti subay.

Annem doğrulup kendine çekidüzen verdi, eteğini ve şapkasını düzeltti. Buklelerini tekrar düzeltip şapkasındaki inci broşu yerine yerleştirmeden önce "Afedersiniz," dedi memura soğuk bir şekilde.

Afedersiniz? Gerçekten söylediği bu muydu? Bu adamlar gecenin bir köründe evimizi basıp kafasını aynaya çarpıyorlardı ve annem onlardan kendisini affetmelerini mi istiyordu? Annem uzun gri paltosuna uzandığında birden fark ettim. Sovyet memurlarıyla, bir sonraki elinin nasıl geleceğini bilmeyen bir kâğıt oyuncusu gibi dikkatle oynuyordu. Paltosunun içine mücevherlerini, önemli belgeleri, gümüşleri ve diğer değerli eşyaları dikişi geldi bir an aklıma.

Dikkati annemden ve paltodan uzaklaştırmaya çalışarak, "Tuvalete gitmem gerek," dedim.

"Otuz saniyen var."

Banyonun kapısını kapatıp aynada kendime baktım. Yüzümün ne kadar çabuk değişip solabileceği hakkında hiçbir fikrim yoktu. Bilseydim, yüzümü hep hatırlayabilmek için aynadaki yansımama daha uzun süre bakardım. On yılı aşkın bir süre boyunca bakacağım son ayna bu olacaktı.

BÖLÜM 4

Sokak lambaları sönmüştü. Yol neredeyse kapkaranlıktı. Subaylar onlara ayak uydurmamız için bizi zorlayarak peşimizde uygun adım yürüyorlardı. Bayan Raskunas'ın perdenin arkasından dışarıyı gözetlediğini gördüm. Baktığımı gördüğü an gözden kayboldu. Annem dirseğiyle kolumu dürtükledi; bu hareketi, başımı eğik tutmam gerektiği anlamına geliyordu. Jonas bavulunu taşımakta zorlanıyordu. Bavul bacaklarına çarpıp duruyordu.

"*Davai!*"[2] diye emretti subay. "Acele et."

Dörtyol ağzına kadar, büyük bir karaltıya doğru uygun adım ilerledik. Etrafı NKVD subaylarıyla çevrili büyük bir kamyondu bu karaltı. Aracın arkasına yaklaştığımızda, bavullarının üzerine oturmuş insanlar gördüm.

Hiçbir subayın paltosuna dokunmasını istemeyen annem, "Onlardan önce sen beni iterek kaldır," diye fısıldadı aceleyle. Söylediği gibi yaptım. Subaylar Jonas'ı kaldırdılar. Yüzükoyun kapaklandı, bavulunu üzerine fırlattılar. Bense düşmeden kamyona çıkmayı başardım. Ayağa kalktığımda bir kadın bana baktı ve eliyle ağzını kapadı.

2 *Davai:* Rusça, "devam", "hadi" anlamına gelir. (Ç.N.)

"Lina, canım, önünü ilikle," diye talimat verdi annem. Başımı eğip önüme baktığımda çiçek desenli geceliğimi gördüm. Telaştan ve resim defterimi ararken, üzerimi değiştirmeyi unutmuştum. Ayrıca sırım gibi uzun boylu, sivri burunlu bir kadının Jonas'a baktığını fark ettim. Bayan Grybas. Okuldaki, evde kalmış sert öğretmenlerden biriydi. Birkaç kişiyi daha tanıdım: kütüphaneci, yakınlardaki bir otelin sahibi ve babamın sokakta konuştuğunu gördüğüm birtakım adamlar.

Hepimiz listedeydik. Listenin ne olduğunu bilmiyordum, sadece listede olduğumuzu biliyordum. Bizimle birlikte oturan diğer on beş kişi de belli ki aynı durumdaydı. Kamyonun arka kapısı çarpılarak kapandı. Önümdeki kel kafalı adamdan hafif bir inleme sesi geldi.

"Hepimiz öleceğiz," dedi yavaşça. "Kesinlikle öleceğiz."

"Saçmalık!" dedi annem bir solukta.

"Ama öyle," diye ısrar etti adam. "Buraya kadarmış."

Kamyon, insanları oturdukları yerden fırlatan bir sarsıntıyla hareket edip ilerlemeye başladı. Kel kafalı adam aniden kalkıp kamyonun kasasından atladı. Kaldırıma çarptı ve kapana yakalanan bir hayvan gibi acı bir kükreme saldı. Kamyondaki insanlar çığlık attılar. Tekerlekler tiz bir ses çıkararak durdu ve subaylar dışarı atladı. Arka kapıyı açtıklarında adamı yerde acılar içinde kıvranırken gördüm. Onu kaldırıp büzülmüş bedenini gerisin geriye kamyona fırlattılar. Bacaklarından birisi ezilmişe benziyordu. Jonas, yüzünü annemin koluna gömdü. Ben de elini tuttum. Titriyordu. Gözlerim kararadı. Gözlerimi sıkıca kapatıp tekrar açtım. Kamyon yeniden sarsılarak ilerlemeye başladı.

"HAYIR!" diye inledi adam bacağını tutarken.

Kamyon, hastanenin önünde durdu. Herkes kel kafalı adamın yaralarıyla ilgilenileceği umuduyla rahatlamış görünüyordu. Ama öyle bir şey yapmadılar. Bekliyorlardı. Listede olan bir kadın doğum yapıyordu. Göbek kordonu kesilir kesilmez bebek de anne de kamyona fırlatılacaktı.

BÖLÜM 5

Neredeyse dört saat geçmişti. Hastanenin önünde, araçta mahsur bir halde karanlıkta oturduk. Başka kamyonlar da geçti. Bazılarının içinde büyük tel kafeslerle kapatılmış insanlar vardı.

Sokaklar hareketlenmeye başlamıştı. Subaylardan bir tanesi anneme, "Biz erken geldik," şeklinde bir yorumda bulunup saatine baktı. "Üçe yaklaşıyor."

Sırtüstü yatan kel kafalı adam yüzünü Jonas'a çevirdi. "Oğlum, ellerinle ağzımı kapa ve burnumu sık. Nefes almama izin verme sakın."

"Öyle bir şey yapmayacak," dedi annem Jonas'ı yanına çekerek.

"Aptal kadın. Bunun sadece bir başlangıç olduğunu görmüyor musun? Haysiyetimizle ölmek için hâlâ şansımız var."

"Elena!" Sokaktan ıslık gibi bir ses geldi. Annemin kuzeni Regina'nın gölgeler arasında saklandığını gördüm.

"Sırtüstü yatınca biraz daha rahatladınız mı?" diye sordu annem kel kafalı adama.

"Elena!" Ses biraz daha yüksekçe, yeniden duyuldu.

Kamyonun diğer tarafında sigara içen NKVD subayına göz atarak, "Anne, sanırım sana sesleniyor," diye fısıldadım.

Annem, "Bana seslenmiyor; bu kadın deli," dedi yüksek sesle. "Yoluna git ve bizi rahat bırak!" diye bağırdı.

"Ama Elena, ben..."

Annem kuzenini tamamen görmezlikten gelip kafasını çevirdi ve benimle derin bir sohbetteymiş gibi davrandı. Kel kafalı adamın yanında, yerde küçük bir paket sıçradı. Adamın elleri paketi açgözlülükle kavradı.

"Siz mi haysiyetten bahsediyorsunuz beyefendi?" dedi annem. Adamın ellerinden paketi hızla kapıp bacaklarının altına yerleştirdi. Paketin içinde ne olduğunu merak ettim. Nasıl oluyor da annem kendi kuzenine, "Bu kadın deli," diyebiliyordu? Regina onu bulmak için büyük risk altına girmişti.

Takım elbiseli bir adam, "Siz üniversitenin dekanı Kostas Vilkas'ın eşisiniz, değil mi?" diye sordu. Annem ellerini ovuşturarak başını evet anlamında salladı.

***

Annemin avuçlarını ovuşturmasını izledim.

Yemek odasında fısıltılar bir yükselip bir alçalıyordu. Adam saatlerdir oturuyordu. "Tatlım, yeni yaptığım kahveyi götür misafirlere," dedi annem.

Yemek odasının en ucuna gittim. Kapalı pencereler ve güneşlikler yüzünden içeri hapsolmuş bir sigara bulutu masanın üzerinde havada asılı kalmıştı.

"Memlekete iade, eğer yanlarına kalırsa," dedi babam. Beni kapının ağzında görünce söylediklerini yarıda kesti.

Elimde gümüş kahve demliği, "Kahve içmek isteyen var mı?" diye sordum.

Bazıları yere baktı. Bazıları ise öksürdü.

Babamın üniversitedeki arkadaşlarından biri, "Lina, giderek genç bir hanımefendiye dönüşüyorsun," dedi. "Ayrıca çok yetenekli bir ressam olduğunu duydum."

"Gerçekten de öyle!" dedi babam. "Kendine has bir stili var. Fevkâlede zeki de," diye ekledi göz kırparak.

"O halde annesine çekmiş," diyerek adamlardan biri şaka yaptı. Herkes güldü.

"Söyle bana Lina," dedi gazeteye yazılar yazan bir adam, "bu yeni Litvanya hakkında ne düşünüyorsun?"

"Şey," babam çabucak araya girdi. "Bu küçük bir kız için pek de uygun bir sohbet konusu sayılmaz, değil mi?"

"Bu genci yaşlısı herkes için bir sohbet konusu haline gelecek Kostas," dedi gazeteci. "Hem," dedi gülerek. "Gazeteye basacak değilim ya söylediklerini."

Babam koltuğunda kıpırdandı.

"Sovyet topraklarına katılmamız hakkında ne düşünüyorum, öyle mi?" Babamla göz teması kurmaktan kaçınarak duraksadım, "Josef Stalin'in bir zorba olduğunu düşünüyorum. Bence birliklerini Litvanya'dan kovmalıyız. Buraya gelip istediklerini alamazlar ve..."

"Bu kadar yeter Lina. Kahveyi bırak ve mutfakta annene yardım et."

"Ama bu doğru!" diyerek ısrar ettim. "Bunu yapmaları doğru değil."

"Yeter!" dedi babam.

Kısa bir süre için mutfağa dönüp hemen ardından gizlice konuşmalarını dinledim.

"Cesaretlendirme onu, Vladas. O kadar inatçı bir kız ki ödümü patlatıyor," dedi babam.

"O halde," diye cevapladı gazeteci. "Nasıl da babasına benzediğini şimdi görmüş olduk, değil mi? Gerçek bir partizan yetiştirmişsin, Kostas."

Babam bir şey demedi. Toplantı sona erdi ve adamların hepsi değişik zaman aralıklarıyla kimisi sokak kapısından kimisi arka kapıdan evden ayrıldı.

***

"Üniversite mi?" dedi hâlâ acıyla irkilip duran kel kafalı adam. "O zaman o çoktan gitmiştir."

Midem birisi yumruklamış gibi kasıldı. Jonas umutsuz bir yüzle anneme döndü.

"Aslında ben bankada çalışıyorum ve babanı daha bugün öğlen gördüm," dedi bir adam Jonas'a gülerek. Yalan söylediğini biliyordum. Annem adamı başıyla minnettarlıkla selamladı.

"Mezarına giderken görmüş olmalısınız o halde," dedi asık suratlı kel kafalı adam.

Çenesini kapatmak için ne kadar tutkal gerektiğini merak ederek ters ters baktım ona.

"Ben bir pul koleksiyoncusuyum. Alelade bir koleksiyoncu. Beni ölüme teslim ediyorlar çünkü diğer ülkelerdeki koleksiyoncularıyla yazışmalar yapıyorum. Üniversiteden birisi kesinlikle listenin başında yer alacaktır..."

"Kapa çeneni!" diyerek patladım.

"Lina!" dedi annem. "Hemen özür diliyorsun. Bu zavallı beyefendi korkunç bir acı içinde, ne söylediğinin farkında değil."

Adam bana bakarak, "Ne söylediğimin gayet farkındayım," diye cevapladı.

Hastane kapılarının açılmasıyla birlikte muazzam bir çığlık duyuldu. Bir NKVD subayı kanlı bir hastane geceliği içindeki çıplak ayaklı bir kadını merdivenlerde sürüklüyordu. "Bebeğim! Lütfen bebeğime zarar vermeyin!" diyerek haykırdı kadın. Başka bir subay, elinde bohça gibi bir şeyle çıkageldi. Bir doktor koşarak gelip subayı yakaladı.

"Lütfen, yeni doğmuş bir bebeği alamazsınız. Yoksa yaşamaz!" diye bağırdı. "Yalvarıyorum size beyefendi. Lütfen!"

Subay doktora döndü ve postalının topuğuyla diz kapağına bir tekme attı.

Kadını kamyona bindirdiler. Annem ile Bayan Grybas kel kafalı adamın yanına yığılmış olan kadına yer açmak için atıldılar. Bebeği aldılar.

"Lina, lütfen," dedi annem pembe tenli bebeği bana uzatarak. Bohça gibi sarılmış bebeği tuttum ve birden küçük bedenin ceketimin içine dek işleyen sıcaklığını hissettim.

"Tanrım, lütfen, bebeğim!" diye ağlıyordu kadın bana bakarak. "Lütfen, bebeğimi kurtar!"

Bebek usul usul ağlamaya başlarken minicik yumruklarıyla havayı yumrukluyordu. Yaşam savaşı başlamıştı.

BÖLÜM 6

Bankada çalışan adam anneme ceketini verdi. Annem ceketi genç annenin omuzlarına sarıp yüzüne düşen saçları düzeltti.

"Her şey yolunda canım," dedi genç kadına.

Kadın nefes nefese, "Vitas'ı, kocamı götürdüler," dedi.

Kundaktaki pembe yüze baktım. Yeni doğan bu canlı hayata geleli sadece birkaç dakika olmuştu, ama şimdiden Sovyetler tarafından bir suçlu sayılıyordu. Bebeği kendime çekip alnına bir öpücük kondurdum. Jonas bana yaslandı. Eğer bunu bir bebeğe yapıyorlarsa kim bilir bize neler yapacaklardı?

"Adın ne canım?" dedi annem.

"Ona." Boynunu uzattı. "Çocuğum nerede?"

Annem çocuğu benden alıp kadınının koynuna verdi.

Kadın, "Bebeğim, benim tatlı bebeğim," diye ağlayarak çocuğunu öptü. Kamyon sarsıla sarsıla ilerliyordu. Yalvaran gözlerle anneme baktı.

"Bacağım!" diye inledi kel kafalı adam.

"Aranızda tıp eğitimi alan var mı?" diye sordu annem kamyondaki herkese tek tek bakarak. İnsanlar başlarını hayır anlamında salladılar. Bazılarıysa bakmadı bile.

"Bacağı sarmayı deneyeceğim," dedi bankada çalışan adam. "Kullanabileceğim düz, tahta gibi bir şey var mı kimsede? Birbirimize yardım edelim lütfen." İnsanlar çantalarında olabilecek şeyleri düşünerek huzursuzca kıpırdandılar.

"Buyrun," dedi Jonas bana yaslanarak. Okulda kullandığı cetvelini çıkarmıştı. Geceliğimi gördüğünde soluksuz kalan yaşlı kadın ağlamaya başladı.

"Pekâlâ, evet, bu çok iyi. Teşekkür ederim," dedi adam cetveli alırken.

"Teşekkürler canım," dedi annem Jonas'a gülümseyerek.

"Cetvel mi? Bacağımı küçük bir cetvelle mi saracaksınız? Siz hepiniz çıldırdınız mı?" diyerek feryat etti kel kafalı adam.

"Şu an için yapabileceğimiz en iyi şey bu," dedi bankada çalışan adam. "Bunu bağlayabileceğim bir şeyi olan var mı?"

"Birileri beni vursun lütfen!" diye bağırdı kel kafalı adam.

Annem boynundaki ipek fuları çekip bankada çalışan adama verdi. Kütüphaneci de boynundaki fuların düğümünü çözdü. Bayan Grybas ise çantasını karıştırmaya başladı. Ona'nın hastane geceliği kandan sırılsıklam olmaya başlamıştı.

Midem bulandı. Gözlerimi kapayıp beni rahatlatacak herhangi bir şey düşünmeye çalıştım. Resim defterimi hayal ettim. Elimin hareket edişini hissediyordum. İmgeler, zihnimde bir film şeridi gibi dönüyordu. Evimiz, mutfakta babamın kravatını bağlayan annem, müge çiçekleri, büyükannem... Büyükannemin yüzü beni bir şekilde yatıştırdı. Bavuluma sıkıştırılmış fotoğrafını düşündüm. "Büyükanne," diye mırıldandım. "Bize yardım et."

Şehir dışındaki küçük bir tren istasyonuna vardık. Bizim gibi insanlarla dolu Sovyet kamyonları demiryolunu kaplamıştı. Bir kadınla adamın dışarı sarktığı bir kamyonla yan yana gidiyorduk. Kadının yüzü gözyaşlarıyla ıpıslaktı.

"Paulina!" diye bağırdı. "Kızımız Paulina orada mı?" Geçerken başımı hayır anlamında salladım.

"Neden Kaunas İstasyonu'nda değil de, şehir dışında bir istasyondayız?" diye sordu yaşlı bir kadın.

"Hepimizi ailelerimizle bir arada tutmaları daha kolay olacağı için muhtemelen. Merkez istasyon çok kalabalık, biliyorsunuz," dedi annem.

Annemin ses tonu kesinlikten uzaktı. Kendini ikna etmeye çalışıyordu. Etrafa bakındım. İstasyon, karanlık ormanlarla çevrili ıssız bir alana sıkışmıştı. Ucu kaldırılmış bir halı ve halının altına bizleri süpüren devasa bir Sovyet süpürgesi canlandı gözümde.

BÖLÜM 7

"Davai!" diye bağırdı bir NKVD subayı kamyonun arka kapısını açarken. Rayların arası araçlarla, memurlarla ve ellerinde bavullarıyla insanlarla dolup taşıyordu. Her geçen an gürültü daha da yükseliyordu.

Annem eğilerek ellerini omuzlarımıza koydu. "Bana yakın durun. Gerekirse paltomun ucundan tutun. Birbirimizden ayrılmamalıyız." Jonas annemin paltosuna yapıştı.

Kamyondaki erkeklerden birini hızla çekip yere iten bir subay, "Davai!" diye bağırdı. Annem ve bankada çalışan adam diğerlerine yardım etmeye başladı. Ona'yı aşağı indirirlerken bebeği ben tuttum.

Kel kafalı adam, kamyondan indirilirken acıyla kıvranıyordu.

Bankada çalışan adam bir NKVD subayına yaklaştı: "Tıbbi yardıma ihtiyacı olan insanlar var. Lütfen bir doktor getirin." Subay, adamı görmezden geldi. "Doktor! Hemşire! Tıbbi yardıma ihtiyacımız var!" diye bağırdı adam kalabalığa doğru.

Kel kafalı adam, "Merhamet," dedi görevlilere doğru. "Merhamet edin, lütfen."

Subay, bankada çalışan adamı yakalayıp sırtına bir tüfek dayadı ve önünde uygun adım yürütmeye başladı. "Bavulum!" diye

bağırdı adam. Kütüphaneci kadın, adamın bavulunu aldı ama ona yetişemeden adam kalabalıkta kaybolmuştu bile.

Litvanyalı bir kadın durdu ve hemşire olduğunu söyledi. Hepimiz etraflarında bir çember oluşturmuşken Ona ve kel kafalı adamla ilgilenmeye başladı. Ortalık pisti. Ona'nın çıplak ayakları simsiyah olmuştu bile. Sürüyle insan, umutsuz yüzlerle yanımızdan geçip gidiyordu. Okuldan bir kızın annesiyle birlikte yanımızdan geçtiğini gördüm. Grubumuza yaklaşırlarken kız el sallamak için kolunu kaldırdığında annesi kızın gözlerini kapadı.

"Davai!" diye bağırıyordu subayın biri.

Annem, "Bu insanları bırakamayız," dedi. "Sedye getirmeniz lazım."

Subay bir kahkaha attı. "Siz taşıyın o zaman onları."

Öyle yaptık. Kamyondaki erkeklerden ikisi, inleyip duran kel kafalı adamı taşıdı. Annem Ona'nın yürümesine yardım ederken, ben bebeği ve bir bavulu taşıdım. Jonas bavulların kalanıyla boğuşurken, Bayan Grybas ve kütüphaneci ona yardım ettiler.

Perona geldik. Gözle görülür bir kargaşa vardı. Aileleri birbirlerinden ayırıyorlardı. Çocuklar çığlık atıyor, anneler yalvarıyordu. İki subay bir adamı çekip götürüyordu. Adamın onları engellemeye çalışan karısını yerde sürüklüyorlardı. Birkaç adım sonra da tekmeleye başladılar.

Kütüphaneci kadın bebeği benden aldı.

Annemin paltosuna sıkıca tutunmaya devam eden Jonas, "Anne, babam burada mı?" diye sordu.

Ben de aynı şeyi merak ettim. Sovyetler, babamı ne zaman ve nerede almıştı? Babam işe giderken mi? Belki de öğle tatilinde gazete kuyruğundayken? Peronda duran insan yığınına baktım. Yaşlı insanlardı. Litvanya yaşlılarını el üstünde tutar, burada ise hayvan muamelesi görüyorlardı.

"Davai!" Bir NKVD subayı Jonas'ı omuzlarından yakalayıp sürüklemeye başladı.

"HAYIR!" diye çığlık attı annem.

Jonas'ı götürüyorlardı. Huysuz bir yaşlının bacağını bağlamak için küçük cetvelini çıkarıp veren, evdeki böcekleri öldürmek yerine onları dışarı çıkaran benim tatlı küçük kardeşimi.

"Anne! Lina!" diye çığlık attı kollarını sallayarak.

Peşlerinden çılgınca koşarak, "Durun!" diye bağırdım. Annem subayı yakalayıp düzgün ve akıcı bir Rusçayla konuşmaya başladı. Subay durup annemi dinledi. Annem sesini alçaltmıştı ve soğukkanlı bir şekilde konuşuyordu. Tek kelimesini bile anlayamıyordum. Subay Jonas'ı ileri savurdu. Kolundan yakaladım. Bir yandan omuzları hıçkırıklarla sarsılırken, vücudu titriyordu. Pantolonunun önünde büyük bir ıslaklık lekesi belirdi. Başını eğip ağlamaya başladı.

Annem cebinden bir tomar ruble çıkarıp gizlice subaya uzattı. Subay paraları aldı. Sonra baş hareketleriyle anneme bir şeyler söyledi. Annemin eli yukarı gitti, boynundaki kehribar kolyeyi çözdü ve NKVD subayının eline koydu. Subay tatmin olmuşa benzemiyordu. Annem Rusça konuşmaya devam etti ve paltosunun cebinden bir cep saati çıkardı. O saati biliyordum. Babamındı, arkasına altın harflerle babamın adı işlenmişti. Subay saati kapıp Jonas'ı bıraktı ve yanımızdaki insanlara bağırmaya başladı.

Bir insanın hayatının bedelinin ne olduğunu hiç merak ettiniz mi? O sabah kardeşim Jonas'ın hayatının bedeli bir cep saatiydi.

BÖLÜM 8

"Tamam canım, her şey yolunda. Hepimiz iyiyiz," dedi annem Jonas'a sarılarak. Yüzünü ve yüzündeki gözyaşlarını öpüyordu. "Değil mi Lina? Hepimiz iyiyiz."

"Doğru," dedim sessizce.

Jonas ağlayarak ellerini pantolonunun önüne götürdü. Önündeki ıslaklıktan utanmıştı.

"Bunu kafana takma, aşkım. Sana giyecek başka şeyler buluruz," dedi annem. Jonas'ın önünde durarak utancını gizlemeye çalışıyordu. "Lina, kardeşine ceketini ver."

Ceketimi çıkarıp anneme verdim.

"Sadece kısa bir süre bunu giyeceksin, tamam mı?"

"Anne, neden beni götürmek istedi o?" diye sordu Jonas.

"Bilmiyorum canım. Ama şimdi bir aradayız."

Bir arada. Orada, kargaşanın ortasında, peronda, ben çiçekli geceliğim, kardeşim neredeyse yere değen yazlık mavi kız ceketiyle oturuyorduk. Ne kadar gülünç görünüyor olmalıydık, ama kimse dönüp bize bakmadı bile.

"Bayan Vilkas, acele edin!" Evde kalmış öğretmenin, Bayan Grybas'ın genizden gelen sesiydi bu. Telaşla bizi yanına çağırdı. "Buradayız. Acele edin, insanları ayırıyorlar."

Annem Jonas'ın elini kaptı. "Hadi çocuklar!" Dibe mi çekileceğini yoksa yüzeyde mi kalacağını bilemeden fırtınada yol alan küçük bir tekne gibi karanlıkta ilerledik. Birbirine bağlı kırmızı ahşap vagonlar peron boyunca göz alabildiğince sıralanmış, uzayıp gidiyordu. Derme çatma, kirli, içlerinde hayvanların taşındığı cinstendiler. Yığınlarca Litvanyalı, eşyalarıyla birlikte bunlara doluştu.

Annem, omuzlarımızdan ite kaka bizi kalabalığın içinde yönlendiriyordu. Bavulları sıkıca kavramaktan bembeyaz olmuş parmak eklemleri gördüm. Subaylar çantalardan dökülenlerin üzerine basarken insanlar dizlerinin üzerine çökmüş ağlıyor, açılan çantalarını bağlıyordu. Varlıklı çiftçiler ve aileleri, kovalarla döke saça süt ve peynir kalıpları taşıyordu. Küçük bir oğlan neredeyse kendi boyunda bir sosisi taşıyarak geçti. Sosisi düşürdü ve sosis kalabalıkta anında ayaklar altında kaldı. Akordeon taşıyan bir adam yanımdan koşarak geçerken, gümüş şamdan taşıyan kadının biri bana çarptı. Evimizde ayaklar altında ezilen güzel eşyalarımızı düşündüm.

"Çabuk!" diye bağırdı Bayan Grybas bize işaret ederek. "Bunlar Vilkas ailesi," dedi elinde pano tutan bir subaya. "Bu vagondalar."

Annem vagonun önünde durup insanlara tek tek baktı. *Lütfen*, diyordu gözleri babamı ararken.

"Anne," diye fısıldadı Jonas. "Bu vagonlar domuzlar ve inekler için."

"Evet, biliyorum. Biraz macera yaşayacağız, tamam mı?" Jonas'ı kaldırıp vagona bindirdi ve sonra sesleri duydum; bir bebek ağlıyor, bir adam inliyordu.

"Anne, hayır," dedim. "Bu insanlarla birlikte olmak istemiyorum."

"Kes şunu Lina. Bize ihtiyaçları var."

"Başka birileri yardım edemez mi? Bizim de yardıma ihtiyacımız var."

Jonas trenin hareket edeceğinden endişe duyarak, "Anne," dedi. "Geliyorsun değil mi?"

"Evet canım, geliyoruz. Şu çantayı alır mısın?" Annem bana döndü. "Lina, seçeneğimiz yok. Kardeşinin korkmaması için elinden geleni yap lütfen."

Bayan Grybas anneme yetişti. Peki ya ben? Ben de korkuyordum. Bunun önemi yok muydu? *Baba, neredesin?* Tam bir cehennem yerine dönmüş olan perona baktım. Koşmayı, artık koşamayacak hale gelene kadar koşmayı düşündüm. Babamı aramak için üniversiteye kadar koşabilirdim. Evimize koşabilirdim. Sadece ve hiç durmadan koşabilirdim.

"Lina." Annem önümde durdu ve çenemi kaldırdı. "Biliyorum. Korkunç bu," diye fısıldadı. "Birlikte olmalıyız. Bu çok önemli." Alnımdan öpüp beni vagona doğru çevirdi.

"Nereye gidiyoruz?" diye sordum.

"Henüz bilmiyorum."

"Bu sığır vagonlarına binmek zorunda mıyız?"

"Evet, ama uzun sürmeyeceğine eminim," dedi annem.

BÖLÜM 9

Kapısı açık olduğu halde vagonun içi havasızdı ve türlü insan kokusuyla doluydu. İnsanlar, eşyalarının üzerinde sıkış tepiş bir halde oturuyorlardı. Vagonun dibine, raf niyetine bir iki metre genişliğinde tahta plakalar yerleştirilmişti. Ona, tahtalardan birisinin üzerine oturmuştu. Bebeği göğsünde ağlıyordu.

"Of!" Kel kafalı adam bacağıma çarptı. "Dikkat et kızım! Neredeyse eziyordun beni."

"Erkekler nerede?" diye sordu annem Bayan Grybas'a.

"Onları götürdüler."

"Bu vagonda yaralılara yardım etmeleri için erkeklere ihtiyacımız var," dedi annem.

"Hiç erkek yok. Bir şekilde gruplara ayrıldık. İnsanları buraya getirip duruyorlar. Bazı yaşlı erkekler var ama hiçbiri güçlü değil," dedi Bayan Grybas.

Annem vagonda etrafına bakındı. "Küçükleri en üstteki tahta sıraya oturtalım. Lina, Ona'nın alttaki sıradan kalkmasına yardım et ki oraya daha fazla çocuk oturtabilelim."

"Aptal olma kadın," diye bağırdı kel kafalı adam. "Yer açarsan daha fazla insanı tıkarlar buraya."

Kütüphaneci kadın, benden daha kısa boylu, tıknaz ve güçlüydü. Ona'yı kaldırmama yardım etti. "Adım Bayan Rimas," dedi Ona'ya.

Parmağında alyans vardı. O da evliydi demek. Kocası neredeydi? Belki de babamlaydı. Bebek gaz çıkardı.

"Ufaklık kız mı erkek mi?" diye sordu Bayan Rimas.

"Kız," dedi Ona güçsüzce. Ayaklarının yerini değiştirdi. Ayakları yara ve kir içindeydi.

"Birazdan bir şeyler yemesi gerekecek," dedi Bayan Rimas.

Etrafıma bakındım. Başım vücudumdan ayrılıyor gibiydi. Küçücük alana daha fazla insan tıkıştırdılar. Benim yaşlarımda bir oğlanla annesi de vardı. Birilerinin beni çektiğini hissettim.

"Uyuyacak mısın şimdi?" diye sordu inci renginde saçları olan bir kız.

"Efendim?"

"Geceliğinlesin. Uyuyacak mısın?" Eski püskü bir oyuncak bebekle dürtükledi beni. "Bu benim bebeğim."

Geceliğim. Hâlâ geceliğimleydim. Jonas, hâlâ benim bebek mavisi ceketimleydi. Tamamen unutmuştum. Jonas'a ve anneme dönüp, "Kıyafetlerimizi değiştirmemiz gerekiyor," dedim.

"Bavullarımızı açacak yer yok," dedi annem. "Zaten üzerinizi değiştirecek yer de yok."

"Lütfen," dedi Jonas üzerindeki ceketimi çekiştirerek.

Annem vagonun köşesine doğru ilerlemeye çalıştı ama boşunaydı. Eğilip bir hamlede bavulu açtı. Ellerini bavula daldırdı, bir şeyler arıyordu. Pembe süveterimi ve külotlarımdan birini gördüm. En sonunda koyu mavi pamuklu elbisemi çıkardı. Sonra da Jonas'a pantolon aramaya koyuldu.

"Afedersiniz hanımefendi," dedi vagonun köşesinde oturan bir kadına. "Çocuklarımın üzerlerini değiştirebilmeleri için yer değiştirebilir miyiz acaba?"

"Burası bizim yerimiz," dedi kadın. "Bir yere gitmiyoruz." Kadının iki kızı başlarını kaldırıp bize baktılar.

"Sizin yeriniz olduğunun farkındayım. Çocuklarımın biraz olsun yalnız kalabilmesi için; bir iki dakikanızı alacak sadece."

Kadın hiçbir şey söylemeden kollarını göğsünde kavuşturmuş oturuyordu.

Annem bizi köşeye yürüttü, neredeyse kadının üzerine çıkacaktık.

"Hey!" dedi kadın ellerini uzatarak.

"Ah pardon, çok afedersiniz. Birazcık yalnız kalmaları lazım." Annem Jonas'ın üzerindeki ceketimi çıkardı ve kimse bizi görmesin diye ceketi tuttu. Çabucak üstümü değiştirip çıkardığım geceliği Jonas'ın da üstünü değiştirmesi için perde olarak kullandım.

"Altına işemiş," dedi kızlardan biri kardeşimi işaret ederek. Jonas donup kaldı.

"Sen mi altına işedin?" dedim yüksek sesle. "Ah, zavallı şey!"

Vagondaki sıcaklık giderek artıyordu. Yüzümün dibinde, birinin koltuk altından ter kokusu yayılıyordu. Biraz hava almak umuduyla kapıya doğru yavaş yavaş ilerledik. Bavullarımızı yere yığdık, Jonas tepelerine çıktı, kuzen Regina'nın verdiği paketi elinde tutuyordu. Annem ayak parmakları üzerinde yükselmiş, peronda babamı arıyordu.

"Buyrun," dedi saçları ağarmış bir adam, küçük bir valizi yere koyarak. "Bunun üzerine çıkın."

"Çok naziksiniz," dedi annem adamın teklifini kabul ederek.

"Ne kadar oldu?" diye sordu adam.

"Dünden beri," dedi annem.

"Mesleği nedir?" dedi adam.

"Dekan. Kostas Vilkas."

"Ah, evet, Vilkas." Adam başını salladı. Bize baktı. Bakışları sevecendi. "Güzel çocuklar."

"Evet, tıpkı babalarına benziyorlar," dedi annem.

***

Hepimiz kadife koltukta oturuyorduk. Jonas babamın kucağındaydı. Annem uzun etekli yeşil ipek elbisesini giymişti. Sarı saçları ışıltılı dalgalarla yüzünün bir tarafına dökülmüştü. Zümrüt küpeleri ışıkta parlıyordu. Babam yeni siyah takımlarından birini giymişti. Ben, saten kuşaklı krem rengi elbisemi giymiş, ona uygun bir kurdele seçmiştim.

"Ne güzel bir aile," dedi fotoğrafçı kocaman fotoğraf makinesini yerleştirirken. "Kostas, Lina tıpkı sana benziyor."

"Zavallı kız," diye dalga geçti babam. "Büyüyüp annesine çekeceğini umut edelim."

"Umut fakirin ekmeği," diyerek dalgayla karşılık verdim ben de. Herkes kahkahaya boğuldu. Flaşlar patladı.

BÖLÜM 10

İnsanları saydım; tekerlekli bir kafeste, belki de hareketli bir tabutta kırk altı kişi. Vagonun ön tarafına yakın bir yerde, yerdeki tozun üzerine resimler çiziyordum, çizdiklerimi siliyor, hepsini baştan yeniden çiziyordum.

İnsanlar nereye gidiyor olabileceğimiz konusunda boş konuşmalar yapıyorlardı. Bazıları NKVD merkezine, bazıları da Moskova'ya gideceğimizi söylüyordu. Gruptakilere tek tek baktım. Yüzleri geleceklerini anlatıyordu. Cesaret, öfke, korku ve kafa karışıklığı gördüm. Diğerleriyse umutsuzdu. Çoktan vazgeçmişlerdi. Ben hangi taraftaydım?

Jonas yüzündeki ve elindeki sinekleri kovalıyordu. Annem benim yaşlarımda oğlu olan kadınla konuşuyordu.

"Nerelisin?" diye sordu oğlan Jonas'a. Dalgalı kahverengi saçları ve mavi gözleri vardı. Okuldaki popüler oğlanlardan birine benziyordu.

"Kaunas," dedi Jonas. "Sen nerelisin?"

"Šančiai."

Sessizce, çekinerek birbirimize baktık.

"Baban nerede?" diye sordu Jonas.

"Litvanya ordusunda." Çocuk durdu. "Bir süredir orada."

Annesi bir subay eşine benziyordu, şıktı ve kire pasa alışık olmadığı belliydi. Jonas, ben ona susmasını söyleyene kadar gevezeliğe devam etti.

"Bizim babamız üniversitede çalışıyor. Ben Jonas. Bu da ablam Lina."

Çocuk beni başıyla selamladı. "Ben Andrius Arvydas." Ben de onu başımla selamlayarak karşılık verdim ve başka tarafa baktım.

"Sence birkaç dakikalığına bile olsa bizi dışarı çıkarmazlar mı?" diye sordu Jonas. "O zaman eğer babam istasyondaysa bizi görür. Bu şekilde bizi bulamaz ki!"

"NKVD hiçbir şey yapmamıza izin vermez," dedi Andrius. "Kaçmaya çalışan birini dövdüklerini gördüm."

"Bize 'domuz' dediler," dedi kardeşim.

"Onları dinleme Jonas. Domuz olan onlar. Aptal domuzlar," dedim.

"Şişşt. Ben olsam böyle bir şey söylemezdim," dedi Andrius.

"Nesin sen, polis mi?" diye sordum.

Andrius kaşlarını kaldırdı. "Hayır, sadece başının belaya girmesini istemiyorum."

"Başımızı belaya sokma Lina," dedi Jonas.

Anneme doğru baktım.

"Onlara sahip olduğum ne varsa verdim. Yalan söyledim, oğlanın öğrenme bozukluğu olduğunu söyledim. Başka şansım yoktu," diye fısıldadı Andrius'un annesi. "Yoksa bizi ayıracaklardı. Şimdiyse hiçbir şeyim kalmadı, tek bir kırıntı bile."

"Biliyorum," dedi annem kadına yaklaşarak. "Bize de aynısını yaptılar, üstelik oğlum sadece on yaşında."

Ona'nın bebeği ağlıyordu. Bayan Rimas anneme yol açtı.

"Bebeği doyurmaya çalışıyor ama bir soruŋ var," dedi Bayan Rimas. "Bebek memeyi kavrayamıyor."

Saatler uzun günler gibi geçiyordu. İnsanlar sıcaktan ve açlıktan ağlıyordu. Kimileri ortalığı bir düzene sokmaya çalışırken kel kafalı adam acısından sızlanıyordu. Yerdeki tozdan tuvalimden vazgeçip duvara tırnaklarımla resim çizmek zorunda kaldım.

Andrius tuvalete gitmek için vagondan atladı, ancak bir NKVD subayı tarafından yumruklanarak kamyona geri bindirildi. Her silah sesinde ya da çığlıkta korkuyla siniyorduk. Kimse vagondan ayrılmaya cesaret edemiyordu.

İnatçı kadının kızlarıyla oturduğu köşede birisi tabak büyüklüğünde bir delik keşfetti. Deliği ve oradan gelen temiz havayı kapatıyorlardı. İnsanlar, kadına oradan kalkması için ısrar ederek baskı yaptılar. Kadın yerinden kaldırıldığında, sırayla hepimiz tuvaletimizi yapmak için deliği kullandık. Bazıları isabet ettirmeyi beceremiyordu. Sesler ve kokular başımı döndürüyordu. Genç bir çocuk kafasını vagondan dışarı çıkararak kustu.

Bayan Rimas çocukları toparlayıp hikâye anlatmaya başladı. Küçük çocuklar kütüphaneci kadının etrafında itişip kakışıyordu. Yerini vermek istemeyen mızmız kadının iki kızı bile annelerinin yanından ayrılıp fantastik hikâyelerin büyüsüne kaptırdılar kendilerini. Oyuncak bebekli kız Bayan Rimas'ın yanında oturmuş parmağını emiyordu.

***

Kütüphanenin zemininde çember oluşturmuş oturuyorduk. Küçük çocuklardan bir tanesi arkasına yaslanmış parmağını emiyordu. Kütüphaneci, hikâyeyi canlandırarak resimli bir kitap okuyordu. Dinliyor ve karakterlerin resimlerini defterime çiziyordum. Bir ejderha çizdim ve kalbim hızla atmaya başladı. Ejderha canlanmıştı. Kızgın nefesinden yayılıp saçlarımı geriye savuran sıcaklık dalgasını hissettim. Sonra prensesi dağ eteklerinde altın rengi saçlarıyla koşarken çizdim...

"Lina, gitmeye hazır mısın?"

Başımı kaldırdım. Kütüphaneci tepemde dolanıyordu. Bütün çocuklar gitmişti.

"Lina, iyi misin? Yüzün kızarmış. Hasta değilsin, değil mi?"

Başımı hayır anlamında sallayıp defterimi kaldırdım.

"Aman Tanrım! Bunu sen mi çizdin?" Kütüphaneci hızla deftere uzandı.

Gülerek başımla onayladım.

BÖLÜM 11

Güneş batmaya başlamıştı. Annem, terlemiş dalgalı saçlarımı ördü. Bu hapishane hücresinde kaç saat geçirdiğimizi hesap etmeye çalışıp daha ne kadar saat geçireceğimizi merak ettim. İnsanlar yanlarında getirdikleri yemekleri yiyorlardı. Çoğu yemekleri paylaşıyordu. Bazılarıysa paylaşmıyordu.

"Lina, o ekmek," diye başladı annem.

Başımı hayır anlamında salladım. O bir somun ekmek hâlâ masamın üzerinde mi duruyordu? "Ekmek bende değil," diye cevapladım.

"Pekâlâ," dedi annem Ona için yiyecek bir şeyler alırken. Dudakları büzüldü, hayal kırıklığına uğramıştı.

Andrius dizlerini kendine çekerek oturmuş, sigara içiyor ve bana bakıyordu.

"Kaç yaşındasın?" diye sordum.

"On yedi." Bakmaya devam ediyordu.

"Ne kadar zamandır sigara içiyorsun?"

"Nesin sen, polis mi?" deyip yüzünü çevirdi.

Gece olmuştu. Ahşap kutumuz kapkaranlıktı. Annem, kapıyı açık bıraktıkları için minnettar olmamız gerektiğini söyledi. Ama ben NKVD'ye hiçbir şey için teşekkür edecek değildim.

***

Birkaç dakikada bir postal seslerini duyuyordum. Uyuyamadım. Dışarıda ayın olup olmadığını, varsa nasıl gözüktüğünü merak ettim. Babam, bilimadamlarının, Ay'dan Dünya'ya bakıldığında Dünya'nın mavi gözüktüğünü tahmin ettiklerini söylerdi. O gece buna inandım. Dünyayı mavi ve gözyaşlarıyla dolu olarak resmedebilirdim. Babam neredeydi? Gözlerimi kapadım.

Omzuma bir şey vurdu. Gözlerimi açtım. Vagonun içinde bir çakmak yanıyordu. Andrius tepemde dikilmiş, ayağıyla beni dürtüyordu. Parmaklarını dudaklarına götürdü ve başıyla işaret etti. Anneme baktım. Paltosunu sıkı sıkı kavramış uyuyordu. Jonas yoktu. Hızla başımı çevirip kardeşimi aramak için etrafa baktım. Andrius ayağıyla beni bir kez daha dürttü ve onu takip etmem için işaret etti.

Kalktım ve vagon kapısına doğru insan yığınlarının arasından ilerledim. Jonas, kapıda durmuş kapının kenarına tutunmuştu. "Andrius bir saat önce büyük bir trenin geldiğini söyledi. Birisi ona erkeklerle dolu olduğunu söylemiş," diye fısıldadı Jonas. "Belki babam da oradadır."

"Kim söyledi bunu sana?" diye sordum Andrius'a.

"Kimin söylediği önemli değil," dedi. "Hadi, babalarımızı arayalım."

Trenden aşağı baktım. Güneş ufukta yeni yükselmişti. Babam tren istasyonundaysa, onu bulmak istiyordum.

"Gidip bakacağım," dedim. "Yeni gelen tren nerede?"

"Arkamızda. Ama sen gitmiyorsun," dedi Andrius. "Ben gideceğim."

"Babamı nasıl bulacaksın? Onu hiç görmedin," dedim parlayarak.

"Hep böyle cana yakın mısın?" diye sordu Andrius.

"Belki ikiniz de gidebilirsiniz," diye önerdi Jonas.

"Tek başıma gidebilirim ben," dedim. "Babamı bulup bizim vagona getireceğim."

"Bu çok saçma. Boşuna zaman harcıyoruz. Seni uyandırmamam gerekirdi," dedi Andrius.

Vagondan dışarı baktım. Nöbetçi yaklaşık otuz metre uzaktaydı ve arkası bana dönüktü. Vagondan sarkıp sessizce yere atladım, trenin altında sürünerek ilerledim. Andrius peşimden geliyordu. Bir köpeğin acı acı havladığını duyduk ve Jonas'ın da aşağı atladığını gördük. Andrius, Jonas'ı yakaladı. Onu tekerleklerden birinin arkasına saklamaya çalıştık. Trenin altından etrafı gözlüyorduk. NKVD subayı durup etrafına bakındı.

***

Elimle Jonas'ın ağzını kapadım. Nefes almaya korkarak tekerleğin yanına çömeldik. Subay yürümeye devam etti.

Andrius diğer tarafı gözetleyip bize el salladı. Sürünerek dışarı çıktım. Vagonumuzun üzerinde Rusça bir şeyler yazılıydı.

"Hırsızlar ve fahişeler," diye fısıldadı Andrius. "Öyle yazıyor orada."

Hırsızlar ve fahişeler. Annelerimiz o vagondaydı, bir öğretmen, bir kütüphaneci, yaşlı insanlar ve yeni doğmuş bir bebekle beraber; hırsızlar ve fahişeler. Jonas yazıya baktı. Rusça bilmediğine şükrederek elini tuttum. Keşke trende kalsaydı, diye düşündüm.

Bir sıra daha kırmızı sığır vagonu önümüzde dizili duruyordu. Ama kapıları kapalıydı ve büyük sürgülerle kilitlenmişlerdi. Etrafımıza bakındık, sonra yerdeki pisliklere basmamaya çalışarak diğer trenin altına koştuk. Andrius, bir tuvalet deliğinin yakınından vagonun altına vurdu. Bir gölge belirdi.

Andrius, "Babanın adı ne?" diye sordu bana.

"Kostas Vilkas," dedim çabucak.

"Petras Arvydas ve Kostas Vilkas'ı arıyoruz," diye fısıldadı.

Baş kayboldu. Vagonun zemininde bir itiş kakış duyduk. Baş yeniden belirdi. "Bu vagonda değiller. Dikkatli olun çocuklar. Çok sessiz olun."

Bir vagondan diğerine eğilip koşturarak, düşe kalka, vagonların altına vurarak koşturduk. Her defasında bir baş kayboldu-ğunda, midemin sıkıştığını hissediyordum. "Lütfen, lütfen, lütfen," diyordu Jonas. Dikkatli olmamız için uyarılar ya da sevilen insanlara gönderilen mesajlarla yolumuza devam ettik. Yedinci vagona ulaşmıştık. İçerideki adamın başı kayboldu. İçerisi sessizdi.

"Jonas?"

"Baba!" dedik sesimizi yükseltmemeye çalışarak. Bir kibrit çöpü tahta döşemeye sürtüldü. Delikte babamın yüzü belirdi. Solgun görünüyordu. Gözünün biri fena şekilde şişmişti.

"Baba, ilerideki bir vagondayız," diye konuşmaya başladı Jonas. "Bizimle gel."

"Şişşt..." dedi babam. "Gelemem. Burada olmamalısınız. Anneniz nerede?"

"Vagonda," dedim, dayak yemiş yüzünden dolayı korkmuş olsam da babamı gördüğüm için mutluydum. "Sen iyi misin?"

"İyiyim ben," dedi. "Siz iyi misiniz? Anneniz iyi mi?"

"İyiyiz," dedim.

"Burada olduğumuzu bilmiyor," dedi Jonas. "Seni bulmak istedik. Baba, evimize girdiler ve..."

"Biliyorum. Bizim treni sizinkine bağlıyorlar."

"Bizi nereye götürüyorlar?" diye sordum.

"Sibirya'ya sanırım."

Sibirya? Bu doğru olamazdı. Sibirya dünyanın öbür ucundaydı. Sibirya'da hiçbir şey yoktu. Babamın vagonun içinde konuştuğunu duydum. Kolu delikten dışarı çıktı, elinde buruş buruş olmuş bir şeyler tutuyordu.

"Bu ceketi ve çorapları al. Onlara ihtiyacın olacak." İçeriden başka gürültüler geldi. Babam, başka bir ceket, iki gömlek ve başka çoraplar verdi. Sonra da büyük bir parça jambon uzattı aşağı.

"Çocuklar, bunu aranızda bölüşüp yiyin," dedi.

Babamın insanların tuvalet olarak kullandığı delikten uzattığı jambona bakıp duraksadım.

"Ağzınıza atın, hemen!" dedi babam.

İnce jambon dilimini dört parçaya ayırıp birini Jonas'a, diğerini Andrius'a verdim. Son parçayı annemi düşünerek cebime koydum.

"Lina, bunu al ve annene ver. Mecbur kalırsa satabileceğini söyle."

Babam, alyansını bana uzattı. Yüzüğe baktım.

"Lina, beni anlıyor musun? Paraya ihtiyacı olursa diye."

Bir cep saatini çoktan Jonas için verdiğimizi söylemek istedim ona. Başımı sallayıp yüzüğü başparmağıma geçirdim. Boğazımda bir yumru halini alan jambonu yutamıyordum.

"Beyefendi," dedi Andrius, "Petras Arvydas sizin vagonda mı?"

"Üzgünüm oğlum, değil," dedi babam. "Bu çok tehlikeli. Hepiniz vagonlarınıza geri dönmelisiniz."

Başımı salladım.

"Jonas."

"Efendim baba?" dedi Jonas deliğin içinden yukarı bakarak.

"Buraya gelmiş olman çok cesurca. Hep birlikte olmalısınız. Ben yokken ablana ve annene iyi bakacağını biliyorum."

"Onlara iyi bakacağım baba, söz veriyorum," dedi Jonas. "Seni ne zaman göreceğiz?"

Babam durdu. "Bilmiyorum. Yakında, umarım."

Giysi yığınını kavradım. Gözyaşları yanaklarımdan akmaya başladı.

"Ağlama Lina. Biraz cesaret," dedi babam. "Bana yardım edebilirsin."

Başımı kaldırıp ona baktım.

"Anlıyor musun?" Babam duraksayarak Andrius'a baktı. "Sizi bulmam için bana yardım edebilirsin," diye fısıldadı. "Sen

olduğunu anlayacağım... Tıpkı senin Munch'ı tanıdığın gibi. Ama çok dikkatli olmalısın."

"Ama," diye söze başladım emin olamayarak.

"İkinizi de seviyorum. Annenize onu sevdiğimi söyleyin. Ona meşe ağacını düşünmesini söyleyin. Dua edin çocuklar, dualarınızı duyacağım. Litvanya için dua edin. Şimdi koşun, dönün bakalım. Çabuk!"

Göğsüm acıyor, gözlerim yanıyordu. Yürümeye başladım ama tökezledim.

Andrius beni tuttu. "İyi misin?" diye sordu. Bakışları yumuşak ve kaygılıydı.

"İyiyim," dedim hızla gözlerimi kurulayıp kolumu tutan elinden kurtularak. "Gidip babanı bulalım."

"Hayır, onu duydun. Çabuk geri dön. Annene babanın söylediklerini anlat."

"Peki ya senin baban?" diye sordum.

"Ben birkaç vagonu daha deneyeceğim. Bizim vagonda görüşürüz," dedi. "Git Lina. Zaman kaybediyorsun."

Duraksadım.

"Yalnız gitmeye korkuyor musun?"

"Hayır! Korkmuyorum," dedim. "Babam birlikte olmamız gerektiğini söyledi ama biz kendi başımıza gideriz." Jonas'ı elinden yakaladım. "Ona ihtiyacımız yok, değil mi Jonas?"

Jonas, bocalayarak omzunun üzerinden Andrius'a baktı.

BÖLÜM 12

"Dur!" diye emretti bir ses.

Çok yakındık, neredeyse vagonumuzun altındaydık. NKVD postalları bize doğru uygun adım geliyordu. Babamın evlilik yüzüğünü geçirdiğim başparmağımı avcumun içine sakladım.

"Davai!" diyen ses, bağırıyordu.

Jonas ve ben vagonun altından sürünerek dışarı çıktık.

"Lina! Jonas!" diye bağırdı annem vagondan dışarı sarkarak.

Subay, sessiz olmasını işaret ederek silahını anneme doğrulttu. Sonra da etrafımızda dönmeye başladı, postalları her dönüşünde bize yaklaşıyordu.

Jonas'ın bana yanaştığını hissettim. Nöbetçi babamın yüzüğünü görmesin diye yumruğumu sıktım. "Tuvalet deliğinden bir şeyler düşürdük de," dedim yalan söyleyip elimdeki yığını kaldırarak. Annem söylediklerimi Rusçaya çevirdi.

Subay, elimde tuttuğum yığının tepesindeki çoraplara baktı. Jonas'ı yakaladı ve ceplerini aramaya başladı. Cebimdeki jambon aklıma geldi. Hepimiz bu kadar açken cebimdeki jambon dilimini nasıl açıklayabilirdim? Nöbetçi ikimizi de yere itti. Rusça bağırarak tüfeğini yüzümüzün etrafında dolaştırdı. Gözlerimi tüfeğin namlusuna dikmiş vaziyette Jonas'a iyice sokuldum.

Gözlerimi kapadım. *Lütfen, hayır.* Subay postalıyla bacaklarımıza taşlar fırlattı ve "Davai!" diye bağırdı vagonu işaret ederek.

Annemin yüzü kül gibiydi. Bu defa korkusunu gizleme konusunda başarılı olamamıştı. Elleri titriyordu, neredeyse kalbi duracaktı. "Ölebilirdiniz!"

"İyiyiz anne," dedi Jonas. Sesi titriyordu. "Babamı bulmaya gittik."

"Andrius nerede?" Bayan Arvydas omuzlarımızın üzerinden bize bakıyordu.

"O da bizimle geldi," dedim.

"Peki ya o nerede?" diye emir verircesine sordu.

"Babasını aramak istedi," dedim.

"Babasını mı?" diyerek iç çekti. "Neden bana inanmıyor? Ona defalarca söyledim babasının..." Sırtını dönüp ağlamaya başladı.

Büyük bir hata yaptığımı fark ettim. Andrius'u geride yalnız bırakmamalıydım.

"Onu bulduk anne. Babamı bulduk," dedi Jonas.

İnsanlar etrafımıza toplandı. Diğer trende kaç tane erkek olduğunu ve sevdiklerini görüp görmediğimizi öğrenmek istiyorlardı.

"Sibirya'ya gittiğimizi düşündüğünü söyledi," dedi Jonas. "Ve bize biraz jambon verdi. Üçümüz yedik ama sana da bir parça ayırdık. Lina, anneme jambon dilimini ver."

Elimi cebime atıp jambon dilimini anneme verdim.

Annem başparmağımdaki yüzüğü gördü.

"Paraya ihtiyacın olursa diye," dedim. "Onu satabileceğini söyledi babam."

"Ve meşe ağacını hatırlamanı söyledi," dedi Jonas.

Annem parmağımdaki yüzüğü alıp dudaklarına götürdüğü gibi ağlamaya başladı.

"Ağlama anne," dedi Jonas.

"Kız!" diye bağırdı kel kafalı adam. "Yiyecek başka ne getirdin?"

Annem burnunu çekerek, "Lina, jambon dilimini Bay Stalas'a ver," dedi. "Karnı aç."

Bay Stalas. Kel kafalı adamın bir adı vardı. Ona yaklaştım. Pörsümüş kolları yeşil ve mor izlerle kaplıydı. Jambonu ona uzattım.

"O annenin," dedi. "Başka neyin var?"

"Bana verdiklerinin hepsi bu."

"O trende kaç vagon vardı?"

"Bilmiyorum," dedim. "Belki yirmi."

"Sibirya'ya mı gittiğimizi söyledi?"

"Evet."

"Baban büyük ihtimalle doğru söylüyor," dedi.

Annemin ağlaması azaldı. Jambonu yeniden uzattım.

"O annenin," dedi kel kafalı adam. "Yemesini sağla. Hem zaten jambon sevmem ben. Şimdi yalnız bırak beni."

"Bizimle dönmek istemedi," dedi kardeşim Bayan Arvydas'a. "O ve Lina kavga etmeye başladılar ve başka vagonları da arayacağını söyledi."

"Kavga etmiyorduk biz," diye araya girdim.

"Eğer onu dolanırken bulurlar ve bir subayın oğlu olduğunu öğrenirlerse..." dedi Bayan Arvydas, elleriyle yüzünü gizliyordu.

Beyaz saçlı adam başını salladı ve saatini kurdu.

Kendimi suçlu hissediyordum. Neden Andrius'la kalıp bizimle gelmesi için ona ısrar etmemiştim? Onu görmeyi umut ederek vagondan dışarı baktım.

İki tane subay, demiryoluna bir rahibi getirmişlerdi. Rahibin elleri bağlıydı ve cübbesi kir içindeydi. Neden bir rahip? Veya o zaman... aynı zamanda neden biz?

BÖLÜM 13

Güneş doğunca vagondaki sıcaklık hızla arttı. Dışkı ve idrar kokuları pis bir battaniye gibi üzerimize bastırıyordu. Andrius geri dönmemişti. Bayan Arvydas'ın hıçkırıkları beni korkutuyor, suçluluktan kendimi çok kötü hissediyordum.

Bir nöbetçi vagona yaklaşıp bir kova suyla lapa verdi.

Herkes kovalara akın etti. "Durun," dedi Bayan Grybas sınıfını yönetir gibi. "Herkesin yiyebilmesi için önce azar azar alın."

Lapa, gri hayvan yemine benziyordu. Bazı çocuklar yemeyi reddettiler.

Jonas, annemin kuzeni Regina'dan gelen paketi buldu. İçinde küçük bir battaniye, bir sosis ve kahveli kek vardı. Annem, küçük parçalara ayırarak yiyecekleri paylaştırdı. Bebek ağlamaya devam ediyordu. Ona, hâlâ emmeyi reddeden ve yüzündeki pembeliğin giderek koyulaştığı bebeğini bir o yana bir bu yana sallarken bir çığlık attı.

Saatler geçti. Andrius geri dönmedi. Annem yanıma oturdu. "Baban nasıl görünüyordu?" diye sordu örgülerimi düzeltip kollarını omzuma dolayarak.

"Çok kötü değil," diyerek yalan söyledim. Başımızı omzuna yasladım. "Bizi neden götürüyorlar? Gerçekten babam üniversitede çalıştığı için mi? Çok anlamsız."

Kel kafalı adam sızlandı.

"Onu görüyor musun?" diye fısıldadım. "O bir öğretmen değil. Pul koleksiyoncusu ve o da sürülüyor," dedim.

"O sadece bir pul koleksiyoncusu değil," dedi annem sesini alçaltarak. "Bundan eminim. Çok fazla şey biliyor."

"Ne biliyor ki?"

Annem içini çekip başını salladı. "Stalin'in bir planı var aşkım. Kremlin bunu gerçekleştirmek için her şeyi yapacak. Bunu biliyorsun. Litvanya'yı Rusya'ya katmak istiyor, bu yüzden de hepimizi geçici olarak uzaklaştırıyorlar."

"Ama neden bizi?" diye sordum. "Geçen yıl Litvanya'ya zaten girdiler. Bu yeterli değil mi?"

"Sadece biz değiliz canım. Letonya, Estonya ve Finlandiya'ya da aynı şeyi yaptığını düşünüyorum. Karışık bir mesele," dedi annem. "Dinlenmeye çalış."

Çok yorgundum ama uyuyamadım. Kuzenim Joana'nın da bir yerlerde bir trende olup olmadığını merak ettim. Belki de babamın yakınlarındaydı. Babam ona yardım edebileceğimi söylemişti, ama gerçekten de Sibirya'ya gidiyorsak ona nasıl yardım edebilirdim ki? Andrius'u düşünüp yüzünü gözümün önüne getirmeye çalışırken uyuyakalmışım.

***

Eserin yanından geçerken ayaklarım kesildi. O yüz. Hiç görmediğim kadar büyüleyiciydi. Genç bir adamın karakalem portresiydi. Dudaklarının uçları yukarı kalkıktı, gülümsemesine rağmen yüzündeki acı ifade gene de gözlerimi doldurdu. Saçlarının dalgaları ustalıkla karıştırılmıştı, bununla bir fark yaratıyordu. İncelemek için yaklaştım. Kusursuzdu. Nasıl olur da ressam duraksamadan, bir parmak izi bırakmadan, böylesine katışıksız bir gölgeyi elde etmişti? Ressam kimdi? Portredeki genç adam kimdi? İmzaya baktım: Munch.

"Genç hanım, grubu takip edin lütfen. Burası başka bir sergiye ait," dedi rehberimiz.

Bazı öğrenciler peşinen şikâyetlerini dile getirmişlerdi. Sanat müzesine düzenlenen bir geziden nasıl olur da şikâyet edebiliyorlardı? Ben aylardır bu geziyi bekliyordum.

Koridorda rehberin ayakkabılarının takırdayan sesi duyuldu. Bedenim ilerledi ama başım resme, resimdeki yüze bağlanmıştı. Parmaklarımı birleştirdim. Hafif bir dokunuştu, evet, ama güven doluydu. Denemek için sabırsızlanıyordum.

Odamdaki masanın başına oturdum. Sayfa üzerinde hareket ettirdiğim kara kalemin hafifçe titrediğini hissediyordum. Sayfa üzerinde çıkardığı ses ürpermeme sebep oluyordu. Alt dudağımı ısırdım. Orta parmağımı kenar boyunca hareket ettirdim sert çizgiyi yumuşatarak. Tam olarak değil, ama neredeyse yumuşatarak.

Parmağımla yerdeki tozun üzerine adını yazdım. Munch. Onun eserini her yerde tanıyabilirdim. Babam da benimkini. Bunu kastetmişti. Çizdiğim resimleri iz olarak bırakırsam, beni bulabilirdi.

BÖLÜM 14

Uyandığımda vagon karanlıktı. Vagonun ön tarafına ilerledim ve hava almak için başımı dışarı çıkardım. Saçlarım uçuşuyordu. Yüzüme hava hücum etti, derin nefes aldım. Çakıl taşları çatırdadı. Bir nöbetçi göreceğimi sanarak başımı hızla geri çektim. Kimse yoktu. Taşlar yeniden çatırdadı. Başımı aşağı eğip vagonun altına baktım. Bir karaltı tekerleğin yanma sıkışmıştı. Loş ışıkta görmeye çalışarak gözlerimi kıstım. Kanlar içinde bir el titreyerek bana uzandı. Kim olduğunu fark etmeden önce elimi geri çektim.

Andrius'tu.

Anneme döndüm. Gözleri kapalıydı, kollarını Jonas'a dolamıştı. Dışarı, demiryoluna baktım. NKVD subayları iki vagon ileride yürüyordu. Arkaları bana dönüktü. Oyuncak bebekli küçük kız, kapının yanında dizlerinin üstünde oturuyordu. Parmağımı dudaklarıma götürdüm. Başını salladı. Ses çıkarmamaya çalışarak vagondan aşağı sarktım. Bana silah doğrultan nöbetçiyi hatırladıkça kalbim gümbürdüyordu. Yaklaştım ve durdum. Dışarıda bir yerlerde bir kamyon geçiyordu, farları bir an için vagonun altını aydınlattı. Andrius, dayaktan morarmış yüzüyle sabit bir biçimde bakıyordu. Gözleri şişmiş, bir yumru halini almıştı. Gömleği kan içindeydi, dudakları patlamıştı. Yanına eğildim.

"Yürüyebilir misin?"

"Biraz," dedi.

Nöbetçilere göz attım. Dört vagon ileride grup halinde durmuş sigara içiyorlardı. Yavaşça tuvalet deliğine gittim. Yerini vermek istemeyen mızmız kadının yüzü belirdi. Gözleri açılmıştı.

"Andrius yanımda. Onu vagona almalıyız."

Kadın bana dik dik baktı.

"Beni duydunuz mu?" diye fısıldadım. "Onu çekmelisiniz. Hadi!"

Kadının yüzü delikte kayboldu. Vagonun içinde itişme sesleri duydum ve nöbetçilere göz attım. Andrius'un kanlı kolunu omzuma atarak onu belinden tuttum. Kalktık ve kapıya doğru yavaşça hareket ettik. Beyaz saçlı adam beklememizi işaret etmek için başını kaldırdı. Andrius kendini omzuma bırakınca dizlerim büküldü. Onu daha ne kadar tutabileceğimi bilmiyordum.

"ŞİMDİ!" dedi kır saçlı adam. Andrius'u onlara doğru ittim, onu hep birlikte yukarı çektiler.

Nöbetçilere baktım. Tam hareket ettiğimde dönüp bana doğru yürümeye başladılar. Çaresizlikle etrafıma bakındım. Vagonun altına tutundum, bacaklarımı yukarı çektim ve öylece asılı kaldım. Postal sesleri yaklaşıp tekerleğin yanına geldi. Gözlerimi kapadım. Rusça konuşuyorlardı. Bir kibrit yakıldı ve yanan kibrit nöbetçinin postalının yanına düştü. Alçak sesle sohbet ediyorlardı. Kollarım, tutunmaya çalışırken titremeye başladı. *Çabuk.*

Orada asılı kaldım. Ellerim terliyordu. Daha fazla tutamayacaktım. *Bırak.* Derin bir yanma kas liflerimi yaladı geçti. Sohbetleri devam ediyordu. *Lütfen.* Bir köpek havladı. Nöbetçiler sesin geldiği yöne doğru yürüdüler.

Annemle beyaz saçlı adam beni yukarı çektiler. Nefessiz kalarak yere yığıldım. Oyuncak bebekli küçük kız parmağını dudaklarına götürüp başını salladı.

Andrius'a baktım. Dişlerini ve dudak kenarlarını kurumuş kan kaplamıştı. Dili tutulmuştu. Nefret ettim onlardan,

NKVD'den, Sovyetlerden. O an, kalbime bir kin tohumu ektim. Tohumun büyüyüp köklerinin hepsini boğacağı devasa bir ağaca dönüşeceğine yemin ettim.

"Bunu nasıl yapabilirler?" diye sordum bağırarak. Vagonda etrafıma baktım. Kimse konuşmuyordu. Herkes korku içinde, konuşmayı reddederken nasıl ayaklanıp kendimizi koruyacaktık?

Konuşmak zorundaydım. Her şeyi yazacak, her şeyi çizecektim. Böylelikle bütün bu olanların bir kaydı olacaktı. Babamın bizi bulmasına yardım edebilirdim.

Andrius bacaklarını oynattı. Eğilip ona baktım.

"Teşekkürler," diye fısıldadı.

BÖLÜM 15

Jonas ve Andrius'un yanında sıçrayarak uyandım. Vagonumuzun kapısı kapanıp kilitlenmişti. İnsanlar paniklemeye başladı.

Lokomotif bir buhar ıslığı çıkardı.

"Kesinlikle hareket etmeniz gerekmediği sürece kımıldamayın lütfen," diye emretti Bayan Grybas. "Tuvalet alanının boş olduğundan emin olun."

"Masalcı hanımefendi, bize hikâye anlatacak mısınız?" diye sordu oyuncak bebekli kız.

Küçük bir çocuk, "Anne," diye sızlandı. "Korkuyorum. Işığı yak."

"Feneri olan var mı?" diye sordu birisi.

Kel kafalı adam, "Tabii, seni aptal, cebimde dört öğün de ana yemek var," dedi.

"Bay Stalas," dedi annem. "Lütfen, hepimiz elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyoruz."

Bay Stalas, "Hey, sen!" diye emretti. "Şu deliğe bak da bize ne gördüğünü söyle."

Vagonun önüne doğru ilerleyerek kendimi yukarı çektim.

"Güneş doğmaya başlıyor," dedim.

Kel kafalı adam, "Şiir okumayı kes," diye parladı. "Ne oluyor orada?"

Tren ıslık çaldı yeniden ve gürültülü bir ses çıkardı.

"NKVD subayları trenin yanında tüfekleriyle yürüyorlar," dedim. "Vagonlara bakan siyah takım elbise giymiş birtakım adamlar var."

Bir sarsıntı hissettik ve tren hareket etti.

"Her yerde bavullar var," dedim. "Peronda da yerlere saçılmış bir sürü yiyecek." İnsanlar inliyordu. İstasyon ürkütücü ve ıssızdı. Yaşanan kargaşanın kalıntılarıyla terk edilmiş ve donmuş gibi görünüyordu. Delik deşik olmuş ayakkabı tekleri, bir baston, ağzı açılmış bir kadın cüzdanı ve yetim kalmış bir oyuncak ayı.

"İstasyondan çıkıyoruz," diye bildirdim. İleriyi görebilmek için boynumu uzattım. "İnsanlar var," dedim. "Bir rahip var. Dua ediyor. Bir adam büyük bir haç tutuyor elinde."

Rahip önce yukarı baktı, etrafa kutsanmış su serpti ve trenimiz ilerlerken haç çıkardı.

Son dini görevleri yerine getiriyordu.

BÖLÜM 16

Tren ilerlerken pencereden gördüğüm her ayrıntıyı bildirdim. Nemunas Nehri'ni, büyük kiliseleri, sokakları, hatta ağaçları bile. İnsanlar içlerini çeke çeke ağlıyordu. Litvanya hiç bu kadar güzel görünmemişti gözüme. Haziran ayında kırlar rengârenk çiçeklerle coşmuştu. Vagonlarımızın üzerinde "hırsızlar ve fahişeler" yazılı olduğu halde yola devam ettik.

İki saat sonra tren yavaşlamaya başladı.

"Bir istasyona geliyoruz," dedim.

"Tabelada ne yazıyor?" diye sordu kel kafalı adam.

Trenin yaklaşmasını bekledim. "Vilnius. Vilnius'tayız," dedim usulca.

Vilnius, Litvanya'nın başkenti. Okulda tarih dersinde işlemiştik. Altı yüz yıl önce Büyük Dük Gediminas bir gün bir rüya görmüş. Rüyasında bir tepenin yükseklerinde dikilen demirden bir kurt varmış. Bir rahibe rüyasının ne anlama geldiğini sorduğunda rahip, demir kurdun büyük ve ele geçirilmez bir fırsatlar şehrini simgelediğini söylemiş.

***

"Lina, konuşabilir miyiz lütfen?"

Sınıf arkadaşlarımın geri kalanı sınıftan çıkmıştı. Öğretmen masasına yaklaştım.

"Lina,"dedi öğretmen masanın üzerinde ellerini birbirine kenetleyerek, "Öyle görünüyor ki sosyal ilişkileri ders çalışmaya tercih ediyorsun." Önündeki dosyayı açtı. Midem ağzıma geldi. Dosyanın içinde derste diğer kızlara yazdığım notlar ve onlara eşlik eden çizimlerim duruyordu. Kâğıt yığınının en üstünde, çizdiğim çıplak bir Yunanlı ve yakışıklı tarih öğretmenimin bir portresi vardı. "Bunları çöpte buldum. Ailenle görüştüm."

Ellerim terden yapış yapış olmuştu. "Kütüphanedeki kitaplardan birinde bulunan bir figürü kopyalamaya çalışıyordum..."

Öğretmen beni susturmak için elini kaldırdı. "Sosyal olmakla birlikte, yetenekli bir ressamsın da. Portrelerin..." Ara verdi, resmi döndürerek, "Büyüleyici. Senin yaşının çok ilerisinde bir duygu yoğunluğuna sahipler," dedi.

"Teşekkür ederim," diyerek tuttuğum nefesimi verdim.

"Burada geliştirebileceğimizin ötesinde bir yeteneğin olduğuna inanıyorum. Vilnius'ta bir yaz programı var."

"Vilnius'ta mı?" diye sordum. Vilnius, birkaç saatlik uzaklıktaydı.

"Evet, Vilnius'ta. Önümüzdeki yıl on altı yaşına bastığında oraya girebilirsin. Kabul edilirsen, Kuzey Avrupa'daki en yetenekli ressamlarla çalışacaksın. Bu senin ilgini çeker mi?"

Konuşabilmek için heyecanımı bastırmaya çalıştım. "Evet Bayan Pranas, ilgimi çeker."

"O zaman senin için bir tavsiye mektubu yazmaktan zevk duyarım. Bir başvuru formu doldurup birkaç örnek çiziminle birlikte gönderiyorsun," dedi notların ve çizimlerin olduğu dosyayı bana vererek. "Bir an önce gönderelim Vilnius'a."

"Teşekkürler Bayan Pranas!" dedim.

Gülümseyip arkasına yaslandı. "Benim için bir zevk, Lina. Yeteneklisin. Başarılı bir gelecek seni bekliyor."

***

Birileri, vagonun arka kısmında eşyaların arkasında gevşek bir tahta keşfetti. Jonas sürünerek arkaya gitti ve tahtayı yerinden çıkardı.

"Ne görüyorsun?"

"Ağaçların tepesinde bir adam var," dedi Jonas.

Kel kafalı adam, "Partizanlar," dedi. "Bize yardım etmeye çalışıyorlar. Adamın dikkatini çek!"

Jonas aralığa elini sokup sallamaya çalıştı.

"Geliyor," dedi Jonas. "Şişşt!"

Bir erkek sesi, "Erkeklerin olduğu vagonu ayırıyorlar," dedi. "Treni ikiye ayırıyorlar." Koşarak ormana geri döndü.

Uzaktan ara ara silah sesleri geliyordu.

"Erkekleri nereye götürüyorlar?" diye sordum.

"Belki de erkekler Sibirya'ya gidiyordur," dedi Bayan Rimas. "Biz de başka bir yere gidiyoruzdur."

Babam orada olacaksa Sibirya'yı tercih ederdim.

Metal sesi tınlayarak tiz bir ses çıkardı. Treni ikiye ayırıyorlardı. Başka bir ses daha duyuldu.

"Dinleyin," dedim. "Erkekler." Ses giderek yükseliyordu. Daha da yükseldi. Marş söylüyorlardı, göğüslerinden kopa kopa. Andrius şarkıya katıldı, sonra kardeşim, ardından da kır saçlı adam. Ve sonunda kel kafalı adam da katıldı milli marşa. *"Litvanya, kahramanların ülkesi..."*

Gözyaşlarımı tutamıyordum.

BÖLÜM 17

Diğer vagonlardaki erkeklerin sesinden gurur ve kendine güven taşıyordu. Babalar, erkek kardeşler, oğullar, kocalar. Nereye gidiyordu hepsi? Peki ya biz nereye gidiyorduk; bir vagon dolusu kadın, çocuk, yaşlı ve sakat?

Mendilimle gözyaşlarımı silip diğerlerine de uzattım. Mendil bana geri döndüğünde ona bakakaldım. Kâğıdın aksine mendil elden ele dolaştığında bozulmuyordu. Babama bırakacağım çizimler için mendil kullanabilirdim.

Ben planımı düşünürken, vagondaki kadınlar emememiği belli olan bebeğe sürekli ilgi gösteriyorlardı.

Bayan Rimas, Ona'yı cesaretlendirmeye çalışıyordu. "Hadi canım, hadi."

"Ne oldu?" diye sordu annem vagonun karanlığı içinden.

"Ona," dedi Bayan Rimas. "Salgı bezleri tıkanmış ve vücudu çok su kaybetmiş. Bu durumda bebek meme emememeyecek."

Bayan Rimas'ın tüm çabasına rağmen hiçbir şey fayda etmedi.

Ne idüğü belirsiz yerlerde durarak günlerce gittik. NKVD görülmediğimizden ve kaçacak yerimizin olmadığından emin olmak istiyordu. Günlük molalarımızı bekler olduk. Kapının güneş ışığına ve temiz havaya açıldığı tek zaman oydu.

"Bir kişi! İki kova. İçeride ceset var mı?" diye soruyordu nöbetçilerden biri.

Bu işi sıraya bindirmeye karar vermiştik. Böylelikle herkesin vagondan çıkmaya şansı oluyordu. O gün sıra bendeydi. Mavi gökyüzünü görüp yüzüme vuran güneşi hissettiğimi hayal etmiştim. Ama öncesinde yağmur yağmaya başladı. Küçük delikten yağmur suyu toplamak için kap kacak bulmak üzere itişip kakıştık.

***

Üzerimdeki yağmur suyunu kaldırıma silkeleyerek şemsiyemi hızla kapadım. Restoranın birinden bir beyefendi çıkıp şemsiyemi silkelerken sıçrattığım suların üzerinden atladı.

"Afedersiniz, beyefendi!"

"Önemli değil küçük hanım," dedi elini şapkasının kenarına götürüp başıyla selam vererek.

Kızarmış patates ve baharatlı et kokusu restorandan dışarı yayılıyor, güneş, bulutların arasından yüzünü gösterip asfalt zemine altın rengi bir ışıltı saçarak başımın arkasını ısıtıyordu. Harika, bu gece parktaki konser iptal olmayacaktı. Annem çimenlerin üzerinde ay ışığı altında yiyeceğimiz akşam yemeği için bir piknik sepeti hazırlamıştı.

Tam şemsiyeyi kapatıp bağcığını bağlıyordum ki ayağımın dibindeki su birikintisinden bana bakan bir yüz görüp sıçradım. Kendi yanılgıma gülerek su birikintisindeki görüntüme gülümsedim. Su birikintisinin kenarları güneşin altında parıldıyor, yüzümün çevresinde güzel bir hale oluşturuyordu. Daha sonra resmini çizebilmek için fotoğrafını çekebilmeyi istedim. Birden, birikintideki başımın arkasında belli belirsiz bir gölge belirdi. Arkamı döndüm. Pastel renklerden bir gökkuşağı bulutların arasından bir kemer oluşturmuştu.

***

Tren yavaşladı. "Acele et Lina. Kovalar sende mi?" diye sordu annem.

"Evet." Kapıya yaklaştım. Tren durduğunda, sesi bekledim. Çizmeler ve metal şangırtıları. Kapı ani bir hareketle sarsılarak açıldı.

"Bir kişi! İki kova. Ceset var mı?" diye emretti NKVD.

Başımı hayır anlamında salladım. Bir an önce dışarı çıkmak istiyordum. Nöbetçi biraz yana çekildi. Aşağı atladım. Kaskatı kesilmiş bacaklarım tutmadı. Çamurun içine düştüm.

"Lina, iyi misin?" diye seslendi annem.

"Davai!" diye bağırdı nöbetçi, üzerime tükürmeden önce bir dizi Rusça küfür sıralayarak.

Ayağa kalkıp trenin uzunluğuna baktım. Gökyüzü griydi. Yağmur aralıksız yağıyordu. Bir çığlık duydum ve bir çocuk bedeninin bir bohça gibi çamura fırlatıldığını gördüm. Kadının biri cesedin arkasından atlamak istedi. Tüfeğin kabzasıyla yüzüne vurdu nöbetçi. Başka bir cesedin daha atıldığını gördüm. Ölüm, hasadını toplamaya başlamıştı.

"Gecikme, Lina," dedi kır saçlı adam vagondan. "Kovaları çabuk getir."

Yüksek ateşten sanrı görüyormuşum gibi hissettim. Başım hafifledi, adımlarım titrekleşti. Başımı kaldırıp vagonumuza baktım. Üst üste yığılmış bir grup baş bana bakıyordu.

Kir, pas içindeydi yüzleri. Andrius bir sigara yaktı ve diğer tarafa baktı. Yüzü hâlâ yara içindeydi.

Vagonun altından sidik damlıyordu. İçeriden Ona'nın bebeğinin ağlama sesi geliyordu. Islak yeşil çayırları gördüm. *Gel bana*, diyerek çağırıyordu beni. *Kaç.*

Belki de öyle yapmalıyım, diye düşündüm. *Yap bunu Lina.*

"Nesi var bunun?" Vagondan sesler gelmeye başladı.

Kaç Lina.

Kovalar ellerimden kaydı gitti. Andrius'un topallayarak ilerlediğini gördüm. Yeşil çayıra bakarak öylece duruyordum orada.

"Lina. Geri gel canım," diye yalvardı annem.

Gözlerimi kapadım. Yağmur, tenime ve saçlarıma düşüyordu. Vagonun kibrit ışığıyla aydınlanmış deliğinden aşağı bakan babamın yüzü canlandı gözümde. *Sen olduğunu anlayacağım... Tıpkı senin Munch'ı tanıdığım gibi.* "Davai!"

Bir NKVD subayı tepemde dolanıyordu. Nefesi likör kokuyordu. Beni kollarımdan yakalayıp trene attı.

Andrius suyla ve gri hayvan yemiyle dolu kovalarla geldi. "Banyo keyfin hoşuna gitmiştir umarım," dedi.

"Orada ne gördün?" diye emredercesine sordu kel kafalı adam.

"Ben... NKVD'nin trendeki cesetleri çamura attıklarını gördüm. İki çocuk cesedi." İnsanların nefesi kesildi.

Vagonumuzun kapısı çarparak kapatıldı.

Jonas, "Ölen çocuklar kaç yaşındaydı?" diye sordu.

"Bilmiyorum. Sadece uzaktan gördüm onları."

Annem karanlıkta ıslak saçlarımı tarıyordu.

"Kaçmak istedim," diye fısıldadım anneme.

"Bunu anlayabiliyorum," dedi annem.

"Lina, bundan kaçıp kurtulmayı istemek anlaşılmayacak bir şey değil. Ama babanın da dediği gibi, birlikte olmamız gerekiyor. Çok önemli bu."

"Nasıl oluyor da bizim hayvan olduğumuza karar verebiliyorlar? Bizi tanımıyorlar bile," dedim.

"Biz kendimizi biliyoruz," dedi annem. "Yanılan onlar. Sakın ola seni bunun aksine ikna etmelerine izin verme. Anlıyor musun?"

Başımı sallayarak onayladım. Ama bazı insanların çoktan ikna edildiklerini biliyordum. Yüzlerinden umutsuzluk akan bu insanların nöbetçilerin önünde korkuyla çömeldiklerini görmüştüm. Hepsini resmetmek istiyordum.

"Vagonumuza bakıyorum da herkes kötü ve bezgin," dedim.

"Hayır, öyle değiliz," dedi annem. "Bezgin değiliz. Yakında evlerimize geri dönmüş olacağız. Dünyanın geri kalanı Sovyetler'in ne yaptığını öğrendiğinde bunu sona erdirecek."

Gerçekten mümkün müydü bu?

BÖLÜM 18

Biz hasta değildik ama hasta olanlar vardı. Trenin durduğu her gün, vagondan eğilip dışarı atılan cesetleri sayıyorduk. Her gün sayıları daha da çoğaldı. Jonas'ın vagon zemininde bir yere taşla işaret koyarak ölen çocukların çetelesini tuttuğunu fark ettim. İşaretlerine baktığımda her biri için ayrı bir başı resmettiğimi hayal ettim; saçlar, gözler, bir burun ve bir ağız.

İnsanlar güneye doğru gittiğimizi tahmin ediyorlardı. Küçük penceremize nöbetçi dikilmiş kim varsa önünden geçerken tabelaları ve işaretleri sesli olarak okuyordu. Yerlerdeki titreşimden ayaklarım uyuşuyordu. Saçlarım havadaki ağır kokudan kaskatı olmuştu ve kafam korkunç bir şekilde kaşınıyordu. Bitler, saç diplerimden kulak arkalarıma ve koltuk altlarıma kadar her yerimi yiyordu.

Vilnius, Minsk, Orsha ve Smolensk'ten geçtik. Mendilime mürekkeple şehirlerin isimlerini yazdım. Kapının gün ışığına açıldığı her gün, babamın ayırt edeceği belirgin ipuçları ve daha fazla ayrıntı ekleyecektim; doğum günlerimiz, bir *vilkas* (kurt) resmi. Ortaya işaretler yaptım, etrafına da parmakları birbirine dokunan ellerden oluşan bir çember. El çizimlerinin altına, "Bu bilgiyi aktar," yazıp bir de Litvanya parası çizdim. Mendil katlandığında yazı okunamıyordu.

"Resim mi yapıyorsun?" diye fısıldadı kır saçlı adam, saatini kurarak.

Sıçradım.

"Seni korkutmak istememiştim," dedi. "Kimseye söylemem."

"Babama haber ulaştırmalıyım," dedim sesimi alçaltarak. "Böylelikle bizi bulabilir. Bu mendilin elden ele geçirilerek kullanabileceğini fark ettim, en sonunda babama ulaşacaktır."

"Çok akıllıca," dedi.

Yolculuğumuz boyunca hep nazikti. Ona güvenebilir miydim? "Bu mendili önemini anlayacak ve elden ele iletecek birisine vermem gerekiyor."

"Bu konuda sana yardımcı olabilirim," dedi.

Tren şiddetle sarsılıp yavaşlamaya başladığında sekiz gündür ilerliyorduk.

Jonas küçük pencere deliğimizin önündeydi. "Bir tren daha var. Ters istikamette giden bir trenle karşı karşıya geliyoruz. Durdu."

Trenimiz hızı azalarak ilerliyordu.

"Bizi diğer trene doğru çekiyorlar. İçinde erkekler var. Vagon pencereleri açık," dedi Jonas.

"Erkekler mi?" dedi annem. Hızla pencereye gitti. Jonas'la yer değiştirip bağırarak Rusça bir şeyler söyledi. Cevap geldi. Annemin sesindeki enerji yükselmişti. Nefes nefese sorular sordu. "Tanrı aşkına kadın," dedi kel kafalı adam. "Sohbet etmeyi bırak da bize neler olduğunu söyle. Kim onlar?"

"Askerler," dedi annem sevinçle. "Sınıra gidiyorlar. Almanya ile SSCB arasında savaş çıkmış. Almanya Litvanya'ya girmiş," diye bağırdı. "Duydunuz mu beni? Almanlar Litvanya'da!"

Moraller yükselmişti. Andrius ile Jonas sevinç çığlıkları attı. Bayan Grybas, "Beni Vatanıma Geri Götür" marşını söylemeye başladı. İnsanlar birbirlerine neşe içinde sarılıyorlardı.

Bir tek Ona sessizdi. Bebeği ölmüştü.

BÖLÜM 19

Rus askerlerinin içinde olduğu tren gidiyordu. Kapıları açıktı. Jonas elinde kovalarla dışarı atladı.

Ona'ya baktım. Ölü bebeğini göğsüne bastırıyordu.

İleri geri sallanırken, "Hayır," diyordu sıkılı dişlerinin arasından. "Hayır, hayır."

Annem ona yaklaştı. "Canım, çok üzgünüm."

"HAYIR!" diye çığlık attı Ona bebeğini sıkıca kavrayarak.

Sıcak gözyaşları gözlerimi yakıyordu.

"Ne diye ağlıyorsun?" diye söylendi kel kafalı adam. "Bunun böyle olacağını biliyordun. Neyle beslenecekti bebek? Bitlerle mi? Hepiniz geri zekâlısınız. Trenden dışarı atın bakalım şimdi onu. O şeyin gitmiş olması daha iyi. Ben öldüğümde, eğer aklınız varsa, hayatta kalmayı istiyorsanız beni yersiniz."

Sinir bozucu, insanı çileden çıkaran bir şekilde gevezeliğe devam etti. Ne dediğini anlamıyordum. Sadece kulaklarımda gümbürdeyen sesinin tınısını duyuyordum. Kan göğsümden boynuma çıktı.

"LANET OLSUN SANA!" Andrius çığlık atıp kel kafalı adama doğru atıldı. "Çeneni kapamazsan o ihtiyar dilini koparırım. Yemin ediyorum, koparırım. Sovyet subayları benim yanımda

kibar kalır." Kimse Andrius'u sakinleştitmeye ya da ona engel olmaya çalışmadı. Annem bile. Sözcükler benim ağzımdan dökülmüş gibi rahatladım.

"Sadece kendini umursuyorsun," diye devam etti Andrius. "Almanlar Sovyetleri Litvanya'dan attıklarında, seni burada, olman gereken yerde bırakacağız ki sana daha fazla katlanmak zorunda kalmayalım."

"Anlamıyorsun çocuk. Almanlar sorunu çözmeyecekler. Hitler daha beterini yapacak," dedi kel kafalı adam. "O lanet olası listeler," diye mırıldandı.

"Kimse senden bir şey duymak istemiyor, tamam mı?"

"Ona, canım" dedi annem. "Bebeği bana ver."

"Onlara verme," diye yalvardı Ona. "Lütfen."

"Onu nöbetçilere vermeyeceğiz. Söz veriyorum," dedi annem. Nabzını ve nefes alışını kontrol ederek bebeğe son bir kez daha baktı. "Onu güzel bir şeye saralım."

Ona hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Biraz temiz hava almak için açık duran kapıya gittim. Jonas kovalarla dönmüştü.

"Neden ağlıyorsun?" diye sordu vagona çıkarken.

Başımı salladım.

"Neyin var?" diyerek üsteledi.

"Bebek öldü," dedi Andrius.

"Bebeğimiz mi?" diye sordu usulca.

Andrius başıyla onayladı.

Jonas kovaları yere koydu. Bebeği tutan anneme, sonra da bana baktı. Eğildi ve cebinden küçük taşını çıkardı, yerdeki çizelgesinin üzerine, diğerlerinin yanına bir çentik daha attı. Birkaç dakika hareketsiz öylece durdu. Sonra taşı yerdeki işaretlerin üzerine sertçe vurmaya başladı. Vuruşları giderek sertleşiyordu. Yerdeki işaretlere öyle bir güçle vuruyordu ki elini kıracağını zannettim. Ona doğru ilerlerken Andrius beni durdurdu.

"Bırak yapsın," dedi.

Şüpheyle ona baktım.

"Böylesi daha iyi, alışır böylelikle," dedi.

Neye alışması, kontrol edilemeyen öfkeye mi? Ya da kalbin oyulmuş da yemen için kirli bir kovada sana sunuluyormuş gibi hissettiren derin bir üzüntüye mi?

Andrius'a baktım. Yüzü hâlâ yara bere içindeydi. Ona baktığımı gördü. "Sen alıştın mı?" diye sordum.

Çenesinde bir kas seğirdi. Cebinden bir sigara çıkarıp yaktı. "Evet," dedi havaya bir duman üfleyerek. "Alıştım."

İnsanlar savaşı ve Almanların bizi nasıl kurtarabileceğini tartışıyorlardı. Kel kafalı adam ilk defa hiçbir şey söylemedi. Hitler hakkında söylediğinin doğru olup olmadığını merak ettim. Stalin'in orağını daha kötü bir şeyle mi değiş tokuş ediyorduk? Kimse öyle düşünüyor gibi gözükmüyordu. Babam olsaydı bilirdi. Böyle şeyleri her zaman bilirdi ama asla benimle tartışmazdı. Bunları annemle tartışırdı. Bazı geceler odalarından mırıltıların, fısıltıların geldiğini duyardım. Bunun Sovyetlerden konuştukları anlamına geldiğini bilirdim.

Babamı düşünüyordum. Savaştan haberi var mıydı? Hepimizin bitlendiğini biliyor muydu? Ölü bir bebekle birlikte buraya tıkıldığımızı biliyor muydu? Onu ne kadar özlediğimi biliyor muydu? Babamın gülüşünü hayal ederek cebimdeki mendili sıkıca kavradım.

***

"Kıpırdama!" diye şikâyet ettim.

"Kaşıntı tuttu," dedi babam sırıtarak.

"Hayır, kaşıntı tutmadı. Sadece işimi zorlaştırmaya çalışıyorsun," diyerek sataştım ona açık mavi gözlerini yakalamaya çalışarak.

"Seni deniyorum. Gerçek ressamlar anı yakalayabilmeliler," dedi.

"Ama kıpırdarsan gözlerin yamuk yumuk olacak," dedim kalemimle yüzünün yarısını gölgelendirirken.

Gözlerini şaşı yaparak, "Zaten yamuk yumuklar," dedi. Güldüm.

"Kuzenin Joana'dan bir haber aldın mı?" diye sordu.

"Yakın zamanda pek bir haber almadım. Geçen yaz Nida'da beğendiği kulübenin resmini çizmiştim, onu gönderdim. Cevap bile yazmadı. Annem eline ulaşmıştır ama derslerinin yoğunluğu yüzünden yazamamıştır, diyor."

"Yoğundur," dedi babam. "Günün birinde doktor olmayı umut ediyor, biliyorsun."

Biliyordum. Joana sık sık ilaçlardan ve çocuk doktoru olma hayallerinden bahsederdi. Ben resim çizerken parmaklarımdaki sinirleri ve eklemleri anlatmak için beni bölerdi hep. Biraz hapşıracak olsam, akşamına beni mezara götürecek salgın hastalıkların listesini ezbere saymaya başlardı. Geçen yaz beraber Nida'da tatil yaparken bir çocukla tanışmıştı. Buluşmalarının ayrıntılarını dinlemek için her gece geç saatlere kadar onu beklerdim. On yedi yaşında olmasına rağmen büyülendiğim anatomi kitapları kadar bilgelik ve deneyime sahipti.

"İşte," dedim resmimi bitirdiğimde. "Ne düşünüyorsun?"

"Bu nedir?" diye sordu babam kâğıdı işaret ederek.

"İmzam."

"İmzan mı? Bu bir karalama. Kimse bunun senin ismin olduğunu anlamaz."

Omuzlarımı silkerek, "Sen anlarsın," dedim.

BÖLÜM 20

Güneye doğru yol alarak Ural Dağları'ndan geçtik. Bayan Grybas, Urallar'ın Avrupa ve Asya arasında sınır olduğunu açıkladı. Asya'ya, başka bir kıtaya geçmiştik. İnsanlar rotamızın Güney Sibirya, hatta Çin ve Moğolistan olabileceğini söylüyordu.

Ona'nın bebeğini üç gün boyunca dışarı atmaya çalıştık, ancak nöbetçi her kapı açıldığında yakınlarda duruyordu. Sıcak vagondaki çürüyen ceset kokusu dayanılmaz bir hal almıştı. Kusasım geliyordu.

Ona en sonunda tuvalet deliğinden bebeği bırakmaya ikna oldu. Hıçkıra hıçkıra ağlayarak, elinde bohça gibi şeyle deliğin üstüne diz çöktü.

"Tanrı aşkına," diye bağırdı kel kafalı adam. "Şu şeyden kurtul artık. Nefes alamıyorum."

"Susun!" diye bağırdı annem kel kafalı adama.

"Yapamayacağım," diye sızlandı Ona. "Yolda ezilir."

Annem Ona'nın yanına gitti. Annem yanına varamadan Bayan Grybas Ona'dan bebeği kapıp delikten aşağı attı. Soluğum kesilmişti. Bayan Rimas ağlıyordu.

"İşte," dedi Bayan Grybas. "Oldu bitti. Duygusal bağı olmayan birisi için bunu yapmak her zaman daha kolaydır." Ellerini elbisesine sildi ve topuzunu düzeltti. Ona annemin kollarına yığıldı.

Jonas Andrius'a âdeta yapışmıştı. Neredeyse her dakikasını onun yanında geçiriyordu. Sürekli sinirli görünüyordu, her zamanki tatlılığından eser yoktu. Andrius ona NKVD subaylarının kullandığını duyduğum birkaç Rusça argo sözcük öğretmişti. Bu beni küplere bindirdi. Biraz Rusça öğrenmem gerektiğini biliyordum ama bunun düşüncesinden bile nefret ediyordum.

Bir gece bir sigara ateşinin Jonas'ın yüzünü aydınlattığını gördüm. Sigara içiyordu. Anneme şikâyet ettiğimde annem bana onu kendi haline bırakmamı söyledi.

"Lina, ben her gece, Jonas'ın yanında Andrius olduğu için şükrediyorum. Bence sen de etmelisin," dedi.

Midem kendi kendini yiyordu. Açlıktan kaynaklanan mide spazmları insafsız aralıklarla yokluyordu. Annem bizi günlük bir programa sokmaya çalışsa da zaman duygusunu kaybediyordum. Gün boyunca uyukladığım oluyordu. Şu sözleri duyduğumda gözkapaklarım düşmek üzereydi.

"Bunu nasıl yaparsınız? Delirdiniz mi siz?" Bir kadının çığlığı vagonun içinde yankılanıyordu.

Gözlerimi kısarak baktım, neler olduğunu anlamaya çalıştım. Bayan Grybas, Jonas ve Andrius'un tepesinde dikiliyordu. Oraya doğru ilerlemeye çalıştım.

"Hem de Dickens. Bu ne cüret! Bize hayvan gibi davranıyorlar, siz de o hayvanlara dönüşüyorsunuz."

"Ne oluyor?" diye sordum.

"Kardeşinle Andrius sigara içiyorlar!" diye kükredi kadın.

"Annemin bundan haberi var," dedim.

"Ama kitapların sayfalarına sarıp içiyorlar!" dedi ciltli bir kitabı gözüme sokarcasına bana uzatarak.

Jonas usulca, "Sigaramız bitmiş," dedi. "Andrius'da tütün vardı."

"Bayan Grybas," dedi annem. "Ben hallederim."

"Sovyetler bizi bilgili ve eğitimli insanlar olduğumuz için tutsak etti. Bir kitabın sayfalarından sigara kâğıdı yapıp içmek... Aklınız neredeydi sizin? Bu kitabı nereden buldunuz?" diye sordu Bayan Grybas.

Dickens. *Mister Pickwick'in Serüvenleri* bavulumdaydı. Ölmeden önce büyükannem Noel'de hediye etmişti. "Jonas! Kitabımı almışsın. Bunu nasıl yaparsın?"

"Lina," diye başladı annem.

"Kitabını ben aldım," dedi Andrius. "Beni suçla."

Bayan Grybas, "Seni kesinlikle suçluyorum," dedi. "Bu genç oğlanı kötü yönde etkilediğin için. Bundan utanmalısın."

Bayan Arvydas vagonun diğer ucunda olanlardan tamamen habersiz uyuyordu.

"Sen aptalın tekisin!" diye bağırdım Andrius'a.

"Sana yenisini alırım," dedi.

"Hayır, alamazsın. O bir hediyeydi," dedim. "Jonas, büyükannem hediye etmişti o kitabı."

Jonas, "Üzgünüm," dedi başını önüne eğerek.

"Üzgün olmalısın zaten!" diye bağırdım.

Andrius, "Lina, bu benim fikrimdi," dedi. "Onun bir suçu yok."

Elimin tersiyle onu kendimden uzaklaştırdım. Neden erkekler böyle aptal olmak zorundaydı?

BÖLÜM 21

Haftalar geçmiş olabilir miydi? Ne kadar zamandır yolda olduğumuzu hesaplayamıyordum artık. Vagonlardan fırlatılan cesetleri seyretmeyi bırakmıştım. Trenin her duruşunda bir yığın ceset bıraktık. İnsanlar onları gördükleri zaman ne düşüneceklerdi? Birileri onları gömer miydi ya da onların gerçekten birer hırsız ya da fahişe olduklarını düşünür müydü? Bir sarkacın üzerinde sallanıyormuşum gibi hissediyordum. Sarkaç bir yandan umutsuzluk uçurumuna doğru kayıyor, sonra tekrar ufak tefek hoşlukların olduğu tarafa geliyordu.

Mesela bir gün tam Omsk'u geçmiştik ki şehir dışında bir yerde durduk. Küçük bir büfe vardı. Annem nöbetçiye onu dışarı çıkarması için rüşvet verdi. Koşarak geri geldiğinde etekleri doluydu. Diz çöküp eteğindekileri boşalttı. Şekerler, lolipoplar, meyankökü şekerleri, yığın yığın ayıcık şekeri ve diğer sürprizler önümüzde bir gökkuşağı gibi saçıldı. Her yerde parlak renkler vardı; pembe, sarı, yeşil, kırmızı... Herkese yetecek kadar vardı. Çocuklar sevinçle bağrışarak zıplıyordu. Bir ayıcık şekeri yedim. Şekerdeki limonun tadı ağzımda fışkırarak yayıldı. Güldüm. Jonas da benimle birlikte gülüyordu.

Sigaralar vardı, kibrit kutuları ve yetişkinler için bitter çikolatalı gofretler.

"Ekmek veya karın doyuracak doğru dürüst bir yemek yoktu," diye açıkladı annem hazineyi herkese paylaştırırken. "Gazete de yoktu."

Çocuklar annemin bacağından yakalamış, neşe içinde teşekkür ediyorlardı.

Kel kafalı adam, "Aptal kadın. Paranı niye bize harcıyorsun?" dedi.

"Çünkü aç ve yorgunsunuz," dedi annem adama bir sigara uzatarak. "Ayrıca benim çocuklarım muhtaç olsaydı sizin de onlar için aynısını yapacağınızı biliyorum."

"Peh," diyerek dudak büktü adam ve başka tarafa baktı.

İki gün sonra Andrius kova nöbeti sırasında içinde kuvars ve başka mineraller olan oval bir taş buldu. Taş herkesin hayranlık belirten ifadeleri eşliğinde elden ele dolaşıyordu. Bayan Arvydas onu sanki parıldayan bir mücevhermiş gibi parmağının üzerine koyarak şaka yaptı.

"Bilmiyor muydunuz?" dedi. "Ben bir vagon prensesiyim."

Hepimiz gülüyorduk. İnsanlar gülümsüyordu. Neredeyse onları tanıyamayacaktım. Andrius'a baktım. Yüzü, çehresini tamamıyla değiştiren bir gülümsemeyle adeta parlıyordu. Gülümsediği zaman çok yakışıklıydı.

BÖLÜM 22

Altı hafta yolculuk ve yemeksiz geçen üç günden sonra tren durdu. Kapıyı açmadılar. Pencere deliğinden yüksek sesle okunan şehir tabelalarından güzergâhımızı çıkartan kel kafalı adam, Kuzey Çin'de, Altay bölgesinde bir yerlerde olduğumuzu tahmin ediyordu. Vagon tahtalarındaki çatlaklardan dışarı bakmaya çalıştım ancak dışarısı zifiri karanlıktı. Kapılara vurduk. Kimse gelmedi. Pencere pervazında bıraktığım, fırından yeni çıkmış sıcak ve kabarmış o ekmeği düşündüm. Bari küçük bir parça alabilseydim. Sadece küçük bir ısırık.

Midem açlıktan yanıyor, başım zonkluyordu. Gerçek kâğıda resim yapmayı ve doğru düzgün çizim yapabilmek için gerekli olan gün ışığını özlemiştim. İnsanlara bu kadar yakın olmaktan sıkılmıştım. Her tarafımda nefeslerinin keskin kokusunu duyuyor, önümde arkamda sürekli dirsekler ve dizler hissediyordum. Bazen insanları iterek kendimden uzaklaştırmak için dayanılmaz bir dürtü duyuyordum içimde, ama neye yarardı? Küçük bir kutudaki kibrit çöpleri gibiydik.

Gürültüler duyduğumuzda öğleye geliyordu. Nöbetçiler kapıyı açıp dışarı çıkmamızı söylediler. Sonunda. Gün ışığına çıkmanın şokuyla bütün vücudum titremeye başladı. Mendilime "Altay" yazdım.

"Lina, Jonas, buraya gelin ve saçlarınızı tarayın," diye talimat verdi annem. Boş bir çabayla elbiselerimizi düzeltti. Saçımı örüp örgüleri bir taç şeklinde bağlamam için bana yardım etti. Saçımı toplamak kafa derimin daha çok kaşınmasına neden oluyordu.

"Unutmayın, hep bir arada olmalıyız. Uzaklaşmayın, başınızı alıp gitmeyin. Anlıyor musunuz?" Başımızı salladık. Annem hâlâ paltosunu kolunun altında sıkı sıkı tutuyordu.

"Neredeyiz?" diye sordu Jonas. "Bize bir kova su verirler mi?"

"Henüz bilmiyorum," dedi annem saçlarını düzelterek. Rujunu çıkardı. Güçsüz eliyle erimiş ruju dudaklarına sürdü. Jonas gülümsedi. Annem ona göz kırparak cevap verdi.

NKVD tüfeklerini süngülemişti. Hançer biçimindeki bıçakların üzerine güneş yansıyordu. İçimizden birini deşmeleri an meselesiydi. Bayan Grybas ile Bayan Rimas önce küçük çocukların dışarı çıkmasına yardım ettiler, ardından biz onları takip ettik. Andrius ile kır saçlı beyefendi, kel kafalı adamı vagondan çıkardılar.

Tren istasyonunda değildik. Geniş, ağaçlık tepelerle kaplı derin bir vadideydik. Uzakta dağlar gördüm. Gökyüzü hiç bu kadar mavi ve güzel gözükmemişti gözüme. Güneş ışığının yoğunluğundan ellerimi gözlerime siper etmek zorunda kaldım. Derin derin nefes aldım ve pis havayla kirlenmiş ciğerlerimi temizlemek için soğuk, temiz havayı içime çektim. NKVD, vagonlardan çıkan demiryolundan altı-yedi metre öteye, çimenlerin üzerine gruplar halinde oturtuyordu. İki kova su ve lapa vermişlerdi. Çocuklar hemen atıldı.

Diğer yolcuları ilk defa görüyordum. Binlerce insan vardı. Biz de onlar gibi zavallı mı gözüküyorduk? Paramparça olmuş bavullarından ve şişkin çantalarından vadiye, sanki yıllarca bir bataklıkta yaşamışçasına çamurlu, pis elbiselerin saçıldığı yığınlarca Litvanyalı. Herkes çok yavaş hareket ediyordu, bazılarının eşyalarını taşıyacak kuvveti bile yoktu.

Bacaklarımı kontrol edemiyordum, bir sürü insan da benimle aynı durumdaydı. Birçoğu kendi vücudunun ağırlığını taşıyamıyor, yere çöküyordu.

"Oturmadan önce vücudumuzu esnetmeliyiz, tatlım," dedi annem. "Bu kadar haftadır kaslarımız zayıflamıştır tabii ki."

Jonas gerindi. Pis bir sokak dilencisine benziyordu. Altın sarısı saçları keçeleşmiş öbekler halinde kafasına yapışmıştı. Dudakları kuruyup çatlamıştı. Bana bakınca gözleri kocaman açıldı. Ne halde olduğumu sadece hayal edebilirdim. Oturduk. Vagon zeminiyle karşılaştırılınca çayır tüyden bir yatak gibi geldi. Trenin sarsıntısını hâlâ vücudumda hissediyordum.

Bizim vagondan olan insanlara baktım. Onlar da bana bakıyordu. Gün ışığı altında, altı haftadır karanlık bir hücreyi paylaştığımız yabancıları gördük. Ona, benden sadece birkaç yaş büyüktü. Onu hastanenin önünden vagona bindirdiklerinde karanlıktı. Bayan Arvydas silüetinden daha çekiciydi. Düzgün bir fiziği, düz kahverengi saçları ve dolgun dudakları vardı. Bayan Rimas annem yaşlarında, kalın ayak bilekleri olan kısa boylu bir kadındı.

İnsanlar ailelerini ve sevdiklerini aramak için diğer gruplarla iletişim kurmaya çalışıyorlardı. Sürekli saatini kuran adam bana yaklaştı.

"Mendili olan var mı?" diye sordu.

Başımı sallayıp yazımın görünmemesi için dikkatle katladığım mendili hızla ona verdim.

"Teşekkür ederim," dedi mendili burnuna sürerek. Arkasını dönüp kalabalığa ilerledi. Önceden tanıdığı anlaşılan bir adamla el sıkıştığını, adamın avcuna mendili sıkıştırdığını gördüm. Adam mendili cebine koymadan önce onu alnına götürür gibi yaptı. Elden ele geçirin, dedim içimden. Mendilin döne dolaşa en sonunda babama ulaştığını hayal ettim.

"Elena bak," dedi Bayan Rimas. "At arabaları var."

Annem ayağa kalkıp insan sıralarına baktı. "NKVD subaylarının yanında birtakım adamlar var. İnsanların arasında yürüyorlar."

Andrius dalgalı saçlarını elleriyle tarıyordu. Başını eğmiş, nöbetçileri kontrol ederek sürekli etrafına bakınıyordu. Sinirli olmalıydı. Yüzü iyileşmişti ama yine de sarı çürük izleri yüzünden solgun gözüküyordu. Onu tanırlar mıydı acaba? Gözlerimizin önünde sürükleyip öldürürler miydi? Vücudumla ona siper olmaya çalışarak yanına yanaştım. Ama benden uzundu, omuzları genişti. Süngülerin keskin uçlarına baktığımda midemin korkudan ağzımdan fırlayıvereceğini hissettim.

Ona yüksek sesle ağlamaya başlamıştı. "Kes sesini," diye emretti kel kafalı adam. "Dikkati üzerimize çekeceksin."

"Lütfen ağlama," dedi Andrius bakışlarını Ona'dan nöbetçilere çevirerek.

Trenin yanındaki bir grup, iki atın çektiği bir arabaya bindirilip gitti. NKVD'nin yanındaki adamlarla gruptan gruba dolaşmasını izledim. Adamlar tuhaf görünüyorlardı. Ne Litvanyalı ne de Rustular. Daha koyu tenleri, siyah saçları vardı. Pejmürde ve ilkel görünüyorlardı. Yanımızdaki grubun önünde durup NKVD ile konuşmaya başladılar.

"Elena, ne diyorlar?" diye sordu Bayan Rimas.

Annem cevap vermedi.

"Onlar..." dedi ve durdu.

"Ne oluyor?" dedi Bayan Rimas.

"Bizi satıyorlar," diye fısıldadı annem.

BÖLÜM 23

Adamların satılık malları inceler gibi gruplar arasında gezinişini seyrettim. İnsanların ayağa kalkmasını, arkalarını dönmelerini ve ellerini göstermelerini istiyorlardı.

"Bizi neden satıyorlar anne?" diye sordu Jonas. "Nereye gidiyoruz?"

"Elena," dedi Bayan Arvydas, "onlara Andrius'un zekâ özürlü olduğunu söyle. Lütfen. Yoksa onu benden alırlar. Andrius, başını önüne eğ."

"Bizi gruplar halinde satıyorlar," dedi annem.

Grubumuza baktım. İki yaşlı erkek dışında kadın ve çocuklardan oluşuyorduk. Ama Andrius'umuz vardı. Yaralarına rağmen güçlü ve iş görür gözüküyordu.

"Biz satılmak mı istiyoruz?" diye sordu Jonas. Kimse cevap vermedi. Nöbetçilerden biri yanında bir adamla yaklaştı. Grubumuzun önünde durdular. Benim dışımda herkes yere bakıyordu. Kendimi tutamadım. Dinlenmiş, temizlenmiş, karnı doymuş görünen nöbetçiye baktım. Annemim eline öksürdüğünü ve yavaşça rujunu temizlemeye çalıştığını gördüm. Pejmürde kılıklı adam annemi işaret ederek nöbetçiye bir şeyler söyledi. Nöbetçi başını sallayıp eliyle grubun tamamını gösteren bir işaret yaptı. Adam

tekrar annemi işaret edip edepsiz bir hareket yaptı. Nöbetçi kahkaha atıp bir şeyler fısıldadı. Adam grubumuzu inceledikten sonra Andrius'u işaret etti.

Nöbetçi, Andrius'un yanına giderek bir emir verdi. Andrius kımıldamıyordu. Midem ağzıma geldi.

"O özürlü, onu rahat bırakın," dedi Bayan Arvydas. "Elena, söylesene onlara."

Annem Rusça bir şey söyledi. Nöbetçi, Andrius'u saçından yakalayıp yüzünü kaldırdı. Andrius boş bir ifadeyle bakıyordu. Ona ağlıyor, bir ileri bir geri sallanıyordu. Bay Stalas inliyor ve durmadan şikâyet ediyordu. Adam elleriyle grubumuzun iğrenç olduğunu ima eder bir hareket yapıp uzaklaştı.

Diğer gruplar satılmış, at arabalarına yüklenmiş, vadi boyunca ilerleyerek tepelerin dibinde "v" şeklini alan yolun orada kaybolmuşlardı. Suyumuzun son damlasını, lapanın son kırıntılarını da bitirmiş, satılmak isteyip istemediğimizi tartışıyorduk.

Birisi kaçmaktan bahsetti. Bir silah sesini ve arkadaki trenin ön kısmından gelen çığlıkları duyana kadar kaçma düşüncesi kısa bir süre tartışıldı. Oyuncak bebekli küçük kız ağlamaya başlamıştı.

"Elena," dedi Bayan Rimas. "Nöbetçilerden birine insanları nereye götürdüklerini sorar mısın?"

Annem nöbetçilerden biriyle konuşmayı denedi ama nöbetçi onu görmezden geldi. Bir an için ne olduğunu umursamadım. Çimenler taze sarımsak gibi kokuyor, güneş ışığı bana güç veriyordu. Ayağa kalkıp gerindim.

Çocuklar etrafa yayılmışlardı, ancak nöbetçiler bunu umursamıyor gözüküyorlardı. Bir NKVD subayı vagonlara saygısızlık eden pis domuzlar olduğumuzu haykırmak için arada sırada durarak vagonları inceliyordu. Tren hareket etmek üzere tısladı.

"Daha fazla insan almak için geri gidiyorlar," dedi Andrius.

Jonas, "Öyle mi düşünüyorsun?" diye sordu.

"Hepimizden kurtulana kadar," dedi Andrius, "buna bir son vermeyecekler."

BÖLÜM 24

Saatler geçmiş, güneş batmaya başlamıştı. Sadece iki grup kalmıştı. Mızmız kadın ağır ağır yürüyor ve bize bağırıyordu. Annemin bizim grubu zayıf gösterdiğini, büyük ihtimalle subayların bizi vuracaklarını söylüyordu.

"Bırak da vursunlar," dedi kel kafalı adam. "Size söylüyorum, şu an ölmemiz daha iyi."

"Ama bizi köle yapacaklardı," diye karşı çıktı Bayan Arvydas.

"Biraz iş yapmak insanı öldürmez ya," dedi mızmız kadın Bayan Arvydas'a. "Büyük ihtimalle biraz beden işi yapmamızı isteyeceklerdi bizden, o kadar. O yüzden diğer grupları öncelikli olarak aldılar, çünkü birçoğunuz zayıf görünüyorsunuz. Ben bir çiftlikte büyüdüm. Ellerimin kirlenmesinden korkmam."

"O zaman gidip biraz yiyecek bulman için seni seçtik," dedi Andrius. "Şimdi, annelerimizi rahat bırak."

Jonas ile çimenlere yayılmış, sertleşmiş kaslarımızı esnetmeye çalışıyorduk. Andrius da bize katıldı. Ellerini başının arkasına koyup gökyüzüne baktı.

"Alnın kızarmış," dedim ona.

"Güneş yanığı şu an kaygı duyduğum şeylerin sonunda geliyor," dedi Andrius. "Nöbetçilere sırtımı dönmeyeceğim. Belki de yüzümüze biraz renk gelirse satın alınır ve Sovyet köleliğine alınırız, o cadı kadının istediği gibi," dedi.

Jonas, Andrius gibi ellerini başının arkasına koymuş geri geri yürüyordu. "Birlikte kalalım da. Babam bunun önemli olduğunu söyledi."

"Annemle kalmaktan başka çarem yok. Buraya kadar bunu başardığına bile şaşırıyorum," dedi Andrius annesinden yana bakarak. Bayan Arvydas ipek mendiliyle sinekleri kovalıyor, bunu yaparken arada dengesini kaybediyordu. "Pek güçlü biri değildir annem."

"Başka kardeşin var mı?" diye sordu Jonas.

"Hayır," dedi Andrius. "Annem hamile kalmaktan hoşlanmıyormuş. Babam ise bir kez oğlu olduğuna göre artık çocuk istemediğini söylemiş."

"Babam bir gün bize başka bir kız ya da erkek kardeş vereceklerini söyledi. Erkek kardeşi tercih ederim ben," dedi Jonas. "Ee, geride kalanlar ne yapıyor dersin? Bize ne olduğunu merak ediyorlar mıdır sence?"

"Merak ediyorlarsa bile sormaya korkuyorlardır," dedi Andrius.

"Ama neden? Neden bizi aldılar?" diye sordu Jonas.

"Çünkü listeye alındık," dedim.

"Peki, ama niye listeye alındık?" diye sordu Jonas.

"Çünkü babam üniversitede çalışıyor," diye cevapladım.

"Ama Bayan Raskunas da üniversitede çalışıyor, onu götürmediler," dedi Jonas.

Jonas haklıydı. Gecenin bir yarısında biz götürülürken Bayan Raskunas perdesinin arkasından bizi gözetliyordu. Bize baktığını görmüştüm. Onun ailesi neden götürülmemişti? Bizi götürmelerine engel olmak yerine neden perdelerinin arkasına saklanıyorlardı? Babam böyle bir şey asla yapmazdı.

"Kel kafalı adamın neden listede olduğunu anlayabiliyorum," dedim. "Korkunç birisi o."

"Ölmeye acayip hevesli, değil mi?" dedi Andrius gökyüzüne bakarak.

"Biliyor musun?" dedi Jonas. "Burada gökyüzüne bakarken kendimi Litvanya'da çimenlere uzanmış gibi hissediyorum."

Annemin söyleyeceği bir şeymiş gibi geldi bu bana. Siyah-beyaz bir resme renk katmak gibiydi.

"Bak," diye devam etti Jonas, "şu bulut var ya, topa benziyor."

"Sovyetleri patlatmasını sağla o zaman," dedim parmaklarımı çimenlerin arasında gezdirerek. "Bunu hak ediyorlar."

Andrius başını bana çevirdi. Uzun bakışı altında kendimi bir tuhaf hissettim.

"Ne var?" diye sordum.

"Hep söyleyecek bir şeylerin var," dedi.

"Babam da aynı şeyi söyler hep. Görüyor musun Lina, dikkat etsen iyi olur," dedi Jonas.

***

Odamın kapısı hızla açıldı. "Lina, oturma odasına gel hemen," dedi babam.

"Neden?" diye sordum.

"Oturma odasına, HEMEN!" Babamın burun delikleri genişledi. Odadan dışarı çıktı.

"Sorun nedir, anne?"

"Babanı duydun Lina. Oturma odasına git."

Koridora çıktık.

"Doğru yatağına Jonas," dedi annem kardeşimin odasına doğru bile bakmadan. Oraya baktım. Jonas, odasının kapısından gözlerini dört açmış bizi izliyordu.

Babam hiddetinden köpürüyordu, kızgınlığı banaydı. Ne yapmıştım ki? Oturma odasına gittim.

"Uğruna yeteneğini heba ettiğin şey bu mu?" Bir kâğıt parçasını yüzüme doğru salladı.

"Bu bir şakaydı baba," diye açıkladım.

"Bunun bir ŞAKA olduğunu mu düşünüyorsun? Ya Kremlin bunun şaka olduğunu düşünmezse? Ona çok benziyor, tanrı aşkına!" Kâğıdı kucağıma bıraktı.

Çizimime baktım. Benzerlik kusursuzdu. Palyaço kılığında olsa bile çizimdekinin Stalin olduğu çok açıktı. Onu yemek odamızda, babam ve babamın arkadaşlarıyla birlikte masanın etrafına oturmuş, babam ve arkadaşları da ona kâğıttan uçaklar fırlatırken çizmiştim. Adamlar gülüyordu. Kafasına kâğıttan uçaklar çarparken Stalin'in üzgün bir yüzü vardı. Babam ve Doktor Seltzer müthiş benzemişlerdi. Gerçi gazetecinin çenesini o kadar ustalıkla yapamamıştım.

"Böyle başkaları da var mı?" diye emredercesine sordu babam kâğıdı benden kaparak.

"Sadece şakaydı," dedi zayıf bir ses. Jonas pijamaları üstünde koridorda dikiliyordu. "Lütfen kızma baba."

"Sen de mi bu işin içindeydin yoksa?"

"Öyle mi Jonas?" dedi annem.

"Hayır değildi. Ben kendim çizdim bu resmi. Ona gösterdim çünkü komik olduğunu düşündüm."

"Bunu başka birine gösterdin mi?" diye sordu babam.

"Hayır. Daha bu öğlen çizdim," dedim.

"Lina," dedi annem. "Bu ciddi bir şey. Sovyetler resmini gördüğünde seni tutuklayabilir."

"Ama nereden görecekler ki? Attım gitti işte," diye karşı çıktım.

"Ya birisi tıpkı benim gibi bunu çöp kutusunda bulursa? Rüzgâr da onu Stalin'e uçurursa..." dedi babam. "Babanı ve arkadaşlarını Sovyet lideriyle dalga geçerken çizmişsin! Böyle başka resim var mı?" diye sordu.

"Hayır, sadece bu."
Babam resmimi yırtıp parçalarını ateşe attı.

***

Andrius bana bakmaya devam ediyordu. "İstediğin bu mu?" diye sordu sonunda. "Sovyetleri havaya uçurmak mı?"

Başımı çevirip ona baktım. "Ben sadece eve gitmek istiyorum. Babamı görmek istiyorum," dedim.

Anladığını belli etmek için başını salladı.

BÖLÜM 25

Akşam olduğunda geriye iki grup kalmıştı. NKVD subaylarının büyük bir kısmı trenle ayrılmıştı. Sadece beş tane silahlı subay ve iki kamyon kalmıştı. Yaklaşık yetmiş beş Litvanyalı ve sadece beş Sovyet subayı. Buna rağmen kimse hareket etmeye bile cesaret edemiyordu. Sanırım çoğumuz çok yorgun ve güçsüz düşmüştük. Çimenler bizi kucaklayan bir yataktı, temiz hava ise bir lüks. Babam için işaretler çizdim.

Biz oturmuş onları seyrederken NKVD subayları bir ateş yakıp yemeklerini pişirdiler. Amerikan kavanozlarında yiyecekleri, ekmekleri ve kahveleri vardı. Yemekten sonra seslerini giderek yükselterek votka ve sigara içtiler.

"Ne diyorlar?" diye sordum anneme.

"Evlerinden, doğdukları yerlerden bahsediyorlar. Arkadaşları ve aileleri hakkında hikâyeler anlatıyorlar birbirlerine," dedi.

Ona inanmadım. Rusça kelimeleri dinledim. Ses tonları ve kaba kahkahaları hiç de ailelerinden bahsediyorlarmış gibi durmuyordu. Ona yine başladı. Ağıt yakar gibi, "Hayır, hayır, ha-

yır, hayır," diyordu sürekli. NKVD subaylarından biri ayağa kalkıp parmağıyla bizim gruba doğru havaya bir fiske savurdu.

"Nöbetçiler iyice kızmadan önce," dedi annem ayağa kalkarak, "sessiz olmasını sağlasam iyi olacak." Jonas çoktan uyuyakalmıştı. Mavi yağmurluğumla üstünü örtüp saçlarını gözünün önünden çektim. Kel kafalı adam horluyor, kır saçlı adam saatini kuruyordu. Andrius grubun kenarında oturmuş, bir dizini çenesine dayamış nöbetçileri seyrediyordu.

Güçlü bir profili, köşeli bir çenesi vardı. Darmadağınık saçlarının bir kısmı yüzünün bir bölümüne düşmüştü. Yumuşak bir kaleme ihtiyacım vardı onu çizmek için. Ona baktığımı gördü. Başımı hızla başka tarafa çevirdim.

"Hey," diye fısıldadı bana.

Ona baktım. Çimenler arasında bir şey hareket edip bacağıma çarptı. O gün trenden atladığında bulduğu ışıltılı taştı.

"Vagon prensesinin tacından bir mücevher," diye fısıldadım gülümseyerek.

Gülerek başını salladı.

Taşı alıp tekrar ona attım.

"Hayır, sende kalsın," dedi Andrius.

Şafakta uyandık. Birkaç saat sonra bir yük arabası geldi, diğer grubu seçip onları götürdü. Nöbetçiler bizi iki kamyonun arkasına yüklediler. Tepelerde, boğazın ötesinde başlayan bir yolda vadi boyunca ilerledik. Kimse konuşmuyordu. Nereye gidiyor olabileceğimizi tartışmaktan bile korkuyorduk.

Kamyonda giderken, kaçmaya çalışmanın çok saçma olacağını düşündüm. Kilometreler boyunca hiçbir şey yoktu. Tek bir insana ya da geçen araca rastlamadık. Mendilimi alan adamı düşündüm; mendilin başka ellere geçip babama yaklaşmasını umut ettim. İki saat sonra yolun kenarında kulübeler gördük. Terk edilmiş görünen bir alana girdik. Kamyon ahşap bir binanın önünde durdu. Nöbetçiler dışarı atlayıp "Davai! Davai!" diye bağırarak talimatlar vermeye başladılar.

"Eşyalarımızı kamyonda bırakmamız gerektiğini söylüyorlar," dedi annem sıkıca paltosunu kavrayarak.

"İnmeden önce nereye gittiğimizi öğrenmek istiyorum," dedi Bayan Arvydas.

Annem nöbetçilerle konuşmaya çalıştı. Ardından gülümseyerek döndü ve "Bir hamama," dedi.

Kamyondan dışarı atladık. Annem paltosunu katlayıp bavuluna koydu. Nöbetçiler bizi kadınlar ve erkekler olmak üzere iki gruba ayırdı.

"Çocuklar, beni taşıyın," dedi kel kafalı adam Andrius'la Jonas'a. "Bana banyo yaptıracaksınız."

Jonas bunun üzerine put kesildi. Andrius'un ise midesi bulanmışa benziyordu. Andrius'u daha da kızdırmak pahasına güldüm. Önce erkekler gitti. Nöbetçiler onları verandaya çağırdı ve yüzlerine karşı bağırmaya, onları itip kakmaya başladılar. Jonas ne dediklerini çevirmesi için anneme bakıyordu.

"Kıyafetlerini çıkar canım," diye çevirdi annem.

"Şimdi mi? Burada mı?" diye sordu Jonas bütün kadınlara bakarak.

"Arkamızı döneceğiz hepimiz, değil mi hanımlar?" dedi annem. Hepimiz verandaya arkamızı döndük.

"Tevazuya gerek yok," dedi Bay Stalas. "Hiçbirimiz iskeletten başka bir şeye benzemiyoruz zaten. Şimdi, çıkarın şu pantolonumu çocuklar. Ah! Bacağıma dikkat edin."

Bay Stalas'ın şikâyet ettiğini ve Jonas'ın özür dilediğini duydum. Bir kemer tokası veranda zeminine çarptı. Andrius'un olup olmadığını merak ettim. Nöbetçiler bağırdı.

"Kıyafetlerinizi burada bırakmanız gerektiğini, bitlerin temizleneceğini söylüyorlar," diye çevirdi annem.

Tuhaf bir koku geliyordu. Kadınlar grubundan mı yoksa hamamdan mı geldiğini anlayamadım. Kel kafalı adamın hamamdan gelen bağırışını duyduk.

Annem dönüp ellerini kavuşturarak, "Benim tatlı Jonas'ım," diyerek fısıldadı.

BÖLÜM 26

Bekliyorduk. "Ne oluyor orada?" dedim. Annem başını salladı. Üç NKVD subayı verandada oturuyordu. Birisi bağırarak emirler yağdırıp duruyordu.

"Bir seferde onar onar gireceğiz," dedi annem. "Verandaya gidip kıyafetlerimizi çıkarmamız gerekiyor."

Bayan Arvydas, mızmız kadın ve kızları, hepimiz ilk gruptaydık. Annem, Ona'nın verandaya çıkmasına yardım etti. Elbisemin düğmelerini çözüp çıkardım, saçlarımı saldım, sandaletlerimi çıkardım. Annem sütyen ve külodumuyla kalmış bir halde Ona'ya yardım ediyordu. Nöbetçiler bize bakarak verandada dikiliyorlardı. Duraksadım.

"Aldırış etme canım," dedi annem. "Kendini tekrar temiz hissetmenin ne kadar güzel olacağını düşün." Ona sızlanmaya başladı.

Genç, sarışın bir nöbetçi bir sigara yaktı, arkasını dönüp kamyona baktı. Başka bir NKVD subayı pis pis sırıtıp alt dudağını ısırarak dik dik bize bakıyordu.

Sütyenimi ve külodumu çıkararak verandada dikiliyor, ellerimle vücudumu kapatmaya çalışıyordum. İnce kollarıyla dolgun göğüslerini kapatmakta zorlanan Bayan Arvydas yanımda

duruyordu. Kumandana benzeyen altın dişli bir nöbetçi verandada yürüyüp her kadına tek tek bakıyor, hepsini baştan aşağı süzüyordu. Bayan Arvydas'ın önünde durdu. Bayan Arvydas başını kaldırmadı. Bakışıyla Bayan Arvydas'ı taciz ederek, ağzının içinde diliyle bir kürdan döndürdü ve kaşını kaldırdı.

Mide bulantısıyla bir iç çektim. Annem beni dürtükledi. Nöbetçi beni kollarımdan yakalayıp kollarımdan indirdi. Beni baştan aşağı süzerek pis pis sırıttı. Uzanıp göğsümü ellemeye başladı. Bakımsız ellerinin tenimi tırmalayışını hissediyordum.

Daha önce hiçbir erkeğin önünde çıplak kalmamıştım. Dokunuşu, üzerimde dolaşan kaba elleri midemi bulandırıyordu. Bedenimden ziyade içimi kirletiyordu. Kollarımı çapraz bir şekilde kavuşturmaya çalıştım. Annem Rusça bir şeyler bağırıp beni Ona'nın arkasına itti.

Ona'nın uylukları ve kalçaları kurumuş kan topaklarıyla kaplıydı. Nöbetçi anneme bağırmaya başladı. Annem kalan kıyafetlerini de çıkarıp kolunu bana doladı. Daha sonra bizi hamama gönderdiler.

BÖLÜM 27

Nöbetçinin biri belli bir mesafede duruyordu. Bir kovaya kepçe daldırıp beyaz pudra gibi bir şey atıyordu bize. Duşlardan buz gibi bir su boşalıyordu.

"Acele etmeliyiz," dedi annem. "Bize ne kadar süre verecekleri belli değil." Küçük bir parça sabun alıp kendini boşverip benim vücudumu ve yüzümü ovalamaya başladı. Bacaklarımın arasından, bileklerimden dökülen kahverengi kirleri seyrettim. Bu nöbetçilerden ve aşağılanmadan kurtulmak için onlarla birlikte akıp gitmek istiyordum.

"Ovmaya devam et Lina, çabuk," dedi annem Ona'yı yıkamak için dönerek.

Suyun altında titreyerek duruyordum. Nöbetçilerin bizi duvarın öbür tarafında beklemediklerini umarak yıkanabildiğim kadar yıkandım.

Annemin sırtını ve elimden geldiğince saçlarını yıkamaya çalıştım. Bayan Arvydas ellerini zarifçe başının üzerine kaldırmış, sanki kendi evinin banyosundaymış gibi her şeyden habersiz suyun altında duruyordu. Duşlardan gelen su kesildi.

Duvarın öbür tarafında kıyafetlerimizi geri aldık. Elbisemi başımdan aşağı hızla geçirirken kalçama bir şeyin değdiğini his-

settim. Andrius'un taşıydı bu. Ellerimi cebime koydum. Parmaklarımla taşın pürüzsüz ucunu aradım.

Annem parmaklarıyla saçlarımı taradı. Islak yüzüne baktım. Dalgalı sarı saçlarından omuzlarına sular damlıyordu.

"Eve gitmek istiyorum," diye fısıldadım titreyerek. "Lütfen."

Annem, elbisesini bırakarak bana sımsıkı ve uzun uzun sarıldı. "Evimize gideceğiz. Babanı ve evimizi düşünmeye devam et. Kalplerimizde bunu yaşatmalıyız." Sarılmayı bırakıp bana baktı: "Bunu yaparsak evimize gidebiliriz."

Erkekler ilk kamyona binmişlerdi bile. Kadın ve çocuklardan oluşan başka bir grup, biz oradan ayrılırken verandada çıplak duruyordu.

"Daha iyi hissediyor musun canım?" diye sordu annem Jonas kamyona tırmanırken. Paltosuna bakmak için bavulunu kontrol etti. Jonas daha iyi gözüküyordu. Andrius da öyle. Koyu tarçın rengindeki ıslak saçları parlıyordu.

"Şimdi temiz ölü adamlar olduk. Ne oldu yani?" dedi kel kafalı adam.

"Ölü adamlar olsaydık duş almamıza izin vermezlerdi," dedi kır saçlı adam saatine bakarak.

"Hey, bütün o kirin altında sarı saçlar varmış," dedi Andrius bana yaklaşıp saçımdan bir tel yakalayarak. Kendimi geri çekerek kafamı çevirdim. Annem kolunu bana doladı.

"Neyin var Lina?" diye sordu Jonas.

Onu duymazlıktan geldim. Bana dokunan nöbetçiyi ve yapmam gereken her şeyi (onu tokatlamak, tekmelemek, suratına bağırmak) düşündüm. Elimi cebime koyup Andrius'un verdiği taşı kavradım. Taşı gücüm yettiğince, neredeyse kıracak gibi sıktım.

"Saunaya götürüldüğümüze göre, şimdi de dört dörtlük bir yemeğe götürürler mi bizi, ne dersiniz?" diyerek dalga geçti Bayan Rimas.

"Ah evet, bir karaorman pastası ve iki kadeh konyak lütfen," diyerek güldü Bayan Arvydas.

"Ben güzel sıcak bir kahve alayım lütfen," dedi annem.

"Sert olsun," diye ekledi kel kafalı adam.

"Vay canına, yeniden temiz olmanın insana kendini bu kadar iyi hissettireceğini asla tahmin etmezdim," diye bağırıyordu Jonas ellerine bakarken.

Ona hariç herkesin mizah duygusu yerine gelmişti. Ama o aynı teraneye devam ediyordu. Bayan Rimas'ın tüm çabalarına rağmen sakinleşmiyordu. Kadınlar ve çocuklardan oluşan son grup kamyona bindiğinde, kumandan Ona'yı bir ayağa kalkıp bir otururken ve saçını çekerken gördü. Ona'ya bağırdı. Genç sarışın nöbetçi kamyonun arkasında belirdi.

"Rahat bırakın onu," dedi Bayan Rimas. "Zavallıcık yas tutuyor."

Annem bu cümleyi kumandana çevirdi. Ona ayağa kalkıp sağ ayağını yere vurdu. Kumandan hemen yaklaşıp Ona'yı kamyondan attı. Ona kontrolünü tamamen kaybetmiş, çığlıklar atıyor, kumandanı tırmalıyordu. Boy pos bakımından kumandanın dengi değildi. Kumandan onu yere fırlattı. Gözleri kısılarak köşeli ağzını büzüştürdü. Annem Ona'ya yardım etmek için kamyondan atlamak üzere ileri atıldı. Ama çok geçti. Kumandan silahını çekip Ona'yı başından vurmuştu.

Herkes gibi soluğum kesildi. Andrius, Jonas'ın başını kavrayıp gözlerini kapadı. Şarap rengindeki kan, Ona'nın başının altında bir havuz oluşturdu. Bacağı orantısız bir şekilde yamuldu. Ayaklarından birinde ayakkabı yoktu.

"Lina," dedi Andrius.

Şaşkın bir halde ona döndüm.

"Bakma," dedi.

Ağzım açıldı ancak hiçbir şey söyleyemedim. Başımı geri çevirdim. Genç sarışın nöbetçi Ona'nın vücuduna bakıyordu.

"Lina, bana bak," dedi Andrius.

Annem kamyonun ucunda Ona'ya bakarken dizleri üzerine düşüverdi. Kardeşimin yanına gidip oturdum.

Motor gürledi ve kamyon hareket etti. Annem oturmuş, yüzünü ellerinin arasına almıştı. Bayan Grybas dilini şaklatarak başını iki yana sallıyordu.

Jonas başımı dizlerinin üzerine çekip saçlarımı okşadı. "Lütfen nöbetçilere hiçbir şey söyleme. Onları kızdırma, Lina," diye fısıldadı.

Biz uzaklaştıkça Ona'nın bedeni küçüldü, daha da küçüldü... NKVD tarafından katledilmiş bedeni çamurun içinde yatıyordu. Binlerce kilometre uzakta bir yerlerdeyse kızı çimenlerin arasında çürüyordu. Ailesi onun başına gelenleri nasıl bilecekti? *Bizim* başımıza gelenleri kim, nasıl öğrenecekti? Fırsat buldukça yazmaya ve çizmeye devam edecektim. Kumandanı ateş ederken, başı ellerinin arasında dizlerinin üzerine çökmüş annemi, Ona'nın cansız bedenine çakıl taşları sıçratan kamyon tekerleklerini çizecektim.

BÖLÜM 28

Büyük bir kolektif çiftliğe gelmiştik. Tek odalı köhne kulübeler derme çatma bir köy oluşturuyordu. Sıcak güneşin kalıcı olmadığı belliydi. Evler meyilli bir arazideydi, yamuk yumuk çatılar sert havalar için tehlike sinyalleri veriyordu.

Nöbetçiler kamyondan inmemizi emrettiler. Andrius annesine yakın duruyor, başını eğik tutuyordu. Nöbetçiler bizi kulübelerimiz olacağını düşündüğüm yerlere doğru yönlendirdiler, ancak Bayan Grybas ile Bayan Rimas barakalardan bir tanesine girdiğinde, kadının biri barakadan dışarı çıkıp nöbetçilerle tartışmaya başladı.

"Kulübelerde yaşayan insanlar var," diye fısıldadı Jonas.

"Evet, kulübeleri paylaşmak zorunda kalacağız gibi gözüküyor," dedi annem bizi kendine doğru çekerek.

Su dolu büyük kovalar taşıyan iki kadın yanımızdan geçti. Onları bizim trende görmemiştim.

Yerleşim yerinin arka taraflarında izbe bir kulübe verdiler bize. Ağarmış ahşap duvarları mevsimler boyu rüzgâr ve kar yemekten aşınmıştı. Eğri büğrü kapısında çatlaklar, kırıklar vardı. Kuvvetli bir rüzgâr kulübeyi hızla gökyüzüne fırlatabilir, onu parçalara ayırabilirdi. Sarışın nöbetçi kapıyı açtı. Rusça bir şey-

ler bağırarak bizi içeri itti. Kat kat giyinmiş bastıbacak bir Altaylı kadın kapıya koşup nöbetçinin arkasından bağırdı. Annem bizi köşeye çekti. Kadın bu sefer bize dönüp bağırmaya başladı. Saçları siyah bir keçe halinde başörtüsünden fırlamıştı. Geniş, yıpranmış yüzünde kırışıklıklar bir haritayı andırıyordu.

"Ne diyor?" diye sordu Jonas.

"Pis suçlulara verecek odasının olmadığını söylüyor," dedi annem.

"Biz suçlu *değiliz*," dedim.

Kadın bağırarak konuşmaya devam ediyor, kollarını havada sallayarak yere tükürüyordu.

"Deli mi bu?" diye sordu Jonas.

"Yiyeceğinin kendisine zar zor yettiğini, olan yiyeceğini bizim gibi suçlularla paylaşmayacağını söylüyor." Annem kadına arkasını döndü. "Eşyalarımızı şu köşeye koyalım. Jonas, bavulunu yere koy."

Kadın saçımı yakalayıp çekti, beni dışarı atmak için kapıya doğru sürükledi.

Annem kadına bağırarak Rusça bir şeyler söyledi. Saçlarımı elinden kurtararak onu tokatladı ve itti. Jonas kadının bacağını tekmeliyordu. Altaylı kadın kapkara gözlerini bize dikmişti. Annem de bakışına karşılık verdi. Kadın içten bir kahkaha atıp bir soru sordu.

"Litvanyalıyız," dedi annem önce Litvanca, sonra da Rusça. Kadın şöyle bir duraksadı.

"Ne diyor?" diye sordum.

"Didişen insanlardan iyi işçi olur, diyor. Ona kira ödemeliymişiz." Annem soru sormaya devam ediyordu.

"Ona kira ödemek mi? Ne için? Bu ücra yerde, bu delikte yaşamak için mi?" dedim.

"Altaylardayız," dedi annem. "Patates ve pancar yetiştiriyorlarmış."

"O halde yiyecek patates var, öyle mi?" diye sordu Jonas.

"Yemek karneyle veriliyormuş. Nöbetçilerin çiftliği ve çalışanları denetlediğini söylüyor," dedi annem.

Babamın, Stalin'in köylülerin topraklarına, tarım aletlerine ve hayvanlarına el koyduğunu söylediğini hatırladım. Ne kadar ürün ekeceklerini ve karşılığında ne kadar ücret alacaklarını o belirliyordu. Bunun saçma olduğunu düşünmüştüm. Stalin ona ait olmayan bir şeyi, bir çiftçinin ve ailesinin hayatları boyunca uğruna çalıştığı bir şeyi nasıl alabiliyordu? "Bunun adı komünizm, Lina," demişti babam.

Kadın parmağını ve başını sallayarak anneme bağırıyordu. Kulübeyi terk etti.

Bir *kolkhoz*'daydık; kolektif bir çiftlikte. Ve ben pancar üreten bir çiftçi olmak üzereydim.

Pancardan ölesiye nefret etmeme rağmen...

BÖLÜM 29

Kulübe aşağı yukarı üçe beş metre genişliğindeydi. Köşede birkaç kap ve kirli tenekeyle çevrili küçük bir ocak, ocağın yanında duvar dibinde samandan bir döşek vardı. Yastık yoktu, sadece yorgan niyetine yıpranmış bir örtü vardı. İki küçük pencere, birbirine yapıştırılmış cam parçalarından yapılmıştı.

"Burada hiçbir şey yok," dedim. "Lavabo, masa, dolap. Uyuduğu yer burası mı?" diye sordum. "Biz nerede yatacağız? Banyo nerede?"

"Nerede yemek yiyeceğiz?" dedi Jonas.

"Bilmiyorum," dedi annem kaplara bakarak. "Çok kirli. Ama biraz temizliğin halledemeyeceği bir şey yoktur, değil mi?"

"O trende olmaktan iyidir," dedi Jonas.

Genç sarışın nöbetçi kapıya geldi. "Elena Vilkas," dedi.

Annem nöbetçiye baktı.

"Elena Vilkas!" diye tekrarladı sesini yükselterek.

"Evet, benim," dedi annem. Rusça konuşmaya başladılar, sonra da tartıştılar.

"Ne oldu anne?" diye sordu Jonas.

Annem bize sarıldı. "Endişelenmeyin canım. Beraber kalacağız."

Nöbetçi bağırdı: "Davai!" Kulübeden çıkmamızı istiyordu.

"Nereye gidiyoruz?" diye sordum.

"Kumandan beni görmek istiyormuş. Ona hep beraber gitmemiz gerektiğini söyledim," dedi annem.

Kumandan... Midem kalkmıştı. "Ben burada kalacağım. Bir şey olmaz bana," dedim.

"Hayır, birbirimizden ayrılmamalıyız," dedi Jonas.

Yıkık dökük kulübeler arasından geçip daha iyi durumda olan ahşap bir yapıya gelene kadar sarışın nöbetçiyi takip ettik. Birkaç NKVD subayı kapının yanında toplanmış sigara içiyordu. Anneme kötü kötü baktılar. Annem binaya ve nöbetçilere şöyle bir göz attı.

"Siz burada kalın," dedi. "Hemen döneceğim."

"Hayır," dedi Jonas. "Biz de seninle içeri geliyoruz."

Annem şehvetten gözleri dönmüş nöbetçilere, sonra da bana baktı.

Nöbetçilerden biri merdivenden bir basamak aşağı indi. "Davai!" diye bağırdı annemi dirseğinden tutup binaya doğru iterek.

Annem, "Hemen geleceğim," dedi omzunun üzerinden seslenip kapıda kaybolurken.

***

"Hemen geleceğim," dedi annem.

"Ama ne düşünüyorsun?" diye sordum.

"Bence çok hoş görünüyorsun," dedi annem bir adım geriye çekilip elbiseye hayranlıkla bakarken.

"Güzel," dedi terzi ve küçük saten iğne yastığına iğnelerini geri batırmaya başladı. "Hepsi bu kadar Lina. Şimdi üzerini değiştirebilirsin, ama dikkat et, elbise iğneli, daha dikilmedi."

"Aşağıda buluşuruz," dedi annem kapıda kaybolmadan önce omzunun üzerinden seslenerek.

"Annenin elbiseler konusunda muazzam bir zevki var," dedi terzi.

Haklıydı. Elbise çok güzeldi. Açık gri rengi gözlerimin rengini ortaya çıkarmıştı.

Üzerimi değiştirip annemle buluşmak için dışarı çıktım. Orada değildi. Sıra sıra uzanan rengârenk dükkânlara göz gezdirdim ama onu göremedim. Sokağın ilerisinde bir kapı açıldı ve annem çıktı. Mavi şapkası, bana doğru yürürken bacaklarının etrafında dalgalanan elbisesiyle uyumluydu. Elinde iki tane dondurma külahı tutuyor ve gülümsüyordu. Kolunun birinden bir alışveriş torbası sarkıyordu.

"Madem erkekler baş başa bir gün geçiriyor, o zaman biz de aynısını yaparız," dedi annem. Kırmızı ruju parlıyordu. Külahlardan birini bana verip bir banka doğru ilerledi. "Oturalım."

Babamla Jonas futbol maçına gitmişti. Annemle ben ise bütün sabahı alışveriş yaparak geçirmiştik. Kremalı vanilyalı dondurmayı yalayarak güneşten ısınmış banka arkamı yasladım.

"Oturmak iyi geldi," diyerek iç çekti annem. Bana baktı. "Tamam, elbise de hazır. Başka ne yapmamız gerekiyordu?"

"Karakalem lazım," diye hatırlattım.

"Ah, evet doğru," dedi annem. "Ressam kızıma karakalem."

***

"Biz de onunla gitmeliydik," dedi Jonas.

Haklıydı. Ama kumandana yaklaşmak istemiyordum. Annem de bunu biliyordu. Annemle birlikte içeri girmeliydim. Şimdi korunmasız bir halde onlarla yalnızdı ve bu benim hatamdı. Jonas'ı binanın yan tarafındaki kirli pencerelerden birinin yanına çektim.

"Burada kal da sarışın nöbetçi seni görebilsin," dedim ona.

"Sen ne yapacaksın?" dedi.

"Annemin iyi olup olmadığından emin olmak için pencereden içeri bakacağım."

"Hayır, Lina!"

"Burada kal," dedim ona.

Sarışın nöbetçi en fazla yirmi yaşında gösteriyordu. Elbiselerimizi çıkardığımız zaman arkasını dönen oydu. Bir cep bıçağı çıkarıp tırnaklarını temizlemeye başlamıştı. Pencerenin kenarına gidip ayak parmaklarımın ucunda yükseldim. Annem bir sandalyeye oturmuş kucağına bakıyordu. Kumandan, onun önündeki bir masanın kenarına oturmuştu. Annemle konuşurken bir dosyanın sayfalarını çeviriyordu. Dosyayı kapatıp kucağına koydu. Nöbetçiye bakıp daha iyi görebilmek için parmaklarımın ucunda biraz daha yükseldim.

"Kes şunu, Lina. Andrius sorun çıkarırsak bizi vuracaklarını söylüyor," diye fısıldadı Jonas.

"Sorun falan çıkarmıyorum ben," dedim kardeşimin yanına dönerek. "Sadece iyi olduğundan emin olmak istiyorum."

"O zaman Ona'ya ne olduğunu hatırla," dedi Jonas.

Ona'ya *ne* olmuştu? Kızı ve büyükannemle birlikte cennette miydi? Yoksa ruhu trenler ve Litvanyalı yığınlar arasında kocasını aramak üzere dolanıyor muydu?

Bunlar tam babama göre sorulardı. Her zaman bıkmadan sorularımı dinler, başını sallar ve cevap vermeden önce bir süre ciddiyetle dururdu. Sorularımı şimdi kim cevaplayacaktı?

Bulutlu havaya rağmen hava ılıktı. Uzakta, kulübelerin arasından tarlalara dağılmış ladin ve çam ağaçlarını gördüm. Babama çizmek için manzarayı hafızama iyice yerleştirdim. Andrius'un ve annesinin nerede olduğunu merak ediyordum.

Bazı evler bizimkinden daha iyi durumdaydı. Bir tanesinin etrafında ahşaptan bir çit, bir diğerinin ise küçük bir bahçesi vardı. Onları mahzun ve iki büklüm bir halde, neredeyse tek bir renkle resmedecektim.

Evin kapısı açıldı ve annem belirdi. Kumandan dışarı çıkıp kapıya yaslanmış, annemin yürüyüşünü seyrediyordu. Annem dişlerini sıkıyordu. Bize yaklaşırken başını salladı. Kumandan kapıdan ona seslendi. Annem onu umursamayarak elimizden tuttu.

"Bizi kulübeye geri götürün," dedi sarışın nöbetçiye. Nöbetçi kımıldamadı.

"Ben yolu biliyorum," dedi Jonas çamurda hemen yola koyularak. "Beni takip edin."

Yürümeye başladığımızda anneme, "İyi misin?" diye sordum.

"İyiyim," dedi güçsüz bir sesle.

Üzerine bir yük binmiş gibi omuzlarım çöktü. "Ne istiyormuş?" diye sordum.

"Burada olmaz," dedi.

BÖLÜM 30

"Onlar için çalışmamı istiyorlar," dedi annem Jonas bizi kulübeye geri götürdüğünde.

"Onlar için çalışmak mı?" dedim.

"Evet, *onlar* için çalışmamı istiyorlar," dedi. "Belgeleri çevirmemi ve buradaki Litvanyalılarla konuşmamı."

Kumandanın elindeki dosya aklıma geldi.

"Ne alacaksın bunun karşılığında?" diye sordu Jonas.

"Onların çevirmeni olmayacağım," dedi annem. "Hayır dedim. Ayrıca insanların konuşmalarını dinlememi ve kumandana rapor vermemi istediler."

"Muhbirlik mi yani?" dedi Jonas.

"Evet," dedi annem.

"Herkesin casusluğunu yapıp onlara bildirmeni mi yani?" dedim.

Annem başıyla onayladı. "Kabul etmem koşulunda ayrıcalıklı muamele vadettiler."

"Domuzlar!" diye haykırdım.

"Lina! Sesini alçalt," dedi annem.

"Bize yaptıklarından sonra onlara yardım edeceğini mi düşünüyorlar?" dedim.

"Ama anne, belki ayrıcalıklı muameleye ihtiyacın olur," dedi Jonas kaygılı gözlerle.

"Niyetleri bu değil," dedim hemen. "Onların hepsi yalancı, Jonas. Ona bir şey verecek değiller."

"Jonas," dedi annem onun yüzünü okşayarak. "Onlara güvenemem. Stalin, NKVD'ye Litvanyalıların düşman olduğunu söylüyor. Kumandan ve nöbetçiler de bize o gözle bakıyor. Anlıyor musun?"

"Andrius bana bunu zaten söyledi," dedi Jonas.

"Andrius çok akıllı bir çocuk. Sadece birbirimizle konuşmalıyız," dedi annem bana dönerek. "Lütfen Lina, yazdığın ya da çizdiğin her şeye çok dikkat et."

Bavullarımızı karıştırıp ihtiyaç duyduğumuzda neleri satabileceğimize baktık. *Mister Pickwick'in Maceraları*'na göz attım. Altı ila on birinci sayfalar arası eksikti. On ikinci sayfasında is lekesi vardı.

Yaldızlı çerçeveyi tutup bavuldan çıkardım. Babamın yüzünü inceledim. Mendilin nerede olduğunu merak ediyordum. Daha fazlasını göndermeliydim.

"Kostas," dedi annem omzumun üzerinden bakarak. Çerçeveyi ona verdim. İşaret parmağını sevgi dolu bir ifadeyle babamın ve büyükannemin yüzünde gezdirdi. "Bunu getirmiş olman harika. Ruhuma nasıl iyi geldiğini anlatamam sana. Lütfen onu iyi koru."

Bavula koyduğum defteri açtım. *14 Haziran 1941. Sevgili Joana,* yazıyordu ilk sayfada; devamı olmayan bir başlık. Götürüldüğümüz gece, yaklaşık iki ay önce yazmıştım bunları. Joana neredeydi? Akrabalarımızın geri kalanı neredeydi? Bu mektubu şimdi bitirecek olsam ne yazardım? Sovyetlerin bizi sığır vagonlarına tıkıştırıp altı hafta boyunca neredeyse aç susuz bıraktıklarını anlatır mıydım ona? Annemi casusluğa zorladıklarından

bahseder miydim? Peki ya vagonumuzda ölen bebek, NKVD'nin Ona'yı başından vuruşu? Annemin bana dikkatli olmamı söyleyen sesini duyuyordum ama ellerim hareket etmeye başlamıştı.

BÖLÜM 31

Altaylı kadın geri gelip ortalıkta gürültü etmeye başladı. Ocağa bir tencere koydu. İki tane patatesi kaynatışını ve bir parça ekmeği kemirerek yiyişini seyrettik.

"Anne," dedi Jonas, "bize de patates düşer mi bu gece?"

Sorduğumuzda yemek hak etmek için çalışmamız gerektiği söylenmişti.

"NKVD için çalışsaydın anne, sana yemek verirler miydi?" diye sordu Jonas.

"Hayır, canım. Onlar bize sadece boş vaatler verirler," diye cevapladı annem, "yani aç bir karından daha kötüsünü."

Annem tek bir patates için kadına para verdi. Ardından patatesi kaynatmak için tekrar para verdi. Gülünçtü.

"Ne kadar paramız kaldı?" dedim.

"Neredeyse hiç," dedi annem.

Yerde çıplak tahta üzerinde anneme sokulup uyumaya çalıştık. Köylü kadın ağzını şapırdatarak, horlayarak samandan yatağında uykuya dalmıştı. Ağır nefes kokusu küçücük odayı dolduruyordu. Burada, Sibirya'da mı doğmuştu acaba? Başka türlü bir hayatı tanımış mıydı hiç? Karanlığa gözlerimi dikip siyah tuvale zihnimde imgeler resmettim.

"Aç şunu canım!"

"Yapamam, çok heyecanlıyım," dedim anneme.

"Sen eve gelene kadar beklemek istedi," dedi annem babama. "O zarfı saatlerdir elinde tutuyor."

"Aç şunu Lina!" diye zorladı Jonas.

"Ya kabul etmedilerse beni?" dedim. Nemli parmaklarımla zarfı tutuyordum.

"O zaman seneye kabul edilirsin," dedi annem.

"Zarf mühürlü kaldıkça bunu öğrenemeyeceksin," dedi babam.

"Aç şunu!" dedi Jonas mektup açacağını bana uzatarak.

Zarfı gümüş bıçakla açtım. Bayan Pranas başvurumu yolladığından beri başka bir şey düşünemiyordum. Avrupa'nın en iyi ressamlarıyla birlikte öğrenim görmek öyle bir ayrıcalıktı ki... Zarfı açıp katlanmış tek parça kâğıdı çıkardım. Yazıyı hızla gözden geçirdim.

"Sayın Bayan Vilkas,

Resim yaz okulu için yapmış olduğunuz başvurunuza teşekkür ederiz. Çalışmalarınız çok etkileyici. Sizi ağırlamak bizim için büyük bir zevk olacaktır..."

"Evet! Kabul etmişler!" diye çığlık attım.

"Biliyordum zaten!" dedi babam.

"Tebrikler Lina," dedi Jonas bana sarılarak.

"Joana'ya söylemek için sabırsızlanıyorum," dedim.

"Bu harika hayatım!" dedi annem. "Bunu kutlamalıyız."

"Pasta aldık," dedi Jonas.

"Şey, kutlayacağımızdan emindim de ondan," diyerek göz kırptı annem.

Babamın gözleri parlıyordu. "Sen, canım, yetenekle kutsanmışsın," dedi ellerimi tutarak. "Sende muhteşem bir potansiyel saklı Lina."

Hışır hışır bir ses duyarak başımı çevirdim. Altaylı kadın sallanarak köşeye gitti, homurdanarak küçük bir tenekenin içine çişini yaptı.

BÖLÜM 32

NKVD subayları bağırmaya başladığında hâlâ gece yarısıydı. Kulübeden çıkmamızı, dışarıda sıraya girmemizi emrettiler. Diğer insanlarla birlikte sıraya girmeye çalıştık. Rusça kelime hazinem giderek genişliyordu. *Davai* kelimesine ek olarak başka önemli kelimeler de öğrenmiştim, "hayır" anlamına gelen *nyet*, "domuz" anlamındaki *sveenya* ve tabii ki "faşist" anlamındaki *fasheest*. Bayan Grybas ile mızmız kadın sıraya girmişlerdi bile. Bayan Rimas anneme el salladı. Andrius'la annesini görebilmek için etrafıma bakındım. Orada değillerdi. Kel kafalı adam da öyle.

Kumandan kürdanını çiğneye çiğneye sıra boyunca yürüyordu. Bize bakıp diğer nöbetçilere emirler yağdırıyordu.

"Ne diyor Elena?" diye sordu Bayan Rimas.

"İş bölümü için bizi ayırıyor," dedi annem.

Kumandan anneme yaklaşarak suratına bağırdı. Annemi, Bayan Rimas'ı ve mızmız kadını çekerek sıradan aldı. Genç sarışın nöbetçi beni sıradan çekip anneme itti. Geri kalanları ayırdı. Jonas, iki yaşlı kadının olduğu bir gruptaydı.

"Davai!" Genç sarışın nöbetçi anneme bir bez yığını verip grubumuzun uygun adım ilerlemesini sağladı.

"Kulübede buluşuruz," diye bağırdı annem Jonas'a. Bu nasıl mümkün olacaktı? Annem ve ben NKVD binasından geri dönüş yolunu bile bulamamıştık. Bize yolumuzu gösteren Jonas'tı. Kesin kaybolurduk.

Midem açlıktan kazınıyordu. Ayaklarımı sürüyordum. Annem ve Bayan Rimas, sarışın nöbetçinin arkasında Litvanca fısıldaşıyorlardı. Birkaç kilometre yürüdükten sonra ormanda açıklık bir alana geldik. Nöbetçi, annemden bez yığınını alarak yere fırlattı. Bağırarak bir emir verdi.

"Kazın, diyor," dedi annem.

"Kazmak mı? Nereyi kazalım?" diye sordu Bayan Rimas.

"Burayı sanırım," dedi annem. "Yemek istiyorsak kazmamız gerektiğini söylüyor. Yiyecek karnemiz gösterdiğimiz ilerlemeye bağlıymış."

"Neyle kazacağız?" diye sordum.

Annem sarışın nöbetçiye bunu sordu. Nöbetçi bez yığınını tekmeledi. Annem yığını açtığında, bahçelerde kullanılan cinsten paslanmış kürekler buldu. Ancak sapları yoktu.

Annem nöbetçiye bir şey söyleyince, nöbetçi öfkeyle "Davai," deyip kürekleri yüzümüze fırlattı.

"Çekilin yolumdan," dedi mızmız kadın. "Bunun üstesinden geleceğim. Yemek yemem lazım, kızlarımın da öyle." Ellerinin ve dizlerinin üzerine kapaklanıp küçük bir kürekle toprağı eşelemeye başladı. Hepimiz onun yaptığını yaptık. Nöbetçi bir ağacın altına oturmuş bizi izliyor, sigarasını içiyordu.

"Patatesler ve pancarlar nerede?" diye sordum anneme.

"Beni cezalandırdıkları çok açık," dedi annem.

"Seni cezalandırmak mı?" diye sordu Bayan Rimas. Annem, Bayan Rimas'ın kulağına kumandanın onlar için çalışmasıyla ilgili iş teklifini fısıldadı.

"Ama Elena, ayrıcalıklı bir muamele görebilirdin," dedi Bayan Rimas. "En önemlisi de fazladan yiyecek alabilirdin."

"Vicdan azabı fazladan yiyeceğe değmez," dedi annem. "O ofiste benden istenebilecek şeyleri bir düşün. İnsanlara neler olabileceğini düşün. Böyle bir vicdan azabı istemiyorum. Herkes gibi tahammül edeceğim ben de."

"Kadının biri beş kilometre uzakta bir kasaba olduğunu söyledi. Dükkânı, postanesi ve okulu varmış," dedi Bayan Rimas.

"Belki de yürüyerek oraya gidebiliriz," dedi annem. "Mektup gönderebiliriz. Belki de erkeklerle ilgili bir şeyler duyan olmuştur."

"Dikkatli ol, Elena. Mektup göndermek insanların eve dönmesini iyice zorlaştırabilir," dedi Bayan Rimas. "Hiçbir şeyi yazıya dökme."

Başımı önüme eğdim. Bense her şeyi yazıyordum. Tarifler ve çizimlerle epeyce bir sayfayı doldurmuştum bile.

"Evet," diye fısıldadı annem. Toprağı kazmaya çalışan mızmız kadına bakıp Bayan Rimas'a yaslandı. "Bir bağlantım var."

Bir "bağlantım" var diyerek annem ne kastediyordu? Kiminle bağlantısı vardı? Peki ya savaş; Almanlar şu an Litvanya'daydı. Hitler ne yapıyordu peki? Evimize, geride bıraktığımız her şeye ne olduğunu merak ediyordum. Bu aptal çukuru ne için kazıp duruyorduk?

"En azından senin ev arkadaşın seninle konuşuyor," dedi annem. "Bizimkisi canavar gibi biri. Lina'nın saçını çekti."

"Köylüler mutsuz," dedi Bayan Rimas. "Ama bizi bekliyorlarmış. Duyduğuma göre, birkaç gün önce kamyonlar dolusu Estonyalı yakınlarda bir köye bırakılmış."

Annem kazmayı bıraktı. "Estonyalılar mı?"

"Evet," diye fısıldadı Bayan Rimas. "Estonya ve Letonya'dan da insanları sürüyorlar."

Annem içini çekti. "Bunun olmasından korkuyordum zaten. Tam bir delilik bu. Daha ne kadar insanı sürgün edecekler?"

"Elena, daha yüz binlercesini sürecekler," dedi Bayan Rimas.

"Dedikoduyu kesin de işinize bakın," diye tersledi mızmız kadın. "Yemek yemek istiyorum ben."

BÖLÜM 33

Bir kamyon küçük bir kova su getirdiğinde yarım metre kadar kazmıştık. Nöbetçi küçük bir mola verdi. Ellerim su toplamıştı. Parmaklarımız kir içindeydi. Bize kova ya da kap vermezlerdi. Sarışın nöbetçi matarasından suyunu rahatça içerken, biz köpekler gibi eğilip sıramız geldikçe kovadan ağzımızı şapırdata şapırdata suyumuzu içtik. Suda balık kokusu vardı ama umrumda değildi. Dizlerim çiğ et gibi gözüküyor, sırtım saatlerdir iki büklüm durmaktan dolayı ağrıyordu.

Ağaçlarla çevrili küçük bir açık alanda toprağı kazıyorduk. Annem tuvalete gitmek için izin isteyip önce beni, ardından Bayan Rimas'ı ağaçların içine çekti. Elbiselerimiz ayak bileklerimizde toplanmış bir halde diz çökerek kendimizi saldık.

Hepimiz kalçalarımızın üzerine tünemiş birbirimize bakıyorduk. "Elena, talk pudrasını verir misin lütfen?" dedi Bayan Rimas kendini bir yaprakla temizlerken.

Gülmeye başladık. Çember oluşturmuş, ayak bileklerimize tutunmuş bir halde otururken komik görünüyor olmalıydık. Gerçekten güldük. Annem katıla katıla öyle bir güldü ki saçına bağladığı başörtüsünden bukleleri döküldü.

"Mizah duygumuz," dedi annem gözleri gülmekten yaşarmış bir halde. "Bunu da bizden alamazlar, öyle değil mi?"

***

Kahkaya boğulmuştuk. Fenerin alevi karanlıkta titreşiyordu. Joana'nın erkek kardeşi akordeonda neşeli bir parça çalıyordu. Böğürtlen likörüne kendini kaptırmış olan dayım, annemi taklit etmeye çalışarak kulübenin arka bahçesinde sarsak adımlarla dans ediyor, eteğinden tutuyormuş gibi yaparak bir o yana bir bu yana dönüyordu.

"Gel," diye fısıldadı Joana elimden tutarak. "Biraz yürüyelim."

Kol kola girip sahile giden karanlık yolda, kulübeler arasında yürümeye başladık. Ayakkabılarıma kumlar dolmuştu. Kıyıda durduk. Dalgalar, ayaklarımızın dibine kadar geliyordu. Baltık Denizi ay ışığında parıldıyordu.

"Ayın deniz üstündeki şavkı bizi çağırır gibi," diyerek içini çekti Joana.

"Öyle zaten. Bizi çağırıyor," dedim ışığı ve gölgeyi daha sonra resmetmek üzere zihnimde tutmaya çalışarak. Sandaletlerimi çıkardım. "Hadi, gidelim."

"Mayom yanımda değil," dedi Joana.

"Benim de değil. Ne olmuş ki?"

"Ne olmuş mu? Lina, çıplak yüzemeyiz," dedi.

"Çıplak yüzeceğimizi de kim söyledi?" diye sordum. Elbiselerimle suya yürüdüm.

"Lina! Tanrı aşkına, ne yapıyorsun?" dedi Joana nefes nefese.

Kollarımı uzatıp ayın suyun üzerindeki yansımalarını takip ettim. Eteğim hafifleyip bütün ağırlığını kaybetti. "Hadi, çok güzel!" Suyun dibine daldım.

Joana ayakkabılarını çıkarıp attı ve ayak bileklerine kadar suya daldı. Ay ışığı uzun kahverengi saçlarını ve uzun bedenini ortaya çıkarıyordu.

"Gel hadi, çok güzel!" dedim. Yavaşça, çok yavaşça suda yürüdü. Sıçrayıp onu suya ittim. Çığlık atıp gülmeye başladı. Joana'nın kahkahası kalabalıkta hemen fark edilebilirdi. Etrafımda yankılanan saf bir özgürlük hissi veriyordu.

"Sen delisin!" dedi.

"Neden deli oluyor muşum? Çok güzel gözüküyordu ben de içinde olmak istedim," dedim.

"Bizi böyle de çizecek misin?" diye sordu Joana.

"Evet ve şey adını vereceğim... Karanlıkta Batıp Çıkan İki Kafa," dedim ona su atarak.

"Eve dönmek istemiyorum. Burası o kadar mükemmel ki," dedi suda kollarını döndürerek. "Şişşt, birisi geliyor."

"Nerede?" dedim etrafımda dönerek.

"Orada, ağaçların arasında," diye fısıldadı. Sahildeki ağaçların içinden iki silüet belirdi. "Lina, bu o. Uzun boylu olan. Sana bahsettiğim. Şehirde gördüğüm. Ne yapacağız?"

Çocuklar bize bakarak kıyıya yürüdüler.

"Yüzmek için biraz geç değil mi?" dedi uzun boylu olan.

"Hiç de değil," dedim.

"Gerçekten mi? Karanlık çökünce mi yüzersin hep?"

"Ne zaman istersem o zaman yüzerim," dedim.

"Peki ya ablan? O da mı hep geceleri yüzer?"

"Neden kendin sormuyorsun?" dedim. Joana suyun altından bana bir tekme attı.

"Dikkatli olmalısınız. Kimsenin sizi üzerinizde elbiseleriniz olmadan görmesini istemezsiniz herhalde," diyerek sırıttı.

"Gerçekten mi? Böyle mi yani?" diyerek sıçradım ve suda ayağa kalktım. Islak elbisem kâğıdın üzerinde erimiş şekerleme gibi üzerime yapışmıştı. İkisini de ıslatmaya çalışarak su fırlattım.

"Deli kız." Sırıtarak sudan kaçtı.

"Hadi," dedi arkadaşı. "Toplantıya geç kalıyoruz."

"Toplantı mı? Bu saatte ne toplantısıymış bu?" diyerek güldüm.

Çocuklar başlarını bir an için önlerine eğdiler. "Gitmemiz gerek. Hoşça kalın," dedi uzun boylu olanı Joana'ya, sonra arkadaşıyla birlikte arkasını dönüp sahilde yürümeye başladı.

"Hoşça kal," dedi Joana.

Öyle bir güldük ki anne ve babalarımızın bizi duymuş olduğuna emindim. Sudan çıktık, sandaletlerimizi kapıp gölgeli yoldan kumların üzerinde koşarak geri döndük. Her taraftan kurbağaların ve cırcırböceklerinin sesleri geliyordu. Joana kolumu yakalayıp karanlıkta beni durdurdu. "Bizimkilere söylemeyelim."

"Joana, sırılsıklamız. Yüzdüğümüzü anlayacaklar," dedim.

"Hayır, çocukları ve söylediklerini kastediyorum," dedi.

"Tamam ablacığım, söylemem," dedim sırıtarak. Kulübe yolu boyunca kahkaha atarak karanlıkta koşturduk.

***

Joana çocukların toplantısı hakkında benim bilmediğim ne biliyordu?

Kahkahalar kesilmişti. "Lina, gidelim canım," dedi annem.

Deliğe baktım. *Ya kendi mezarımızı kazıyorsak?*, diye düşünmeden edemedim.

BÖLÜM 34

Bir çomak bulup ikiye kırdım. Yere oturup çomağı toprağın üzerine resim yapmak için kullandım. İşe dönmeden önce evimizi, bahçemizi ve ağaçları çizdim. Başparmağımla küçük taşları toprağa gömerek sokak kapımıza giden yolu bile çizdim. İnce dal parçalarından çatımızı yaptım.

"Hazırlanmalıyız," dedi annem. "Kış bizim alışık olduğumuzdan çok farklı geçecek. Burada sıcaklık eksilerde olur. Yiyecek de olmayacak."

"Kış mı?" dedim tekrar topuklarımın üzerine çökerek. "Dalga mı geçiyorsun? Kış geldiğinde hâlâ burada mı olacağımızı düşünüyorsun? Hayır, anne!" Kışın gelmesine aylar vardı. O kulübede yaşama, aylarca çukur kazma ve kumandandan kaçma düşüncesine dayanamıyordum. Sarışın nöbetçiye bir göz attım. Topraktaki resmime bakıyordu.

"Umarım olmayız," dedi annem sesini alçaltarak. "Ama ya olursak? Hazırlıklı olmazsak ya donar ya da açlıktan ölürüz, orası kesin." Annem mızmız kadının dikkatini çekmişti.

"Sibirya'daki tipiler çok tehlikelidir," diyerek başıyla onayladı Bayan Rimas.

"Kulübeler kışa nasıl dayanır, onu bile bilmiyorum," dedi annem.

"Neden kendi evimizi yapmıyoruz?" diye sordum. "Kolhoz ofisi gibi ağaçtan bir ev yapabiliriz, bacası ve ocağı olan. Hep beraber yaşayabiliriz."

"Aptal kız. Bize kendimize ait bir yer yapmamız için asla zaman vermeyeceklerdir, öyle bir yer yapsak bile kendilerine alırlar," dedi mızmız kadın. "Kazmaya devam edin siz."

Yağmur yağmaya başlamıştı. Yağmur damlaları başımıza ve omuzlarımıza düşüyordu. Yağmur suyunu içmek için ağızlarımızı açtık.

"Delilik bu," dedi Bayan Rimas.

Annem sarışın nöbetçiye seslendi. Ağaç dallarının altında sigarasının yanan ucu parlıyordu.

"Daha hızlı kazmamız gerektiğini söylüyor," dedi annem yağmur şiddetini artırdıkça sesini yükselterek. "Toprağın şimdi iyice yumuşadığını söylüyor."

"Piç kurusu," dedi Bayan Rimas.

Toprağın üzerindeki evimizin eriyip gittiğini gördüm. Resim yaptığım çomak, rüzgâr ve yağmurla sürüklenip gitmişti.

Başımı eğip kazmaya devam ettim. Küçük küreği hızla toprağa vurdum, toprak kumandanmış gibi daha da hızlı vurdum sonra. Parmaklarım kasıldı ve kollarım yorgunluktan titremeye başladı. Elbisemin kenarı yırtılmış, yüzüm ve boynum sabah güneşinden yanmıştı.

Yağmur durunca, kampa geri yürüdük. Belimize kadar çamura batmıştık. Midem açlıktan kazınıyordu. Bayan Rimas, küreklerin sarılı olduğu paçavrayı omuzlarına atmıştı. Adeta sürüklenerek gelmiştik. Ellerimiz, yaklaşık on iki saattir olduğu gibi hâlâ küreklerin üzerindeydi, uyuşmuşlardı.

Kampa arka taraftan girdik. Kahverengi kapısından kel kafalı adamın kulübesini tanıdım ve annemi bizimkine doğru çektim.

Jonas içeride bizi bekliyordu. Kaplarda ağzına kadar su doluyordu.

"Döndünüz!" diye bağırdı. "Kulübeyi bulamayacağınızdan endişeleniyordum."

Annem, kollarını Jonas'a dolayıp onu saçlarından öptü.

"Döndüğümde hâlâ yağmur yağıyordu," dedi Jonas. "Kapları dışarıya çıkardım ki suyumuz olsun."

"Çok akıllıca canım. Bir şeyler içtin mi?" diye sordu annem.

"Epey," dedi pejmürde görünüşüme bakarak. "Güzel bir banyo yapabilirsiniz."

Bacaklarımızı yıkamadan önce büyükçe bir kaptan su içtik. İçemeyeceğimi hissettiğim halde annem daha çok içmem için ısrar etti.

Jonas yere bağdaş kurup oturdu. Annemin boyunbağlarından biri yerde önündeydi. Ortada bir parça ekmek, yanında da solmuş bir çiçek vardı.

Annem ekmeğe ve solmuş çiçeğe baktı. "Nasıl bir ziyafet varmış burada bakayım?" dedi.

"Bugünkü çalışmam için bir yemek karnesi kuponu aldım. İki kadınla birlikte ayakkabı yapımında çalıştım," dedi Jonas gülerek. "Acıktınız mı? Yorgun gözüküyorsunuz."

"Öyle açım ki," dedim ekmeğe bakarak. Jonas içeride ayakkabı yaparak ekmek kazanıyorsa bizim kesinlikle bütün bir hindi almamız gerekir, diye düşündüm.

"İş başına üç yüz gram ekmek kazanıyoruz her birimiz," diye açıkladı Jonas. "Kolhoz ofisinden yemek karnesi kuponlarınızı almanız lazım."

"Hepsi... hepsi bu mu?" diye sordu annem.

Jonas başıyla onayladı.

Üç yüz gram kuru ekmek. Buna inanamıyordum. Saatlerce çukur kazdıktan sonra aldığımız bu muydu? Bizi aç bırakıp büyük ihtimalle kazdığımız çukurlara atıvereceklerdi. "Bu yetmez," dedim.

"Başka bir şey bulacağız," dedi annem.

Şansımıza, gittiğimizde kumandan ahşap kulübede değildi. Yalvarmamıza ya da dans etmemize gerek kalmadan kuponlarımızı alabildik. Diğer işçileri yakınlardaki bir yapıya kadar takip ettik. Ekmekler ölçüldü ve dağıtıldı. Neredeyse bütün dağıtım boyunca avuçlarımı sıktım. Dönüşte Bayan Grybas'ı kulübesinin arkasında gördük. Bize el salladı. Kolları ve elbisesi kir içindeydi. Bütün gün pancar tarlasında çalışmıştı. Bizi gördüğünde yüzü aniden değişip nefret dolu bir ifade aldı. "Size ne yapıyorlar böyle?"

"Çukur kazdırıyorlar," dedi annem çamura bulanmış saçlarını yüzünden çekerek. "Yağmurun altında."

"Çabuk!" dedi bizi kendisine çekerek. Elleri titriyordu. "Sizin için risk alarak başımı ciddi anlamda belaya sokuyor olabilirim. Umarım bunu biliyorsunuzdur." Elini sütyenine sokup birkaç tane küçük pancar çıkardı ve çabucak anneme verdi. Sonra elbisesini kaldırıp külotundan iki tane daha çıkardı. "Şimdi acele edin, gidin!" dedi. Arkamızdaki kulübeden kel kafalı adamın bağırdığını duyabiliyordum.

Şölenimize bir an önce başlamak için telaşla kulübeye döndük. Pancardan nefret ettiğimi umursamayacak kadar açtım. Birilerinin terli külotundan çıkarılıp verildiğini bile umursamayacak kadar açtım.

BÖLÜM 35

"Lina, bunu cebine koy ve Bay Stalas'a götür," dedi annem bana bir pancar vererek.

Kel kafalı adam. Yapamazdım. Yapamazdım işte. "Anne, çok yorgunum." Yanağımı tahtaya dayayarak yere uzandım.

"Üzerinde uyumamız için biraz saman getirdim," dedi Jonas. "Kadınlar nereden bulabileceğimi söylediler. Yarın daha fazlasını getiririm."

"Lina, karanlık çökmeden önce acele et. Bay Stalas'a götür bunu," dedi annem Jonas'la birlikte samanları düzenlemeye koyularak.

Kel kafalı adamın kulübesine yürüdüm. Bir kadın ve ağlayan iki bebek köhne yerin büyük bir kısmını kaplıyordu. Bay Stalas köşeye büzüşmüştü. Kırılmış bacağı bir tahta parçasıyla bağlanmıştı.

"Neden bu kadar geciktin?" dedi. "Beni açlıktan öldürmeye mi çalışıyorsunuz? Onlarla işbirliği içinde misiniz? Bu ne işkence! Gece gündüz bebek çığlıkları. Bu çöplüğe, çürüyüp giden o bebeği tercih ederim."

Pancarı kucağına bırakıp oradan gitmek için arkamı döndüm.

"Ellerine ne oldu?" dedi. "İğrenç görünüyorlar."

"Bütün gün çalıştım," dedim hemen. "Senin aksine."

"Ne yaptırdılar sana?"diye sordu.

"Çukur kazdırdılar," dedim.

"Çukur kazdırdılar, öyle mi?" diye mırıldandı. "Enteresan, anneni çekip alacaklarını düşünmüştüm."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordum.

"Annen akıllı kadın tabii. Moskova'da okumuş. Lanet olası Sovyetler bizim hakkımızda her şeyi biliyorlar. Ailelerimiz hakkında her şeyi biliyorlar. Bundan yararlanmayacaklarını düşünme sakın."

Babamı düşündüm. "Babama haber ulaştırmalıyım, böylelikle bizi bulabilir."

"Sizi bulmak mı? Aptal olma," diyerek dalga geçti.

"Bulacak. O bizi nasıl bulacağını bilir. Sen babamı tanımıyorsun," dedim.

Kel kafalı adam başını eğip yere baktı.

"Tanıyor musun yoksa?"

"O nöbetçiler sana ve annene sahip olmadılar mı daha?" diye sordu. Ona baktım. "Bacaklarının arasını diyorum. Size sahip olmadılar mı daha?"

İğrenerek suratımı astım. Buna daha fazla dayanamazdım. Onu bırakıp kulübeden çıktım.

"Selam."

Sesi duyunca arkamı döndüm. Andrius kulübeye sırtını dayamıştı.

"Merhaba," dedim ona bakarak.

"Korkunç görünüyorsun," dedi.

Zekice bir cevap bulamayacak kadar yorgundum. Başımla onayladım.

"Size ne yaptırıyorlar böyle?"

"Çukur kazıyoruz," dedim. "Jonas bütün gün ayakkabı yapmış."

"Ormanda ağaç kesiyorum ben de," dedi Andrius. Kirli görünüyordu ama nöbetçilerin ona dokunmadığı belliydi. Yüzü ve kolları yanmıştı, gözlerinin maviliği iyice ortaya çıkmıştı. Saçımdan bir tutam çamur aldım.

"Hangi kulübedesiniz?" diye sordum.

"Oralarda bir yerde," diye işaret etti öylesine. "O sarışın NKVD subayıyla birlikte mi kazıyorsunuz çukurları?"

"Onunla *birlikte* mi? O kazmıyor," dedim. "O sadece sigarasını içip dikiliyor ve bize bağırıp duruyor."

"Adı Kretzsky," dedi Andrius. "Kumandanın da Komorov. Daha fazla şey öğrenmeye çalışıyorum."

"Bilgiyi nereden alıyorsun? Erkeklerden hiç haber var mı?" diye sordum babamı düşünerek. Başını iki yana salladı.

"Yakınlarda postanesi olan bir kasaba varmış," dedim. "Bunu duydun mu? Kuzenime mektup göndermek istiyorum."

"Sovyetler yazdığın her şeyi okur. Çeviri yaptırdıkları insanlar var. O yüzden söylediklerine dikkat et."

NKVD'nin annemden çevirmenleri olmasını istediğini düşünerek yere baktım. Kişisel yazışmalarımız artık kişisel değildi. Mahremiyet bir anıdan ibaretti. Uyku ya da ekmek gibi karneyle de dağıtılmıyordu üstelik. Andrius'a NKVD'nin annemden casusluk yapmasını istediğini söylemeyi düşündüm.

"Al," dedi bana elini uzatarak. Avcunu açtı. Üç tane sigara vardı.

"Bana sigara mı veriyorsun?" diye sordum.

"Ne zannettin ki? Cebimde kızarmış ördek olduğunu mu?"

"Hayır, ben şey demek istemiştim... Teşekkürler."

"Bir şey değil. Annenle kardeşin için. Onlar iyi mi?"

Başımı evet anlamında sallayarak çamura bir tekme attım. "Sigaraları nereden buldun?" diye sordum.

"Etraftan."

"Annen nasıl?"

"İyi," dedi çabucak. "Benim gitmem lazım. Jonas'a selam söyle. Sigaraları da ellerindeki su kabarcıklarıyla rezil etmemeye çalış," diyerek dalga geçti.

Andrius'un hangi yoldan gittiğini görmeye çalışarak sendeleyerek kulübeye döndüm. Neredeydi kulübesi?

Anneme sigaraları verdim. "Andrius'tan," dedim.

"Ne kadar tatlı," dedi annem. "Nereden bulmuş bunları?"

"Andrius'u mu gördün?" dedi Jonas. "İyi mi?"

"İyi. Bütün gün ormanda ağaç kesmiş. Sana selamı var."

Altaylı kadın küçük bir çocuk gibi sendeleye sendeleye annemin yanına gelip ona elini uzattı. "Nyet" sözcüğünün araya karıştığı kısa bir diyalog geçti aralarında. Kadın arada bir ayağıyla yere vuruyordu.

"Elena," dedi annem kendi göğsünü işaret ederek. "Lina, Jonas," dedi bizi göstererek.

"Ulyuşka!" dedi kadın elini anneme uzatarak.

Annem ona bir sigara uzattı.

"Neden ona sigara veriyorsun?" dedi Jonas.

"Kira ödemesi için olduğunu söylüyor," dedi annem. "Adı Ulyuşka."

"Adı mı, soyadı mı?" diye sordum.

"Bilmiyorum. Ama burada yaşayacaksak, birbirimize doğru düzgün hitap etsek iyi olur."

Jonas'ın getirdiği samanların üzerine yağmurluğumu serdim. Uzandım. Annemin "Burada yaşayacaksak," deyişine sinir oldum, sanki burada kalacakmışız gibi. Ayrıca annemin *spaseeba*, yani Rusça "teşekkür ederim" dediğini duydum. Ulyuşka'yla bir kibriti paylaştığını gördüm. Uzun parmakları arasında tuttuğu sigaradan zarifçe iki nefes çekip hızla sigarayı söndürdü. Kendi sigarasını tasarruflu kullanıyordu.

"Lina," diye fısıldadı Jonas. "Andrius iyi gözüküyor muydu?"

"İyi gözüküyordu," dedim Andrius'un bronzlaşmış tenini düşünerek.

***

Ses duymayı bekleyerek yatakta uzanıyordum. Dışarıda belli belirsiz ayak sesleri duydum. Perde dalgalandı ve Joana'nın bronzlaşmış yüzü pencerede belirdi.

"Gelsene," dedim. "Verandada oturalım."

Yatak odamdan sessizce çıkarak verandaya gittim. Joana sallanan sandalyeye oturup sallanmaya başladı. Ben de yanındaki sandalyeye oturup dizlerimi kendime çektim. Çıplak ayaklarımı pamuklu geceliğimin altına soktum. Joana karanlığa gözlerini dikmiş bakarken sallanan sandalyenin çıkardığı ritmik ses geceyi dolduruyordu.

"Eee? Nasıldı?" diye sordum.

"Harika birisi," diyerek içini çekti.

"Gerçekten mi?" dedim. "Zeki mi? Sahilde bütün gün içki içen o aptal çocuklardan değil, değil mi?"

"Hayır, hayır," dedi nefes nefese. "Üniversite birinci sınıfta. Mühendis olmak istiyor."

"Hımm. Kız arkadaşı yok muymuş yani?" diye sordum.

"Lina, onunla ilgili olumsuz bir şey bulmaya çalışma."

"Öyle bir şey yapmıyorum. Soru soruyorum sadece," dedim.

"Bir gün senin de birisi ilgini çekecek, Lina. Umarım böyle bir şey olduğunda bu kadar eleştirel olmazsın."

"Eleştirmiyorum ben," dedim. "Sadece senin için yeterince iyi olduğundan emin olmak istiyorum."

"Bir erkek kardeşi var," dedi Joana bana sırıtarak.

"Gerçekten mi?" dedim burun kıvırarak.

"Görüyor musun? Şimdiden eleştiriyorsun, daha tanışmadın bile."

"Yargılamıyorum! Peki, neredeymiş bu erkek kardeş?"

"Önümüzdeki hafta burada olacak. Tanışmak ister misin?"

"Bilmiyorum, olabilir. Nasıl biri olduğuna bağlı," dedim.

"Onunla tanışana kadar bunu bilemezsin herhalde, öyle değil mi?" diyerek dalga geçti Joana.

BÖLÜM 36

O esnada uyuyorduk. Ellerimdeki su kabarcıklarını patlatıp Joana'ya mektup yazmaya başlamıştım. Çok yorgundum. Hemen uyumuşum. Sonra hatırladığım ilk şey NKVD'nin bağırarak beni dışarı çıkarışıydı.

"Anne ne oluyor?" dedi Jonas.

"Kholkoz ofisine acilen rapor vermemiz gerektiğini söylüyorlar."

"Davai!" diye bağırdı elinde fener tutan bir nöbetçi. Giderek sabırsızlanıyorlardı. Bir tanesi silahını çekti.

"Da! Yes!" dedi annem. "Acele edin çocuklar! Hadi!" Saman yığınlarımızın üzerinden alelacele kalktık. Ulyuşka sırtını bize dönmüştü. Bavuluma bakıp çizimlerimi saklamış olduğum için şükrettim.

Kulübelerinden çıkarılan başkaları da vardı. Kolhoz ofisine giden çamurlu yolda sıraya girip ilerledik. Arkamızda bir yerlerde kel kafalı adamın bağırdığını duydum.

Bizi ahşap binanın büyük odasına topladılar. Saatini kurup duran adam köşede duruyordu. Oyuncak bebekli kız, kaybettiği eski arkadaşını yeniden bulan birisi gibi heyecanla bana el salladı. Yanağını büyükçe bir morluk süslüyordu. Diğerleri gelene kadar sessizce beklememiz söylenmişti.

Ahşap duvarlardaki çatlaklar gri macunla doldurulmuştu. Uç tarafta odanın büyük kısmını kaplayan bir masa ile siyah bir sandalye vardı. Masanın arkasında Marks'ın, Engels'in, Lenin'in ve Stalin'in portreleri asılıydı.

Iosif Vissarionovich Dzhugashvili. O, kendine Josef Stalin diyordu: *"Çelik Adam."* Resme baktım. O da bana bakışıyla karşılık verir gibiydi. Sağ kaşını kaldırmış, bana meydan okuyordu. Gür bıyığına, koyu ve soğuk gözlerine baktım. Portre onu yapmacık bir şekilde gülerken gösteriyordu. Bilerek mi böyle çizilmişti? Stalin'i resmeden sanatçıları düşündüm. Onun huzurunda olmaktan dolayı minnettar mıydılar, yoksa portrelerini uygunsuz bulursa diye korku içinde miydiler? Stalin'in resmi sahtekârdı.

Kapı açıldı. Kel kafalı adam kırık bacağı üzerinde topallayarak içeri girdi.

"Kimse bana yardım etmeyi düşünmüyor mu?" diye bağırdı.

Kumandan Komorov tüfekli birkaç NKVD subayıyla birlikte içeri girdi. Sarışın nöbetçi Kretzsky, elinde bir deste kâğıtla sıranın arkasındaydı. Andrius isimlerini nereden öğrenmişti acaba? Andrius'la annesine bakındım. Yoklardı.

Komorov konuşmaya başladı. Herkes anneme döndü. Kumandan durup anneme bakarak kaşını kaldırdı, her zamanki gibi kürdanını ağzında evirip çeviriyordu.

Annemin yüzü sertleşti. "Bürokratik işler için buraya getirildiğimizi söylüyor."

"Bürokratik iş mi?" dedi Bayan Rimas. "Bu saatte mi?"

Komorov konuşmaya devam etti. Kretzsky elinde daktiloda yazılmış bir kâğıt tutuyordu.

"Hepimiz o belgeyi imzalamalıymışız," dedi annem.

"Ne yazıyor belgede?" diye sordu herkes.

"Üç şey," dedi annem, Komorov'a bakarak. Konuşmaya devam etti, annem de söylediklerini gruba tercüme etmeye.

"İlk olarak, bu kolektif çiftliğe katılmayı kabul ettiğimize dair bir imza atacağız." Odanın içinde bir uğultu oldu. Kumandan yeniden konuşmaya başladığında herkes ona döndü. Kolunu üniforması üzerinde belindeki silahı gösterecek şekilde fütursuzca hareket ettiriyordu. Kalabalıkta bir hareketlenme vardı.

"İkincisi," dedi annem. "Çocuklar da dâhil olmak üzere, kişi başına iki yüz ruble savaş vergisi ödeyeceğimize dair bir imza atacağız."

"İki yüz rubleyi nereden bulacağız?" diye sordu kel kafalı adam. "Sahip olduğumuz her şeyi çaldılar zaten."

Konuşmalar devam etti. NKVD subaylarından biri tüfeğinin ucuyla masaya vurunca oda tekrar sessizleşti.

Komorov konuşurken ona baktım. Doğrudan anneme bakıyor, ona söylediklerinden çok zevk alıyormuş gibi gözüküyordu. Annem durdu. Dili tutulmuştu sanki.

"Eee, ne oluyor? Üçüncüsü nedir Elena?" dedi Bayan Rimas.

"Birer suçlu olduğumuzu kabul edeceğiz." Annem durdu. "Ve cezamız da yirmi beş yıl kürek cezası olacak."

Bağırışlar, inlemeler küçük odayı doldurdu. Birisi aşırı heyecandan nefes alamıyordu. İnsanlar karşı çıkıyor, birbirlerini iterek masaya ulaşmaya çalışıyordu. NKVD subayları tüfeklerini kaldırarak bize doğrulttular. Dilim tutulmuştu. Yirmi beş yıl? Yirmi beş yıl boyunca hapsedilecektik, öyle mi? Serbest bırakıldığımızda annemin şimdiki yaşından daha büyük olacaktım yani. Sakinleşmek için Jonas'a bakındım. Yoktu. Ayaklarıma yığılmıştı.

Doğru düzgün nefes alamıyordum. Oda etrafımda dört dönüyor, yer ayaklarımın altında kayıyordu. Panikten bir girdapta kayboluyordum.

"SESSİZLİK!" diye bağırdı bir erkek sesi. Herkes dönüp sesin geldiği yöne baktı. Sürekli saatini kuran kır saçlı adamdı bağıran.

"Sakinleşin," dedi yavaşça. "Böyle histerik davranarak kendimize kötülük ediyoruz. Paniğe kapılırsak doğru düzgün düşünemeyiz. Çocukları da korkutuyoruz."

Oyuncak bebekli kıza baktım. Annesinin elbisesine yapışmıştı. Morarmış yüzü gözyaşları içindeydi.

Kır saçlı adam sesini alçaltarak sakin sakin konuştu. "Bizler akıllı ve onurlu insanlarız. O yüzden bizi sürgün ettiler. Beni tanımayanlar için söyleyeyim; adım Alexandras Lukas. Kaunaslı bir avukatım." Kalabalık sessizleşti. Annemle birlikte Jonas'ın ayağa kalkmasına yardım ettik.

Kumandan Komorov odanın başındaki masasından bağırıyordu.

"Ben hiçbir belgeyi imzalamıyorum," dedi Bayan Grybas. "Öğretmenler konferansında bize bir kayıt belgesi imzalattılar. Bak iş nerelere geldi. Sürgün edecekleri öğretmenlerin adlarını da bu şekilde topladılar."

"İmzalamazsak bizi öldürürler," dedi mızmız kadın.

"Sanmıyorum," dedi kır saçlı adam. "Kıştan önce değil en azından. Ağustosun ilk haftasındayız. Yapılacak çok iş var. Bizler iyi ve güçlü işçileriz. Tarla işlerini yapar, onlara ev inşa ederiz. En azından kışa kadar bizden yararlanabilirler."

"Haklı," dedi kel kafalı adam. "Önce bizi ezip buğdaydan una çevirecekler, sonra öldürecekler. Bunu beklemek isteyen var mı? Ben istemiyorum."

"Bebeği olan kızı vurdular," dedi mızmız kadın nefretle.

"Ona'yı vurdular çünkü akıl sağlığını yitirmeye başlamıştı," dedi Bayan Lukas. "Kontrol edilemez bir durumdaydı. Biz öyle değiliz. Akıllı ve mantıklıyız."

"O halde belgeleri imzalamalı mıyız?" diye sordu birisi.

"Hayır. Bence uslu bir şekilde oturmalıyız. Bayan Vilkas da belgeleri imzalamaya hazır olmadığımızı açıklasın."

"Hazır olmadığımızı mı?" dedi Bayan Rimas.

"Bence de," dedi annem. "Hepten reddetmemeliyiz ve paniğe kapılmadığımızı onlara göstermeliyiz. Üç sıra olalım."

NKVD subayları ne yapacağını bilmez bir halde tüfeklerini üzerimize doğrultmuştu. Masanın önüne, Rus liderlerin portreleri altına düzgün sıralar halinde oturduk. Nöbetçiler şaşkınlıkla birbirlerine bakıyorlardı. Sakince oturduk. Tekrar bir miktar ağırbaşlılığa kavuşmuştuk. Jonas'a kollarımı doladım.

"Bayan Vilkas, lütfen Kumandan Komorov'a neyle suçlandığımızı sorun," dedi kır saçlı adam. Annem çevirdi. Komorov masasının kenarına oturmuş, postallarını sallıyordu.

"Sovyet Ceza Kanunu'nun 58. Maddesi gereği, Sovyetler Birliği aleyhinde karşı-devrimci faaliyetten suçlu olduğumuzu söylüyor," dedi annem.

"Bu cezanın hükmü yirmi beş yıl değil," diye homurdandı kel kafalı adam.

Bay Lukas, "Onlar için çalışacağımızı, iyi çalışacağımızı ancak henüz belgeyi imzalamaya hazır olmadığımızı söyleyin," dedi.

Annem söylenenleri çevirdi. "Şimdi imzalamamız gerektiğini söylüyor."

"Beni yirmi beş yıla mahkûm eden bir belgeyi imzalamam ben," dedi Bayan Grybas.

"Ben de," dedim.

"O halde ne yapıyoruz?" diye sordu Bayan Rimas.

"Kovulana kadar burada bekleyelim," diye önerdi Bay Lukas saatini kurarak.

Bekledik.

"Andrius nerede?" diye sordu Jonas fısıldayarak.

"Bilmiyorum," dedim. Kel kafalı adamın da aynı soruyu sorduğunu duymuştum.

Kolhoz ofisinde yerde oturduk. Komorov birkaç dakida bir birisine ya tokat atarak ya da birisini tekmeleyerek zorbalıkla belgeleri imzalatmaya çalışıyordu. Kimse imzalamadı. Komorov'un her adımından ürküyordum. Ensemden sırtıma ka-

dar ter damlıyordu. Beni fark edeceğinden korkarak başımı eğik tutmaya çalışıyordum. Uyuyakalanları dövüyordu.

Saatler geçti. Okul müdürünün karşısında itaatkâr bir şekilde oturan öğrencilere benziyorduk. Sonunda Komorov, Kretzsky'ye bir şeyler söyledi.

"Nöbeti devralmasını söylüyor," diye çevirdi annem.

Komorov annemin yanına gitti. Onu kolundan yakalayıp suratına tükürdü. Annemin suratındaki tükürük bir istiridyeye benziyordu. Sonra gitti.

Annem hiç umrunda değilmişçesine tükürüğü sildi. Ama benim umrumdaydı. İçimdeki nefreti yuvarlayarak ağzıma kadar çıkarmak ve Komorov'un suratına tükürmek istiyordum.

BÖLÜM 37

Güneşin doğuşuyla birlikte, işimizin başına dönmemiz gerektiğini söylediler. Yorgun ama rahatlamış bir şekilde kulübelerimize adeta sürünerek gittik. Ulyuşka çoktan gitmişti. Kulübe çürük yumurta kokuyordu. Yağmur sularından içip annemin bir kenara ayırdığı ekmek parçasını yedik. Bütün yıkama çabama rağmen elbisem çamurdan kaskatı haldeydi. Ellerim küçük bir hayvan onları çiğnemiş gibi gözüküyordu. Ellerimdeki su kabarcıklarından sarı bir iltihap sıvısı akıyordu.

Yaraları yağmur suyuyla elimden geldiğince temizlemeye çalıştım. Bir yararı olmuyordu. Annem kurumaları gerektiğini söyledi.

"Elinden geleni yap yeter canım," dedi annem. "Toprağı kazıyormuşsun gibi kolunu hareket ettir ama çok yüklenme. İşi ben yaparım." Kulübeden çıkıp talimat alacağımız sıraya doğru yürüdük.

Bayan Rimas yüzü korku içinde yanımızda yürüyordu. Derken onu gördüm: Kolhoz ofisinin önünde göğsüne kazık saplanmış adamın bedenini. Kolları ve bacakları bir kukla gibi havada asılı kalmıştı. Kan gömleğini ıslatmış, aşağı damlayarak bir gölcük

oluşturmuştu. Akbabalar taze kurşun yaralarından şölen yapıyordu. Akbabanın bir tanesi adamın boş göz deliğini gagalıyordu.

"Bu kim?" diye sordum.

Annem içini çekti, beni tutup gözlerimi kapadı.

"Bir mektup yazmış," diye fısıldadı Bayan Rimas.

Annemin yanından ayrılıp ölü adamın yanına çivilenmiş, rüzgârda uçuşan kâğıda baktım. El yazısı ve kaba bir çizim vardı üzerinde.

"Partizanlara mektup yazmış, Litvanyalı özgürlük savaşçılarına. NKVD de onu bulmuş," dedi Bayan Rimas.

"Kim çevirmiş mektubu?" diye fısıldadı annem. Bayan Rimas omuzlarını silkti.

Kendi çizimlerimi düşündükçe midem kalktı. Kusasım geldi, elimi ağzıma götürdüm.

Sarışın nöbetçi, Kretzsky bana bakıyordu. Yorgun ve kızgın gözüküyordu. Geceki direnişimiz onu uykusundan mahrum etmişti. Bağırarak, iteleyerek, her zamankinden daha hızlı bir tempoda bizi açıklığa yürüttü.

Bir önceki gün kazdığımız büyük çukurun önüne geldik. Çukura baktım. Tahminimce içine dört adam sığabilirdi. Kretzsky ilkinin yanına bir çukur daha kazmamızı emretti. Ölü adamın görüntüsünü aklımdan çıkaramıyordum. Çiziminde birkaç kaba çizgiden başka bir şey yoktu. Bavulumda duran, yaşam ve acıyla yüklü kendi çizimlerimi düşündüm. Onları saklamak zorundaydım.

Esneyip toprağı eşelemeye giriştim. Annem bizi mutlu eden şeylerden bahsedersek zamanın daha çabuk geçeceğini söyledi. Bu bize güç verecekti.

"O kasabayı bulmak istiyorum," dedim. "Belki yiyecek satın alabiliriz ya da mektup gönderebiliriz."

"Tek yapmamız gereken kazmakken nereye gidebiliriz?" dedi mızmız kadın. "Ayrıca, çalışmazsak yemek de yiyemeyiz."

Bayan Rimas, "Birlikte yaşadığım kadına sormaya çalışacağım," dedi.

"Kime neyi sorduğuna dikkat et," dedi annem. "Kime güvenebileceğimizi bilmiyoruz."

Babamı özlemiştim. O kime soru sorabileceğimizi, kimden uzak durmamız gerektiğini bilirdi.

Su gelene kadar kazmaya devam ettik. Kumandan Komorov kamyondaydı. Çukurların etrafında gezinip onları inceledi. Su dolu kovaya baktım. Saçlarım yüzüme yapışmıştı. Kafamı içine daldırıp suyu içmek istiyordum. Komorov bağırarak bir emir verdi. Bunun üzerine Kretzsky duruşunu değiştirdi. Komorov emrini tekrarladı.

Annemin yüzü aniden kireç gibi olmuştu. "Diyor ki... ilk çukura girmeliymişiz," dedi elbisesini sıkıca kavrayarak.

"Niçin?" dedim.

Komorov bağırarak belindeki tabancayı çıkardı. Tabancayı anneme doğrulttu. Annem ilk çukura atladı. Bu sefer tabanca benim başıma dayandı. Ben de atladım. Dördümüz de ilk çukura girene kadar bu böyle devam etti. Komorov kahkaha atıp bir emir daha buyurdu.

"Ellerimizi başımızın üzerine koymalıymışız," dedi annem.

"Hayır, güzel Tanrım," dedi Bayan Rimas titreyerek.

Komorov bize bakıp tabancasını doğrultarak çukurun etrafında döndü. Yere yatmamızı söyledi. Yan yana uzandık. Annem elimi sıkıca kavradı. Yukarı baktım. Gökyüzü geniş ve masmaviydi. Komorov tekrar çukurun etrafında dönmeye başladı.

"Seni seviyorum Lina," diye fısıldadı annem.

Bayan Rimas, "Cennetteki babamız," diye başladı.

BAM!

Komorov çukura ateş etti. Başımızın üzerine çamurlar döküldü. Bayan Rimas bir çığlık attı. Komorov çenemizi kapamamızı söyledi. İğrenç domuzlar olduğumuzu mırıldanarak çukurun et-

rafında dört dönüyordu. Birdenbire toprak yığınından parçalar alıp ayağıyla çukura atmaya başladı. Kahkaha atıyor, giderek hızla toprak atmaya devam ediyordu. Toprak önce ayaklarımın, sonra elbisemin, sonra da göğsümün üzerine düştü. Öfkeden kudurmuş bir halde bizi toprağa buluyor, bir yandan da tabancasını yüzümüze doğru tutmaya devam ediyordu. Ayağa kalksam vurulacak, kalkmasam canlı canlı gömülecektim. Gözlerimi kapadım. Ağır bir toprak yığını vücudumu kapladı. Ve sonunda toprak yüzüme de geldi.

BAM!

Başımız giderek toprakla örtülüyordu. Komorov yüzlerimize toprak fırlatmaya devam ederken, delirmişçesine kahkahalar atıyordu. Toprak burnumu kapladı. Nefes almak için ağzımı açtığımda boğulacak gibi oldum.

Komorov'un kahkaha attığını, öksürdüğünü duyuyordum. Güldü, öksürdü, sonra da hiçbir şey olmamış gibi soğukkanlılığını yeniden ele almaya çalıştı. Kretzsky bir şey söyledi.

BAM!

Sonra bir sessizlik oldu. Kendi çabalarımızla kazdığımız çukurda öylece yatıyorduk. Giden kamyonun boğuk gürültüsünü duydum. Gözlerimi açamıyordum. Annemin elimi sıktığını hissettim. Hâlâ hayattaydı. Ben de onun elini sıktım. Sonra tepemizde Kretzsky'nin sesini duydum. Annem ayağa kalkıp çılgın gibi yüzümdeki toprağı temizlemeye başladı. Beni kaldırdı. Onu bırakmak istemeyerek ona sarıldım. Bayan Rimas mızmız kadının üzerindeki toprağı temizledi. Mızmız kadın hırıltıyla nefes alıyordu. Öksürdüğünde ağzından toprak çıkıyordu.

"Geçti canım," dedi annem beni kendine doğru çekerken. "Sadece korkutmaya çalışıyor bizi. O belgeleri imzalamamızı istiyor da ondan."

Ağlayamıyordum. Konuşamıyordum bile.

"Davai," dedi Kretzsky yavaşça. Elini uzattı.

Uzattığı eline baktım. Duraksadım. Biraz daha eğildi. Kolunu yakaladım. O da benimkini yakaladı. Ayak parmaklarımı toprağa iyice gömerek beni yukarı çekmesine izin verdim. Çukurun yanında Kretzsky'le yüz yüze gelmiş duruyordum. Birbirimize baktık.

"Çıkarın beni buradan!" diye bağırdı mızmız kadın. Kamyonun gittiği yere baktım. Kretzsky bizi üçüncü çukuru kazmaya gönderdi. Günün geri kalanında kimse tek kelime etmedi.

BÖLÜM 38

"Ne oldu?" diye sordu Jonas kulübeye geri döndüğümüzde.

"Yok bir şey canım," dedi annem.

Jonas bakışını annemden bana çevirdi. Yüzlerimize bakarak bir şey anlamaya çalışıyordu.

"Yorulduk sadece," diyerek gülümsedi annem.

"Evet, yorgunuz," dedim Jonas'a.

Jonas bizi saman yığınına doğru götürdü. Küçük kasketinin içinde üç tane iri patates vardı. Biz şaşkınlıkla derin bir nefes çekince parmağıyla susmamızı işaret etti. Ulyuşka'nın uyanıp kira niyetine patateslerimizi almasını istemiyordu.

"Nereden buldun bunları?" dedim fısıltıyla.

"Canım, teşekkürler!" dedi annem. "Yeterince yağmur suyumuz var sanırım. Güzel bir patates çorbası yaparız."

Annem bavulundan paltosunu çıkardı. "Hemen dönerim."

"Nereye gidiyorsun?" diye sordum.

"Bay Stalas'a yemek götürmeye," dedi.

Kolhoz ofisinin önündeki kazığa geçirilmiş adamı düşünerek bavulumu yokladım. Çizimlerim yerli yerindeydi. Bavulumun alt kısmındaki astar aldığı darbelerden yırtılmıştı. Yazı tahtamdaki resimli ve yazılı tüm sayfaları yırtıp astarın içine koydum ve as-

tarı tekrar eski haline getirdim. Babama göndermenin bir yolunu bulana kadar mesajlarımı saklayacaktım.

Jonas'a suyu kaynatmasında yardım ettim. Sonra birden aklıma geldi. Bayan Grybas bugün bize pancar verememişti. Annem de giderken yanına patates almamıştı. O halde kel kafalı adama yemesi için ne verecekti?

Kulübelerin arasından yürüyüp hızla gözden kayboldum. Annem, kel kafalı adamın kulübesinin önünde Andrius'la konuşuyordu. Paltosu elinde değildi. Konuşmalarını duyamıyordum. Andrius endişeli görünüyordu. Fark edilmemesine gayret ederek anneme bir çıkın verdi. Annem, Andrius'un omzunu sıvazladı. Andrius dönüp gitti. Kulübenin arkasına saklanmıştım. Annem gittikten sonra etrafı kolaçan edip Andrius'u takip etmeye başladım.

Andrius sıra sıra kulübelerin önünden yürüdü. Nereye gittiğini görebilecek kadar yakınındaydım. Kampın ucuna kadar gitti, sonra pencereleri olan büyükçe ahşap bir yapıya yaklaştı. Durup etrafına bakındı. Bir kulübenin arkasına saklandım. Andrius binaya arka taraftan girmişe benziyordu. Yavaşça yaklaşıp bir çalının arkasına saklandım.

Pencereye vardığımda içeriyi görebilmek için gözlerimi kısmam gerekti. Bir grup NKVD subayı masa etrafında oturuyordu. Binanın arka tarafına baktım. Hayır, Andrius bir NKVD binasına girmiş olamazdı. Tam onu yeniden takip etmeye niyetleniyordum ki pencerenin önünde Bayan Arvydas'ı gördüm. Elinde kadehlerle dolu bir tepsi taşıyordu. Saçları temizdi ve yapılmıştı. Elbiseleri ütülüydü. Makyaj yapmıştı. Gülümseyerek NKVD subaylarına içkilerini ikram ediyordu.

Andrius ile annesi Sovyetler için çalışıyordu.

BÖLÜM 39

O gece patates çorbası için minnettar olmam gerekiyordu. Ama düşünebildiğim tek şey Andrius'tu. Bunu nasıl yapabilmişti? Nasıl olur da onlarla birlik olurdu? O binada mı yaşıyordu? Andrius'u bir Sovyet yatağında kendimi ise o çukurda yatarken gözlerimin önüne getirdim. Her yerimi kaşındıran saman yığınımı tekmeleyip kirli tavana baktım.

"Anne, bu gece uyumamıza izin verirler mi dersin? Yoksa yine bizi ofise götürüp belgeleri imzalatmaya mı zorlarlar?" diye sordu Jonas.

"Bilmiyorum," dedi annem. Başını bana çevirdi. "Çorbanın yanında yediğimiz o güzel ekmeği Andrius verdi bana. Bizim için böyle bir risk alması çok cesurca bir hareket."

"Ah, demek onun cesur olduğunu düşünüyorsun, öyle mi?"

"Ne demek istiyorsun şimdi?" dedi Jonas. "Cesur tabii. Neredeyse her gün bize yiyecek getiriyor."

"İyi beslendiği her halinden belli, değil mi? Hatta kilo almış bence," dedim.

"Bence bundan memnuniyet duyman gerekir," dedi annem. "Herkesin bizim gibi yiyecek sıkıntısı çekmemesine sevinmen gerekir."

"Evet, tabii, NKVD aç kalmadığı için çok memnunum. Aç kalırlarsa bizi canlı canlı gömecek gücü nereden bulacaklar?" dedim.

"Ne?" dedi Jonas.

Ulyuşka bağırarak sessiz olmamızı söyledi.

"Şişşt, Lina. Dua edip bu harika yemek için şükredelim.

Babanın iyi olması için de dua edelim."

Gece boyunca uyuduk. Ertesi gün subay Kretzsky pancar tarlalarında çalışan kadınlara katılmamızı söyledi. Heyecanlandım. Eğilip elimizdeki sapsız çapalarla uzun yeşil sıralar arasında şeker pancarlarını kesmeye başladık. Bayan Grybas uymamız gereken çalışma hızını bize öğretti. İlk gün birisi alnını silmek için çapanın sapına dayanmış ve bunun üzerine Sovyetler bütün sapları çıkartmışlardı. Bizim için pancar çalarken Bayan Grybas'ın ne kadar zorlandığını şimdi anlıyordum. Silahlı nöbetçiler bizi izliyordu. Sigara içip aralarında şakalaşmaya daha hevesli görünseler de iç çamaşırının içine bir pancar atıvermek kolay iş değildi. Pancar fazladan bir uzuv gibi giysinin altından çıkıntı yapıyordu.

O akşam Bay Stalas'a yemek götürmeyi reddettim. Anneme kendimi yürüyemeyecek kadar hasta hissettiğimi söyledim. Andrius'u görmeye dayanamazdım. O bir haindi. Hemencecik Sovyet yiyeceğinin üzerine atlamıştı. Her geçen gün bizi boğarak öldüren elden yemek yiyor, Sovyet yiyeceğiyle semiriyordu.

"Bay Stalas'ın yemeğini ben götürürüm," dedi Jonas birkaç gün sonra.

Annem, "Lina, sen de onunla git," dedi. "Yalnız gitmesini istemiyorum." Jonas'la birlikte kel kafalı adamın kulübesine yürüdük. Andrius dışarıda bekliyordu.

"Merhaba," dedi. Onu görmezden geldim. Jonas'ı dışarıda bırakıp Bay Stalas'a pancarlarını vermek için içeri girdim. Ayaktaydı.

"İşte buradasın. Nerelerdeydin?" dedi duvara yaslanarak. Annemin paltosunun Bay Stalas'ın saman yığınının kenarına sıkıştırılmış olduğunu gördüm.

"Ölmediğim için hayal kırıklığına mı uğradın?" dedim pancarları ona verirken.

"Suratsızız bugün," dedi.

"Bir tek senin mi kızgın olmaya hakkın var? Bıktım bundan. NKVD'nin peşimizde olmasından bıktım artık."

"Peh. Belgeleri imzalayıp imzalamamız umurlarında değil," dedi kel kafalı adam. "İznimize ya da imzamıza ihtiyaçları olduğunu mu düşünüyorsun? Yapacaklarını yine yaparlar. Stalin irademizi kırmak istiyor. Anlamıyor musun? O aptal kâğıtları imzaladığımız takdirde pes etmiş olacağımızı biliyor, böylelikle irademizi kıracak."

"Nereden biliyorsun?" diye sordum.

Boşver der gibi elini salladı. "Kızgınlık sana yakışmıyor," dedi. "Hadi git şimdi."

Kulübeden çıktım. "Gidelim, Jonas."

"Bekle," diye fısıldadı Jonas bana doğru eğilerek. "Bize salam getirmiş."

Kollarımı göğsümün üzerinde kavuşturdum.

"Nezakete alerjisi var sanırım," dedi Andrius.

"Alerjim olan şey o değil. Nereden buldun o salamı?" dedim.

Andrius bana bakıyordu. "Jonas, bizi bir dakika yalnız bırakır mısın?" dedi.

"Hayır, bırakamaz. Annem onun yalnız kalmasını istemiyor. Buraya gelmemin tek nedeni de bu," dedim.

"Ben başımın çaresine bakarım," dedi Jonas. Arkasını dönüp uzaklaştı.

"Bugünlerde bunu yiyorsun, öyle mi?" dedim. "Sovyet salamı mı?"

"Buldukça," dedi. Bir sigara çıkarıp yaktı. Andrius daha güçlü gözüküyordu, kolları kaslanmıştı. Sigarasından bir nefes alıp dumanı başımızın üzerine üfledi.

"Sigara da içebiliyorsun," dedim. "O Sovyet binasında rahat bir yatakta da yatıyor musun?"

"Hem de nasıl, bilemezsin," dedi.

"Bilemem, öyle mi? Ne yorgun ne de aç gözüküyorsun. Gecenin köründe kolhoz ofisine sürüklenip yirmi beş yıla mahkûm da edilmedin. Eee, bütün konuşmalarımızı onlara ihbar ediyor musun bari?"

"Casusluk yaptığımı mı düşünüyorsun?"

"Komorov annemden onlar için casusluk yapmasını istedi. Annem de hayır dedi."

"Sen neden bahsettiğini bilmiyorsun," dedi Andrius yüzü giderek kızararak.

"Bilmiyorum, öyle mi?"

"Hayır, bilmiyorsun," dedi.

"Anneni çamurlar içinde çalışırken göremiyorum..."

"Evet, göremiyorsun," dedi Andrius yüzünü yüzüme yaklaştırarak. "Neden biliyor musun?" Şakağında bir damar kabarmıştı. Alnımda nefesini hissedebiliyordum.

"Evet, çünkü..."

"Çünkü annem onlarla yatmazsa beni öldüreceklerini söylediler. Ondan bıktıkları takdirde yine de beni öldürebilirler. Şimdi söyle bakalım, annen senin hayatını kurtarmak için fahişelik yapmak zorunda kalsaydı, sen nasıl hissederdin Lina?"

Dilim tutulmuştu.

Kelimeler ağzından aralıksız dökülüyordu. "Bunu bilseydi babam nasıl hissederdi sence? Kocasını öldüren adamlarla yatan annemin nasıl hissettiğini düşünüyorsun? Hayır, annen onlar için çevirmenlik yapmayabilir ama kardeşinin boğazına bıçağı dayayacak olsalar ne yapardı dersin?"

"Andrius, ben..."

"Hayır, senin en ufak fikrin bile yok. Annemi bu işin içine sürüklediğim için kendimden ne kadar nefret ettiğimi, bundan kurtulabilsin diye her gün kendi canıma kıymayı düşündüğümü nereden bileceksin? Ama biz ne yapıyoruz? Annem ve ben kendi

talihsizliğimizi başkalarının hayatta kalabilmesi için değerlendiriyoruz. Ama sen bunu anlamazsın, öyle değil mi? O kadar bencilsin ki!.. Yazık sana, bütün gün çukur kazdığın için. Sen sadece şımarık bir çocuksun." Arkasını dönüp gitti.

BÖLÜM 40

Samanlar yüzüme batıyordu. Jonas uykuya dalalı çok olmuştu. Her nefes alıp verişinde hafif bir ıslık sesi çıkarıyordu. Kıpırdanarak arkamı döndüm.

"Çabalıyor Lina," dedi annem.

"Uyuyor," dedim.

"Andrius'tan bahsediyorum. Çabalıyor, sense her fırsatta onun önünü tıkıyorsun. Biliyor musun, erkekler her zaman o kadar da nazik değildir."

"Anne, anlamıyorsun," dedim.

Beni duymazdan gelip konuşmaya devam etti. "Üzgün olduğunu görebiliyorum. Jonas, Andrius'a kızgın olduğunu söyledi. Bu haksızlık. Bazen nezaket beceriksiz yollarla gösterilir. Ve bu beceriksizlik senin o kitaplarda okuduğun kusursuz erkeklerin nezaketinden çok daha samimi. Baban çok beceriksiz biriydi."

Bir gözyaşı süzüldü yanağımdan.

Annem karanlıkta kıkırdadı. "Baban beni ilk gördüğü anda ona büyü yaptığımı söyler hep. Ama aslında ne olmuştu, biliyor musun? Benimle konuşmaya çalışırken ağacın tepesinden düştü. Çam ağacının tepesinden düşüp kolunu kırdı."

"Anne, bu öyle bir şey değil," dedim.

"Kostas," diyerek içini çekti. "Çok sakardı ama çok içtendi de. Bazen sakarlıkta öyle bir güzellik yatar ki... Aşk vardır, duygu vardır, kendini ifade etmeye çalışır ama beceriksizlikle sonuçlanıverir işte. Anlıyor musun?"

"Hı-hı," dedim gözyaşlarıma engel olmaya çalışarak.

"İyi adamlar çoğunlukla güzel olmaktan ziyade beceriklidir," dedi annem. "Andrius'ta her ikisi de var."

***

Uyuyamıyordum. Gözlerimi her kapatışımda bana göz kırptığını, o güzel yüzünün yüzüme yaklaştığını görüyordum. Saçlarının kokusu etrafımda dolanıp duruyordu.

"Uyanık mısın?" dedim fısıldayarak.

Joana yatağında döndü. "Evet, çok sıcak, uyuyamıyorum," dedi.

"Başım dönüyor sanki. O çok... çok yakışıklı," dedim ona.

Ellerini yastığının altına sokarak kıkırdadı. "Ayrıca ağabeyinden de daha güzel dans ediyor."

"Birlikte nasıl görünüyorduk?"diye sordum.

"Harika vakit geçiriyor gibiydiniz," dedi. "Gören herkes öyle düşünürdü."

"Yarın onu görmek için sabırsızlanıyorum," diyerek içimi çektim. "Öyle mükemmel ki."

Ertesi gün öğle yemeğinden sonra saçlarımızı taramak için kulübeye koştuk. Çıkarken telaştan neredeyse Jonas'a çarpıyordum.

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Yürüyüşe," dedim Joana'nın peşinden koşarak.

Koşmamaya çalışarak elimden geldiğince çabuk yürüdüm. Elimdeki rulo yaptığım çizimi kırıştırmamaya gayret ediyordum. Uyku tutmayınca resmini çizmeye karar vermiştim. Portre öyle güzel olmuştu ki Joana ona hediye etmemi önerdi. Yeteneğimden etkileneceği konusunda beni ikna etti.

Ağabeyi Joana'yı sokağın ortasında karşılamak için koştu.

"Merhaba yabancı," dedi Joana'ya gülümseyerek.

"Merhaba!" dedi Joana.

"Merhaba, Lina. Elindeki nedir öyle?" dedi elimdeki kâğıdı işaret ederek.

Joana bakışlarını dondurmacıya çevirdi. Onu görmek için Joana'nın etrafında dolandım.

"Lina," dedi Joana uzanıp beni geri çekmeye çalışarak.

Çok geçti. Onu görmüştüm bile. Prensim kızıl saçlı bir kıza sarılmıştı. Gayet samimiydiler. Gülüşüyorlar, dondurmayı aynı külahtan yiyorlardı. Bir anda midem burkuldu.

"Bir şey unutmuşum," dedim geri dönerek. Terli avucumun içindeki portreyi buruşturdum. "Hemen dönerim."

"Ben de seninle geliyorum," dedi Joana.

"Hayır, sorun yok," dedim boynumdan yüzüme yayılan sıcaklık dalgasının belli olmadığını umarak. Zorla gülümsemeye çalıştım. Dudaklarım titriyordu. Arkamı dönüp beni görmediklerinden emin oluncaya kadar soğukkanlılığımı korumaya çalışarak yürüdüm.

Çenemi sıkmama rağmen gözyaşlarıma engel olamadım. Durup sokaktaki bir çöp bidonuna yaslandım.

"Lina!" Joana yakaladı beni. "İyi misin?"

Başımı evet anlamında salladım. Yakışıklı yüzünü gösteren kırışmış portreyi açtım. Yırtıp attım. Elimden kurtulan parçalar sokakta uçuştu. Erkekler aptaldı. Hepsi aptaldı.

BÖLÜM 41

Sonbahar yaklaşmıştı. NKVD bizi daha çok zorluyordu. Ne kadar hata yaparsak ekmek karnemizi de o kadar kısıyordu. Annem orta parmağını ve başparmağını birleştirerek ön kolumu kavrayabiliyordu. Ağlamıyordum. Ağlama isteğiyle dolup taşıyordum ama gözlerim sadece kuruyup yanıyordu.

Avrupa'da bir yerlerde savaşın şiddetle devam ettiğini hayal etmek zordu. Bizim kendi savaşımız vardı. NKVD'nin sıradaki kurbanını seçip çukura atmasını bekliyorduk bu savaşta. Tarlalarda bize vurup tekmeler atmaktan zevk alıyorlardı. Bir sabah pancar yiyen yaşlı bir adamı yakaladılar. Nöbetçinin biri kerpetenle adamın ön dişlerini söktü ve bunu bize zorla izlettiler. Bizi yirmi beş yıla mahkûm eden belgeleri imzalamaya zorlamak için her gece uyandırdılar. Komorov'un masası önünde oturup gözlerimiz açık halde dinlenmeyi öğrendik. Tam önlerinde oturduğum halde NKVD'den kaçmayı becerebiliyordum.

Resim öğretmenim, derin derin nefes alıp bir şeyi hayal edersen ona ulaşabilirsin, derdi. Onu görebilir, hissedebilirsin. NKVD tarafından götürüldüğümüz zamanlarda bunu yapmayı öğrenmiştim. Sessizlik anlarında paslanmış hayallerime tutunuyordum. Namlunun altında her türlü umuda kapılıyor, kalbimin

en derin parçasından kopan şeyleri dilemek için kendi kendime izin veriyordum. Komorov bize işkence ettiğini düşünüyordu. Ama biz kendi içimizde bir sessizliğe gömülüyorduk aslında. Orada güç buluyorduk.

Ancak herkes hareketsiz duramıyordu. İnsanlar huzursuzlanıyor, yorgunluktan bitap düşüyordu. Sonunda bazıları pes etti.

"Hainler!" dedi Bayan Grybas tükürürcesine. İnsanlar imzalayanlar hakkında aralarında tartışıyorlardı. Birilerinin belgeyi imzaladığı ilk gece çok sinirlendim. Annem o insana acımam gerektiğini, o insanların kişiliklerinin sınırlarının zorlandığını söyledi. Onlara acıyamıyordum. Onları anlayamıyordum.

Her sabah tarlalara yürürken, bir sonraki imzalayanın kim olacağını tahmin etmeye çalışıyordum. Yüzleri yenilgi şarkıları söylüyordu. Annem de görüyordu bunu. Onlarla konuşuyor, tarlada yanlarında çalışıyor, onlara cesaret vermeye çalışıyordu. Bazen işe yarıyordu. Çoğu zaman ise yaramıyordu. Geceleri imzalayanların resimlerini çiziyor, NKVD'nin onları nasıl yenilgiye uğrattığı hakkında yazıyordum.

NKVD'nin düşmanlığı meydan okuma hissimi daha da güçlendiriyordu. Yüzüme tüküren, bana her gün işkence eden insanlara neden teslim olacaktım ki? Onlara kendime olan saygımı da verirsem, geriye ne kalacaktı? İmzalamayan bir tek biz kalırsak ne olacağını merak ediyordum.

Kel kafalı adam kimseye güvenemeyeceğimizden dem vuruyordu. Herkesi casuslukla suçluyordu. Güven duygusu yerlerde sürünüyordu. İnsanlar birbirlerinin hareketlerini sorguluyor, etrafa şüphe tohumları ekiyorlardı. Çizimlerim konusunda dikkatli olmamı söyleyen babamı düşünüyordum.

İki gece sonra mızmız kadın da belgeyi imzaladı. Masaya eğildi. Pürtük pürtük olmuş ellerindeki kalem titriyordu. Fikrini değiştirecek zannettim ama birden bir şeyler karalayıp kalemi elinden attı. Kendini ve kızlarını yirmi beş yıla mahkûm etmişti.

Gözlerimizi dikmiş ona bakıyorduk. Annem alt dudağını ısırarak yere bakıyordu. Mızmız kadın haykırarak beyi zekâlı olduğumuzu, hepimizin öleceğini söylüyordu. Neden en azından o zamana kadar doğru dürüst yemek yemeyelim, diyordu. Kızlarından biri ağlamaya başladı. O gece onun resmini çizdim. Dudağı ümitsizce sarkmıştı. Alnındaki çizgiler kızgınlığını ve kafa karışıklığını ele veriyordu.

Annem ile Bayan Rimas savaşla ya da erkeklerle ilgili haber alma peşindeydi. Andrius, Jonas'a bilgi veriyordu. Beni görmezden geliyordu. Annem nereye göndereceği konusunda hiçbir fikri olmamasına rağmen babama mektuplar yazıyordu.

"O kasabaya bir gidebilseydik Elena," dedi Bayan Rimas bir gece karne kuyruğunda. "Mektuplarımızı postalayabilirdik."

Yirmi beş yıllık mahkûmiyeti kabul ettiklerini belirten belgeyi imzalayanlar kasabaya gidebiliyordu, biz gidemiyorduk.

"Evet, o kasabaya gitmemiz gerek," dedim babama bir şeyler ulaştırmayı düşünerek.

"O fahişeye gönderin," dedi kel kafalı adam. "En kârlı anlaşmaları o ayarlıyor. Rusçası epey ilerlemiştir şimdiye kadar."

"Bu ne cüret!" dedi Bayan Rimas.

"Seni iğrenç bunak. Onlarla yatmaktan zevk aldığını mı sanıyorsun?" diye bağırdım. "Oğlunun hayatı buna bağlı!" Jonas başını eğdi.

"Bayan Arvydas'ın haline üzülmelisiniz," dedi annem. "Aynen bizim gibi. Andrius ile Bayan Arvydas her gece sizin ağzınıza fazladan bir lokma koyuyorlar. Nasıl bu kadar nankör olabiliyorsunuz?"

"O zaman, o belgeyi imzalayan aksi ineğe rüşvet vermek zorunda kalacaksınız," dedi kel kafalı adam. "Mektuplarınızı postalaması için onu satın alabilirsiniz."

Annem şehir dışında yaşayan uzak bir akrabasını "bağlantı" olarak seçmişti, hepimiz ona gönderilmek üzere mektuplar

yazmıştık. Umudumuz babamın da aynı şeyi yapmış olmasıydı. İsimlerimizi ya da çok özel şeyleri yazamıyorduk. Sovyetlerin hepsini okuyacağını biliyorduk. Hepimiz de iyi olduğumuzu, çok iyi vakit geçirdiğimizi, iş öğrendiğimizi yazıyorduk. Anneannemin bir resmini çizip "Altaylı nineden sevgiler," yazıp altına imzamı çiziktirdim. Babam bu yüzü, imzamı kesin tanır, *Altay* sözcüğünden bir anlam çıkarırdı. NKVD'nin bir anlam çıkarmaması ise tek umudumuzdu.

BÖLÜM 42

Annem paltosunun içine diktiği üç tane hakiki gümüş servis takımı parçasını çıkardı. Buraya kadar taşımıştı onları.

"Düğün hediyesi," dedi gümüşleri elinde tutarken, "annemle babamdan." Annem kasabadan mektuplarımızı postalaması, ufak tefek şeyler ve haber getirmesi karşılığında mızmız kadına bir parçayı vermeyi teklif etti. Mızmız kadın kabul etti.

Herkes merakla haberleri bekliyordu. Kel kafalı adam, anneme Rusya ve Almanya arasında yapılan gizli bir anlaşmadan bahsetti. Litvanya, Letonya, Estonya, Polonya ve diğerleri Hitler ile Stalin arasında bölüştürülmüştü. İkisini oyuncaklarını paylaşan iki çocuk gibi resmettim. Polonya senin. Litvanya benim. Bu bir oyun muydu onlar için? Kel kafalı adam Hitler'in Stalin'le olan anlaşmasını bozduğunu, çünkü Almanya'nın biz götürüldükten bir hafta sonra Rusya'yı işgal ettiğini söylüyordu. Anneme, kel kafalı adamın anlaşmayı nereden bildiğini sorduğumda, hiçbir fikri olmadığını söyledi.

Götürüldüğümüzden beri evimize, sahip olduğumuz her şeye ne olmuştu? Joana ve diğer akrabalarım neler olduğunu biliyorlar mıydı? Belki de bizi arıyorlardı.

Hitler'in Stalin'i Litvanya'dan attığına seviniyordum ancak onun Litvanya'da ne işi vardı?

***

"Hiçbir şey Stalin'den daha kötü olamaz," dedi yemek masasındaki erkeklerden biri. "O, şeytanın ta kendisi."

"Daha iyi ya da daha kötü diye bir şey yok," dedi babam alçak bir sesle. Dinlemek için daha da ilerleyip köşeye yaslandım.

"Ama Hitler bizim kökümüzü kazımayacak," dedi aynı adam.

"Belki seni değil ama peki ya biz Yahudileri?" dedi babamın yakın arkadaşı Doktor Seltzer. "Söylenenleri duymuşsundur. Hitler Yahudilere kol bantları taktırıyor."

"Martin haklı," dedi babam. "Ayrıca Hitler Polonya'da bir getto düzeni kuruyor."

"Bir düzen mi? Sen buna düzen mi diyorsun, Kostas? Lodz'ta on binlerce Yahudiyi hapsedip daha da fazlasını Varşova'da sıkıştırdı," dedi Doktor Seltzer umutsuz bir sesle.

"Yanlış bir kelime seçimiydi. Kusura bakma Martin," dedi babam. "Benim asıl söylemek istediğim her ikisi de cehennemi yönetmek isteyen iki şeytanla karşı karşıya olduğumuz."

"Ama Kostas, olaylara tepkisiz ve tarafsız kalmak mümkün olmayacak," dedi birisi.

"Lina!" diye fısıldadı annem beni yakamdan çekerek. "Odana git."

Umursamadım. Sürekli politikadan bahsedilmesi canımı sıkıyordu. Sadece resim oyunum için konuşmalarını dinliyordum. Yüzlerini görmeden, sadece konuşmalarını dinleyerek yüz ifadelerini çizmeye çalışıyordum zihnimde. Doktor Seltzer'ı çizebilecek kadar dinlemiştim bile.

***

Jonas, iki Sibiryalı kadınla birlikte ayakkabı yapımında çalışmaya devam ediyordu. Kadınlar onu seviyordu. Jonas'ı ve

sevimli tabiatını herkes seviyordu. Kadınlar ona kış için çizme yapmasını tavsiye ediyorlardı. Jonas malzemelerin bir kısmını kenara ayırırken başka tarafa bakıyorlardı. Jonas benden çok daha hızlı bir şekilde Rusça öğreniyordu. Konuşmaların önemli bir kısmını anlıyor, hatta argo bile kullanabiliyordu. Sık sık ondan konuşmaları çevirmesini istiyordum. Rus dilinin tonlamasından nefret ediyordum.

BÖLÜM 43

Tarlada annemin yanında pancar kesiyordum. Ayaklarımın dibinde siyah postallar belirdi. Başımı kaldırdım. Kretzsky'ydi. Yandan ayrılmış, sarı saçları alnına dökülüyordu. Kaç yaşında olduğunu merak ettim. Andrius'tan daha büyük gözükmüyordu.

"Vilkas," dedi.

Annem kafasını kaldırıp baktı. Kretzsky benim anlayamayacağım bir hızla Rusça bir şeyler geveledi. Annem başını eğip sonra tekrar Kretzsky'ye baktı. Sesini yükselterek tarlaya doğru bağırdı. "Resim yapabilen birisini arıyorlar."

Donup kaldım. Çizimlerimi bulmuşlardı demek.

"Aranızda çizim yapabilen var mı?" dedi annem ellerini gözlerine siper edip tarlaya bakarak. Ne yapmaya çalışıyordu annem? Kimse cevap vermedi.

Kretzsky gözlerini kısmış bana bakıyordu.

"Bir haritayı ve fotoğrafı kopyalayana iki sigara verecekler-miş..."

"Ben yaparım," dedim çabucak elimdeki çapayı bırakarak.

Annem, "Hayır, Lina!" dedi kolumu tutarak.

"Anne, bir harita," diye fısıldadım. "Böylelikle, belki savaşla ya da erkeklerle ilgili bilgi edinebiliriz. Hem tarlada çalışmak

zorunda kalmamış olurum." Andrius'a bir sigara vermeyi düşündüm. Ondan özür dilemek istiyordum.

"Ben de onunla geleceğim," dedi annem Rusça.

"NYET!" diye bağırdı Kretzsky. Beni kolumdan tuttu. "Davai!" dedi beni çekiştirerek.

Kretzsky beni çekerek pancar tarlasından çıkardı. Kolumu öyle sıkı kavramıştı ki kolum acıyordu. Gözden kaybolduğumuz zaman beni bıraktı. Sessizce kolhoz ofisine yürüdük. İki tane NKVD subayı kulübe sıraları arasından bize doğru yaklaşıyordu. Bir tanesi bize bakıp Kretzsky'ye bağırdı.

Kretzsky önce onlara, sonra da bana baktı. Duruşunu değiştirdi. "Davai!" diye bağırıp yüzüme bir tokat attı. Yanağım kızardı. Boynum bu beklenmedik darbeyle yana dönmüştü.

Subaylar bizi seyrederek yaklaştılar. Kretzsky bana faşist domuz, diye bağırdı. Güldüler. Bir tanesi kibrit istedi. Kretzsky nöbetçinin sigarasını yaktı. NKVD subayı yüzünü yüzüme iyice yaklaştırdı. Rusça bir şeyler mırıldandı, sonra da yüzüme kocaman bir sigara dumanı üfledi. Öksürdüm. Sigarayı eline alıp yanan ucuyla yanağımı işaret etti. Ön dişlerinin arası kahverengi nikotin lekeleriyle kaplıydı. Dudakları çatlaktı ve kabuk bağlamıştı. Bir adım geriye gidip bana bakarak başını salladı.

Kalbim hızla atıyordu. Kretzsky gülüp nöbetçinin omzuna vurdu. Diğer NKVD subayı arkadaşıyla birlikte kahkahalar atarak gitmeden önce kaşlarını kaldırıp parmaklarıyla edepsiz hareketler yaptı. Yanağım titriyordu.

Kretzsky'nin omuzları düştü. Bir adım geri gidip bir sigara yaktı. "Vilkas," dedi başını iki yana sallayarak. Ağzının kenarından sigarasının dumanını üfledi. Bir kahkaha atıp beni kolumdan yakalayarak kolhoz ofisine sürükledi.

Az önce neyi kabul etmiştim ben?

BÖLÜM 44

Kolhoz ofisinde masa başında oturuyordum. Titremelerini engelleme umuduyla ellerimi silkeliyordum. Soluma bir harita, sağıma ise bir fotoğraf koymuşlardı. Harita Sibirya haritasıydı, fotoğraf ise bir aileye aitti. Fotoğraftaki adamın başının etrafına siyah bir kutucuk çizilmişti.

Bir NKVD subayı kâğıt ve içinde zevklice seçilmiş kalemler, çizim gereçleri bulunan bir kutu getirdi. Parmaklarımı çizim aletlerinin üzerinde gezdirirken onları kendi çizimlerim için kullanmayı diledim. Kretzsky haritayı işaret etti.

Daha önce okulda haritalar görmüştüm ama hiçbiri bunun kadar ilgimi çekmemişti. Büyüklüğü karşısında şaşkınlığa uğrayarak Sibirya haritasına baktım. Haritada neredeydik? Peki ya babam neredeydi? Haritanın planını inceledim. Kretzsky sabırsızlıkla yumruğunu masaya vurdu.

Ben çizerken birkaç subay tepemde dolanıyordu. Dosyaların sayfalarını çeviriyorlar ve haritada yerler gösteriyorlardı. Dosyalara belgeler ve fotoğraflar iliştirilmişti. Çizerken haritadaki şehirlere bakıyor, onları hafızama kazımaya çalışıyordum. Sonra onları kendim için yeniden çizecektim.

Harita bittiğinde subayların çoğu gitmişti. Fotoğraftaki adamı çizdiğim sırada Kretzsky kahvesini içerek dosyalara göz atıyordu. Gözlerimi kapatıp derin bir iç çektim. Kahve inanılmaz güzel kokuyordu. Oda bizim mutfağımız gibi sıcacıktı. Gözlerimi açtığımda Kretzsky bana bakıyordu.

Fincanını masaya bırakıp çizimimi inceledi. Çizgilerimle hayat bulan adamın yüzüne baktım. Açık renk gözleri, içten bir gülüşü vardı. Ağzı gevşek ve dingindi, Bayan Grybas ya da kel kafalı adamınkiler gibi kasılmış değildi. Kim olduğunu, Litvanyalı olup olmadığını merak ettim. Karısının ve çocuklarının hoşlanacağı bir şey ortaya çıkarmayı düşündüm. Bu beyefendi neredeydi ve neden bu kadar önemliydi? Kalemin mürekkebi kolayca akıyordu. O kalemi istiyordum. Kretzsky arkasını döndüğünde kalemi kucağıma atıp masaya dayandım.

Adamın saçlarını yapabilmek için başka bir malzemeye ihtiyacım vardı. Kretzsky'nin kahve fincanına elimi sokup telvesinden biraz aşırdım. Telveyi diğer elime alıp kahverengi rengi elimin üzerinde karıştırdım. Telveyi adamın saçlarının dokusunu vermek için kullandım. Neredeyse olmuştu. Fırçayla pembe rengi ve telveyi karıştırdım. Fırça narince yayılıyor, yumuşak bir kavis oluşturuyordu. *Kusursuz.* Ayak sesleri duydum. Önümde iki sigara belirdi. İrkilerek arkamı döndüm. Komutan arkamda duruyordu. Onu görmek vücudumun karıncalanmasına, tüylerimin diken diken olmasına neden oluyordu. Masaya yaklaşarak kalemi gizlemeye çalıştım. Bana bakarak kaşlarını kaldırdı. Ağzının alt tarafındaki altın dişi parlıyordu.

"Bitti," dedim çizimi ona doğru kaydırarak.

"Da," dedi başını sallayarak. Kürdanını dilinde evire çevire bana bakıyordu.

BÖLÜM 45

Kampın arkalarındaki NKVD ofisinden çıkmış karanlıkta kulübelerin arasından yürüyordum. İnce duvarlar ardından mırıltılar duydum. Hızla ağaç sıralarına doğru koşup sigaraları ve cebimdeki kalemleri özenle sakladım. Bir ağacın arkasında durdum. NKVD yapıları bizim kulübelerimize nazaran otel gibi gözüküyordu. Gaz lambaları etrafı aydınlatıyordu. Bir grup NKVD subayı verandada oturmuş kâğıt oynuyordu. Bir içki şişesini aralarında dolaştırıyorlardı.

Gölgelerin arasından binanın arkasına doğru ağır ağır ilerledim. Bir şeyler duyuyordum; ağlama sesleri, Litvanca fısıltılar. Köşeyi döndüm. Bayan Arvydas bir küfenin üstüne oturmuş, omuzları belli bir ritimle bir yükselip alçalıyordu, boğuk hıçkırıklarla ağlıyordu. Andrius önünde diz çökmüş annesinin ellerini tutuyordu. Yaklaştım. Hızla başını çevirdi.

"Ne istiyorsun Lina?" dedi Andrius.

"Ben... Bayan Arvydas, iyi misiniz?" Bayan Arvydas, başını benden öbür yana çevirdi.

"Git, Lina," dedi Andrius.

"Yardımcı olabilir miyim?" diye sordum.

"Hayır."

"Yapabileceğim bir şey var mı?" diyerek ısrar ettim.

"Sana git dedim!" Andrius ayağa kalkıp yüzüme baktı.

Öyle kımıldamadan kaldım. "Sana şeyi vermeye gelmiştim..." Sigaraları almak için elimi cebime soktum.

Bayan Arvydas başını bana çevirdi. Göz makyajı yanağındaki kanlı kırbaç izinin üzerinden aşağı akıyordu.

Ne yapmışlardı ona? Sigaralar avucumda eziliyordu. Andrius bana bakıyordu.

"Özür dilerim." Sesim gidip geliyordu. "Gerçekten özür dilerim." Hızla arkamı dönüp koşmaya başladım. Benim hızımla birlikte görüntüler de hızla beliriyor, birbirine karışıyordu; sarı dişleriyle sırıtan Ulyuşka, çamurlar içinde bir gözü açık ölü yatan Ona, büzülmüş dudakları arasındaki sigaradan dumanı üfleyerek bana yaklaşan nöbetçi -*Kes şunu, Lina*- delikten bana bakan babamın yaralanmış yüzü; demiryolunun yanında uzanan cesetler, göğsümü elleyen kumandan. *KES ŞUNU!* Yapamıyordum.

Kulübemize koştum.

"Ne oluyor Lina?" diye sordu Jonas.

"Yok bir şey!"

Kulübenin içinde volta atıyordum. Bu çalışma kampından nefret ediyordum. Neden buradaydık sanki? Kumandandan nefret ediyordum. Kretzsky'den nefret ediyordum. Ulyuşka odanın içinde dolanmamdan şikâyet edip ayağını yere vurdu.

"KAPA ÇENENİ, CADI!" diye bağırdım.

Bavulumu karıştırmaya başladım. Elime Andrius'un verdiği taş değdi. Taşı aldım. İçimden onu Ulyuşka'ya fırlatmak geldi. Bunun yerine taşı elimde sıktım. Gücüm yoktu. Cebime koyup bir kâğıt kaptım.

Kulübemizin arkasında biraz ışık vardı. Çaldığım kalemi kâğıdın üzerine tuttum. Elim kesik kesik vuruşlarla bir şeyler karalamaya başladı. Bir soluk aldım. Akıp giden çizgilerle... Yavaşça Bayan Arvydas belirdi kâğıdın üzerinde. Uzun boynu, dolgun

dudakları. Çizerken Munch'ı; onun acı, aşk ve umutsuzluğun sona ermeyen bir zincirle birbirine bağlı olduğunu söylediğini düşünüyordum.

Soluk alıp verişim yavaşladı. Yanağındaki büyük yara izini ve kestane rengi ince telli saçlarını düzgün bir kavisle yüzüne dökülmüş olarak gölgelendirdim. Durup yalnız olduğumdan emin olmak için etrafıma bakındım. Gözyaşlarından akmış göz makyajını çizdim. Yaşlı gözlerinin içine, yumruğunu sıkmış dikilen kumandanın yansımasını çizdim. Derin derin nefes alıp vererek, başımı sallayarak çizmeye devam ettim.

Kulübeye döndüğümde kalemi ve resmi bavuluma sakladım. Jonas yere oturmuş sinirli sinirli dizini sallıyordu. Ulyuşka saman yığını üzerinde horlayarak uyuyordu.

"Annem nerede?" diye sordum.

"Mızmız kadın bugün kasabaya gitti," dedi Jonas. "Annem de dönüş yolunda onu karşılamaya gitti."

"Geç oldu," dedim. Başımın içinde hayali bir saatin tiktaklarını duyuyordum. "Dönmedi mi daha?" Babama ulaştırması için mızmız kadına oyduğum bir ahşabı vermiştim.

Dışarı çıktığımda annemin kulübeye yaklaştığını gördüm. Elinde paltolar ve çizmeler vardı. Beni görünce her zamanki kocaman gülümseyişiyle güldü. Bayan Grybas telaşla koşarak yanımıza geldi.

"Çabuk!" dedi. "Hemen onları ortadan kaldırın. NKVD belgeleri imzalatmak için herkesi topluyor."

Anneme Bayan Arvydas'tan bahsetmeye fırsat bulamadım. Her şeyi kel kafalı adamın kulübesine koyduk. Annem bana sarıldı. Elbisesi zayıflamış bedeninden sarkıyor, kemerle sıktığı belinden kalça kemikleri fırlıyordu.

"Mektuplarımızı postalamış!" diye fısıldadı annem gözlerinin içi gülerek. Mendilin diğer mektupların arasından geçip kilometreler aştığını umarak başımı salladım.

NKVD kulübemizi basıp bağırarak ofise gitmemizi emrettiğinde daha beş dakika geçmemişti. Jonas'la birlikte annemin ardından yürüdük.

"Peki ya öğlenki harita çizimi?" diye sordu annem.

"Kolaydı," dedim. Bavulumda duran çaldığım kalemi düşündüm.

"Bunun güvenli olduğuna emin değildim," dedi annem. "Ama sanırım yanılmışım." Kollarını bize doladı.

Tabii ya, güvendeydik hepimiz. Cehennemin kollarında, güvendeydik.

***

"Bugün Todas müdürün odasına gönderildi," dedi Jonas akşam yemeği sırasında. Kocaman bir sosis parçasını ağzına tıkıştırmıştı.

"Neden?" diye sordum.

"Çünkü cehennemden bahsetti," dedi Jonas ağzından tükürükler saçarak. Sosisin sosu çenesinden damlıyordu.

"Jonas, ağzında yemek varken konuşma. Küçük lokmalar al," diye payladı annem Jonas'ı.

Jonas, "Özür dilerim," dedi ağzı dolu bir şekilde. "Güzel olmuş." Çiğnemeyi bıraktı. Sosisten bir ısırık aldım. Sıcaktı, tuzlu ve lezzetliydi.

"Tadas kızlardan birine cehennemin düşünebileceğimiz en kötü yer olduğunu ve ebediyetten kaçılamayacağını söyledi."

"Neden şimdi Todas cehennemden bahsediyor ki?" diye sordu babam sebzelere uzanarak.

"Çünkü babası ona Stalin Litvanya'ya gelirse hepimizin sonunun bu olacağını söylemiş."

BÖLÜM 46

"Kasabanın adı Turaciak," dedi annem ertesi gün. "Tepelerin oradaymış. Büyük değilmiş ama postanesi ve küçük bir okulu bile varmış."

"Okul mu varmış?" dedi Bayan Grybas heyecanla.

Jonas bana bir bakış attı. Eylülün başından beri bana okulu sorup duruyordu.

"Elena, onlara benim bir öğretmen olduğumu söylemelisin," dedi Bayan Grybas. "Kamptaki çocukların okula gitmesi gerekiyor. Burada bir çeşit okul oluşturmalıyız."

Kel kafalı adam, "Mektupları postalamış mı?" diye sordu.

"Evet," dedi annem. "Yazışma adresi olarak da postanenin adresini vermiş."

"İyi de bize mektup gelirse bundan nasıl haberimiz olacak?" dedi Bayan Rimas.

Bayan Grymas, "Belgeyi imzalayanlara rüşvet vermeye devam edeceğiz," dedi yüzünü ekşiterek. "Kasabaya gittikleri zaman bize mektup gelip gelmediğini kontrol edecekler."

"Kocası Tomsk yakınlarında hapiste olan Letonyalı bir kadınla tanıştığını söyledi," dedi annem.

"Elena, kocalarımız Tomsk'ta olabilir mi?" diye sordu Bayan Rimas elini göğsüne götürerek.

"Kocası bir sürü Litvanyalı arkadaşının olduğunu yazmış," diyerek gülümsedi annem. "Ama mektupların şifreli olduğunu ve üzerleri işaretlenmiş olarak geldiğini söylemiş."

"Tabii ki öyledir," dedi kel kafalı adam. "Sansürleniyorlar. Letonyalı kadın ne yazdığına dikkat etse iyi olur. Ayrıca sizler de kafanıza kurşun yememek için dikkatli olmalısınız."

"Hiç vazgeçmeyecek misin bundan?"

"Gerçek bu. Sizin aşk mektuplarınız o adamların ölümüne neden olabilir. Peki ya savaştan ne haber?" diye sordu kel kafalı adam.

Annem, "Almanlar Kiev'i ele geçirmişler," dedi.

"Ne yapıyorlar ki orada?" diye sordu Jonas.

"Ne yaptıklarını zannediyorsun? İnsanları öldürüyorlar tabii ki!" dedi kel kafalı adam.

"Litvanya'da da insanları öldürüyorlar mı?" dedi Jonas.

"Aptal çocuk, bilmiyor musun?" dedi kel kafalı adam. "Hitler Yahudileri öldürüyor. Litvanyalılar da ona yardım ediyor olabilir!"

"Ne?" dedim.

"Ne demek istiyorsun? Hitler Litvanya'dan Stalin'i attı," dedi Jonas.

"Bu onu kahraman yapmaz. Ülkemizin kaderi yazıldı, anlamıyor musunuz? Kaderimiz ölüm, kimin eline düşersek düşelim," dedi kel kafalı adam.

"Kes şunu!" diye bağırdı Bayan Grybas. "Bunu duymaya dayanamıyorum."

"Bu kadar yeter, Bay Stalas," dedi annem.

"Peki ya Amerika ile İngiltere?" diye sordu Bayan Rimas. "Onlar kesin bize yardım ederler."

Annem, "Şimdilik öyle bir şey yok," dedi. "Ama yakında olacak, umarım."

Aylardır Litvanya'dan aldığımız ilk haber buydu işte. Annemin morali yükselmişti. Açlığa ve ağır iş yüzünden ellerinde

oluşan yaralara rağmen coşmuştu. Hoplaya zıplaya yürüyordu. Umut, tıpkı oksijen gibi onu canlı tutuyordu. Babamı düşünüyordum. Gerçekten Sibirya'da bir yerlerde hapiste miydi? NKVD için çizdiğim haritayı, sonra da Stalin'le Hitler'in aralarında Avrupa'yı paylaştığını düşündüm. Aniden bir şey geldi aklıma. Eğer Stalin Litvanya'da Yahudileri öldürüyorsa, Doktor Seltzer'a ne olmuştu?

Yola çıkmış mektupların olma ihtimali bitmeyen konuşmalara neden oluyordu. Herkesin akrabalarının, komşularının, iş arkadaşlarınının, mektup yollayabilecek herkesin adını öğrendik. Bayan Grybas yan komşusu olan genç adamın ona mektup göndereceğinden emindi.

"Hayır, göndermeyecek. Büyük ihtimalle senin yan komşusu olduğunu bile fark etmemiştir bu zamana kadar," dedi kel kafalı adam. "Pek dikkat çekecek bir tip değilsin."

Bayan Grybas'ın hoşuna gitmemişti bu. Jonas ve ben daha sonra buna epey güldük. Gece saman yığınlarımızın üzerinde yatarken Bayan Grybas'ın yan komşusu genç adamla yaşadığı aşk hakkında komik senaryolar yazdık. Annem buna bir son vermemizi söyledi ama arada sırada onun da bizimle birlikte kıkırdadığını duymuştum.

Sıcaklıklar düşüyor, NKVD bizi daha çok zorluyordu. Bir aşamada bize fazladan yemek karnesi verdiler, çünkü kar yağmaya başlamadan önce yeni bir kulübe inşa etmemizi istiyorlardı. Belgeleri imzalamayı hâlâ reddediyorduk. Andrius benimle konuşmayı hâlâ reddediyordu. Kimse soğuklar kesildiğinde hâlâ Sibirya'da olacağımıza inanmak istemese de bahar için patates diktik.

Sovyetler, annemi Altaylı ve Litvanyalı çocuklardan oluşan karma sınıfların olduğu bir okulda öğretmenlik yapmaya zorladı. Sadece belgeleri imzalayanların çocukları okula gidebiliyordu. Çocukların çoğu konuşulan dilin büyük kısmını anlamadığı halde onu Rusça öğretmeye zorluyorlardı. NKVD, Bayan

Grybas'ın öğretmenlik yapmasına izin vermedi. Bu onu çok üzdü. Ona, eğer belgeleri imzalarsa anneme yardımcı olmasına izin vereceklerini söylediler. İmzalamadı ancak akşamları anneme ders planı çıkarmada yardım etti.

Başını sokacak çatısı olan bir yerde öğretmenlik yapabildiği için annem adına mutluydum. Jonas odun kesme işine verilmişti. Kar yağmaya başlamıştı. Jonas her gece ıslanmış ve soğuktan donmuş bir halde geliyordu. Saçlarının donan uçları kırılıp yere düşüyordu. Eklemlerim soğuktan kaskatı kesiliyordu. Kemiklerimin içinin buzla kaplı olduğuna emindim. Gerindiğim zaman çıtırdayan, kütürdeyen sesler çıkarıyorlardı. Isınmaya başlamadan önce ellerimizde, ayaklarımızda ve yüzümüzde korkunç bir batma hissediyorduk. NKVD soğuklar bastırdığında daha da asabileşti. Ulyuşka da öyle. Canı her istediğinde bizden kira istiyordu. Kaç kere ekmek karnemi zorla çekerek almıştım elinden.

Jonas, Ulyuşka'nın kirasını kesim yerinden çaldığı talaşlar ve odun parçalarıyla ödüyordu. Allahtan o iki Sibiryalı kadınla çalışırken bizim için dayanıklı çizmeler ve ayakkabılar yapmıştı. Rusçası hızla ilerliyordu. Küçük kardeşimi boyunu daha uzamış olarak, yüzünde kasvetli bir ifadeyle çizmiştim.

Bana karın içinde otuz kiloluk buğday çuvallarını taşıma görevi verilmişti. Bayan Rimas nasıl buğday çalabileceğimi öğretmişti: Bir iğneyle çuvalın dokusunu aralayıp biraz buğday alıyor, sonra deliği yeniden kapatıyorduk. Çöplerle beslenme sanatında giderek uzmanlaşıyorduk. Jonas her gece gizlice NKVD'nin çöplerinden artıklar topluyordu. Böcekler ya da kurtçuklar kimseyi yıldırmıyordu. Parmağımızla bir iki fiske vurup ağzımıza atıyorduk her şeyi. Bazen Jonas, Andrius ile annesinin çöpe sakladığı paketleri alıp getiriyordu. Ama Andrius'tan ara sıra gelen cömert ikramlar dışında yerlerden besleniyor, pislik ve çürük şeyler yiyerek hayatta kalıyorduk.

BÖLÜM 47

Kel kafalı adamın tahmin etmiş olduğu gibi mızmız kadına düzenli olarak rüşvet vererek kasabaya gittiğinde bizim için postaneye uğramasını sağlıyorduk. İki ay boyunca rüşvetlerimiz karşılıksız kaldı. Kulübelerimizde soğuktan titriyor, bize evden haber getiren bir zarfın umuduyla ısınıyorduk sadece. Sıcaklık sıfırın epey altındaydı. Jonas küçük sobanın başında yatıyor, birkaç saatte bir kalkarak sobaya odun atıyordu. Ayaklarım uyuşuyor, tenim çatlıyordu.

İlk mektup alan Bayan Rimas oldu. Mektup uzaklarda yaşayan bir kuzeninden geliyordu. Kasım ayının ortalarındaydık. Bir mektup geldiği haberi kampta hızla yayıldı. Neredeyse yirmiye yakın insan Litvanya'dan haber almak için onun kulübesine doluştu. Bayan Rimas karne kuyruğundan henüz dönmemişti. Bekledik. Andrius da gelmişti. Yanıma sıkıştı. Çaldığı krakerleri cebinden çıkarıp herkese dağıttı. Alçak sesle konuşmaya çalışıyorduk ama toplanan kalabalıktan heyecan dalgası yükseliyordu.

Kazara Andrius'a bir dirsek attım. "Pardon," dedim. Başını salladı.

"Nasılsın?" diye sordum.

"İyi," diye cevapladı. Kel kafalı adam içeri girip yer kalmadığı için şikâyet etti. İnsanlar birbirlerini itiyordu. Andrius'un önünde sıkışıp kalmıştım.

"Annen nasıl?" diye sordum ona bakarak.

"Nasıl olabilirse işte," dedi.

"Bugünlerde ne yaptırıyorlar sana?" Çenem göğsüne dayanıyordu.

"Ormanda odun kestiriyorlar." Bana yukarıdan bakarak kımıldandı. "Sana ne yaptırıyorlar?" diye sordu. Saçlarımın üzerinde nefesini hissedebiliyordum.

"Buğday taşıtıyorlar," dedim. Başını salladı.

Zarf elden ele dolaştı. Zarfı öpenler oldu. Bize geldi. Andrius parmağını Litvanya pulu ve damgası üzerinde gezdirdi.

"Yazdın mı birilerine?" diye sordum Andrius'a.

Başını hayır anlamında salladı. "Güvenli olup olmadığından emin değiliz hâlâ."

Bayan Rimas geldi. Grup ona yol vermek için açılmaya çalıştı ama çok kalabalıktı. Bir kez daha Andrius'un üzerine itildim. Bizi domino taşları gibi birbirimizin üzerine ittiren kalabalıktan korumaya çalışarak beni tuttu. Olduğumuz yerde kalmaya çalıştık. Sonra beni çabucak bıraktı.

Bayan Rimas zarfı açmadan önce dua etti. Beklenildiği gibi, mektuptaki bazı satırların üzeri siyah mürekkeple çizilmişti. Ama geri kalan satırlar okunuyordu.

"Jonava'daki arkadaşımızdan iki mektup aldım," diye okumaya başladı Bayan Rimas. "Bu kocam olmalı," diye bağırdı. "Jonava'da doğdu. Yaşıyor!" Kadınlar birbirlerine sarıldı.

"Okumaya devam et!" diye bağırdı kel kafalı adam.

"Bazı arkadaşlarıyla birlikte bir yaz kampına gitmeye karar verdiklerini söyledi," dedi Bayan Rimas.

"Bunu güzel buluyormuş," diye devam etti. "Tıpkı 102. Mezmur'da olduğu gibi."

"Birisi hemen İncil getirsin. 102. Mezmur'a bakın," dedi Bayan Grybas. "Burada bir tür mesaj var."

Bayan Rimas'ın mektubun geri kalanını çözmesine yardım ettik. Birisi kalabalığın ısınmak için soba yakmaktan daha çok işe yaradığını söyleyerek espri yaptı. Andrius'a kaçamak bakışlar atıyordum. Kemik yapısı ve gözleri güçlüydü, oranları kusursuzdu. Arada sırada tıraş olabildiği belli oluyordu. Teni hepimiz gibi rüzgârdan yanmıştı, ancak tıpkı NKVD gibi dudakları ne kurumuş ne de çatlamıştı. Dalgalı kahverengi saçları benimkilere kıyasla temizdi. Yere bakıyordu. Ben de başka tarafa baktım. Ne kadar kirli göründüğümü, saçımda neler görebileceğini hayal bile edemiyordum.

Jonas annemin İncil'iyle geri geldi.

"Acele edin!" dedi birisi. "Mezmur 102."

"Buldum," dedi Jonas.

"Şişşt, bırakalım da okusun."

"Duamı duy ey Tanrım ve yakarışımın sana ulaşmasına izin ver.

Sıkıntılı günümde yüzünü benden sakınma; kulak ver bana: Sana seslendiğim gün, tez cevap ver bana.

Günlerim duman misali tükenmeye mahkûm, kemiklerimse ateş gibi yanıyor.

Yüreğim yaralı, çimen misali kuruyup solmuş; ekmeğimi yemeyi unutmuşum.

Bir deri bir kemiğe döndüm acı acı inlemekten..."

Birisi içini çekti. Jonas'ın sesi giderek alçalıyordu. Andrius'un kolunu tuttum.

"Devam et," dedi Bayan Rimas. Ellerini büküp duruyordu.

Rüzgâr ıslık çalıyor, kulübenin duvarları sarsılıyordu. Jonas'ın sesi cansızdı.

"Yabanda ishakkuşu misaliyim: Çöldeki baykuş gibiyim.

Gözüme uyku girmiyor, damda yalnız kalmış bir kuş gibiyim.

Düşmanlarım bütün gün bana hakaret ediyor ve bana dil uzatanlar adımı lanet için kullanıyor.

Kızıp öfkelendiğin için külü ekmek gibi yiyor, içeceğime gözyaşı katıyorum.

Günlerim çekilen gölge misali, bense ot gibi kuruyorum."

"Dursun artık," diye fısıldadım Andrius'a. Başımı göğsüne yasladım. "Lütfen." Ama Jonas durmadı.

Sonunda bitirdi. Ani bir rüzgâr çatıyı sarstı.

"Amin," dedi Bayan Rimas.

"Amin," diye tekrarladı diğerleri de.

"Açlıktan ölüyor," dedim.

"Ne olmuş yani? Hepimiz açlıktan ölüyoruz. Ben de ot gibi kuruyorum," dedi kel kafalı adam. "Benden daha kötü durumda değil."

"Yaşıyor," dedi Andrius sessizce.

Başımı kaldırıp ona baktım. Tabii ya. Açlıktan ölüyor bile olsa babasının hayatta olmasını istiyordu.

"Evet, Andrius haklı," dedi annem. "O yaşıyor. Büyük ihtimalle kuzenin ona senin de yaşadığın haberini yollamıştır!"

Bayan Rimas mektubu yeniden okudu. Bazıları kulübeden ayrıldı. Andrius da gidenlerden biriydi. Jonas da onun arkasından çıktı.

BÖLÜM 48

Bir hafta geçmişti. Annem emareleri gördüğünü söyledi. Ben hiçbir şey görmemiştim.

Bayan Grybas kendinden geçmişçesine el sallıyordu bana. Karların içinde koşmaya çalışıyordu.

"Lina, acele et! Jonas'a bir şey oldu," diye fısıldadı.

Annem Jonas'ın renginin değiştiğini fark etmişti. Herkesin rengi değişmişti. Tenimiz kül rengine dönüşüyor, gözlerimizin altında koyu halkalar oluşuyordu.

Kretzsky işimin başından ayrılmama izin vermezdi. "Lütfen," diye yalvardım. "Jonas hasta." Bir kez olsun yardım edemez miydi?

Buğday çuvallarını işaret etti. Kumandan bağırıp çağırıyor, tekmeler savurarak etrafımızda dolaşıyor, acele etmemizi söylüyordu. Kar fırtınası yaklaşıyordu. "Davai!" diye bağırdı Kretzsky.

Kulübemize geri döndüğümde annem oradaydı. Jonas saman yığını üzerinde bilincini neredeyse kaybetmiş bir halde yatıyordu.

"Ne oldu?" diye sordum yanına diz çökerek.

"Bilmiyorum." Jonas'ın pantolonunun paçalarını yukarı çekti. Bacakları lekelerle kaplıydı. "Bir tür enfeksiyon olabilir. Ateşi de var," dedi. Elini kardeşimin alnına götürdü. "Son zamanlarda ne kadar sinirli ve yorgun olduğunu fark ettin mi?"

"Aslında, hayır. Hepimiz sinirli ve yorgunuz," dedim. Jonas'a baktım. Nasıl oldu da fark etmemiştim? Alt dudağında yaralar oluşmuş, diş etleri mosmor olmuştu. Ellerinde ve parmaklarında kırmızı benekler vardı.

"Lina, gidip ekmeklerimizi al karne sırasından. Bu hastalıkla baş edebilmek için iyi beslenmesi lazım. Bir de Bayan Rimas'ı bulmaya çalış."

Girdap gibi dönen tipi içinde yol almaya çalışıyordum. Rüzgâr yüzümü tokatlıyordu. NKVD üç tane karne kuponu vermedi. Jonas iş sırasında yığılıp kaldığı için hakkını kaybettiğini söylediler. Hasta olduğunu açıklamaya çalıştım. Elleriyle gitmemi işaret ettiler. Ne Bayan Rimas ne de Bayan Grybas hastalığın ne olduğunu biliyordu. Jonas baygın yatıyordu.

Kel kafalı adam geldi. Fazla yaklaşmamaya çalışarak Jonas'ın üzerine eğildi. "Bulaşıcı mı? Herkeste aynı lekeden var mı? Bu çocuk hepimizin Azrail'i olabilir bu durumda. Kızın biri birkaç gün önce dizanteriden öldü. Belki de dizanteridir. Sanırım onu senin kazdığın o çukura attılar," dedi. Annem ona kulübeden çıkmasını söyledi.

Ulyuşka bağırarak bize o karda kıyamette Jonas'ı dışarı çıkarmamızı söyledi. Annem de ona bağırarak, hastalığın bulaşıcı olmasından korkuyorsa kendisine yatacak başka bir yer bulmasını söyledi. Ulyuşka ayaklarını yere vura vura dışarı çıktı. Jonas'ın yanına oturup alnına karla kaplı bir bez koydum. Annem dizlerinin üzerine çökmüş Jonas'ın yüzünü, ellerini öpüyordu.

"Benim çocuklarımı değil," diye fısıldadı annem. "Lütfen Tanrım, onları bağışla. O daha çok küçük. Hayatta o kadar az şey gördü ki... Lütfen, onun yerine beni al." Annem başını kaldırdı. Yüzü acıyla kasılmıştı. "Kostas?"

Sürekli saatini kuran adam elinde bir gaz lambasıyla geldiğinde oldukça geç bir saatti. "İskorbüt,"[3] dedi Jonas'ın diş etlerine baktıktan sonra. "İlerlemiş. Dişleri morarıyor. Endişelenmeyin, bulaşıcı değil. Ama bütün organları iflas etmeden önce bu çocuğa vitaminli bir şeyler bulsanız iyi olur. Kötü beslenmekten bu halde. Her an her şey olabilir."

Kardeşim 102. Mezmur'a hayat veriyordu işte: "Güçsüz ve ot gibi kuru." Annem beni Jonas'la bırakarak insanlara yalvarmak için dışarı koştu. Jonas'ın alnına soğuk bezleri bastırdım. Andrius'un verdiği taşı elleri üzerine bastırarak, içindeki minerallerin onu iyileştireceğini söyledim. Çocukluğumuzdan hikâyeler anlattım; evimizi bütün odalarıyla tek tek tarif ettim. Annemin İncil'ini alarak Tanrı'ya kardeşimi bize bağışlaması için dua ettim. Endişeden midem bulanıyordu. Bir kâğıt kapıp Jonas için bir şeyler çiziktirdim, kendisini daha iyi hissetmesini sağlayacak bir şeyler. Andrius geldiğinde odasını çizmeye başlamıştım.

"Ne kadar zamandır böyle?" dedi Jonas'ın önünde diz çökerek.

"Öğlenden beri," diye cevapladım.

"Beni duyabilir mi?"

"Bilmiyorum," dedim.

"Jonas. İyileşeceksin. Sana yiyecek içecek bir şeyler bulmamız gerekiyor sadece. Dayan dostum, beni duyuyor musun?" Jonas hareketsiz yatıyordu.

Andrius paltosunun içinden küçük bir çıkın çıkardı. İçinde küçük bir konserve kutusu vardı. Pantolonunun cebinden çıkardığı çakısıyla kutunun tepesine bir delik açtı.

"Nedir o?" diye sordum.

"Bunu yemesi lazım," dedi Andrius kardeşimin yüzüne doğru eğilerek. "Jonas, eğer beni duyabiliyorsan ağzını aç."

Jonas kımıldamadı.

---

3 Ciddi anlamda C vitamini eksikliğine bağlı olarak gelişen bir hastalık. (Ç.N.)

"Jonas," dedim. "Ağzını aç. Sana iyi gelecek bir şey var bizde."

Dudakları aralandı.

"Bu iyi işte," dedi Andrius. Bıçağıyla kutunun ağzını iyice açtı. Bir sıvı içinde konserve domates vardı. Ağzımın içinde gerilerde bir yerde kasılmalar hissettim. Domatesler. Ağzım sulandı. Domates Jonas'ın ağzına değer değmez dudakları titremeye başladı. "Evet, çiğne ve yut," dedi Andrius. Bana döndü. "Suyunuz var mı?"

"Evet, yağmur suyu," dedim.

"Versene," dedi Andrius. "Bunun hepsini yemeli."

Domates kutusuna baktım. Sular Andrius'un bıçağından parmaklarına dökülüyordu. "Nereden buldun bunu?" diye sordum.

Bana kızgın kızgın baktı. "Köşedeki marketten aldım. Daha önce gitmemiş miydin oraya?" Bana dik dik bakıp kafasını çevirdi. "Nereden aldığımı sanıyorsun? Çaldım." Kalan domatesleri de kardeşimin ağzına tıkıştırdı. Jonas kutudaki suyu da içti. Andrius bıçağını ve parmaklarını pantolonuna sildi. Domates suyu beni mıknatıs gibi çekiyordu.

Annem Sibiryalı ayakkabıcılardan bir tanesiyle geldi. Başları ve omuzları kara bulanmıştı. Kadın Rusça konuşarak kardeşime doğru koştu.

"Ne olduğunu açıklamaya çalıştım," dedi annem. "Ama gelip kendi gözleriyle görmek için ısrar etti."

"Andrius domates konservesi getirmiş. Jonas'a yedirdi," dedim.

"Domates mi? Ah, teşekkürler," dedi annem bir solukta. "Teşekkür ederim canım. Lütfen annene de ayrıca benim için teşekkür et."

Sibiryalı kadın annemle konuşmaya başladı.

"Onu iyileştireceğini düşündüğü bir çay varmış," diye çevirdi Andrius. "Gerekli olan malzemeleri toplaması için annenden yardım istiyor." Başımı salladım.

"Andrius, biraz daha kalabilir misin?" diye sordu annem. "Jonas'ın sen buradayken daha iyi hissedeceğini biliyorum. Lina, çay için biraz su kaynat." Annem kardeşimin üzerine eğildi. "Jonas, hemen döneceğim canım. Sana iyi gelecek bir çay hazırlamaya gidiyorum."

BÖLÜM 49

Sessizce oturduk. Andrius yumruklarını sıkmış, kardeşime bakıyordu. Ne düşünüyordu? Jonas hasta olduğu için mi kızgındı? Annesi NKVD subaylarıyla yattığı için mi kızgındı? Babası öldüğü için mi kızgındı? Belki de sadece bana kızgındı.

"Andrius."

Bana bakmadı.

"Andrius, ben tam bir aptalım."

Başını çevirdi.

"Bize karşı çok iyisin, bense... Ben aptalın tekiyim." Yere bakıyordum.

Hiçbir şey söylemedi.

"Yeterince düşünmeden yargıladım seni. Çok aptalım. Seni casuslukla suçladım. Kendimi çok kötü hissediyorum bu yüzden." Sessizliğini koruyordu. "Andrius?"

"Tamam, üzgünsün," dedi. Başını tekrar kardeşime çevirdi.

"Ayrıca... Annen için de üzgünüm!" dedim.

Yazı tahtamı aldım. Oturup Jonas'ın odasını bitirmeye koyuldum. İlk başta sessizliğin farkındaydım. Ağır ve sıkıntılı bir şekilde havada asılı kalmıştı. Çizmeye başlayınca kendimi kaptırdım. Battaniyenin katlarını kusursuz bir şekilde vermeye

odaklandım. Masa ve kitaplar da düzgün çizilmeliydi. Jonas masasını ve kitaplarını çok severdi çünkü. Ben de kitapları severdim. Onları nasıl da özlemiştim...

***

Kitaplarıma dikkat ederek okul çantamı yerden aldım. Çantanın bir yerlere çarpmasına izin veremezdim. Hem de Edward Munch içindeyken. O kitapları öğretmenimden almak için yaklaşık iki ay beklemiştim. Sonunda kitaplar ta Oslo'dan gelmişti.

Annemle babamın Munch'ı ve onun tarzını beğenmediklerini biliyordum. Bazıları onun resimleri için "yoz sanat" diyordu. Ama Endişe'*nin,* Umutsuzluk'*un ve* Çığlık'*ın fotoğraflarını gördüğümden beri daha fazlasını görmek istiyordum. Eserleri sanki nevroz sırasında çizilmiş gibi zorlanmıştı, biçimler bilerek bozulmuştu. Büyülenmiştim.*

Sokak kapımızı açtım. Yerde duran zarfı gördüm ve koridor masasına koştum. Zarfı yırtıp açtım.

Sevgili Lina,

Mutlu Yıllar. Uzun zamandır yazamadığım için özür dilerim. Noel tatili bitince hayat insana iyice zor geliyor. Annemle babam tartışıp duruyorlar. Babam çoğunlukla huysuz. Çok az uyuyor. Bütün gece evi arşınlayıp duruyor. Öğle tatilinde postayı kontrol etmek için eve geliyor. Çok yer kapladıklarını söyleyerek kitaplarının büyük kısmını kutulara kaldırıyor. Benim tıp kitaplarımdan bazılarını bile kutulara kaldırmaya çalıştı. Çıldırdı mı ne? Sovyetler'in Litvanya'yı ilhakından beri işler değişti.

Lina, lütfen Nida'daki kulübenin bir resmini çiz bana. Yazın sıcak ve güneşli anıları soğuktan bahara hızla geçirecek beni.

Lütfen bana yeni haberleri ver ve bugünlerde neler düşünüp çizdiğini anlat.

Seni seven kuzenin,

Joana

***

"Bana uçağından bahsetti," dedi Andrius, omzumun üzerinden yaptığım resme bakarak. Onun orada olduğunu unutmuştum.

Başımı salladım. "Uçaklara bayılır."

"Bakabilir miyim?"

"Tabii," dedim yazı tahtamı ona vererek.

"Güzel," dedi Andrius. Parmağını tahtanın kenarına bastırdı. "Diğerlerine de bakabilir miyim?"

"Evet," dedim. Yırtmadığım birkaç resim kaldığı için içten içe şükrettim.

Andrius sayfayı çevirdi. Jonas'ın alnından bezi alıp karda yeniden soğutmaya gittim. Döndüğümde Andrius kendisini çizdiğim resme bakıyordu. Bayan Rimas'ın mektubu aldığı gün çizmiştim onu.

"Değişik bir açıdan," dedi sessizce gülerek.

Oturdum. "Benden uzun boylusun. Seni bu açıdan görüyordum. Ayrıca hepimiz sıkış tepiş duruyorduk."

"O halde burun deliklerimi iyi bir açıdan görmüşsün," dedi.

"Şey, sana bakmak için başımı yukarı kaldırmam gerekiyordu. Bu açı farklı olacak tabii," dedim onu izleyerek.

Bana döndü.

"Bak, bu perspektiften farklı görünüyorsun," dedim.

"Daha mı iyi, daha mı kötü?" dedi.

Annemle Sibiryalı kadın döndüler.

"Teşekkürler Andrius," dedi annem.

Andrius başını salladı. Eğilip Jonas'a bir şeyler fısıldadı, sonra da gitti.

Kaynattığım suya yaprakları attık. Jonas çayı içti. Annem yanında durmuş onu sırtından destekliyordu. Yattım ama uyuyamadım. Gözümü her kapatışımda kafamın içinde *Çığlık* resmini görüyordum ama yüz, benim yüzümdü.

BÖLÜM 50

Jonas'ın iyileşmesi iki hafta sürdü. Yürürken dizleri titriyordu. Sesi bir fısıltıdan farksızdı. Bu arada annem ve ben de güçsüz düşmüştük. Bize verilen iki yemek karnesini Jonas'ı beslemek için kullanmıştık. İlk başlarda, rica ettiğimizde insanlar kendilerine verilen payını paylaşmaya razı oluyorlardı. Ama soğuk, kulübelerimize derinden süzülünce, cömertliği de soğutmaya başlamıştı. Bir gün Bayan Grybas'ın ekmeğini alır almaz arkasını dönüp ekmeğin tamamını ağzına attığını gördüm. Onu suçlayamazdım. Ben de aynı şeyi yapmayı sık sık düşünmüştüm. Bundan sonra annemle ben kimseden bu konuda yardım istemedik.

Yalvarmalarımıza rağmen NKVD Jonas için yemek vermedi. Annem kumandanla konuşmayı bile denedi. Kumandan ona güldü. Günlerce üzülmesine neden olan bir şey söyledi. Satacak bir şeyimiz de kalmamıştı. Elimizdeki her şeyi kalın giysiler karşılığında Altaylılara vermiştik. Annemin paltosunun astarı tülbent gibi incelmişti.

Noel'in yaklaşıyor olması moralleri yükseltiyordu. Litvanya'daki Noel tatillerini yâd etmek için kulübelerde toplanıyorduk. Litvanya'ya özel Noel gecesi kutlamamız olan *Kucios* hakkında bitmeyen sohbetler ediyorduk. *Kucios*'u kel kafalı adamın kulübesinde kutlamaya karar verdik. Gönülsüzce kabul etti.

On iki havariyi temsil eden on iki yemeğin tariflerini dinlerken gözlerimizi kapadık. İnsanlar başlarını sallayarak ileri geri sallanıyordu. Annem o çok lezzetli haşhaş tohumu çorbasından ve kızılcık pudinginden bahsediyordu. Bayan Rimas, Aşai Rabbani Ayini ekmeğinden[4] ve geleneksel Noel duasından bahsedilirken ağladı: "Tanrım, önümüzdeki yıl da hep beraber olmayı bize nasip et."

Nöbetçiler işten sonra içkiyle ısınıyorlardı. Bizi kontrol etmeyi genelde unutuyorlar ya da dondurucu ayazda dışarı çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Her gece birisinin Noel kutlamasını dinlemek için toplanıyorduk. Birbirimizi özlemini duyduğumuz ve sevgiyle andığımız şeyler aracılığıyla tanıyorduk. Annem, mızmız kadını da toplantılarımıza davet etmemiz konusunda ısrar ediyordu. O belgeyi imzalamasının onun da gurbet özlemi çekmediği anlamına gelmediğini söylüyordu. Kar yağmaya başladı, sıcaklık birden düştü. İş ve soğuk katlanılır gibi değildi. Ama en azından iple çektiğimiz bir şey vardı artık: gri günlerimize, karanlık gecelerimize neşe katacak küçük bir ritüel.

Sobayı yanık tutabilmek için odun çalmaya başlamıştım. Annem bu durumdan endişeleniyordu ama dikkatli olduğumu, NKVD'nin soğukta dışarı çıkmaya üşendiğini söyleyerek ona güvence veriyordum. Bir gece kel kafalı adamın kulübesinden soba için odun almaya dışarı çıkmıştım. Gölgelerin içinde birisi duruyordu. Kretzsky miydi? Kalbim durdu... Kumandan mıydı?

"Benim, Lina."

Karanlıkta Andrius'un sesini duydum. Kibritle sigarasını yaktı, yüzü aydınlanmıştı.

"Korkuttun beni," dedim. "Niye orada dikiliyorsun?"

"Buradan dinliyorum."

"Neden içeri gelmiyorsun? Buz gibi dışarısı," dedim.

"İçeride beni istemezler. Bu haksızlık. Herkes öyle aç ki!"

4 Katoliklerin Aşai Rabbani ayininde kullandıkları mayasız ince ekmek. (Ç.N.)

"Bu doğru değil. Seni aramızda görmekten mutlu oluruz. Noel'den bahsediyoruz."

"Biliyorum. Duydum. Annem her gece hikâyeleri ona da anlatmam için yalvarıyor."

"Gerçekten mi? Bir kere daha kızılcık pudingi lafı duyarsam kafayı yiyeceğim," dedim gülerek. "Biraz odun toplamam lazım."

"Yani çalacaksın herhalde," dedi.

"Şey, sanırım evet," dedim.

Gülerek başını salladı. "Hiç korkmazsın sen, değil mi?"

"Hayır," dedim. "Üşüdüm." Gülmeye devam etti.

"Benimle gelmek ister misin?" diye sordum.

"Hayır, dönsem iyi olur," dedi. "Dikkatli ol. İyi geceler."

Üç gün sonra Bayan Arvydas ile Andrius bir şişe votkayla geldiler. Kapıdan içeri girdiklerinde kalabalık sessizleşti. Bayan Arvydas ince çorap giymişti. Saçları temizdi, bukle yapılmıştı. Andrius yere bakıyordu. Ellerini cebine sokmuştu. Bayan Arvydas'ın temiz bir elbise giyiyor olması, aç olmayışı umrumda değildi. Kimse onun yerinde olmak istemiyordu.

"Şerefe," dedi annem şişeyi Bayan Arvydas'a doğru kaldırarak. "İyi dostlara."

Bayan Arvydas gülümseyip başını eğdi. Annem şişeden küçük bir yudum aldı, bütün vücudu keyiften hafifçe titredi. Hepimiz küçük yudumlar alıp gülüşerek, anın tadını çıkararak onlara katıldık. Andrius duvara dayanmış gülerek bizi izliyordu.

O gece babamın Noel'de bizimle olduğunu hayal ettim. Altayları kaplayan karın içinde zorlukla yürüyerek, göğüs cebinde mendilimle Noel'e tam zamanında yetiştiğini hayal ettim. *Lütfen acele et baba. Lütfen acele et.*

***

"Merak etme Lina, birazdan burada olur," dedi annem. "Masa için kuru ot getirecek."

Karı izleyerek pencereden dışarı baktım.

Jonas mutfakta anneme yardım ediyordu. "O halde yarın on iki çeşit yemeğimiz olacak. Bütün gün yiyeceğiz," diyerek dudaklarını şapırdattı.

Annem yemek masasının üzerine serdiği beyaz örtüyü düzeltti.

"Anneannemin yanına oturabilir miyim?" diye sordu Jonas.

Buna karşı çıkıp anneannemin yanına benim oturmak istediğimi söyleyecektim ki babamın siyah silüeti sokakta belirdi.

"Geliyor!" diye bağırdım. Paltomu kaptım. Ön merdivenlerden koşarak inip sokağın ortasında durdum. Küçük kara figür, günbatımının loş ışığında, yağan karın içinde giderek büyüyordu. Bir at arabasından gelen zil sesi sokağa yayıldı.

Daha yüzünü görmeden sesini duydum. "Kar yağarken hangi aklı başında kız sokağın ortasında durur?"

"Babası geç kalan," diyerek dalga geçtim.

Babamın yüzü ortaya çıktı, üşümüş ve kızarmıştı. Elinde küçük bir ot yığını taşıyordu.

"Geç kalmadım," dedi kolunu bana dolayarak, "Tam zamanında geldim."

BÖLÜM 51

Noel arifesi geldi. Bütün gün odun kesip durdum. Soğuktan donmuş burnumdan çıkan buhar, ıslak burun deliklerimin etrafında buz tutuyordu. Zihnimi evde olduğumuz zamanlarda geçirdiğimiz Noellerin ayrıntılarını hatırlamaya çalışarak meşgul ediyordum. O gece kimse ekmeğini sırada ağzına tıkıştırmadı. Kibarca selamlaşarak kulübelerimize döndük. Jonas kendisi gibi gözüküyordu yeniden. Erimiş kar suyuyla saçlarımızı yıkayıp tırnaklarımızı temizledik. Annem saçlarını topuz yapıp dudaklarına ruj sürdü. Rujdan biraz da benim yanaklarıma renk vermesi için sürdü.

"Mükemmel değil ama elimizden geleni yapıyoruz," dedi annem elbiselerimizi ve saçlarımızı düzelterek.

"Aile fotoğrafını alın," dedi Jonas.

Diğerleri de aynı şeyi düşünmüştü. Ailelerin ve sevilen insanların fotoğrafları kel kafalı adamın kulübesini doldurdu o akşam. Bayan Rimas'la kocasının bir fotoğrafını gördüm. Kocası da tıpkı onun gibi kısaydı. Bayan Rimas fotoğrafta gülüyordu. Çok farklı, çok güçlü görünüyordu. Şimdiyse birisi içini boşaltmış gibi solgundu. Kel kafalı adam bilhassa sessizdi.

Masa etrafındaymışız gibi yere oturduk. Yere beyaz bir örtü serilmişti. Herkesin önünde kuru ot yığını ve bir köknar dalı var-

dı. Bir yer boş bırakılmıştı. Önünde bir mum yanıyordu. Litvanya geleneklerine göre, gitmiş ya da ölmüş olan aile üyelerini temsil etsin diye masada bir yer boş bırakılırdı. İnsanlar ailelerinin ve arkadaşlarının fotoğraflarını boş yerin etrafına yerleştirdiler. Ben de aile fotoğrafımızı yavaşça oraya bıraktım.

Saklayıp biriktirdiğim yiyeceklerin oluşturduğu çıkını çıkarıp masa niyetine serdiğimiz örtünün üzerine koydum. Bazı insanların sakladıkları bir patates ya da çaldıkları bir şeyler gibi küçük sürprizleri vardı. Mızmız kadın biraz bisküvi çıkardı. Kasabadan almış olmalıydı. Annem teşekkür edip onu övgülere boğdu.

"Arvydaslar gönderdi bunu," dedi kel kafalı adam. "Yemekten sonra yemek için." Bir şey fırlattı. Pat diye bir ses çıktı. İnsanlar soluğunu tuttu. Buna inanamıyordum. O kadar şaşırmıştım ki gülmeye başladım. Çikolataydı. Gerçek çikolata! Ve kel kafalı adam onu yememişti.

Jonas bir sevinç çığlığı attı.

"Şişşt... Jonas. Sesini çok yükseltme," dedi annem. Pakete baktı. "Çikolata! Ne kadar harika. Kâsemiz dolup taşıyor."

Kel kafalı adam votka şişesini yere koydu.

"Sen daha iyi bilirsin," diyerek takıldı Bayan Grybas.

"Ben nereden bileyim?" diye parladı kel kafalı adam.

"Belki yemekten sonra," diyerek göz kırptı annem.

"Bunların hiçbirini istemiyorum," dedi kel kafalı adam. "Ben Yahudiyim."

Herkes dondu kaldı.

"Ama... Bay Stalas, niye bize daha önce söylemediniz?" dedi annem.

"Çünkü sizi ilgilendirmez," deyiverdi Bay Stalas.

"Ama günlerdir Noel için buluşup duruyoruz. Siz de kulübenizde bizi ağırlayarak büyük nezaket gösterdiniz. Bize söylemiş olsaydınız, Hanuka'yı da kutlardık," dedi annem.

"Makabiler'i kutlamadığımı sanmayın," dedi kel kafalı adam parmağını bize doğru uzatarak. "Sadece siz sersemler gibi uzatmıyorum işi." Odaya bir sessizlik çöktü. "İbadetimi allayıp pullamıyorum ben. Bu kişisel bir şey. Ayrıca dürüst olmak gerekirse, haşhaş tohumu çorbası mı, peh!"

İnsanlar huzursuzca kıpırdandılar. Jonas gülmeye başladı. Haşhaş tohumu çorbasından nefret ederdi. Kel kafalı adam da ona katıldı. Biraz sonra hepimiz histerik bir halde gülüyorduk.

İğreti yemek soframızda saatlerce oturduk. Şarkılar ve ilahiler söyledik. Uzunca bir ısrar faslından sonra annem kel kafalı adamı İbranice bir duayı, Maoz Tzur'u okumaya ikna etti. Sesinde her zamanki iğneleyici ton yoktu. Gözlerini kapadı. Sözcükler duyguyla titreşiyorlardı.

Boş yerde duran aile fotoğrafımıza baktım. Noel'i sokakta çalan ziller ve mutfaktan süzülen sıcak kokularla hep evimizde kutlamıştık. Yemek odasını karanlık, şamdanları örümcek ağlarıyla, yemek masasını tozla kaplanmış olarak hayal ettim. Babamı düşündüm. O ne yapıyordu Noel'de? Dilinin üzerinde eritecek bir parça çikolatası var mıydı?

Kulübenin kapısı birden açıldı. NKVD silahlarını doğrultmuş bir halde içeri girdi.

"Davai!" diye bağırdı bir nöbetçi sürekli saatini kuran adamı yakalayarak. İnsanlar karşı çıkmaya başladı.

"Lütfen, Noel arifesindeyiz bugün," diye yalvardı annem. "Bari bugün bizi imza atmaya zorlamayın."

Nöbetçiler bağırarak, insanları iterek kulübeden çıkarmaya başladı. Babam olmadan bir yere gitmeyecektim. Aceleyle masa örtümüzün diğer ucuna ulaştım. Aile fotoğrafımızı kaparak elbisemin içine sokuşturdum. Kolhoz ofisine giderken yolda saklayabilirdim onu. Kretzsky fark etmedi. Tüfeğini tutarak, kıpırdamadan öylece fotoğraflara bakıyordu.

BÖLÜM 52

Noel günü bizi çok çalıştırdılar. Bir gece önceki uykusuzluktan ve yorgunluktan sendeliyordum. Kulübeye döndüğümde neredeyse zorlukla yürüyordum. Annem Noel için Ulyuşka'ya bir kutu sigara vermişti. Sobanın yanına kurulup sigarasını içti. Annem sigaraları nereden bulmuştu? Annemin neden Ulyuşka'ya bir şeyler verdiğini anlayamıyordum.

Jonas, Andrius'la birlikte geldi.

"Mutlu Noeller," dedi Andrius.

"Çikolata için teşekkürler," dedi annem. "Kendimizden geçtik."

"Andrius, bekle bir dakika," dedi Jonas. "Bir şey vereceğim sana."

"Ben de sana bir şey vereceğim," dedim. Bavuluma uzandım, bir kâğıt çıkarıp Andrius'a verdim.

"Çok iyi değil," dedim. "Ama daha iyi bir açıdan. Burun deliklerin daha küçük."

"Bu harika," dedi Andrius yaptığım resme bakarak.

"Gerçekten mi?"

Gözleri parladı ve benimkilere kilitlendi. "Teşekkür ederim."

Ağzımı açtım. Bir şey söyleyemedim. "Mutlu Noeller," dedim en sonunda.

"Al bakalım," dedi Jonas elini uzatarak. "Bu senindi. Sonra onu Lina'ya verdin. O da bana hasta olduğumda verdi. Hastalıktan kurtulup iyileştiğime göre uğurlu olması lazım. Bence onu alma sırası yine sende." Jonas içinde kristallerin ışıldadığı taşı göstermek için avucunu açtı. Taşı Andrius'a verdi.

"Teşekkürler. Bence de bu şey uğurlu," dedi Andrius taşa bakarak.

"Mutlu Noeller," dedi Jonas. "Ayrıca domatesler için de teşekkürler."

"Ben de seninle geleceğim," dedi annem. "Müsait olursa annenin Noelini kutlamak istiyorum."

Jonas ile samanlarımızın üzerine, paltolarımız ve çizmelerimizle uzandık.

"Pijamayla uyuduğumuz zamanları hatırlıyor musun?" diye sordu Jonas.

"Evet, kaz tüyünden yorganlarımızla," dedim. Bedenim samanların içine, sonra da sessizliğe gömüldü. Sırtıma ve omuzlarıma hafiften değen sert zeminin soğukluğunu hissediyordum.

"Umarım babamın bu gece kaz tüyünden bir yorganı vardır üzerine örtecek," dedi Jonas.

"Ben de umarım," dedim.

"Mutlu Noeller Lina."

"Mutlu Noeller Jonas."

"Mutlu Noeller baba," diye fısıldadım.

BÖLÜM 53

"Lina!" dedi Andrius kulübemize koşarak gelirken. "Acele et, seni almaya geliyorlar."

"Kim?" diye sordum irkilerek. İşten daha yeni dönmüştüm.

"Kumandan ile Kretzsky yoldalar."

"Ne? Neden?" dedi annem nefes nefese.

Bavulumda saklı olan çalıntı kalemi düşündüm bir an. "Şey yüzünden... Ben... bir kalem çaldım," dedim.

"Ne yaptın, ne yaptın?" dedi annem. "Nasıl bu kadar aptal olabilirsin? NKVD'den çalmak ne demek?"

"Kalemle bir ilgisi yok," dedi Andrius. "Kumandan onun portresini yapmanı istiyor."

Durup Andrius'a baktım. "Ne?"

"O kendine âşık biri," dedi Andrius. "Kolhoz ofisi ve karısı için bir portre istiyor..."

"Karısı mı?" dedi Jonas.

"Bunu yapamam," dedim. "O etrafımdayken konsantre olamam." Andrius'a baktım. "Kendimi onun yanında rahat hissetmiyorum."

"Ben de seninle gelirim," dedi annem.

"Buna izin vermez," dedi Andrius.

"Gerekirse ellerimi kırarım. Yapamam bunu," dedim.

"Lina, öyle bir şey yapmayacaksın," dedi annem.

"Eğer ellerini kırarsan çalışamazsın," dedi Andrius. "Çalışamazsan da açlıktan ölürsün."

"Başka çizimlerin de olduğunu biliyorlar mı?" diye sordu Jonas yavaşça. Andrius başını hayır anlamında salladı.

"Lina." Andrius sesini alçalttı. "O resmi... kumandanın gururunu okşayacak şekilde yapmalısın."

"Bana nasıl çizeceğimi mi söylüyorsun?" dedim.

"Ne demek istediğimi biliyorsun," dedi Andrius.

"Peki, bunun karşılığında ne alacağım?" diye sordum. "Bunu bir parça ekmek ya da iki ezilmiş sigara için yapmam."

Ne isteyebileceğimi tartıştık. Annem posta pulu ve tohum, Jonas ise patates istiyordu. Ben kendimize ait bir kulübe ve kaz tüyünden yorgan istiyordum. Andrius'un söylediğini düşündüm. Gururunu okşayıcı bir şekilde kumandanı resmetmek için ne yapmam gerekiyordu? Geniş omuzlar gücü simgelerdi. Başını yana dönük çizersem güçlü çene yapısı ortaya çıkardı. Üniforma kolaydı. Onu tıpatıp aynı çizebilirdim. Beni kaygılandıran yüzüydü. Kumandanın resmini yapmayı düşündüğümde başına gelene dek sorun yoktu. Zihnimde temiz, ütülenmiş bir üniforma belirdi; boyna dolanan hain yılanlar ya da oyulmuş siyah göz delikleriyle sigara içen bir kuru kafa. İzlenimlerim çok güçlüydü. Onları çizmek için dayanılmaz bir istek duyuyordum. Onları çizmem gerekiyordu. Ama yapamazdım, kumandanın önünde yapamazdım.

BÖLÜM 54

Kolhoz ofisinde ateş yanıyordu. İçerisi yanmış odun kokuyordu. Parmaksız eldivenlerimi çıkarıp ellerimi ateşe tuttum.

Kumandan içeri girdi. Mavi şeritli tertemiz bir üniforma giymişti. Tabancasını siyah örme bir kayış tutuyordu. Sonradan ona bakmak zorunda kalmayayım diye hızla ayrıntıları yakalamaya çalıştım. Mavi pantolon, siperliğinin üzerinde ahududu renginde şeridi olan mavi şapka. Üniformanın sol tarafında iki tane parlak altın madalya. Ve tabii ki ağzının içinde ileri geri dans eden her zamanki kürdan.

Masasının yanına bir sandalye çekip oturdum. Ona da oturmasını işaret ettim. Sandalyesini çekip önüme oturdu. Dizleri neredeyse benimkilere değiyordu. Sandalyemi geriye itip doğru açıyı yakalamaya çalışıyormuş gibi yaptım.

"Palto," dedi.

Ona baktım.

"Çıkar onu."

Kımıldamadım.

Derin bakışlar atarak başını salladı. Diliyle kürdanı bir o yana bir bu yana döndürdü.

Başımı hayır anlamında sallayıp kollarımı ovuşturdum. "Soğuk," dedim.

Kumandan gözlerini devirdi.

Derin bir nefes alıp kumandana baktım. Bana bakıyordu.

"Kaç yaşındasın?" diye sordu bakışlarını vücudumda gezdirerek.

Başlamıştı. Yılanlar yakasından kayarak çıkıyor, yüzüne dolanıyor, bana tıslıyorlardı. Gözlerimi kırptım. Boynunun üzerinde gri bir kuru kafa duruyordu, çenesi sallanarak kahkaha atıyordu.

Gözlerimi ovuşturdum. Yılan falan yoktu. Yılanları çizeyim deme sakın. Edward Munch'ın nasıl hissettiğini şimdi anlıyordum. "Gördüğün gibi resmet," demişti yaşamı boyunca. "Güneşli bir günde karanlık ve gölgeler görsen bile... gördüğün gibi çiz." Gözlerimi kırptım yeniden. Yapamam, diye düşündüm. Gördüğüm gibi çizemem.

"Anlamıyorum," diye yalan söyledim. Başını sola çevirmesini işaret ettim.

Kaba bir taslak çizdim. Üniformayla başlayacaktım. Yüzüne bakamıyordum. Hızlı olmaya çalışıyordum. Onun yanında gerektiğinden bir dakika fazla kalmak istemiyordum. Onun önünde oturmak, etime hiç çıkmayacak bir kıymık saplanmış gibi hissetmeme neden oluyordu.

Bunu bir saatte nasıl yapabilirdim? Konsantre ol, Lina. Yılanlar falan yok.

Kumandan hareket etmeden oturamıyordu. Sık sık sigara molası istiyordu. Çizdikçe yaptığım kadarını gösterirsem daha uzun süre oturmasını sağlayabileceğimi fark ettim. Egosunda boğularak kendi resmi karşısında büyüleniyordu.

Bir on beş dakika daha geçtikten sonra kumandan ara vermek istedi. Masadan kürdanını alıp dışarı çıktı.

Resme baktım. Güçlü ve sert gözüküyordu.

Kumandan döndü. Yanında Kretzsky vardı. Elimden resim defterini hızla çekip aldı. Kretzsky'ye gösterdi. Elinin tersiyle Kretzsky'nin sırtına vuruyordu.

Kretzsky'nin yüzü resme dönüktü ama bana baktığını hissedebiliyordum. Kumandan Kretzsky'ye bir şey söyledi. O da bir şey söyledi. Kretzsky'nin normal konuşma sesi emir verirkenki sesinden çok farklıydı. Sakin ve gençti. Başımı yere eğdim.

Kumandan resim defterini bana geri verdi. Siyah postallarıyla sandalyemin etrafında yavaş ve düzenli adımlar atarak daireler çiziyordu. Yüzüme bakıp bağırarak Kretzsky'ye bir emir verdi.

Şapkasını çizmeye başladım. Bu son parçaydı. Kretzsky dönüp kumandana bir dosya verdi. Komorov dosyayı açıp sayfalarını çevirdi. Bana baktı. Ne diyordu o dosyada? Bizim hakkımızda ne biliyordu? Babam hakkında bir şey söylüyor muydu?

Hiddetle çizmeye devam ettim. Çabuk, davai, dedim kendime. Kumandan sorular sormaya başladı. Bölük pörçük bir şeyler anlıyordum.

"Küçüklükten beri çiziyor musun?"

Neden bilmek istiyordu ki? Başımla onaylayıp başını biraz çevirmesini işaret ettim. Söylediğimi yapıp poz verdi.

"Ne çizmeyi seviyorsun?" diye sordu.

Benimle sohbet mi ediyordu? Omuzlarımı silktim.

"En sevdiğin ressam kim?"

Durup başımı kaldırdım. "Munch," dedim ona.

"Munch, hımm," başını salladı. "Munch'ı bilmiyorum."

Şapkasındaki kırmızı çizginin daha çok detaya ihtiyacı vardı. Zaman harcamak istemiyordum. Hızla gölgelendirdim. Kâğıdı dikkatle defterden yırtıp kumandana verdim.

Dosyayı masaya bırakıp portreyi eline aldı. Kendine hayranlık duyarak ofiste yürüyordu.

Dosyaya baktım.

Orada öylece masanın üzerinde duruyordu. O dosyada babamla ilgili bir şey olmalıydı, ona bir resim göndermeme yar-

dımcı olabilecek bir şey. Kumandan, Kretzsky'ye bir emir verdi. Ekmek. Kretzsky'ye bana ekmek vermesini söyledi. Ekmekten daha fazlasını almam gerekiyordu.

Kumandan odadan çıktı. İtiraz ettim.

Kretzsky kapıyı işaret etti. "Davai!" diye bağırdı eliyle gitmemi işaret ederek. Jonas'ın dışarıda beklediğini gördüm.

"Ama..." diye söze başladım.

Kretzsky bir şeyler bağırdı ve masanın arkasından dolanıp dışarı çıktı.

Jonas kapıyı açıp içeri göz attı. "Mutfak kapısına gitmemizi söyledi. Duydum onu. Ekmeğimizi oradan alabiliriz," diye fısıldadı.

"Ama patates almamız gerekiyordu," diyerek karşı çıktım. Kumandan yalancının tekiydi. Yılanları çizmeliydim. Resim defterimi almak için geri döndüm. Masanın üzerindeki dosyayı gördüm.

"Hadi Lina, acıktım," dedi Jonas.

"Tamam," dedim kâğıtlarımı toparlıyormuş gibi yaparak. Dosyayı alıp paltomun içine soktum.

"Evet, gidelim hadi," dedim kapıya doğru aceleyle yürüyerek. Jonas'ın ne yaptığım hakkında en ufak bir fikri yoktu.

BÖLÜM 55

NKVD kulübelerine yürüdük. Kalbimin atışını kulaklarımda duyabiliyordum. Kendi kendimi sakinleştirmeye, normal davranmaya çalıştım. Omuzlarımın üzerinden geriye baktığımda Kretzsky'nin kolhoz ofisinin arka kapısından dışarı çıktığını gördüm. Gölgeler içinde kulübelere doğru yürüyor, uzun yün paltosu ayaklarının etrafında salınıyordu. Mutfağın arkasında bize söylendiği gibi bekliyorduk.

"Gelmeyebilir," dedim kulübeye bir an önce dönmek için can atarak.

"Gelmek zorunda," dedi Jonas. "Resmin karşılığında bize yemek borcu var."

Kretzsky arka kapıda belirdi. Bir parça ekmeği yere fırlattı. Eliyle veremez miydi sanki? Bu o kadar zor muydu onun için? Kretzsky'den nefret ediyordum.

"Hadi Jonas. Gidelim," dedim. Birden üzerimize patatesler isabet etti. Mutfaktan kahkahalar duydum.

"Onları atmak zorunda mısın?" dedim karanlık kapı eşiğine doğru giderek. Kapı kapandı.

"Baksana, bir sürü var!" dedi Jonas patatesleri toplamak için koşarak.

Kapı açıldı. Bir teneke kutu alnıma çarptı. Kaşlarımdan aşağı bir şeyin aktığını hissettim. Üstümüze teneke kutular ve çöpler yağıyordu. NKVD subayları zavallı çocuklara çöp atarak kendilerini eğlendiriyordu.

"Bunlar sarhoş. Ateş etmeden gidelim, çabuk!" dedim. Dosyayı düşürmek istemiyordum.

"Dur, bunlardan bazıları yiyecek!" dedi Jonas çıldırmışçasına yerdeki şeyleri toplayarak. Bir çuval atıldı ve çuval Jonas'ın omzuna çarpıp onu yere devirdi. Kapının arkasından sevinç nidaları geldi.

"Jonas!" dedim ona koşarak. Islak bir şey yüzüme çarptı.

Kretzsky kapıda belirip bir şeyler söyledi.

"Çabuk," dedi Jonas. "Yiyecek çaldığımızı, bunu hemen bildireceğini söylüyor."

Tavuklar gibi, başımızı eğmiş yere düşen şeyleri toplamaya çalışarak telaşla koşuşturuyorduk. Gözlerimin etrafına bulaşan o pis kokulu sıvıyı sildim elimle. Çürük patates kabukları. Başımı eğip onları yedim.

"Faşist domuzlar!" diye bağırdı Kretzsky, Rusça. Kapıyı yüzümüze çarptı.

Topladıklarımı eteğime doldurdum, paltomun içinde dosyayı sıkı sıkı tutuyordum. Taşıyabildiğim ne varsa aldım, içindeki artıklar için boş teneke kutularını bile. Alnımın sol tarafı zonkluyordu. Uzanmış yerleri yoklarken büyükçe bir kaz yumurtası geldi elime.

Binanın yan tarafından Andrius çıktı. Etrafına baktı. "Resmin için bir şeyler almışsın anlaşılan," dedi.

Onu görmezden gelip boş elimle hızla patatesleri toplamaya başladım. Ceplerime ve eteğimin içine doldurdum onları. Umutsuzlukla topladığım her şeyi sığdırmaya çalışıyordum.

Andrius bacaklarımın arasında zorlukla tutmaya çalıştığım çuvalı aldı. Elini omzuma koydu. "Merak etme," dedi usulca. "Hepsini alacağız."

Başımı kaldırıp ona baktım.

"Alnın kanıyor."

"Önemli bir şey değil. İyiyim ben," dedim saçımdan çürük patates kabuğunu çekerek.

Jonas ekmekleri toplayıp bir yere yığdı. Andrius büyük çuvalı aldı.

"Ne var bunun içinde?" diye sordu Jonas.

"Un," dedi Andrius. "Sizin için taşıyacağım bunu."

"Kolunu mu incittin?" diye sordu Andrius, bir kolumla paltoma yapıştığım için.

Başımı hayır anlamında salladım.

Sessizlik içinde karda zorlukla yürüdük.

BÖLÜM 56

"Acele et Jonas," dedim NKVD binasından yeterince uzaklaştığımız zaman. "Annem merak edecek. Sen önden koşarak git ve iyi olduğumuzu haber ver."

Jonas kulübemize koştu. Bense yavaşladım. "Hakkımızda bir dosya tutuyorlar," dedim kardeşimin uzakta kayboluşunu izlerken.

"Herkes hakkında dosya tutuyorlar," dedi Andrius. Un çuvalını kaldırıp omzuna attı.

"Belki bana bir konuda yardım edebilirsin," dedim.

Andrius neredeyse kahkaha atarak başını salladı. "Dosya çalamam Lina. Bu odun ya da domates konservesi çalmaktan epey farklı. Mutfaktan bir şey almak tamam, ama..."

"Senin dosyayı almana ihtiyacım yok," dedim kulübeye yaklaştığımızda durarak.

"Ne?" diyerek durdu Andrius.

"Dosyayı çalmak için sana ihtiyacım yok." Etrafa bakınıp paltomu açtım. "Dosya zaten bende," diye fısıldadım. "Kumandanın masasının üstündeydi. Okur okumaz yerine koymanı istiyorum."

Andrius'un yüzünü şaşkınlık kapladı. Yalnız olup olmadığımızı anlamak için kafasını bir o yana bir bu yana çeviriyordu. "Senin neyin var? Öldürülmek mi istiyorsun?" diye fısıldadı.

"Kel kafalı adam her şeyin dosyalarda olduğunu söyledi. Nereye gönderildiğimiz, ailemizin geri kalanına ne olduğu da vardır belki. Hepsi burada." Yere çömelip patatesleri ve taşıdığım diğer şeyleri bıraktım. Paltoma uzandım.

"Lina, bunu yapamazsın. Dosyayı bana ver. Geri götüreceğim."

Ayak sesleri yaklaşıyordu. Yoldan birisi geçti.

Çuvalı yere bırakıp dosyaya uzandı. Ondan uzaklaşıp dosyayı açtım. Ellerim titriyordu. Ailelerimizin fotoğrafları vardı, kâğıtlar iliştirilmişti. Kalbim duracaktı. Her şey Rusçaydı. Andrius'a döndüm. Dosyayı elimden kaptı.

"Lütfen," diye yalvardım. "Bana neler yazdığını söyle."

"O kadar bencil misin gerçekten? Yoksa sadece aptal mısın? Seni de aileni de öldürürler," dedi.

"Hayır." Kolunu tuttum. "Lütfen Andrius. Babamı bulmamda yardımcı olabilir bu bana. Trende onu duydun. Bizi bulmasına yardım edebilirim. Ona çizimlerimi gönderebilirim. Sadece nerede olduğunu öğrenmem gerekiyor. Beni... Beni anlayabileceğini biliyorum."

Bana bakıp dosyayı açtı. "Rusçayı o kadar da iyi okuyamıyorum." Hızla kâğıtları gözden geçirdi.

"Ne diyor?"

"Akademide öğrenci," dedi omzunun gerisinden bakarak. "Bu sözcük 'ressam.' Bu sensin. Baban," dedi parmağını bir sözcüğün altına götürerek.

"Evet, ne?" dedim.

"Yer."

Andrius'a sokuldum. "Ne diyor?"

"Krasnoyarsk. Hapis."

"Babam Krasnoyarsk'ta mı?" Krasnoyarsk'ı NKVD için harita çizerken çizdiğimi hatırlıyordum.

"Sanırım bu sözcük 'suç' ya da 'itham' anlamına geliyor," dedi bir yazıya işaret ederek. "Babanın şey olduğunu..."

"Ne olduğunu?"

"Bu sözcüğün ne anlama geldiğini bilmiyorum," diye fısıldadı Andrius. Dosyayı hızla kapayıp paltosunun içine koydu.

"Başka ne diyor?"

"Hepsi bu."

"O sözcüğün ne anlama geldiğini bulabilir misin? Babamla ilgili olanın."

"Ya bu dosyayla yakalanırsam?" dedi Andrius birden kızarak.

Ya yakalansaydı? Ona ne yaparlardı? Arkasını dönüp yürüdü. Onu kolundan yakaladım. "Teşekkür ederim," dedim. "Çok teşekkür ederim."

Başını öne eğerek teşekkürümü kabul etti ve kolunu çekip uzaklaştı.

BÖLÜM 57

Annem getirdiğimiz yiyeceğe çok sevinmişti. NKVD geri alır korkusuyla büyük kısmını hemen yedik. Sardalye konserveleri oldukça lezzetliydi. Başıma aldığım darbeye değmişti. Yağı dilimde ipek gibi kaydı.

Annem, Ulyuşka'ya bir patates verdi. Onu da yemeğimizi paylaşmaya davet etti. Yemeğimizden yerse bizi NKVD'ye şikâyet etme ihtimalinin daha az olacağını düşünüyordu. Annemin yemeğimizi Ulyuşka'yla paylaşmasından rahatsızlık duyuyordum. Jonas hastalandığında Ulyuşka onu karlı havada dışarı atmaya çalışmıştı. Bizden çalma konusunda bir an bile tereddüt etmiyordu. O asla bizimle yiyeceğini paylaşmıyordu. Gözümüzün önünde yumurtalarını yiyip duruyordu. Buna rağmen annem paylaşmakta ısrar ediyordu.

Andrius için endişeleniyordum. Acaba dosyayı fark edilmeden yerine koymayı başarabilmiş miydi? "Suç" ya da "itham" anlamına geldiğini tahmin ettiği, bana işaret ettiği sözcüğün anlamı neydi? Babamın yanlış bir şey yaptığına inanmıyordum. Kafamda bu düşünceyi evirip çeviriyordum. Bayan Raskunas babamla birlikte üniversitede çalışıyordu. NKVD onu almamıştı. Götürüldüğümüz gece onun penceresinden gizlice bizi gözetlediğini

görmüştüm. O halde üniversitede çalışan herkes alınmamıştı. Neden babam? Anneme babamın Krasnoyarsk'a gönderildiğini söylemek istiyordum ama yapamadım. Babam hapiste olduğu için endişelenebilir, dosyayı çaldığım için bana kızabilirdi. Ayrıca dosyanın şimdi Andrius'ta olmasından dolayı da üzülebilirdi. Andrius için endişeleniyordum.

O gece yazı tahtamdan daha çok resmi alıp diğerleriyle birlikte bavulumun astarı içine sakladım. İki boş sayfam kalmıştı sadece. Kalemim kâğıdın kenarı üzerinde dolandı durdu. Başımı kaldırıp baktım. Annem ile Jonas alçak sesle konuşuyorlardı. Kalemi parmaklarımın arasında döndürüyordum. Bir yaka çizdim. Ona dolanan bir yılan çıktı ortaya. Sonra hızla üzerini karaladım.

Ertesi gün öğlen işten dönüşte yolda Andrius'a rastladım. Dosyayla ilgili bir haber olup olmadığını merak ederek yüzüne baktım. Başıyla tamam işareti yaptı. Birden omuzlarım gevşedi. Geri götürmüştü. Peki ya o sözcüğün anlamını bulmuş muydu? Ona gülümsedim. Başını hayır anlamında salladı. Rahatsız görünüyordu ama bir yandan da gülümseyecek kadar nazikti de.

İnce düz bir kayın dalı bulup kulübeye götürdüm. Gece onun etrafını geleneksel Litvanya nakışlarıyla süsledim. Üzerine Kaunas'taki evimizi çizdim. Başka Litvanya sembolleri de ekledim. Altına, "Krasnoyarsk Hapishanesi'ne ulaştırın. Bayan Altay'dan sevgilerle," yazdım. Tarihle birlikte imzamı da çiziktirdim.

"Ne yapacağım bunu?" diye sordu mızmız kadın ona yaklaştığımda.

"Kasabada karşılaştığın bir Litvanyalıya ver yeter," dedim. "Onu elden ele geçirmesini söyle. Krasnoyarsk'a ulaşması gerekiyor."

Mızmız kadın resmimdeki Litvanya armalarına, Trakai Şatosu'na, şehrin azizine, Casimir'e ve Litvanya'nın ulusal simgesi olan leyleğe baktı.

"İşte," dedim eski püskü bir elbise yığınını kadına uzatarak. "Belki içlik olarak kızlarınızdan birinin işine yarar. Pek fazla bir şey değil, biliyorum ama..."

"İçliklerin senin olsun," dedi mızmız kadın. Hâlâ resimlerime bakıyordu. "Vereceğim resmini."

BÖLÜM 58

22 Mart. On altıncı doğum günüm. Unutulan doğum günüm. Annem ve Jonas işe gitmişti. Doğum günümü hatırladıklarına dair bir şey söylememişlerdi. Ne bekliyordum ki? Bir kutlama mı? Bir parça ekmeği bile zor buluyorduk. Annem babama mektup gönderebilmek için gereken posta pullarını alabilmek için bulabildiği her şeyi takas ediyordu. Anneme bununla ilgili hiçbir şey söyleyemezdim. Unuttuğu için kendini çok kötü hissedebilirdi. Bir ay önce ona büyükannemin doğum gününü hatırlatmıştım. Günlerce kendini suçlamıştı. Ne olursa olsun insan kendi annesinin doğum gününü nasıl unutabilirdi ki?

Hâlâ Litvanya'da olsaydık vereceğimiz partinin hayalini kurarak günümü odun yığarak geçirdim. Okuldakiler doğum günümü kutlardı. Ailemdeki herkes en güzel elbiselerini giyerdi. Babamın arkadaşı fotoğraflar çekerdi. Kaunas'ta pahalı bir restorana giderdik. Farklı, özel bir gün olurdu. Joana mutlaka bir hediye gönderirdi.

En son doğum günümü düşündüm. Babam restorana geç gelmişti. Joana'dan hiçbir şey gelmediğini söylemiştim ona. Kuzenimden bahsedince sertleştiğini fark etmiştim. "Büyük ihtimalle meşguldür de ondan," demişti.

Stalin evimi ve babamı benden almıştı. Şimdi de doğum günümü alıyordu. İşten dönerken karın içinde ilerlerken ayaklarımı sürüyordum. Ekmek karnesi için durdum. Jonas sıradaydı.

"Çabuk!" dedi. "Bayan Rimas'a Litvanya'dan mektup gelmiş. Kalın bir mektup hem de!"

"Bugün mü?" diye sordum.

"Evet!" dedi. "Çabuk ol! Kel kafalı adamın kulübesinde buluşalım."

Sıra yavaş ilerliyordu. Bayan Rimas'ın en son mektup aldığı zamanı düşündüm. Kulübesi kalabalıktan çok sıcak olmuştu. Andrius'un da orada olup olmayacağını merak ediyordum.

Karnemi alıp karın içinde, kel kafalı adamın kulübesine doğru koştum. Herkes toplanmış odanın içinde bir çember oluşturmuştu. Jonas'ı gördüm. Yanına gittim.

"Ne kaçırdım?" diye fısıldadım.

"Bunu," dedi.

Kalabalık açıldı. Annemi gördüm.

"Mutlu yıllar!" diye bağırdı herkes.

Boğazımda bir yumru oluştu.

"Mutlu yıllar canım!" dedi annem bana sarılarak.

"Mutlu yıllar Lina," dedi Jonas. "Unuttuğumuzu mu sandın?"

"Evet. Unuttunuz sanmıştım."

"Unutmadık," dedi annem beni kollarında sıkarak.

Andrius'a bakındım. Orada değildi.

Bir doğum günü şarkısı söylediler. Oturup ekmeğimizi birlikte yedik. Sürekli saatini kuran adam kendi on altıncı yaş gününü anlattı. Bayan Rimas pastalar için hazırladığı kremanın nasıl yapıldığını anlattı. Ayağa kalkıp kâsenin ve spatulanın nasıl tutulacağını gösterdi. Krema. Yoğunluğunu ve tatlılığını hatırladım.

"Sana bir hediyemiz var," dedi Jonas.

"Hediye mi?" diye sordum.

"Şey, paketleyemedik ama bir hediye sonuçta," dedi annem.

Bayan Rimas bir defterle küçük bir kalem uzattı bana.

"Teşekkür ederim! Nereden buldunuz bunu?" diye sordum.

"Söyleyemeyiz, sır," dedi annem. "Kâğıt çizgili ama ancak bunu bulabildik."

"Bu harika!" dedim. "Çizgili olsa da fark etmez."

"Daha düzgün çizersin," diyerek güldü Jonas.

"Doğum gününü hatırlatacak bir şeyler çizmelisin, çünkü bu unutamayacağın bir doğum günü olacak. Yakında ise bir anı olacak," dedi annem.

"Bir anı ha, peh! Yeter bu kadar kutlama. Dışarı çıkın, hadi. Yoruldum," diye şikâyet etti kel kafalı adam.

"Doğum günüme ev sahipliği yaptığınız için teşekkür ederim," dedim.

Yüzünü ekşitip elleriyle dışarı çıkmamızı işaret etti.

Kol kola girip Ulyuşka'nın evine doğru yürüdük. Soğuk ve gri gökyüzüne baktım. Kar devam edeceğe benziyordu.

"Lina." Kel kafalı adamın kulübesinin arkasından Andrius geliyordu.

Annem ile Jonas el sallayıp yola bensiz devam ettiler.

"Mutlu yıllar," dedi.

Ona doğru yaklaştım. "Nereden öğrendin?"

"Jonas söyledi."

Burnunun ucu kıpkırmızıydı. "İçeri gelebilirsin istersen, biliyorsun," dedim.

"Biliyorum."

"Dosyadaki sözcüğün anlamını mı buldun yoksa?" diye sordum.

"Hayır, onun için gelmedim. Bunu... sana vermek için geldim." Andrius arkasından bir şey çıkardı. Beze sarılıydı. "Mutlu yıllar."

"Bana bir şey mi getirdin? Teşekkür ederim! Ben senin doğum gününün ne zaman olduğunu bile bilmiyorum."

Paketi aldım. Andrius gitmek üzere arkasını döndü.

"Beklesene. Otur," dedim kulübenin önünde duran bir ağaç kütüğünü göstererek.

Yan yana oturduk. Andrius'un alnı tereddütle kırışmıştı. Bezi açtım. Ona baktım.

"Ben... ne söyleyeceğimi bilmiyorum," diye kekeledim.

"Beğendiğini söyle."

"Çok beğendim."

Bayılmıştım. Bu bir kitaptı. Dickens'tı.

"*Mister Pickwick'in Serüvenleri* değil. O benim sayfalarından sigara sarıp içtiğimdi, değil mi?" diyerek güldü. "Bu, *Dombey ve Oğlu*. Bulabildiğim tek Dickens buydu." Eldivenli ellerinin içine nefesini üfleyip ellerini ovuşturdu. Sıcak nefesi soğuk havada duman gibi süzüldü.

"Mükemmel," dedim. Kitabı açtım. Rusça baskıydı.

"Artık Rusça öğrenmek zorundasın, aksi takdirde hediyeni okuyamazsın," dedi.

Şakadan suratımı astım. "Nereden aldın bunu?"

Derin bir nefes alıp başını iki yana salladı.

"Yoksa hemen sigara yapıp içelim mi?"

"Olabilir," dedi. "Biraz okumaya çalıştım." Esneme taklidi yaptı.

Güldüm. "Dickens başlarda biraz yavaş gidebilir." Kucağımdaki kitaba baktım. Bordo renkli cilt temiz ve sağlamdı. Başlık yaldızlı harflerle yazılmıştı. Çok güzeldi, gerçek bir hediyeydi, en mükemmel hediyeydi. Birden doğum günüm olduğunu hissetmiştim.

Andrius'a baktım. "Teşekkür ederim," dedim. Parmaksız eldivenlerimle yanağına dokundum. Yüzünü yüzüme yaklaştırarak onu öptüm. Burnu buz gibiydi. Dudakları sıcaktı, teni tertemiz kokuyordu. Karnımın içinde bir şeyler titreşti. Geri çekilip nefes almanın nasıl bir şey olduğunu hatırlamaya çalışarak

yakışıklı yüzüne baktım. "Gerçekten, teşekkür ederim. Harika bir hediye bu."

Andrius sersemlemiş bir halde kütüğün üzerinde oturmaya devam ediyordu. Ayağa kalktı.

"20 Kasım," dedi.

"Nedir o?"

"Doğum günüm."

"Unutmayacağım. İyi geceler." Arkamı dönüp yürüdüm. Kar yağmaya başlamıştı.

"Hepsini bir anda sigara yapıp içme," dedi arkamdan.

"İçmem," diye seslendim omzumun gerisinden, hazineme sarılarak.

BÖLÜM 59

Ektiğimiz küçük patatesleri çıkarabilmek için karın içinde toprağı kazıyor, güneşin karı eritmesini bekliyorduk. Kolhoz ofisinin dışındaki termometreye göre sıcaklık donma seviyesinin biraz üzerine çıkmıştı. Paltomun düğmelerini açabiliyordum.

Annem elinde bir zarfla heyecan içinde kulübeye koştu. Elleri titriyordu. Evimizdeki uşağın kuzeninden gelen mektup şifreli bir biçimde babamın hayatta olduğunu söylüyordu. Beni sımsıkı tutmuş, "Evet," ve "Teşekkür ederim," diyordu biteviye.

Mektup babamın bulunduğu yerden bahsetmiyordu. Sürüldüğümüzden beri annemin yüzüne yerleşmiş olan kırışıklıklara baktım. Bunu ondan saklamak haksızlıktı. Anneme dosyayı gördüğümü, babamın Krasnoyarsk'ta olduğunu söyledim. İlk tepkisi kızmak oldu. Aldığım risk yüzünden şaşkınlık içindeydi, ama ilerleyen günlerde yumuşadı, sesi mutlu çıkmaya başladı. "Bizi bulacak, anne, babam bizi bulacak!" diyordum ona, babama doğru yola çıkmış olan kayın dalını düşünerek.

Kampta hareketlilik artmıştı. Moskova'dan haberler geliyordu. Andrius kutularca dosyadan bahsetti. Nöbetçiler gitti. Yenileri geldi. Kretzsky'nin gitmesini diliyordum. Sürekli bana bir şey atacak korkusunu hissetmekten nefret ediyordum. Ama

Kretzsky gitmedi. Arada sırada Kretzsky ile Andrius'un konuştuğunu görüyordum. Bir gün ağaç kesim yerinde yürürken, içinde subayların olduğu kamyonlar geldi. Onları tanımıyordum. Üniformaları farklı renkteydi. Sert adımlarla yürüyorlardı.

Kumandanın resmini çizmeye zorlandığımdan beri ne görüyorsam, içimden ne geliyorsa çiziyordum. Bazı çizimler tıpkı Munch'ınkiler gibi acı, bazıları ise umut doluydu. Hepsi de modellerine birebir benzeyen portrelerdi ve Sovyet karşıtı olarak değerlendirilecekleri kesindi. Geceleri *Dombey ve Oğlu*'ndan yarım sayfa okuyordum. Her sözcüğün üzerinde çalışıyordum. Sık sık annemden tercüme etmesini istiyordum.

"Çok eski bir Rusça bu," diyordu annem. "Bu kitaptan Rusça öğrenirsen, eski alimler gibi konuşursun."

Andrius yemek karnesi kuyruğunda beni beklemeye başlamıştı. Gün çabuk geçsin diye odunları artık daha hızlı kesiyordum. Geceleri kar suyuyla yüzümü yıkıyor, dişlerimi fırçalamaya, karman çorman olmuş saçlarımı açmaya çalışıyordum.

"Söyle bakalım, kaç sayfa sigara içtin şu ana kadar?" diye fısıldadı Andrius.

"Yaklaşık on," dedim omzumun üzerinden.

"O zaman Rusçan epey ilerlemiştir," diye dalga geçerek şapkamı çekti.

"*Peerestan*," dedim gülerek.

"Keseyim mi şunu? Aaa, çok iyi. Demek gerçekten bir şeyler öğrenmişsin. Peki ya şu kelime ne demek? *Krasivaya*."

Arkamı döndüm. "Ne demek?"

"Kendin öğrenmek zorundasın," dedi Andrius.

"Tamam," dedim. "Öğrenirim."

"Ama annene sormak yok," dedi. "Söz mü?"

"Tamam," dedim. "Bir daha söyle."

"Krasivaya. Gerçekten, kendin öğrenmek zorundasın."

"Öğreneceğim."

"Göreceğiz," dedi gülerek uzaklaşırken.

BÖLÜM 60

Baharın ilk günüydü. Andrius karne kuyruğunda beni bekliyordu.

"Dün gece kendi başıma iki sayfa ilerledim," diyerek böbürlendim ekmeğimi alırken.

Andrius gülmüyordu. "Lina," dedi kolumu tutarak.

"Ne oldu?"

"Burada olmaz." Kuyruktan uzaklaştık. Andrius konuşmuyordu. Yakınlardaki bir kulübenin arkasına götürdü beni.

"Ne oluyor?" diye sordum.

Omzunun üzerinden etrafına bakıyordu.

"Neler oluyor?"

"İnsanları götürüyorlar," diye fısıldadı.

"NKVD mi?"

"Evet."

"Nereye?" diye sordum.

"Henüz bilmiyorum." Geçen gün gözlerinde parlayan ışık sönmüştü.

"Neden götürüyorlar insanları? Sen bunu nasıl öğrendin?"

"Lina," dedi kolumu tutarak. Yüzündeki ifade beni korkutuyordu.

"Ne?"

Elimi tuttu. "Sen de listedesin."

"Ne listesi?"

"Götürülen insanların olduğu listede. Jonas ile annen de var."

"Dosyayı aldığımı biliyorlar mı?" diye sordum. Bilmiyorum, der gibi başını salladı. "Sana kim söyledi bunu?"

"Tek bildiğim bu," dedi. Yere baktı. Elimi sıktı.

Birbirini tutan ellerimize baktım. "Andrius," dedim yavaşça. "Sen de listede misin?"

Başını kaldırıp hayır anlamında salladı.

Elimi çektim. Harap kulübelere doğru koştum. Annem. Anneme söylemeliydim. Bizi nereye götürüyorlardı? Belgeyi imzalamadığımız için miydi? Listede başka kimler vardı?

"Lina, sakin ol!" dedi annem. "Sakin ol bakalım."

"Bizi götürecekler. Andrius öyle söyledi," dedim nefes nefese.

"Belki de eve dönüyoruzdur," dedi Jonas.

"Kesinlikle!" dedi annem. "Belki de daha iyi bir yere gidiyoruzdur."

"Belki de babama kavuşacağız," dedi Jonas.

"Anne, belgeyi imzalamadık. Andrius'un yüzündeki ifadeyi görmedin," dedim.

"Andrius nerede?" diye sordu Jonas.

"Bilmiyorum," dedim. "Ama o listede değil."

Annem, Andrius'u ve Bayan Rimas'ı bulmak üzere kulübeden çıktı. Kulübenin içinde volta atmaya başladım.

***

Döşemeler babamın adımları altında gıcırdıyordu.

"İsveç olsa daha iyi," dedi annem.

"Bu mümkün değil," dedi babam. "Almanya tek seçenekleri."

"Kostas, yardım etmeliyiz," dedi annem.

"Yardım ediyoruz. Trenle Polonya'ya gidecekler, oradan da Almanya'ya geçmelerini sağlayacağız."

"Peki ya belgeler?" diye sordu annem.

"Ayarlandı."

"İsveç olsaydı kendimi daha iyi hissederdim," dedi annem.

"Olmuyor. Almanya olacak."

"Almanya'ya giden de kim?" diye bağırdım yemek odasından.

Sessizlik...

"Lina, orada olduğunu bilmiyordum," dedi annem mutfaktan gelerek.

"Ödevimi yapıyordum."

"Babanın bir iş arkadaşı Almanya'ya gidiyor," dedi annem.

"Akşam yemeğinde burada olurum." Babam, annemi yanağından öpüp arka kapıdan telaşla çıktı.

***

Yakında olması muhtemel sürgünün haberleri benzinin alev alışı gibi kampta hızla yayıldı. İnsanlar kulübeler arasında koşturup duruyor, tahminler havada uçuşuyordu. Hikâyeler her dakika değişiyor, yeni hikâyeler ortaya çıkıveriyordu. Birisi yeni NKVD subaylarının kampa geldiğini iddia ediyordu, bir başkası NKVD subaylarının tüfeklerini doldurduğunu gördüğünü söylüyordu ama kimse gerçeği bilmiyordu.

Ulyuşka kulübenin kapısını hızla açtı. Jonas'a bir şeyler söyleyip çabucak gitti.

"Annemi arıyor," dedi Jonas.

"Bir şey mi biliyor?" diye sordum.

Bayan Grybas koşarak kulübemize geldi. "Anneniz nerede?" diye sordu.

"Andrius ile Bayan Rimas'ı bulmaya gitti," dedim.

"Bayan Rimas bizim yanımızda. Annenizi kel kafalı adamın kulübesine getirin."

Bekledik. Ne yapacağımızı bilmiyorduk. Bavuluma her şeyi koymalı mıydım? Gerçekten buradan gidiyor muyduk? Jonas haklı olabilir miydi? Eve gidiyor olabilir miydik? Belgeleri imzalamamıştık. Listede olduğumuzu söylerken Andrius'un yüzünün aldığı ifade gözümün önünden gitmiyordu. Listede olduğumuzu nasıl bilebiliyordu? Kendisinin olmadığını nasıl biliyordu?

Annem döndü. İnsanlar kel kafalı adamın kulübesine tıkışmışlardı. İçeri girdiğimizde sesler yükseldi.

"Şişşt," dedi sürekli saatini kuran adam. "Herkes otursun lütfen. Elena'yı dinleyelim."

"Doğru," dedi annem. "Bir listenin ve buradan gidecek insanların olduğuna dair bir laf var."

"Andrius nasıl öğrenmiş bunu?" diye sordu Jonas.

"Bayan Arvydas bazı bilgiler edinmiş." Annem başka tarafa baktı. "Nasıl edindiğini bilemiyorum. Ben listedeyim. Çocuklarım da öyle. Bayan Rimas da listede. Bayan Grybas, siz listede değilsiniz. Tek bildiğim bu."

İnsanlar hemen listede olup olmadıklarını sormaya başladılar.

"Gevezeliği kesin. Bütün bildiğinin bu olduğunu söyledi ya," dedi kel kafalı adam.

"İlginç," dedi sürekli saatini kuran adam. "Bayan Grybas listede değil. O da belgeyi imzalamadı. O halde sadece imzalamayanlar yok listede."

"Lütfen," dedi Bayan Grybas nefes nefese. "Beni burada yalnız bırakmayın."

"Zırlamayı bırak. Ne olduğunu bilmiyoruz ki daha," dedi kel kafalı adam.

İşin mantığını anlamaya çalıştım. Göndereceklerini neye göre seçiyorlardı? Ama bir mantık bulamadım. Stalin'in terör psikolojisi insanın ne olacağını asla bilememesinin verdiği tedirginliğe dayanıyordu.

"Hazırlıklı olmalıyız," dedi Bay Lukas saatini kurarak. "Buraya gelirken yaptığımız yolculuğu düşünün. O kadar güçlü değiliz. Öyle bir yolculukla tekrar karşılaşacaksak hazırlıklı olmalıyız."

"Bizi tekrar vagonlara tıkıştıracaklarını düşünmüyorsunuz, değil mi?" diyerek içini çekti Bayan Rimas. Gruptan inilti[illegible] yükseldi.

Nasıl hazırlanacaktık? Hiçbirimizde yiyecek yoktu. Çok kötü besleniyorduk, güçsüzdük. Neredeyse bütün değerli eşyalarımızı satmıştık.

"Bu doğruysa ve ben gitmiyorsam o belgeleri imzalarım," dedi Bayan Grybas.

"Hayır! Bunu yapmamalısınız!" dedim.

"Kes şunu," dedi Bayan Rimas. "Doğru düzgün düşünemiyorsun şu an."

"Gayet düzgün düşünebiliyorum," dedi Bayan Grybas. Gözyaşları içinde burnunu çekti. "Eğer sen ve Elena giderseniz yapayalnız kalacağım. İmzalarsam kamptaki çocuklara öğretmenlik yapmama izin verirler. Rusçam rezalet olsa da yine de öğretebilirim. Hem yalnız kaldığım zaman kasabaya gitmem şart olacak. Buna da sadece imzalarsam izin verirler. Böylece herkes için mektup yazıp gönderebilirim. Böyle olmak zorunda."

"Şu an herhangi bir karar vermeyelim," dedi annem Bayan Grybas'ın elini okşayarak.

"Belki de hepimiz yanılıyoruzdur," dedi Bayan Rimas.

Annem yere bakıp gözlerini kapadı.

BÖLÜM 61

O gece geç bir saatte Andrius kulübeye gelip dışarıda annemle konuştu.

"Andrius seninle konuşmak istiyor," dedi annem. Ulyuşka anneme Rusça bir şey söyledi. Annem başıyla onayladı.

Dışarı çıktım. Andrius elleri ceplerinde dikiliyordu.

"Merhaba." Ayağıyla ayakkabısının üzerindeki çamuru kazıdı.

"Merhaba."

Sıra sıra uzanan kulübelere baktım. Bir esinti saçlarımı dağıttı. "Hava ısınıyor," dedim en sonunda.

"Evet," dedi Andrius gökyüzüne bakarak. "Yürüyelim."

Karlar erimiş, her yer çamur olmuştu. Kel kafalı adamın kulübesini geçene kadar ikimiz de konuşmadık.

"Bizi nereye götürdüklerini biliyor musun?" diye sordum.

"Sanırım sizi başka bir kampa götürüyorlar. NKVD subaylarından bazıları da oraya gidiyor gibi. Toparlanıyorlar çünkü."

"Babamı ve dosyadaki o sözcüğün ne anlama geldiğini düşünmeden edemiyorum."

"Lina, onun ne anlama geldiğini buldum ben," dedi Andrius.

Durdum. Cevap vermesini bekleyerek ona bakıyordum.

Elini uzatıp yavaşça saçlarımı gözlerimin önünden çekti. "'Yardakçı' demekmiş," dedi Andrius.

"Yardakçı mı?"

"Baban tehlikede olan insanlara yardım ettiği için büyük ihtimalle," dedi Andrius.

"Tabii ki bunu yapacaktı. Ama sen onun gerçekten suç işlediğini düşünmüyorsun, değil mi?"

"Tabii ki hayır! Bizler suçlu değiliz," dedi. "Gerçi sen... odunları, kalemleri, dosyaları çalıyorsun." Bana baktı ve gülüşüne engel olmaya çalıştı.

"Aaa, domateslerden, çikolatalardan, votkadan haber ver sen."

"Evet, başka neler vardır kim bilir," dedi Andrius.

Elimi alıp öptü.

İkimiz de konuşmadan el ele yürüdük. Adımlarım yavaşladı. "Andrius, ben... korkuyorum."

Durup bana döndü. "Hayır. Korkma. Onlara hiçbir şey verme Lina, korkunu bile."

"Elimde değil. Bu kampa bile alışamamıştım. Evimi, babamı, okulu, kuzenimi özlüyorum." Nefes alış verişim hızlanmıştı.

"Şişşt," dedi Andrius. Beni göğsüne doğru çekti. "Söylediklerine dikkat et. Moralini bozma, tamam mı?" diye fısıldadı. Sıkıca sarıldı bana.

"Gitmek istemiyorum," dedim. Sessizce duruyorduk.

Bu raddeye nasıl gelmişti? Nasıl oluyor da, yeni yeni tanıdığım halde kaybetmek istemediğim bir çocuğun kollarında buluyordum kendimi? Litvanya'da olsaydım Andrius hakkında ne düşünürdüm acaba? O zaman da ondan hoşlanır mıydım? O benden hoşlanır mıydı?

"Gitmeni istemiyorum," diye fısıldadı en sonunda, zor duyulan bir sesle.

Gözlerimi kapadım. "Andrius, evlerimize geri dönmeliyiz."

"Biliyorum," dedi. "Döneceğiz." Elimi tuttu, geri dönmeye koyulduk.

"Sana yazacağım. Kasabaya mektuplar göndereceğim," dedim.

Başıyla onayladı.

Kulübeye geri döndük. "Bekle bir dakika," dedim ona. İçeri girdim. Bavulun astarı içindeki bütün çizimlerimi, küçük kâğıtlarda olanları bile topladım. Resim defterimdekileri de yırttım. Dışarı çıkıp hepsini Andrius'a verdim. Annesinin yaralı yüzünün resmi kayıp yere düştü. Annesinin gözleri yerden bize bakıyordu.

"Ne yapıyorsun?" diye sordu çabucak yerden resmi alarak.

"Sakla onları. Benim için sakla," dedim ellerimi elinin üzerine koyarak. "Nereye gittiğimizi bilmiyorum. Zarar görmelerini istemiyorum. Bu resimlerde benden, hepimizden çok şey var. Onlar için güvenli bir yer bulabilir misin?"

Başını salladı. "Yatağımın altında gevşek bir döşeme tahtası var. *Dombey ve Oğlu*'nu da oraya saklamıştım. Lina," dedi yavaşça resimlere bakarak, "çizmeye devam etmelisin. Annem dünyanın Sovyetlerin bize yaptıklarından haberi olmadığını söylüyor. Babalarımızın feda ettikleri şeylerden kimsenin haberi yok. Diğer ülkeler öğrenirse yardım edebilirler."

"Çizeceğim," dedim. "Ve hepsini yazacağım. O yüzden bunları benim için saklamalısın."

Başıyla onayladı. "Dikkatli olacağına söz ver," dedi. "Gidip dosya çalmaya, trenlerin altında koşmaya kalkışma sakın."

Birbirimize baktık.

"Sen de bensiz kitaplardan sigara sarıp içme, tamam mı?" dedi.

Gülümsedim. "İçmem. Ne kadar zamanımız var dersin?"

"Bilmiyorum. Her an olabilir."

Parmak uçlarımda yükselerek öptüm onu.

"Krasivaya," dedi kulağıma. Burnu yanağımda geziniyordu. "Anlamını öğrendin mi?" Boynumdan öptü.

"Henüz öğrenmedim," dedim gözlerimi kapatarak.

Andrius derin bir nefes alıp geri çekildi. "Jonas'a sabah gelip onu göreceğimi söyle, tamam mı?"

Başımla onayladım. Dudaklarının sıcaklığını hâlâ boynumda hissediyordum.

Resimlerimi paltosunun içine sokup karanlıkta ilerledi. Arkasını dönüp omzunun üzerinden baktı. El salladım. O da bana el salladı. Silüeti giderek küçüldü, küçüldü ve sonunda karanlığın içinde kayboldu.

BÖLÜM 62

Gün doğmadan geldiler. Tıpkı on ay önce evimize girdikleri gibi tüfeklerini doğrultup apar topar içeri daldılar. Sadece birkaç dakikamız vardı. Bu sefer hazırlıklıydım.

Ulyuşka samanlarının üzerinden kalktı. Anneme bağırdı.

"Kes bağırmayı. Gidiyoruz işte," dedi annem ona.

Anneme patates, pancar ve biriktirdiği başka yiyeceklerden, Jonas'a bavulunda saklaması için küçük bir hayvan postu, bana ise bir kalem verdi. Buna inanamıyordum. Neden bize yemek veriyordu? Annem ona sarılmaya çalıştı. Belli belirsiz kucaklaştılar. Ulyuşka onu iteleyip sert adımlarla dışarı çıktı.

NKVD kulübemizin dışında durup beklememizi söyledi. Sürekli saatini kuran adam elinde bir bavulla bize doğru geldi. O da listedeydi. Bayan Rimas onun arkasındaydı. Oyuncak bebekli kız, annesi ve bir grup insan da onu takip ediyordu. Eşyalarımızı sürükleyerek yavaşça kolhoz ofisine doğru ağır ağır yürümeye başladık. On ay önce buraya geldiğimizdeki halimize göre herkesin yüzü çok daha yaşlı görünüyordu. Ben de yaşlı görünüyor muydum acaba? Bayan Grybas ağlayarak bize koştu.

"Sizin için gönderdiler. Amerika'ya gidiyorsunuz. Biliyorum işte. Lütfen beni unutmayın," diye yalvardı. "Lütfen burada çürüyüp gitmeme izin vermeyin. Eve dönmek istiyorum."

Annem ile Bayan Rimas, Bayan Grybas'a sarıldılar. Onu unutmayacaklarına söz verdiler. Ben de onu, elbisesinin altına gizlediği pancarları asla unutmayacaktım.

Ağır adımlarla, güçlükle yürüyorduk. Arkamızda Bayan Grybas'ın ağlama sesi giderek duyulmaz oluyordu. Mızmız kadın kulübesinden dışarı çıktı. Kurumuş elini kaldırıp bizi başıyla selamladı. Kızları bacaklarına yapışmıştı. Onu trendeki deliği vücuduyla kapatırken hatırlıyordum. Çok kilo vermişti. Gözlerim Andrius'u aradı. *Dombey ve Oğlu*; bavulumda, aile fotoğrafımızın yanında güvendeydi.

Kolhoz ofisinin yanında büyük bir kamyon duruyordu. Kretzsky iki NKVD subayıyla sigara içiyordu. Kumandan verandada tanımadığım bir subayla duruyordu. Alfabetik sırayla isimleri çağırmaya başladılar. İnsanlar kamyonun kasasına bindi.

"Kendine iyi bak, Jonas," dedi Andrius arkamızdan. "Güle güle, Bayan Vilkas."

"Güle güle, Andrius," dedi annem Andrius'un ellerinden tutup yanaklarından öperek. "Annene iyi bak, canım."

"Gelmek istiyordu ama..."

"Anlıyorum. Ona sevgilerimi ilet," dedi annem.

NKVD listedeki isimleri okumaya devam ediyordu.

"Bana yaz, tamam mı Jonas?" dedi Andrius.

"Yazacağım," dedi Jonas. Tokalaşmak için küçük elini uzattı.

"Bu ikisine göz kulak ol, tamam mı? Babanla ben sana güveniyoruz," dedi Andrius.

Jonas başıyla onayladı.

Andrius döndü. Gözleri benimkileri buldu. "Görüşürüz," dedi.

Yüzüm donmuş gibiydi. Tek bir ses bile çıkaramadım. Ama aylardır ilk defa ağlıyordum. Gözyaşları kurumuş göz çukurlarımdan fışkırıyor, hızla yanaklarımdan aşağı iniyordu. Uzaklara baktım.

NKVD kel kafalı adamın ismini haykırdı.

"Bana bak," diye fısıldadı Andrius yaklaşarak. "Görüşeceğiz," dedi. "Sadece bunu düşün, tamam mı? Sana resimlerini getirdiğimi düşün. Gözünde canlandır bunu çünkü orada olacağım."

Başımı salladım.

"Vilkas," diye çağırdı NKVD.

Kamyona doğru yürüyüp arkasına bindik. Aşağı, Andrius'a baktım. Parmaklarıyla saçlarını tarıyordu. Motor çalışıp gürledi. Elimi sallamak üzere havaya kaldırdım.

Dudakları, "Görüşeceğiz," diyordu. Sonra da başıyla onayladı.

Ben de ona karşılık verdim. Kamyonun kapısı çarpılarak kapandığında oturdum. Kamyon sarsılarak ilerledi. Rüzgâr yüzüme çarpıyordu. Paltoma sarınıp önünü kapattım, ellerimi ceplerime soktum. İşte o zaman onu hissettim. Taşı. Andrius cebime koymuştu. Onu bulduğumu anlaması için ayağa kalktım. Gitmişti.

BÖLÜM 63

Bütün sabah kamyonla gittik. Ağaçların arasında kıvrılarak giden yol ince bir çizgi halinde kıvrılıyordu. Annem gibi iyimser düşünmeye çalışıyordum. Andrius'u düşünüyordum. Hâlâ sesini duyabiliyordum. En azından kumandanı ve Kretzsky'yi geride bırakmıştık. Krasnoyarsk'ın yakınlarında bir yerlere gideceğimizi umut ediyordum.

Kamyon bir tarlanın yanında durdu. Kamyondan inip çimenlerin üzerinde dinlenmemize izin verdiler. Birkaç saniye geçmemişti ki NKVD subayları bağırmaya başladı.

"Davai!"

Bu sesi tanıyordum. Başımı kaldırdığımda Kretzsky'yi gördüm.

Öğleden sonra bir tren istasyonuna vardık. Renkleri solmuş bir tabela rüzgârda gıcırdıyordu. Kamyonlar istasyonu doldurmuştu. İlk yola çıktığımız tren istasyonundan farklı bir manzara vardı. Kaunas'tayken hepimiz çıldırmış gibiydik. Her yerde panik vardı. İnsanlar koşturuyor, haykırıyordu. Şimdi ise yığınla yorgun ve solgun yüzlü insan, sıra halinde bir tepeyi tırmanan bezgin bir karınca sürüsü gibi vagonlara ilerliyordu.

"Herkes açılan kapının önünde dursun," diye emretti kel kafalı adam. "Rahatsız gözükün. Belki o zaman o kadar insanı aynı yere tıkıştırmazlar da biz de rahat bir nefes alırız."

Vagona bindim. Bir önceki vagondan farklıydı, daha büyüktü. Tepede bir lamba asılıydı. Ekşi ekşi ter ve sidik kokuyordu. Çalışma kampının ağaç kokusunu ve taze havasını özledim. Kel kafalı adamın önerdiği gibi yapıp kapının etrafında toplandık. İşe yaramıştı. İki grup insanı başka vagonlara yönlendirdiler.

"Çok kirli," dedi Bayan Rimas.

"Ne bekliyordun? Yataklı lüks bir vagon mu?" dedi kel kafalı adam.

Kapıyı yüzümüze çarpmadan önce birkaç kişiyi daha içeri tıkıştırdılar. İki tane oğluyla bir kadın ve yaşlıca bir adam girdi içeri. Uzun boylu bir adam içeri girip etrafına sinirli sinirli bakındı. Bir kadınla kızını kaldırarak vagona koydular. Jonas dirseğiyle beni dürttü. Kızın yüzü bir limon gibi sapsarıydı, gözleri küçülüp yuvalarına çökmüştü. Nereden geliyordu böyle? Annem kızla Litvanca konuştu.

"Sadece kısa bir yolculuk daha yapacağız, sonra evimizdeyiz canım," dedi kızın annesi. Annem kadına bavullarını taşımasında yardım etti. Kız kuru kuru öksürüyordu.

Şanslıydık. Vagonumuzda sadece otuz üç kişiydik. Bu sefer yerimiz ve ışığımız da vardı. Benzi sararmış olan kıza üzerinde uyuması için bir kalas verdik. Annem Jonas'ın da bir tane alması için ısrar etti. Ben yerde, şimdi eli boş olan oyuncaklı kızın yanında oturuyordum.

"Bebeğin nerede?" diye sordum.

"Öldü," dedi kız boş bir bakışla.

"Öyle mi?"

"NKVD onu öldürdü. Bebekli kadını nasıl vurduklarını hatırlıyor musun? Liale'ye de öyle yaptılar. Ama onu havaya fırlatıp başından vurdular. Güvercin gibi."

"Onu çok özlüyor olmalısın," dedim.

"İlk başta özlüyordum. Ağlayıp durdum. Nöbetçinin biri ağlamayı kesmemi söyledi. Denedim ama yapamadım. Bana dayak attı. Yara izimi görüyor musun?" dedi alnındaki kırmızı yara izini göstererek.

Piç kuruları. Daha çocuktu o.

"Sen de ağlayamadın, değil mi?" diye sordu.

"Efendim?"

Alnımın üzerindeki yarayı işaret etti.

"Hayır, bana da bir sardalye konservesiyle vurdular," dedim.

"Ağladığın için mi?" dedi.

"Hayır, sadece eğlence olsun diye," diye cevapladım.

Parmağını bükerek bana yaklaştı. "Sana büyük bir sır vereyim mi?" diye sordu.

"Neymiş o?"

Bana yaslanıp kulağıma fısıldadı: "Annem NKVD'nin cehenneme gideceğini söylüyor." Arkasına yaslandı. "Ama kimseye söyleme. Bu bir sır, tamam mı? Biliyor musun, Liale, bebeğim, o cennette şimdi. Benimle konuşuyor. Bazı şeyler söylüyor. O yüzden bu bir sır, ama Liale sana söyleyebileceğimi söyledi."

"Kimseye söylemem," dedim.

"Adın ne senin?" diye sordu.

"Lina," dedim.

"Kardeşinin?"

"Jonas."

"Benim adım da Janina," dedi konuşmaya devam ederek. "Annen şimdi daha yaşlı gözüküyor. Benimki de öyle. Kamyonun yanında bekleyen çocuktan hoşlanıyor musun?"

"Ne?"

"Cebine bir şey koyan çocuktan? Gördüm ben. Ne verdi sana?"

Ona taşı gösterdim.

"Ne kadar ışıltılı. Liale çok severdi kesin. Belki de bunu bana verebilirsin."

"Hayır, veremem, çünkü bu bir hediye. Bir süre onu yanımda taşısam iyi olacak," dedim.

Annem yanıma oturdu.

"Lina'nın erkek arkadaşının ona verdiği hediyeyi gördünüz mü?" diye sordu Janina.

"O benim erkek arkadaşım değil."

Erkek arkadaşım mıydı? Erkek arkadaşım olmasını istiyordum. Anneme taşı gösterdim.

"Dönüp dolaşıp yine sana gelmiş anlaşılan," dedi. "Bu iyi şans demektir."

"Bebeğim öldü," dedi Janina. "Cennette şu an."

Annem başını sallayıp Janina'nın kolunu okşadı.

"Birisi şu çocuğu sustursun," dedi kel kafalı adam. "Sen, uzun boylu. Savaşla ilgili ne biliyorsun?"

"Japonlar Pearl Harbor'ı bombaladı," dedi adam.

"Pearl Harbor'ı mı? Amerika'yı mı bombaladılar?" dedi Bayan Rimas.

"Ne zaman?" diye sordu kel kafalı adam.

"Aylar önce. Noel zamanında, evet, Noel'di." Tiki vardı. Sinirli bir şekilde söylediklerini tekrar etti.

"O halde, Birleşik Devletler Japonya'ya savaş ilan etti, öyle mi?" diye sordu annem.

"Evet, İngiltere de. İngiltere de savaş ilan etti."

"Neredensin sen?" diye sordu kel kafalı adam.

"Litvanyalıyım," dedi adam.

"Onu biliyorum, aptal. Bugün nereden geliyorsun?"

"Kalmanka'dan," diye cevap verdi adam. "Evet, Kalmanka'dan."

"Kalmanka, öyle mi? Hapishane miydi, kamp mıydı?" diye sordu kel kafalı adam.

"Kamp, hımm, kamp. Patates çiftliği. Siz?"

"Turaciak yakınlarında bir pancar çiftliği," diye cevapladı annem. "Kampınızdaki herkes Litvanyalı mıydı?"

"Hayır, çoğunluk Letonyalıydı," dedi adam. "Ve Finli. Evet, Finli."

Finliler... Finlanda'yı tamamen unutmuştum. Doktor Seltzer'ın babamı aramak için bize geldiği geceyi hatırladım. Sovyetler Finlanda'yı işgal etmişti.

"Leningrad'dan sadece otuz kilometre uzaklıkta, Elena," demişti Doktor Seltzer anneme. "Stalin kendini Batı'dan korumak istiyor."

"Finliler uzlaşır mı?" diye sormuştu annem.

"Finliler güçlü insanlardır. Savaşacaklar," demişti Doktor Seltzer.

BÖLÜM 64

Tren sarsılarak ilerliyordu. Trenin raylarda çıkardığı tiz sesler ve çarpmalar bana işkence gibi geliyordu. Beni bir bilinmeyene doğru Andrius'tan çekip almışlardı. Metal lamba, saat sarkacı gibi tepemizde sallanıyor, boş boş bakan yüzlerimizi aydınlatıyor, vagonun içine gölgeler düşürüyordu. Janina kıkırdayarak ölmüş bebeğinin hayaletiyle konuşuyordu.

Benzi sarı kız öksürüp Jonas'ın yanı başında hırıltılı sesler çıkarıyordu. Öksürdüğünde ağzından çıkan kan Jonas'ın sırtına geldi. Annem Jonas'ı hemen kalasın üzerinden kaldırdı. Gömleğini çıkarıp tuvalet deliğinden dışarı attı. Bunun pek de gereği yok gibiydi. Hepimiz benzi sarı kızla aynı havayı soluyorduk zaten. Kan ve balgam sürülmüş bir gömlek fazladan bir şey yapmazdı.

"Çok özür dilerim," dedi kız ağlamaklı bir sesle. "Gömleğini mahvettim."

"Sorun değil," dedi Jonas çıplak gövdesine sarılarak. Hastalığından kalan lekeler tamamen geçmemişti hâlâ. Bir deri bir kemik kalmış göğüs kafesini pembe noktalar süslüyordu.

Her şeyi tekrar eden uzun boylu adam, heyecanla Amerika meselesine ikna olmuştu. Amerika... Beni hiçbir şey ikna etmiyordu; babamı, Andrius'u ve evimizi görmek dışında.

Üçüncü gece uyandım. Biri göğsümden dürtmüştü. Gözlerimi açtım. Janina'nın yüzü tepemdeydi, gözleri kocaman açılmıştı. Işık başının arkasında sallanıp duruyordu.

"Janina? Ne oldu?"

"Liale."

"Liale'ye uyku zamanı olduğunu söyle," dedim gözlerimi kapatarak.

"Uyuyamıyormuş. Sararmış kızın öldüğünü söylüyor."

"Ne?"

"Liale, kızın öldüğünü söylüyor. Gözleri açık mı diye bakar mısın? Ben bakmaya korkuyorum."

Janina'yı kendime çekip göğsüme bastırdım. "Şişşt, uyu hadi." Kollarımın arasında titriyordu. Etrafı dinledim. Öksürük durmuştu. "Şişşt. Uyku zamanı, Janina." Onu uyuması için yavaşça salladım.

Andrius'u düşündüm. Kampta ne yapıyordu acaba? Resimlerime bakmış mıydı? Elimi cebime sokup parmaklarımla taşı kavradım. Onu karne kuyruğunda gülüp şapkamı başımdan çekerken gözlerimin önüne getirdim.

Benzi sarı kız ölmüştü. Ağzının kenarlarından çenesine kadar akan kan kurumuştu. Ertesi gün nöbetçiler kaskatı bedenini trenden dışarı attılar. Annesi ağlayarak arkasından atıldı. Ona ateş ettiler. Güm diye bir ses çıktı. Yas tutan bir anne sıkıntı vericiydi.

Ulyuşka, o hiç sevmediğim kadın, trende aç kalmamamızı sağlamıştı. Anneme verdiği yiyeceklerle beslendik. Başkalarıyla da paylaştık. Trenin sarsıntısında ellerimin titremesine engel olmaya çalışarak, Ulyuşka'nın geniş yüzünü ve keçeleşmiş siyah saçlarını çizdim.

Kimse kovalardaki suya ya da grimsi yemek bozuntusuna itiraz etmiyordu. Açgözlülükle, avuçlarımızı yalaya yalaya, kirli tırnaklarımızı emerek yedik. Janina'nın annesi sık sık uyukluyordu. Ben çok yorgun olsam da çok az uyuyabiliyordum. Tre-

nin gürültüsü ve sarsıntısı beni uyanık tutuyordu. Bizi nereye götürdüklerini, babama nasıl haber ulaştıracağımı düşünerek oturuyordum.

Janina kel kafalı adamın omzuna vurdu. "Sizin Yahudi olduğunuzu duydum," dedi.

"Demek öyle duydun, ha?" dedi kel kafalı adam.

"Doğru mu?" diye sordu Janina.

"Evet. Ben de senin fırlama bir çocuk olduğunu duydum, doğru mu?"

Janina durdu, düşündü. "Hayır, sanmıyorum. Hitler'in ve Nazilerin Yahudileri öldürebileceğini biliyor muydunuz? Annem öyle söyledi."

"Annen yanılıyor. Hitler, Yahudileri zaten öldürüyor."

"Ama neden?" diye sordu Jonas.

"Yahudiler Almanya'nın bütün problemleri için bir günah keçisi," dedi kel kafalı adam. "Hitler saf ırk inancının da çözüm olduğuna inanıyor. Çocukların anlaması için fazla çetrefilli bir konu bu."

"Bu yüzden Nazilerle olmaktansa burada bizimlesin, öyle değil mi?" diye sordu Jonas.

"Bunu ben mi seçtim sanıyorsun? Hitler ya da Stalin komutasında, fark etmez, bu savaş hepimizin sonunu getirecek. Litvanya arada kaldı. Adamı duydun. Japonlar Pearl Harbor'ı bombaladılar. Birleşik Devletler, Sovyetler'le çoktan işbirliği yapmış olabilir. Bu kadar konuşma yeter. Sessiz olun," dedi kel kafalı adam.

"Amerika'ya gidiyoruz," dedi tekrarcı adam. "Amerika'ya."

BÖLÜM 65

Bir hafta sonra tren gece geç bir saatte durdu. Bayan Rimas üzerinde "Makarov" yazan bir tabela gördüğünü söyledi. Vagonlardan çıkmamızı söylediler. Tertemiz hava yüzüme çarptı. Burnumdan nefes alıp kurumuş dudaklarımdan nefesimi verdim. Nöbetçiler yaklaşık dört yüz metre uzaktaki büyük bir binaya yönlendirdiler bizi. Kirli eşyalarımızı trenden oraya sürükledik. Annem yere yığıldı.

"Kaldır onu, çabuk," dedi Bayan Rimas nöbetçilere bakarak. "Yas tutan bir anneyi vurabiliyorlarsa, bacakları uyuşmuş bir kadını da vurabilirler."

"Ben iyiyim, yoruldum sadece," dedi annem. Bayan Rimas'la birlikte annemin yürümesine yardım ettik. Bavullarımızı Jonas taşıyordu. Binanın yakınlarında annem yeniden tökezledi.

"Davai!" İki NKVD subayı, tüfeklerini sıkıca tutarak yaklaştılar. Annem yeterince hızlı yürümüyordu.

Yürümemizi işaret ettiler. Annem doğruldu. NKVD subaylarından biri yere tükürdü. Diğeri anneme bakıyordu. Midem kasıldı. Kretzsky, o da bizimle gelmişti.

"Nikolai," dedi annem zayıf bir sesle.

Kretzsky başka bir yönü işaret etti. Bir gruba doğru yürüyüp gitti.

Bina büyük, devasa bir ahıra benziyordu. Binlerce kişi olmalıydık. Konuşamayacak kadar yorgunduk. Eşyalarımızın üzerine yığıldık. Hiçbir yerim tutmuyordu artık. Yerin hareketsiz oluşu insana kendini harika hissettiriyordu, bir el metronomu durdurmuş gibiydi. Rayların çıkardığı tiz sesler nihayet sona ermişti. Kolumu bavuluma dolayıp *Dombey ve Oğlu*'na sarıldım. Etraf sessizdi. Paçavralarımızın üzerine uzanıp uyuduk.

Sabah oldu. Janina'nın arkamda nefes alıp verişini duyuyordum. Jonas bavulunun üzerinde oturuyordu. Bana başını salladı. Anneme baktım. Yüzü ve kolları bavulunun üzerinde, uykusunda sesler çıkarıyordu.

"Ona, Nikolai, diye seslendi," dedi Jonas.

"Ne?" diye sordum.

Jonas yürümeye başladı. "Kretzsky. Annemi duymadın mı? Dün gece annem ona Nikolai dedi."

"Bu onun ilk adı mı?" diye sordum.

"Aynen öyle. Ben bilmiyordum. Annem nasıl biliyor?" diye atıldı Jonas. "Hem o bizimle niye geldi ki?" Jonas toprağa bir tekme attı.

NKVD ekmek ve mantar çorbası dolu kovalarla geldi. Annemi uyandırıp bavullarımızda kap kacak aradık.

"Bizi hazırlıyorlar, hazırlıyorlar," dedi tekrarcı adam. "Amerika'da her gün kutlama yapacağız. Her gün."

"Neden besliyorlar bizi?" diye sordum.

"Çalışmak için güç kazanalım diye," dedi Jonas.

"Son parçasına kadar yiyin," diye buyurdu annem.

Yemekten sonra nöbetçiler bizi gruplara ayırmak için topladı. Annem ne konuştuklarını duymaya çalışıyordu.

Güçsüzce güldü. "Banyo yapacağız. Banyo yapabileceğiz!"

Büyük ahşaptan bir hamama gönderdiler bizi. Annemin yürüyüşü düzelmişti. Kapıda erkekler ve kadınlar olmak üzere ikiye ayrıldık.

"Bizi bekle," dedi annem Jonas'a.

Kıyafetlerimizi çıkarıp kapıda görevli Sibiryalı adamlara vermemizi söylediler. Bütün utanç duygusu gitmişti. Kadınlar çabucak soyundular. Temizlenmek istiyorlardı. Duraksayarak başımı eğdim.

"Acele et, Lina!"

Bana dokunmalarını veya bakmalarını istemiyordum. Kollarımla göğüslerimi kapadım.

Annem adamlardan biriyle konuştu. "Acele etmemiz gerektiğini, bunun bir mola olduğunu söylüyor. Bugün daha büyük bir grup da gelecekmiş. Letonyalıların, Estonyalıların ve Ukraynalıların gittiklerini söylüyor," dedi annem. "Bir şey yok canım, gerçekten."

Adamlar bizimle ilgilenmiyor gibiydi. Tabii ilgilenmezlerdi. Küçücük kalmış bedenlerimizle cinsiyetimizi kaybetmiş gibiydik. Aylardır adet görmemiştim. Hiçbir şekilde kadın gibi hissetmiyordum kendimi. Bir parça domuz eti ya da köpüklü bira onlar için daha çekici olabilirdi.

Yıkandıktan sonra eşyalarımızla birlikte kamyonlara bindirdiler bizi. Angara Nehri kıyısına varana dek ormanın içinden birkaç kilometre gittik.

"Neden buradayız?" diye sordu Jonas.

Kıyıda büyük ahşap barakalar vardı. Ağaçların yanında büyük bir NKVD binası bulunuyordu.

"Bizi gemilere bindirecekler. Anlamıyor musunuz? Amerika'ya gidiyoruz. Amerika'ya!" diye bağırdı tekrarcı adam. "Angara'dan Lena'ya gideceğiz, sonra da Bering Boğazı'ndan denize açılacağız. Bering Boğazı'ndan."

"Bu yolculuk aylar sürer," dedi sürekli saatini kuran adam.

Amerika?.. Babamı geride, Krasnoyarsk'ta bir hapishanede nasıl bırakacaktık? Resimlerimi ona nasıl ulaştıracaktım? Peki ya savaş? Ya başka ülkeler Stalin'le birlik olursa? Andrius'un

bize listede olduğumuzu söylediğinde yüzünün aldığı ifade geldi gözümün önüne. İfadesindeki bir şey bize Amerika'ya gitmediğimizi söylüyordu sanki.

BÖLÜM 66

Gemiler gecikti. Angara Nehri'nin kıyısındaki taşlar üzerinde bir haftadan fazla bekledik. Bizi yulaf lapasıyla beslediler. Neden bizi sadece ekmekle beslemediklerini anlayamıyordum. Nezaketten olmadığı kesindi. Gücümüze ihtiyaçları vardı ama neden? Tatildeymişiz gibi güneşin altında oturduk. Her gün babam ve Andrius için resimler çizdim. Fark edilmemeleri için küçük kâğıt parçalarına çizip onları *Dombey ve Oğlu*'nun sayfaları arasına sakladım. Estonyalı bir kadın resim çizdiğimi fark edip bana fazladan kâğıt verdi.

Odun topluyorduk ama sadece geceleri yakmak için. Çıtırdayarak yanan ateşin karşısında oturup Litvanya şarkıları söylüyorduk. Ormanın tamamı Baltık ülkeleri insanlarının kendi dillerinde söylediği şarkılarla yankılanıyordu. İki kadın NKVD'nin erzakları taşımasına yardım etmeleri için trenle Tcheremchov'a gönderildi. Mektuplarımızı postaladılar.

"Lütfen, bunu Tcheremchov'a götürüp birilerine verir misiniz?" Kadına bir tahta parçası verdim.

"Ne kadar güzel. Çiçekler... güzel iş çıkarmışsın. Evimin arka bahçesinde sedefotlarım vardı," dedi iç çekerek. Bana baktı. "Baban Krasnoyarsk'ta mı?"

Başımla onayladım.

"Lina, lütfen çok umutlanma. Krasnoyarsk buradan çok uzakta," dedi annem.

Bir gün, güneşlendikten sonra annemle Angara Nehri'ne girdik. Sudan kahkahalar atarak ve koşarak çıktık. Kıyafetlerimiz zayıf vücutlarımıza sımsıkı yapışmıştı.

"Örtün üzerinizi!" dedi Jonas etrafına bakınarak.

"Ne demek istiyorsun?" dedi annem üzerine yapışmış olan ıslak elbisesini çekiştirerek.

"Seyrediyorlar," dedi Jonas başıyla NKVD'yi işaret ederek.

"Jonas bizimle ilgilendikleri yok. Halimize baksana. Hiç çekici sayılmayız," dedi annem, bir yandan da saçlarındaki suyu sıkıyordu. Kollarımı kavuşturup vücudumu örttüm.

"Bayan Arvydas'ı çekici buldular ama. Belki sizi de bulurlar," dedi Jonas.

Annemin elleri havada kaldı. "Sen neden bahsediyorsun? Kimden bahsediyorsun?"

"Nikolai'dan," dedi Jonas.

"Kretzsky mi?" dedim. "Ne olmuş ona?"

"Anneme sorsana," dedi Jonas.

"Kes şunu Jonas. Nikolai'ı tanımıyoruz," dedi annem.

Annemin yüzüne baktım. "Neden ona Nikolai diyorsun? Adını nereden biliyorsun?"

Annem önce bana, sonra da Jonas'a baktı. "Ona adını sordum," dedi.

Midem ağzıma geldi. Jonas haklı mıydı yoksa? "Ama anne, o bir canavar," dedim alnımdaki suyu silerek.

Annem eteğini sıkarak yaklaştı. "Onun ne olduğunu bilmiyoruz."

Homurdandım. "O, bir..."

Annem kolumu sıktı. Omzuma kadar yayılan bir ağrı hissettim. Dişlerini sıkarak konuşuyordu. "Bunu bilmiyoruz. Duyuyor musun beni? Onun tam olarak ne olduğunu bilmiyoruz. O bir

çocuk. Daha bir çocuk." Annem kolumu bıraktı. "Ve onunla yattığım falan yok!" diye bağırdı Jonas'a. "Nasıl olur da böyle bir şeyi ima edersin?"

"Anne..." diye kekeledi Jonas.

Annem gitti. Bense ağrıyan kolumu ovuşturuyordum.

Jonas annemin patlaması karşısında donup kalmıştı.

BÖLÜM 67

Mavnalarla Angara boyunca haftalarca kuzeye doğru ilerledik. Karaya çıkıp ormanların derinliklerinde, siyah kamyonların arkasında günlerce yol aldık. Kamyonlarla, yere devrilmiş devasa ağaçların arasından geçtik. Öyle büyüklerdi ki kamyonlar içinden geçebilirdi. Tek bir insan bile görmedim. İçine girilemez görünen karanlık orman her yanımızı çevreliyordu. Bizi nereye götürüyorlardı? Gündüzleri kavruluyor, geceleri ise soğuktan titriyorduk. Su kabarcıklarımız iyileşti. Çalıştırılmadığımıza şükrederek bize verilen her şeyi yiyorduk.

Kamyonlar Lena Nehri kıyısındaki Ust-Kut'a varmıştı. Bir kez daha mavnaları bekledik. Lena'nın kıyısı küçük çakıllarla doluydu. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Kıyıdaki iğreti çadırlar bizi yağmurdan korumaya yetmiyordu. *Dombey ve Oğlu*'nu, taşımı, çizimlerimi ve aile fotoğrafımızı koruyarak bavulumun üzerine uzandım. Janina yağmurun altında duruyordu. Gökyüzüne bakarak olmayan birisiyle sohbet ediyordu. Kretzsky'nin postalları gıcırdıyordu. Gruplar halinde kalmamız gerektiğini söyleyerek bize bağırdı. Gece ayın Lena'nın üzerine düşen yansımasına bakarak kımıldamadan duruyor, sadece sigarasını dudaklarına götürmek için hareket ediyordu.

Rusçam ilerlemişti. Ama Jonas hâlâ benden epey ilerideydi.

İki hafta sonra mavnalar geldi. NKVD bizi mavnalara bindirdi. Bir kez daha kuzeye yollandık.

Ust-Kut'tan ayrıldıktan sonra Kirensk'i geçtik.

"Kuzeye gidiyoruz," dedi Jonas. "Belki de gerçekten Amerika'ya gidiyoruzdur."

"Babamı burada bırakarak mı?" diye sordum.

Jonas suya baktı. Bir şey söylemedi.

Tekrarcı adam Amerika'dan başka bir şeyden bahsetmiyordu. Arkadaşlarından ve akrabalarından duyduğu detayları tartışarak Birleşik Devletler'in haritasını çizmeye çalışıyordu. Bunun mümkün olduğuna inanmaya ihtiyacı vardı.

***

"Amerika'da New England dedikleri yerde mükemmel üniversiteler var. New York'un oldukça modern olduğunu söylüyorlar," dedi Joana.

"New York'un modern olduğunu kim söylüyor?" diye sordum.

"Annemle babam."

"Amerika hakkında ne biliyorlar?" diye sordum.

"Annemin amcası orada," dedi Joana.

"Annenin bütün ailesinin Almanya'da olduğunu sanıyordum," dedim.

"Meğer Amerika'da da bir akrabası varmış. Ondan mektuplar alıyor. Pensilvanya'da."

"Hımm. Amerika pek de umrumda değil. Resim konusunda kesinlikle yetersizler. Başarılı olmuş tek bir Amerikalı ressam bilmiyorum."

***

"Beni çizmesen iyi olur," dedi kel kafalı adam. "Resmim çizilsin istemiyorum."

"Neredeyse bitirdim," dedim çilli yanaklarını gölgelendirirken.

"Yırt onu," diye ısrar etti.

"Hayır," dedim. "Merak etmeyin. Kimseye göstermem."

"Kendi iyiliğini düşünüyorsan göstermezsin."

Resmime baktım. Kıvrımlı dudaklarını ve her zamanki aksi ifadesini yakalamıştım. Çirkin değildi. Sadece alnındaki derin kırışıklıklar ters görünmesine neden oluyordu.

"Sizi neden aldılar?" diye sordum ona. "Pul koleksiyoncusu olduğunuzu söylemiştiniz. Ama pul topladığınız için neden alsınlar ki sizi?"

"Sen kendi işine bak," dedi.

"Aileniz nerede?" diye sordum ısrarla.

"Sana seni ilgilendirmediğini söyledim," diye parladı eğri parmağını bana doğrultarak. "Ve kendi iyiliğin için, çizdiğin o resmi ortalıktan kaldıracaksın, duydun mu beni?"

Janina gelip yanıma oturdu.

"Asla ünlü bir ressam olamayacaksın," dedi kel kafalı adam.

"Evet, olacak," dedi Janina.

"Hayır, olmayacak. Neden biliyor musun? Çünkü henüz ölmüş değil. Ama durumumuza bakılırsa, belki hâlâ bir umut vardır!.. Amerika, peh."

Ona dik dik baktım.

"Bebeğim öldü benim," deyiverdi Janina.

BÖLÜM 68

Jakutsk'a yaklaşmıştık.

"Şimdi göreceğiz işte. Şimdi göreceğiz," dedi tekrarcı adam kıpırdanarak. "Burada karaya çıkarsak Amerika'ya gitmiyoruz demektir. Gitmiyoruz."

"O zaman nereye gidiyoruz?" diye sordu Jonas.

"Kolyma bölgesine," dedi kel kafalı adam. "Hapishanelere, belki de Magadan'a."

"Magadan'a gitmiyoruz," dedi annem. "Şöyle konuşmayı bırakın, Bay Stalas."

"Kolyma'ya değil, hayır, Kolyma'ya değil," dedi tekrarcı adam.

Mavnalar yavaşladı.

"Hayır, lütfen, hayır," diye fısıldadı Jonas.

Duracaktık.

Bayan Rimas ağlamaya başladı. "Kocamdan bu kadar uzakta hapiste olamam."

Janina elbisemin kolundan çekti. "Liale Kolyma'ya gitmediğimizi söylüyor."

"Ne?" dedim.

"Oraya gitmediğimizi söylüyor." Omuzlarını silkti.

Kıyıya yaklaşırken toplaştık. NKVD subaylarından bazıları karaya çıktı. Kretzsky de aralarındaydı. Bir sırt çantası taşıyordu. Bir kumandan nöbetçileri kıyıda karşıladı. Görev kontrolü yaparlarken onları seyrettik.

"Bak," dedi Jonas. "NKVD subaylarından bazıları gemiye erzak yüklüyor."

"O halde burada inmiyoruz, ha?" diye sordum.

Birden kıyıdan sesler yükseldi. Kretzsky'ydi. Bir kumandanla tartışıyordu. Kumandanı anlıyordum. Kretzsky'ye mavnaya geri dönmesini söylüyordu.

"Kretzsky kalmak istiyor," dedi Jonas.

"İyi ya işte, bıraksınlar kalsın," dedim.

Kretzsky ona gemiyi işaret eden kumandana elini kolunu sallıyordu.

Annem içini çekerek yere baktı. Kretzsky mavnaya geri döndü. Gitmiyordu. Nereye gidiyorsak bizimle geliyordu.

Mavna Jakutsk'tan ayrılırken yolcular sevinerek birbirlerine sarıldı.

***

Bir hafta sonra herkesin morali hâlâ yerindeydi. İnsanlar güvertede şarkılar söylüyordu. Birisi akordeon çalıyordu. Kretzsky kalabalığa dalıp insanları bir kenara itti. "Neyiniz var sizin? Hepiniz gerizekalı mısınız? Sanki Amerika'ya gidiyormuşsunuz gibi seviniyorsunuz. Aptallar!" diye bağırdı.

Sevinç şimdi fısıltılara dönüşmüştü.

"Amerika. Amerika?" dedi tekrarcı adam sessizce.

Bizi nereye götürüyorlardı? Ağustos ayındaydık. Kuzeye gittikçe sıcaklık düşüyordu. Yazdan ziyade ekim sonu gibi hissediliyordu. Lena'nın kıyısındaki ormanlarda ağaçlar seyrelmeye başlamıştı.

"Kuzey Kutbu'na geldik," dedi sürekli saatini kuran adam.

"Ne?" dedi Jonas soluk soluğa. "Bu nasıl olur? Bizi nereye götürüyorlar?"

"Bu doğru," dedi tekrarcı adam. "Lena'nın kaynağına gideceğiz, oradan da büyük buharlı gemilerle Amerika'ya. Buharlı gemilerle."

Mavnalar Kutuplar'da, Bulun ve Stolbai'de durdu. Kalabalık grupların kıyıya indirilişini ve biz tekrar yol alırken kıyıda öylece bırakılışını seyrettik. Yola devam ediyorduk.

Ağustosun sonlarında Lena Nehri'nin doğduğu yere geldik. Sıcaklık hâlâ düşüktü. Kıyıya demir attığımızda Laptev Denizi'nin buzlu dalgaları mavnaya çarpıyordu.

"Davai!" diye bağırdı nöbetçiler tüfeklerinin uçlarıyla bizi iteleyerek.

"Bizi boğacaklar," dedi kel kafalı adam. "Boğup bizden kurtulmak için buraya kadar getirdiler bizi."

"Yüce Tanrım, hayır," dedi Bayan Rimas.

NKVD subayları kıyıya bir tahta uzattı. Çabuk olmalarını söyleyerek çocukları onun üzerine çıkardılar.

"Niye acele etsinler? Orada hiçbir şey yok ki," dedi annem.

Haklıydı. Tamamen ıssız bir yerdi. Tek bir ağaç ya da çalı bile yoktu. Sadece uçsuz bucaksız suları çevreleyen çorak toprak vardı. Kutup tundraları ve Laptev Denizi'yle çevriliydi her yan. Başka bir şey yoktu. Rüzgâr insanı adeta kırbaçlıyordu. Kumlar ağzıma giriyor, gözlerime batıyordu. Bavulumu sıkıca tutup etrafıma baktım. NKVD subayları iki tane tuğla yapıya doğru ilerledi. Hepimiz oraya nasıl sığacaktık? Üç yüz kişiden fazlaydık.

Kretzsky, NKVD subaylarından bazılarıyla tartışıyor, Jakutsk'a dönmesi gerektiğini tekrar ediyordu. Saçları yağlı, çarpık sapsarı dişli bir NKVD subayı bizi durdurdu.

"Nereye gittiğinizi zannediyorsunuz?" dedi.

"Binalara," dedi annem.

"Onlar subaylar için," diye parladı adam.

"Peki, biz nerede kalacağız?" diye sordu annem. "Köy nerede?"

Subay kollarını genişçe açtı. "Köy burası. Bütün köy sizin." Başka bir NKVD subayı güldü.

"Pardon, anlamadım?" dedi annem.

"Ne oldu? Hoşunuza gitmedi mi yoksa? Daha iyisini hak ettiğinizi mi düşünüyorsunuz? Faşist domuzlar! Domuzlar çamurda yatar. Bunu bilmiyor muydunuz? Ama uyumadan önce, ekmeğinizi çıkarıp bir balık fabrikası kurmanız gerekiyor." Anneme yaklaştı. Çürük dişleri alt dudağından çıkıyordu. "Siz faşistler balık seversiniz, öyle değil mi? Domuzlar, midemi bulandırıyorsunuz." Annemin göğsüne tükürüp gitti. "Çamuru bile hak etmiyorsunuz!" diye bağırdı başını çevirip dönerek.

Bize mavnadan tuğla ve odun taşıttılar. Sıra halinde mavnaya girip çıkarak taşıyabildiğimiz kadar tuğla taşıdık. Mavnayı boşaltmak on saat sürdü. Tuğlalara ve odunlara ek olarak fıçılarla gazyağı, un ve hatta küçük balıkçı tekneleri taşıdık. Hepsi NKVD içindi. Kollarım güçsüzlükten titriyordu.

"Liale Amerika'ya gitmeyeceğimizi söylüyor," dedi Janina.

"Dalga mı geçiyorsun? Hayalet bebeğin burada olacağımızı da söyledi mi?" diye sordu kel kafalı adam. Soğuktan aşınmış bir tabelayı işaret etti.

Trofimovsk. Kuzey Kutbu'nun en tepesinde, kutup noktasının yakınlarındaydık.

BÖLÜM 69

Bir araya toplanıp paltolarımıza sıkıca sarınarak ısınmaya çalıştık. Çalışma kampını, Ulyuşka'nın kulübesini, Andrius'u özlüyordum. Geminin düdüğü tiz bir sesle öttü, mavnalar tekrar Lena Nehri'ne çekildi. Daha fazla insanı mı alacaklardı yoksa?

"Buradan babama nasıl mektup yollayacaksınız?" diye sordu Jonas.

"Mutlaka yakınlarda bir köy olmalı," dedi annem.

Tcheremchov'a ulaştırdığım ağaç parçasını düşündüm. Şimdiye kadar bir şekilde babama doğru yol almış olmalıydı.

"O halde planları bu," dedi kel kafalı adam etrafına bakınarak. "Stalin sonumuzu bu şekilde getirecek demek ki. Soğuktan donmaya terk edecek bizi. Tilkilere yem edecek."

"Tilkilere mi?" dedi Bayan Rimas. Janina'nın annesi kel kafalı adama bir bakış attı.

"Ortalıkta tilki varsa onları yiyebiliriz," dedi Jonas.

"Şimdiye kadar hiç tilki yakaladın mı çocuk?" diye sordu kel kafalı adam.

"Hayır, ama yakalanabileceğine eminim," dedi Jonas.

"Onlar için bir fabrika inşa etmemiz gerektiğini söylediler," dedim.

"Bizi getirecekleri yer burası olamaz," dedi annem. "Kesin başka bir yere götürecekler bizi."

Sürekli saatini kuran adam, "O kadar emin olma, Elena," dedi. "Sovyetler için artık ne Litvanya ne Letonya ne de Estonya var. Stalin'in hayalleri çöpe gitmeden önce bizden kurtulması gerekiyor."

Çöp. Stalin için biz bu muyduk?

"Neredeyse eylül oldu," dedi sürekli saatini kuran adam. "Yakında Kutup geceleri başlayacak."

Neredeyse eylüldü fakat biz... donuyorduk. Okulda Kutup gecelerini işlemiştik. Kutuplarda güneş yüz seksen gün boyunca ufuk çizgisinin altında kalır. Neredeyse yılın yarısı karanlık geçer. Okuldayken bu derse o kadar ilgi göstermemiştim. Ufuk çizgisinde batan güneşin resmini çizmiştim. Şimdiyse kalbim safranın yiyip bitirdiği mideme iniyordu.

"Fazla zamanımız yok," diye devam etti sürekli saatini kuran adam. "Bence..."

"KESİN ŞUNU! Kesin konuşmayı!" diye çığlık attı Janina'nın annesi.

"Ne oldu canım?" diye sordu annem.

"Şişşt... Nöbetçilerin dikkatini çekmeyelim," dedi Bayan Rimas.

"Ne oluyor anne?" diye sordu Janina. Annesi çığlık atmaya devam ediyordu.

Kadın yol boyunca neredeyse hiç konuşmamıştı, şimdiyse onu susturamıyorduk.

"Yapamam bunu. Burada ölmeyeceğim. Bizi tilkilerin yemesine izin vermeyeceğim!" Birden kadın Janina'nın boğazına yapıştı. Janina'nın soluk borusundan boğuk bir ses geldi.

Annem Janina'nın annesinin üzerine atılıp kadının parmaklarını Janina'nın boğazından çekti. Janina derin bir nefes alıp ağlamaya başladı.

"Çok üzgünüm," diye bağırdı annesi. Bize arkasını dönüp ellerini boğazına götürerek kendisini boğmaya çalıştı.

Bayan Rimas kadının suratına bir tokat attı. Sürekli saatini kuran adam kollarını zaptetmeye çalıştı.

"Neyin var senin? Kendini öldürmek istiyorsan git de bunu yalnız başına yap," dedi kel kafalı adam.

"Bu senin suçun," dedim. "Bizi tilkilerin yiyeceğini ona sen söyledin."

"Kes şunu Lina," dedi Jonas.

Janina, "Anne," diyerek ağlıyordu.

"Zaten ölmüş bebeğiyle konuşuyor. Bir de ölmüş anasından bahsettiğini duymak ister misiniz gerçekten?" dedi kel kafalı adam.

"Anne!" diye bir çığlık attı Janina.

"İyi olacaksın," dedi annem kadının kirli saçlarını okşayarak. "Hepimiz iyi olacağız. Aklımıza mukayet olmalıyız. Her şey yoluna girecek. Göreceksin."

BÖLÜM 70

Şafakla birlikte NKVD subayları bağırarak işe koyulmamızı söyledi. Boynum bavulumun üzerinde yatmaktan ağrıyordu. Jonas ile annem kendilerini rüzgârdan korumak için bir kayığın altında yatmışlardı. Sadece birkaç saat uyuyabilmiştim. Herkes uykuya daldıktan sonra ay ışığında resim yapmıştım. Janina'nın annesini çizdim. Elleri kızının boynuna sıkıca yapışmış, Janina'nın gözleri dışarı fırlamıştı. Andrius'a bir mektup yazıp Trofimovsk'ta olduğumuzu söyledim. Mektubu nasıl postalayacaktım ki? Andrius onu unuttuğumu düşünür müydü acaba? "Seni bulacağım," demişti. Bizi burada nasıl bulacaktı? "Baba," diye mırıldandım, "bizim için gelmelisin, lütfen."

NKVD subayları bizi her biri on beş kişiden oluşan yirmi beş gruba ayırdı. On bir numaralı gruptaydık. Hiç gücü kalmamış erkekleri NKVD kulübelerini bitirmeye yolladılar. Oğlanlar Laptev Denizi'nde balık tutmaya gönderildi. Kadınlardan ve yaşlılardan oluşan geri kalanların ise grupları için bir *jurta*[5] inşa etmeleri gerekiyordu. Ama NKVD binasının yakınlarındaki tuğlaları ve odunları kullanmamız yasaktı. Onlar NKVD kulübeleri için ayrılmıştı. Neticede kış geliyordu. NKVD subaylarının sıcak

5 Jurta: Rus dilinde bir tür çadır. (Ç.N.)

bir eve ihtiyacı var, demişti sarı dişli nöbetçi Ivanov. Kıyıya vuran çerçöpü ya da ağaç kütüklerini kullanabilirdik.

"Herhangi bir şeyi inşa etmeyi düşünmeden önce malzemeye ihtiyacımız var," dedi Bayan Rimas. "Çabuk. Dağılın. Başkaları almadan önce bulabildiğiniz her şeyi toplayın. Sonra da buraya getirin."

Büyük taşlar, çomaklar, tuğla kırıntıları topladım. Gerçekten de çomaklardan ve taşlardan ev mi yapacaktık? Annem ile Bayan Rimas kıyıya vurmuş ağaç kütükleri buldular. Onları bizim olduğumuz yere kadar sürükleyip daha fazla bulmak için geri gittiler. Bir kadının yosunları eşeleyip taşların arasına harç olarak kullandığını gördüm. Janina'yla yosun parçalarını ayırıp diğer malzemelerimizin yanına yığdık. Midem açlıktan buruluyordu. Jonas'ın balıkla dönmesini zar zor bekledim.

Jonas sırılsıklam olmuş bir halde, titreyerek döndü. Elleri boştu.

"Balıklar nerede?" diye sordum. Dişlerim takırdıyordu.

"Nöbetçiler balık yiyemeyeceğimizi söyledi. Tuttuğumuz bütün balıklar NKVD içinmiş."

"Ne yiyeceğiz peki?" diye sordum.

"Ekmek karneleri verilecek," diye cevapladı.

Jurta'mızın iskeletini oluşturacak kütükleri toplamak bir haftamızı aldı. Erkekler nasıl olacağını tasarladılar, ben de çizimleri yaptım.

"Bu kütükler çok sağlam gözükmüyor," dedi Jonas. "Bunlar sadece ağaç dalı."

"Elimizdeki tek şey bunlar," dedi sürekli saatini kuran adam. "Acele etmeliyiz. İlk kar bastırmadan önce bitirmeliyiz. Yoksa hayatta kalamayız."

"Çabuk. Çabuk," dedi tekrarcı adam.

Toprağın kuru yerine düz bir taşla derin çentikler attım. Zemin donmuştu. Daha derin kazdıkça buza çentikler atmak zo-

runda kaldım. Annem ve Bayan Rimas'la kütükleri kazdığım yerlere diktik. Etraflarını çamurla sardık.

"On beş kişi için küçük görünüyor," dedim temelimize bakarak. Rüzgâr yüzümü kırbaçlıyordu.

"Birbirimize yakın durursak ısınırız," dedi annem.

Ivanov Kretzsky'yle birlikte yaklaştı. Konuşmaların çoğunu anlıyordum.

"Trofimovsk'taki en yavaş domuzlar!" dedi Ivanov çürük dişleri arasından.

"Çatıya ihtiyacınız var," dedi Kretzsky sigarasıyla işaret ederek.

"Evet, biliyorum. Peki ya içeriyi nasıl ısıtacağız?" dedim. Çatı için yeterince kütüğümüz vardı ama nasıl ısınacaktık?

"Sobaya ihtiyacımız olacak," dedi annem Rusça.

Ivanov annemin söylediğini bir hayli komik buldu. "Soba mı istersiniz? Başka? Sıcak bir banyo? Bir şişe konyak? Kapa çeneni de işine bak." Uzaklaştı.

Annem Kretzsky'ye baktı.

Kretzsky ise yere bakıp uzaklaşmayı tercih etti.

"Görüyor musun, yardım falan etmeyecek," dedim.

Çerçöpten bina inşa etmek için bir hafta daha çalıştık. Bu bir ev değildi. Çamurla, kumla, yosunla kaplanmış kütüklerden oluşan bir gübre yığınıydı. Kumla oynayan bir çocuğun yapabileceği bir şeye benziyordu daha çok. Biz ise onun içinde yaşamak zorundaydık.

Erkekler NKVD kulübelerinin ve fırınının inşasını bitirdiler. Bunlar her birinde soba ya da ocak bulunan, tuğladan, doğru düzgün yapılardı. Sürekli saatini kuran adam malzemelerin sağlam olduğunu söyledi. Bizim ise çamurdan bir barakada mı Kutup kışına dayanmamız bekleniyordu? Hayır, onlar bizim buna dayanamamamızı istiyorlardı.

BÖLÜM 71

Jurta'mızı yapmayı bitirdikten bir gün sonra Janina koşarak yanıma geldi. "Lina, bir gemi var! Bir gemi geliyor!"

Saniyeler geçmişti ki NKVD subayları tüfeklerini yüzümüze doğrultarak tepemizde bittiler ve herkesi *jurta*'lara yönlendirdiler. Bağırarak çılgınlar gibi koşuyorlardı.

Annem, "Jonas?" diye bağırdı. "Lina, Jonas nerede?"

"Balık tutmaya gönderdiler," dedim.

"Davai!" diye bağırdı Ivanov beni barakaya iterek.

Annem, "Jonas!" diye bağırdı. Ivanov'dan kurtulmaya çalışırken sendeledi.

"Geliyor, Elena," dedi Bay Lukas bize doğru koşarak. "Arkamdaydı."

Jonas koşmaktan nefes nefese kalmış bir halde geldi. "Anne, bir gemi var. Amerikan bayraklı."

"Amerikalılar geldi. Geldiler!" dedi tekrarcı adam.

"Amerikalılar NKVD ile savaşacak mı?" diye sordu Janina.

"Aptal kız. Amerikalılar NKVD'ye yardım ediyor," dedi kel kafalı adam.

Annem, "Bizi saklıyorlar," dedi. "Nöbetçiler Amerikalıların bizi ve bize yaptıklarını görmesini istemiyor."

"Peki, Amerikalılar bu çamurdan barakaların ne olduğunu merak etmeyecek mi?" diye sordum.

"Bir tür askeri birim olduğunu düşünürler," dedi sürekli saatini kuran adam.

"Dışarı mı koşsak? Böylelikle Amerikalılar bizi görebilir," dedim.

"O zaman vururlar seni," dedi kel kafalı adam.

Annem, "Olduğun yerde kal, Lina!" dedi. "Anlıyor musun beni?"

Haklıydı. NKVD subayları bizi Amerikalılardan saklıyordu. Beş saatten fazla bir süre barakalarımızda kaldık. Amerikan gemisinin boşaltılması bu kadar sürmüştü. Gemi tekrar yola koyulunca NKVD subayları hemen gelip bağırarak işe koyulmamızı emrettiler. Fırına ve NKVD kulübelerine taşınması gereken erzak vardı. Amerikan gemisinin gözden kayboluşunu ve beraberinde götürdüğü kurtarılma hayallerini seyre daldım. Kıyıya koşup kollarımı sallamak, çığlıklar atmak istiyordum.

Erzak uzun tahta kasalarla gelmişti. Kaunas'ta enine boyuna dört tane ev edecek kadarlardı. Yiyecek. O kadar yakındı ki... Jonas *jurta*'mızın kapısı için kullanabiliriz diye kasaların tahtalarına göz dikmemi söyledi.

Sürekli saatini kuran adam İngilizce biliyordu. Konteynırların üzerinde yazanları çevirdi. Konserve fasulye, domates, yağ, pastörize süt, kurutulmuş yumurta, şeker, un, votka, viski. Üç yüzden fazla Litvanyalıyla Finli bir daha asla el sürmeyecekleri tonlarca yiyeceği ve erzağı taşıdılar. Sayıları yirmi etmeyen nöbetçilere gemiyle bu kadar çok erzak taşındığına göre Amerika'da ne kadar çok yiyecek vardı böyle? Amerikalılar gitmişti şimdi. Sovyetlerin dehşet verici sırrından haberleri var mıydı? Onlara tokat atana diğer yanaklarını mı uzatıyorlardı?

Yiyeceklerden sonra diğer erzakları taşıdık. Gazyağı, balıkçı ağları, kürklü paltolar, şapkalar, ince deri eldivenler... NKVD

kışı rahat geçirecekti. Rüzgâr eski püskü olmuş paltomun içine işliyordu. Jonas'la birlikte kasaları taşımak için kendimi zorluyordum.

"Lütfen, bırakın şunu," dedi annem Bay Lukas'a.

"Pardon," dedi sürekli saatini kuran adam. "Beni rahatlatıyor da."

"Saatinizi kurmanızdan bahsetmiyorum. Kasaların üzerinde yazanları çevirmeyi bırakın. Ne taşıdığımızı biliyor olmaya tahammül edemiyorum artık," dedi annem giderken.

"Ben bilmek istiyorum," diyerek karşı çıktı kel kafalı adam. "İçinizden biri için bir fırsat doğarsa ne var ne yok bilmek istiyorum."

"Ne demek istiyor?" diye sordu Jonas.

"Kesin onun için bir şeyler çalmamızı istiyordur," dedim.

"Yine aynı şeyi yapıyor," dedi Jonas.

"Ne?" diye sordum.

Jonas annemi işaret etti. Kretzsky'yle konuşuyordu.

BÖLÜM 72

Jonas Laptev Denizi'nde yüzen boş bir varil buldu. Bir kütükle onu kıyıya çekmeyi başardı. Yuvarlaya yuvarlaya onu *jurta*'mıza getirdi. Erkekler sevinmişti.

"Soba için," dedi Jonas gülerek.

Annem, "Aferin canım!" dedi.

Erkekler soba borusu yapmak için NKVD'nin çöplerinde buldukları boş tenekeleri kullanarak varil üzerinde çalışmaya başladılar.

Ivanov etraftayken tayınınızı taşıyor olmak ya da korumak riskliydi, çünkü tayınımıza el koymaya bayılıyordu. Üç yüz gram ekmek. Bu kadar alıyorduk sadece. Bir keresinde fırın sırasında yaşlı bir kadının ekmeğini kaparken görmüştüm onu. Ekmeği ağzına tıkıştırmış ve yutuvermişti. Kadın onu seyrederken boş ağzıyla Ivanov'un ekmeği çiğneyişine eşlik ediyordu. Bayan Rimas, Ivanov'un Krasnoyarsk'taki bir hapishaneden buraya tayin edildiğini duymuştu. Trofimovsk'a gönderilmek rütbenin düşmesi anlamına geliyordu. Kretzsky'nin de mi rütbesi düşürülmüştü? Ivanov'un babamla aynı hapishanede bulunup bulunmadığını merak ediyordum.

Midem yanıyordu. Trende bize verdikleri gri renkli lapayı arıyordum. Bütün detaylarıyla yemek resimleri çizdim: buharı tüten çıtır çıtır kızarmış tavuklar, erik kâseleri, nefis elmalı kekler. Amerikan gemisinin ve taşıdığı yiyeceklerin detaylarını yazdım.

NKVD subayları Laptev Denizi'nden kütük çıkarmamızı istiyordu. Şöminede yakacak odun elde etmek için onları kesmemizi istiyorlardı. Ama odunlardan kendimize almamız yasaktı. Boş sobaya bakarak *jurta*'mızda oturuyorduk. Bir zamanlar yemek masamızın üzerinden yarım kalmış yemeklerin olduğu tabakların alınışı, yemek artıklarının tabaktan sıyrılarak çöpe boşaltılışı gözümün önüne geliyordu. Yemeğini bitirmesi söylendiğinde Jonas'ın, *Ama anne, aç değilim,* deyişini duyar gibiydim. Aç değilim... En son ne zaman aç olmadığımız bir zaman olmuştu?

Janina, "Üşüyorum," dedi.

"O zaman git de sobada yakmak için odun bul biraz!" dedi kel kafalı adam.

Janina, "Nereden bulabilirim ki?" diye sordu.

"Çalabilirsin. NKVD binasının oradan," diye cevap verdi kel kafalı adam. "Herkesin aldığı yer orası."

"Onu çalmaya gönderme. Ben gidip bulurum," dedim.

"Ben de seninle geliyorum," dedi Jonas.

"Anne?" Bize karşı çıkmasını bekliyordum.

"Efendim?" dedi.

"Jonas'la odun aramaya gidiyoruz."

"Tamam canım," dedi yavaşça.

Çamurdan *jurta*'mızdan çıkarken Jonas'a, "Annem iyi mi sence?" diye sordum.

"Eskisine göre daha güçsüz ve kafası karışık görünüyor," dedi Jonas.

Durdum. "Jonas, annemi hiç yerken gördün mü?"

"Gördüm sanırım," dedi.

"İyi düşün. Ekmeği ısırırken görüyoruz ama hep bize ekmek veriyor," dedim. "Daha dün bize ekmek verdi. Kütük taşıdığı için fazladan ekmek verdiklerini söyledi."

"Sence kendi ekmeğini bize mi veriyor?"

"Evet, ya da en azından bir kısmını," dedim. Annem bizi beslemek için açlık çekiyordu.

NKVD binasına doğru yürürken rüzgâr uğulduyordu. Her nefes alıp verişimde boğazım yanıyordu. Güneş gözükmüyordu. Kutup geceleri başlamıştı. Issız manzara ay ışığının etkisiyle mavi ve gri renklere boyanmıştı. Tekrarcı adam ilk kışı atlatmamız gerektiğini söylüyordu. Annem de ona katılıyordu. İlk kışı atlatabilirsek hayatta kalabilirdik. Uzun kutup gecesine dayanıp güneşi görmek zorundaydık.

"Üşüyor musun?" diye sordu Jonas.

"Donuyorum." Rüzgâr kıyafetlerimi delip geçiyor, tenime bıçak gibi saplanıyordu.

"Paltomu ister misin?" diye sordu. "Sana olur bence."

Kardeşime baktım. Annemin ona takasla aldığı palto büyük geliyordu. Büyüdükçe üzerine olacaktı.

"Hayır, o zaman sen üşürsün," dedim. "Ama sağol."

"Vilkas!" Bağıran Kretzsky'ydi. Uzun yünlü bir palto giymiş, bir çuval taşıyordu.

"Ne yapıyorsunuz?" diye sordu.

"Yakacak dal arıyoruz," dedi Jonas. "Hiç gördünüz mü?"

Kretzsky duraksadı. Çuvalın içine bakıp bacaklarımıza bir odun fırlattı. Bir şey söylememize kalmadan gitti.

O gece, 26 Eylül'de ilk kar fırtınası çıktı.

İki gün sürdü. Rüzgâr ve kar adeta kükrüyor, barakamızdaki çatlakların arasından sızıyordu. Sıfırın altındaki hava dizlerime ve kalçalarıma işliyordu. Ağrıdan her yerim zonkluyor, hareket edemiyordum. Isınmak için birbirimize sokuluyorduk. Tekrarcı adam iyice yanımıza yaklaşmıştı. Nefesi çok kötü kokuyordu.

Kel kafalı adam, "Balık mı yedin?" diye sordu.

"Balık mı? Evet, küçük bir balık," dedi adam.

Kel kafalı adam, "Neden bize de getirmedin?" diye sordu. Başkaları da bencil olduğunu söyleyerek ona bağırdı.

"Çaldım onu. Çok az vardı zaten. Çok az."

Janina, "Liale balık sevmez," diye fısıldadı. Ona baktım. Kafa derisini tırmalamıştı.

"Kaşınıyor mu?" diye sordum.

Başıyla onayladı. Bitler... *Jurta*'mızın tamamını sarmaları an meselesiydi.

Ekmeğimizi almak için kapıdan fırına giden bir yol kazdık. İçecek su elde etmek için kürek kürek kar topladım. Jonas annemin bütün ekmeğini yiyip suyunu içtiğinden emin olmak için onu kontrol ediyordu. Tuvalet ihtiyacımızı açık havada gideriyorduk, ama kar fırtınası bir kez koptu mu barakada kovalara oturmaktan başka çaremiz kalmıyordu. Nezaketen, tuvalete oturan kişi bize arkasını dönüyordu ama bazıları bu manzaranın daha beter olduğunu iddia ediyordu.

BÖLÜM 73

Fırtına dindiğinde NKVD subayları bağırarak işimizin başına dönmemizi söyledi. Çamurdan barakamızdan aceleyle çıktık. Karanlık olmasına rağmen beyaz kar taneleri kömür siyahlığındaki manzarayı aydınlatıyordu. Ama tüm görebildiğimiz buydu, her yer gıpgriydi. NKVD subayları ocaklarında yakmaları için kütük taşıyıp onları kesmemizi emretti. Jonas'la tamamen karla kaplanmış bir *jurta*'nın önünden geçiyorduk.

"Hayır," diyerek ağlıyordu bir kadın dışarıda. Parmak uçları kan içindeydi, tırnakları paramparça olmuştu.

"Aptallar. Kendilerine kapı yapmışlar. Kar yağınca da içeride hapsolmuşlar. Zavallılar ne kapıyı itebilmiş ne de kırabilmiş!" diyerek kahkaha atıyordu Ivanov. Elleriyle kalçalarına vuruyordu. "Dört tanesi gebermiş içeride! Aptal domuzlar!" dedi başka bir nöbetçiye.

Jonas'ın ağzı açık kalmıştı. "Ne bakıyorsun öyle?" diye bağırdı Ivanov. "İşinin başına!"

Jonas'ı ağlayan kadından ve karla kaplı tepecikten çekip uzaklaştırdım.

"Gülüyordu. O insanlar ölmüş, Ivanov ise gülüyordu," dedim.

"İlk kar fırtınasında dört kişi öldü," dedi Jonas ayaklarına bakarak. "Belki daha fazlası da olacak. Daha fazla oduna ihtiyacımız var. Bu kışı atlatmalıyız."

Bizi gruplara ayırdılar. NKVD'ye odun bulmak için tundraların arasında üç kilometre gitmek zorunda kaldım. Kel kafalı adam da benim grubumdaydı. Karlar ayaklarımızın altında çatırdarken zorlukla yürüyorduk.

"Bacağım bu haldeyken yürümemi nasıl bekliyorlar?" diye şikâyet etti kel kafalı adam.

Hızlanıp ilerlemek istedim. Ona takılıp kalmak istemiyordum. Benim hızıma da mani olacaktı.

"Sakın beni bırakayım deme!" dedi. "Eldivenlerini ver bana."

"Ne?"

"Eldivenlerini bana ver. Benim eldivenim yok."

"Hayır. Donar ellerim," dedim. Soğuk zaten yüzümü yakıyordu.

"Benim ellerim dondu bile! Eldivenlerini ver, iki dakika sadece. Ellerini ceplerine sokarsın o arada."

Kardeşimin bana paltosunu vermeye kalkışını düşündüm. Ben de kel kafalı adamla eldivenlerimi paylaşmalı mıydım?

"Bana eldivenlerini verirsen sana bir şey söylerim," dedi.

"Ne söyleyeceksin?" diye sordum şüpheyle.

"Bilmek isteyeceğin bir şey."

"Senden ne öğrenmek isteyebilirim?" diye sordum.

"Çabuk, eldivenlerini ver." Dişleri takırdıyordu.

Sessizce yürümeye devam ettim.

"Ver artık şu kahrolası eldivenleri de neden sürgün edildiğinizi söyleyeyim!"

Durup ona baktım.

Eldivenleri ellerimden hızla sıyırdı. "Orada dikilme öyle. Yürümeye devam et, yoksa donacağız. Ellerini ceplerine sok."

Yürüdük.

"Eee?"

"Petras Vilkas'ı tanıyor musun?" diye sordu.

Petras Vilkas. Amcamdı. Joana'nın babası. "Evet," dedim. "Amcam olur. Joana da en iyi arkadaşım."

"Joana kim, kızı mı?"

Başımı evet anlamında salladım.

"İşte bu yüzden sürgün edildiniz," dedi eldivenli ellerini ovuşturarak. "Annen biliyor. Ama size söylemedi. İşte öğrendin şimdi."

"İşte bu yüzden derken ne demek istiyorsun? Sen nereden biliyorsun?" diye sordum.

"Nereden bildiğimin ne önemi var? NKVD sizi almadan önce amcan Litvanya'dan kaçtı."

"Yalan söylüyorsun."

"Ben mi? Yengenin kızlık soyadı bir Alman soyadıydı. O yüzden de amcanın ailesi Almanya kanalıyla kaçtı. Büyük ihtimalle yeniden Alman vatandaşlığı almışlardır. Baban onlara yardım etti. O da bu işin içindeydi. Ailen bu olaydan sonra listeye alındı. O yüzden de baban hapiste, sen Kutup cehenneminde öleceksin, en yakın arkadaşın ise muhtemelen şu anda Amerika'da yaşıyor."

Neler söylüyordu? Joana kaçıp Amerika'ya mı gitmişti? Bu nasıl mümkün olabilirdi?

***

"Paçayı kurtarırlarsa vatandaşlığı alırlar," diyordu babam. Beni kapıda görünce birden konuşmasını kesti.

***

Sevgili Lina,

Noel tatili bitince hayat insana iyice zor geliyor. Annemle babam tartışıp duruyorlar. Babam çok yer kapladıklarını söyleyerek kitaplarının büyük kısmını kutulara kaldırıyor.

***

En son doğum günümü düşündüm. Babam restorana geç gelmişti.

Joana'dan hiçbir şey gelmediğini söylemiştim ona. Kuzenimden bahsedince sertleştiğini fark etmiştim. "Büyük ihtimalle meşguldür de ondan," demişti.

***

"İsveç olsa daha iyi," dedi annem.

"Bu mümkün değil," dedi babam. "Almanya tek seçenekleri."

"Almanya'ya giden de kim?" diye bağırdım yemek odasından. Ve sessizlik...

***

"Annenin bütün ailesinin Almanya'da olduğunu sanıyordum," dedim.

"Meğer Amerika'da da bir akrabası varmış. Ondan mektuplar alıyor. Pensilvanya'da."

***

Bu mümkündü.

Joana'nın özgürlüğünün bedeli benim tutsaklığım olmuştu.

"Bir sigara için neler vermezdim şu an," dedi kel kafalı adam.

BÖLÜM 74

"Ama neden bana söylemedin?"

"Amcanızı korumaya çalışıyorduk. Bize yardım edeceklerdi," dedi annem.

"Ne konuda yardım edeceklerdi?" diye sordu Jonas.

"Kaçmamızda," diye fısıldadı annem.

Seslerimizi alçaltmamıza hiç gerek yoktu. Herkes tırnaklarıyla ya da elbisesinin kıvrımlarıyla oynuyor gözüküyordu ama ağzımızdan çıkan her sözcük duyuluyordu. Sadece Janina açık açık bizi izliyordu. Jonas'ın yanına dizlerinin üzerine oturmuş, kaşlarının üzerinden bit ayıklıyordu.

"Almanya'ya vardıklarında vatandaşlıklarını geri alıp bizim için de belge ayarlayacaklardı."

"*Vatandaşlığı geri almak* ne demek?" diye sordu Janina.

"Ailenin kökleri nereden geliyorsa oraya dönmek demek," dedim ona.

"Siz Alman mısınız?" diye sordu anneme.

"Hayır, canım. Ama gelinimizin ailesi Almanya'da doğmuş," dedi annem. "Onlar aracılığıyla gerekli belgeleri edinebileceğimizi düşündük."

"Babam da onlara yardım etti, öyle mi? O yüzden de yataklık etmiş mi sayılıyor?" diye sordum.

"Yataklık mı? O herhangi bir suç işlemedi, Lina. Onlara yardım etti. Onlar bir aile," dedi.

"O halde Joana şimdi Almanya'da mı?" diye sordum.

"Büyük ihtimalle," dedi annem. "Her şey o kadar ters gitti ki... Onlar gittikten sonra, nisan ayında babanız NKVD'nin evlerine girip evi aradığının haberini aldı. Birileri Sovyetlere ihbar etmiş olmalı."

"Böyle bir şeyi kim yapar?" diye sordu Jonas.

"Sovyetlerle işbirliği yapan Litvanyalılar. Kendilerini korumak için başka insanlarla ilgili bilgileri sızdırıyorlar."

Birisi kuru kuru öksürdü.

"Joana'nın bana söylemediğine inanamıyorum," dedim.

"Joana bilmiyordu ki! Ailesinin ona söylemediğine eminim. Birilerine söyler diye korkmuşlardır. Joana aile ziyaretine gideceklerini düşünmüştür," dedi annem.

"Andrius babasının uluslararası bağlantıları olduğunu düşündüklerini söylemişti. O halde Sovyetler babamın da Litvanya dışı bağlantılarının olduğunu düşünüyordur şimdi," dedi Jonas alçak bir sesle. "Bu da onun tehlikede olduğu anlamına geliyor."

Annem başıyla onayladı. Janina kalkıp annesinin yanına uzandı.

Beynimde düşünceler uçuşuyordu. Hepsi birbiri üstüne üşüştüğü için doğru düzgün düşünemiyordum. Joana ve ailesi Almanya'da rahat rahat yaşarken biz cezalandırılıyorduk. Onların hayatı için kendimizi feda etmiştik. Annem, kel kafalı adam bunu bana söylediği için ona kızgındı. Ona bir sır vererek güvenmişti. Beş dakikalığına eldivenlere sahip olmak için sırrı söyleyivermişti. Peki ya annem ve babam *bize* güvenmeyi hiç düşünmemişler miydi? Onların kaçmasına yardım etmeden önce bu işin sonuçlarını hesap etmişler miydi? Başımın arkasını kaşıdım. Bitler enseme doğru ısıra ısıra yol alıyorlardı.

"Ne kadar bencilce! Bunu bize nasıl yapabildiler?" dedim.

"Onlar da bir sürü şeyden vazgeçmek zorunda kaldı," dedi Jonas.

Annemin ağzı açık kalmıştı. "Ne demek istiyorsun?" diye sordum. "Onlar hiçbir şeyden vazgeçmek zorunda kalmadı! Her şeyi onlara biz verdik."

"Evlerini bıraktılar. Amcan dükkânını bıraktı. Joana eğitimini bıraktı."

Eğitimini... Ben nasıl ressam olmak istiyorsam, Joana da doktor olmak istiyordu. Ben hâlâ resim çizebiliyordum, ama onun savaşla boğuşan Almanya'da tıp eğitimini sürdürmesine imkân yoktu. Neredeydi? Bizim başımıza neler geldiğini biliyor muydu? Sovyetler bu sürgünleri dünyadan saklamayı başarmış mıydı? Eğer öyleyse, bu daha ne kadar sürecekti? Amerikan erzak gemisinin gidişini düşündüm. Hiç kimsenin aklına bizi Sibirya kutuplarında aramak gelir miydi? Stalin bildiğini okuyacaksa eğer, buzlar ve karlar bize mezar olacaktı.

Kâğıdımı aldım. Sobada yanan ateşin yanına oturdum. Öfke içimde çıtır çıtır yanıyordu. Bu haksızlıktı. Joana'dan nefret edemezdim. Bu onun suçu değildi. Kimin suçuydu o halde? Birbirini tutan sonra da ayrılan iki el çizdim. Joana'nın avcuna bir svastika, kendiminkine de orak ve çekiç. Aramızdaki Litvanya bayrağı ince şeritlere bölünmüştü.

Bir kazıma sesi duydum. Sürekli saatini kuran adam bıçağıyla küçük bir odun parçasını oyuyordu. Yanan kütükler etrafa küller savurarak sönüveriyordu.

***

"Öylesine çiziktirilmiş gibi gözüküyor," dedi Jonas. Yatağımda bağdaş kurmuş oturuyor, Oslo'dan gelen kitabımdaki Munch resimlerinden birine bakıyordu.

"Öyle. Munch palet bıçağını, tuvalin üzerini sıyırarak doku oluşturmak için kullanırmış," dedim.

"Bu, resimdeki kızın şey gibi görünmesine neden oluyor... Kafası karışık," dedi Jonas. "Öyle çiziktirilmemiş olsaydı, kız üzgün görünecekti. Ama o çizikler bir karmaşa hissi yaratıyor."

"Kesinlikle öyle," dedim yeni yıkanmış saçlarımı tarakla açmaya çalışırken.

"Munch'a göre, resmi canlı kılan şey de bu. O kafası karışık bir adamdı. Uyum, orantı onun umrunda değildi. O, gerçekliği yakalama peşindeydi."

Jonas bir sonraki resme geçti. "Bu sana gerçekçi geliyor mu?" diye sordu gözlerini kocaman açarak.

Kesinlikle," dedim ona. "Bunun adı Küller.*"*

"Ben gerçekten falan anlamam, ama bu biraz korkutucu gibi," dedi Jonas gitmek üzere kalkarken. "Biliyor musun Lina? Senin resimlerini onunkilerden daha çok seviyorum ben. Bunlar çok tuhaf. İyi geceler."

"İyi geceler," dedim. Kâğıtları alıp yatağıma, yumuşacık kaz tüyünden yorganımın altına girdim. Satır kenarında bir sanat eleştirmeni şöyle diyordu: "Her şeyden önce Munch renkler söz konusu olduğunda lirik bir şairdir. Renkleri hisseder ama onları görmez. Bunun yerine acıyı, çığlığı, çürümeyi görür."

Acı, çığlık ve çürüme. Küller*'de ben de bunları görüyordum. Bunun dâhiyane olduğunu düşünüyordum.*

***

Küller. Bir fikrim vardı. Sobanın yanındaki çomaklardan birini aldım. Kâğıdın hamurunu ortaya çıkarmak için yüzeyini kazıdım. Liflerini ayırarak kâğıdı kabarttım. Dışarıdan bir avuç kar alıp dikkatlice küllerle karıştırdım. Ortaya çıkan renk düzgün değildi ama hoş bir gri tonunda sulu boya elde etmiştim.

BÖLÜM 75

Kasım ayı geldi. Annemin gözlerindeki parıltı gitmişti. Onu güldürmek için daha fazla çaba göstermemiz gerekiyordu. Sadece ellerini çenesine dayayıp oturduğunda ya da Jonas akşam dualarımız esnasında babamı ona hatırlattığında gülümsüyordu. İşte o zaman yüzü neşeleniyor, dudaklarında umut beliriyordu. Onun için endişeleniyordum.

Geceleri gözlerimi kapatıp Andrius'u düşünüyordum. Parmaklarıyla darmadağın kestane rengi saçlarını tarayışı, ayrılmamızdan önceki gece burnunun yanağımın üzerinde gezinişi geliyordu gözümün önüne. Karne kuyruğunda benimle dalga geçtiğinde yüzünde beliren içten gülümsemeyi hatırlıyordum. *Dombey ve Oğlu*'nu bana verirken gözlerinde beliren kararsızlık, kamyon giderkenki güven veren ifadesi geliyordu gözümün önüne. Beni bulacağını söylemişti. Bizi nereye götürdüklerini biliyor muydu? Bizimle alay ederek hayatlarımız üzerine bahse girdiklerini biliyor muydu? *Bul beni*, diye fısıldadım.

Sürekli saatini kuran adam gökyüzüne baktı. Fırtınanın yolda olduğunu söyledi. Gökyüzünün aldığı soluk gri renkten ziyade, NKVD subaylarının koşturması nedeniyle ona inandım. Bize bağırıyorlardı. "Davai" sözcükleri acele acele çıkıyordu ağızla-

rından. Ivanov bile tepemizdeydi. Genelde emirlerini uzaktan bağırarak verirdi. Bugün ise bir barakadan diğerine koşturuyor, düzen sağlamaya çalışıyordu.

Bayan Rimas yaklaşan fırtına nedeniyle fazladan ekmek almak için pazarlık yapıyordu.

Ivanov bir kahkaha attı. "Fırtına çıkarsa çalışmayacaksınız. Neden ekmek alasınız ki?"

"Ama ekmek olmadan nasıl hayatta kalacağız?" diye sordu Bayan Rimas.

"Bilmem. Nasıl kalacaksınız?" dedi Ivanov.

NKVD kulübelerinin oradan odun aşırdım. Başka seçenek yoktu. Fırtına boyunca çok oduna ihtiyacımız olacaktı. Daha fazla odun almak için geri gittim. Kar yağmaya başlamıştı.

İşte o zaman onu gördüm.

Annem NKVD kulübelerinin yanında durmuş, Ivanov ve Kretzsky'yle konuşuyordu. Ne yapıyordu öyle? Beni görmemeleri için bir kenara saklandım. Ivanov yere tükürdü. Sonra annemin yüzüne doğru yaklaştı. Kalbim küt küt atmaya başladı. Birden eldivenli elini şakağına götürdü ve alay ederek ateş ediyormuş gibi yaptı. Annem korkarak geri çekildi. Ivanov başını geriye atıp kahkahalarla güldü. Sonra NKVD kulübelerinden birine girdi.

Annem ile Kretzsky kar her taraflarını kaplarken öylece hareketsiz duruyorlardı. Kretzsky uzanıp annemin omzuna elini koydu. Dudaklarının kımıldadığını görüyordum. Annemin dizleri büküldü. Kretsky onu belinden yakaladı. Annemin yüzü buruşup Kretzsky'nin göğsüne düştü. Omzunu yumrukluyordu.

"ANNE!" diye bağırdım ona doğru koşarken. Kucağımdan düşen odunlara ayağım takıldı.

Annemi Kretzsky'den kendime çektim. "Anne." İkimiz de dizlerimizin üstüne çöktük.

"Kostas," diyerek hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Saçlarını okşuyor, ona sarılıyordum. Kretzsky ağırlığını diğer ayağının üzerine verdi. Başımı kaldırıp ona baktım.

"Vuruldu. Krasnoyarsk Hapishanesi'nde," dedi.

Gökyüzü dört bir yanımdan üstüme hücum ediyor, vücudum karın içine, daha derinlere gömülüyordu. "Hayır, yanılıyorsun," dedim Kretzsky'nin gözlerinin içine bakarak. "O bizi almaya gelecek. Yolda. Yanılıyor anne! Gitmiş olduğu için öldüğünü düşünüyorlar. Babam benim resimlerimi aldı bile. Bizim için geliyor!"

"Hayır," dedi Kretzsky başını sallayarak.

Ona baktım. *Hayır mı?*

Annem ağlıyor, vücudu benimkine çarpıyordu.

"Baba?" Kelime ağzımdan zar zor çıkmıştı.

Kretzsky anneme yardım etmek için bir adım yaklaştı. Duyduğum tiksinti anında saçıldı ağzımdan: "Çekil onun yanından! Uzak dur. Senden nefret ediyorum. Duyuyor musun beni? NEFRET EDİYORUM SENDEN!"

Kretzsky anneme baktı. "Ben de sizden," dedi. Beni annemle yerde bırakarak uzaklaştı.

Kar üzerimizi bir battaniye gibi örterken daha da derine gömüldük. Rüzgâr yüzümüze tokat gibi çarpıyordu. "Hadi anne. Fırtına geliyor." Bacakları onu taşımıyordu. Her adımda göğsü inip kalkıyor, ikimizin de dengesini bozuyordu. Kar taneleri etrafımızda hızla dönüyor, önümü görmeme engel oluyordu.

"YARDIM EDİN!" diye bağırdım. "Birisi yardım etsin, LÜTFEN!" Rüzgârın uğultusundan başka hiçbir şey duymuyordum. "Anne, adımlarıma ayak uydur. Benimle birlikte yürü. Geri dönmeliyiz. Fırtına çıktı."

Annem yürümüyordu. Düşen karlara doğru babamın adını sayıklıyordu sadece.

"YARDIM EDİN!"

"Elena?"

Bayan Rimas'ın sesiydi bu.

"Evet! Buradayız. Yardım edin bize!" diye bağırdım.

Rüzgârla karın oluşturduğu duvarın içinden iki kişi belirdi.

"Lina?"

"Jonas! Lütfen!"

Kardeşimle Bayan Rimas karın içinde kollarını açmış geliyorlardı.

"Şükürler olsun, yüce Tanrım, Elena!" dedi Bayan Rimas.

Annemi *jurta*'mıza kadar sürükledik. Bir tarafında Bayan Rimas, bir yanında tepesinde onu seyreden Janina, annem bir tahtanın üzerine yüzükoyun kapaklandı.

"Lina, ne oluyor?" diye sordu Jonas korkarak.

Boş boş baktım.

"Lina?"

Kardeşime döndüm. "Babamız," dedim.

"Babamız mı?" Yüzü düştü.

Başımı evet anlamında salladım. Konuşamıyordum. Ağzımdan belli belirsiz bir ses, acı dolu bir inilti çıktı. Bu olamazdı. Bu gerçekten olamazdı. Babam olamazdı. Ona çizimlerimi göndermiştim.

Gözümün önünde Jonas'ın yüzünün küçüldüğünü gördüm. Jonas birdenbire tekrar kendi yaşını göstermeye başlamış, o savunmasız halini almıştı. Ailesi için kavga eden, kitap sayfalarını sarıp sigara diye içen genç adam gitmiş, yerine NKVD'nin bizi aldığı gece odama koşan küçük oğlan gelmişti. Önce anneme, sonra da bana baktı. Annemin yanına gidip yanına uzandı. Özenle sarıldı ona. Çamurdan yapılmış harcın arasındaki bir çatlaktan içeriye kar giriyor, ikisinin saçları üzerine düşüyordu.

Janina bacaklarıma sarıldı. Usulca bir şeyler mırıldandı.

"Üzgünüm. Çok üzgünüm," dedi tekrarcı adam.

BÖLÜM 76

Uyuyamıyordum. Konuşamıyordum. Gözlerimi her kapadığımda, babamın trenin tuvalet deliğinden bize bakan yaralı yüzünü görüyordum. *Cesaret Lina*, demişti bana. Bitkinlik ve acı vücudumun her hücresine işlemişti, buna rağmen zihnim uyanıktı. Kısa devrede titreyerek çalışıyor gibiydi; keder, kaygı ve acı yüklü, bitmek bilmeyen görüntüler saçıyordu bana. Edward Munch'ın *Ölüm Odası* adlı tablosu dur durak bilmeden beynimin içinde bir belirip bir kayboluyordu.

Kretzsky bunu nereden biliyordu? Bir yanlışlık olmalıydı. Başka biri olmalıydı bu, babam olamazdı. Bu mümkündü, değil mi? Tren vagonlarında babasını arayan Andrius'u düşündüm. O da bunun mümkün olduğunu düşünmüştü. Olanları Andrius'a anlatmak istiyordum. Elimi cebime sokup taşı kavradım.

Gönderdiğim çizimler bir işe yaramamıştı. Ben bir işe yaramamıştım.

Çizmeye çalıştım ama beceremedim. Çizmeye başladığımda kalem kendi kendine hareket ediyordu, sanki içimde saklı bir şey vardı onu hareket ettiren. Babamın yüzü eğriliyor, bükülüyordu. Ağzı ıstırapla çarpılmıştı. Gözlerinden korku yayılıyordu. Kendimi Kretzsky'ye bağırırken çiziyordum. Dudaklarım bükülmüş-

tü. Açık olan ağzımdan üç tane uzun sivri dişli siyah yılan dışarı fırlıyordu. Resimleri *Dombey ve Oğlu*'nun içine sakladım.

Babam güçlüydü. O bir vatanseverdi. Mücadele etmiş miydi acaba? Yoksa hiçbir şeyin farkına varamamış mıydı? Ona gibi çamurun içine mi atıvermişlerdi onu da? Jonas'ın da aynı soruları sorup sormadığını merak ediyordum. Bunu konuşmuyorduk. Andrius'a bir mektup yazdım ancak mektup gözyaşlarımdan hep leke oldu.

Fırtına şiddetlendi. Rüzgâr ve kar fırtınası kulakları sağır edici bir ses çıkarıyordu. Tayınlarımızı almak için kapının önünde yığılmış karın içinden bir yol kazdık. İki tane Finli, tipide yolunu kaybetmiş *jurta*'sını bulamıyordu. Bizimkine sığındılar. Biri dizanteriydi. Kokudan ağzımı tıkadım. Kafa derim bit kaynıyordu.

İkinci gün annem kalkıp kapının önündeki karı küremeye kalktı. Ruhu sanki bedeninden çekilmiş gibi bitkin ve tükenmiş görünüyordu.

"Anne, dinlenmen lazım," dedi Jonas. "Karı ben küreyebilirim."

"Burada öylece yatmak iyi gelmiyor," dedi annem. "Yapılacak işler var. Ben de payıma düşeni yapmalıyım."

Fırtınanın üçüncü günü sürekli saatini kuran adam Finlileri *jurta*'larına götürdü.

"Şu kovayı al da dışarı götür. Karda yıka," dedi kel kafalı adam bana.

"Neden ben?" diye sordum.

"Sırayla yaparız," dedi annem. "Hepimizin bunu yapması gerekiyor."

Karanlığın içinde kovayı alıp dışarı çıktım. Rüzgâr çekilmişti. Birden nefes alamadım. Burun deliklerimdeki nem donmuştu. Daha kasım ayındaydık. Kutup kışı martın başına kadar sürecekti. Hava daha da kötü olacaktı. Buna nasıl dayanacaktık? İlk kışı atlatmak zorundaydık. Kovayı boşaltma görevimi hızla yeri-

ne getirip *jurta*'ya döndüm. Gece babama fısıltıyla bir şeyler anlatırken kendimi ölmüş bebeğine fısıldayan Janina gibi hissettim.

***

20 kasım. Andrius'un doğum günü. Günleri dikkatlice saymıştım. Uyandığımda ona mutlu yıllar diledim ve odun toplarken bütün gün onu düşündüm. Gece ateşin başına oturup *Dombey ve Oğlu*'nu okudum. *Krasivaya.* Hâlâ gizemli sözcüğü bulamamıştım. Biraz ileri atlarsam bulabilirdim. Sayfaları karıştırarak biraz ileriye gittim. Bir not gözüme ilişti, hemen sayfayı geri çevirdim. 278. sayfanın kenarına kurşun kalemle bir şey yazılmıştı:

Merhaba Lina. 278. sayfaya gelmişsin. Bu çok iyi!

Bir nefes alıp dikkatimi kitaba verdim. Andrius'un el yazısına baktım. Adımı yazan ince uzun harflerin üzerinde parmaklarımı gezdirdim. Başka var mıydı? Okuyarak ilerlemem gerektiğini biliyordum ama dayanamadım. Dikkatle sayfaları çevirerek kenarlarına baktım.

Sayfa 300:

Gerçekten 300. sayfada mısın, yoksa sayfaları atlıyor musun?

Gülüşümü bastırmak zorunda kaldım.

Sayfa 322:

Dombey ve Oğlu sıkıcı, kabul et bunu.

Sayfa 364:

Seni düşünüyorum.

Sayfa 412:

Sen de beni düşünüyor olabilir misin?

Gözlerimi kapadım...

Evet, ben de seni düşünüyorum. Mutlu yıllar, Andrius.

BÖLÜM 77

Aralığın ortalarıydı. Kış bizi avcunun içine almıştı. Tekrarcı adamı soğuk ısırmıştı. Parmak uçları büzüşmüş, kapkara olmuştu. Burnunun ucunda gri renkte şişkinlikler oluşmuştu. Bulabildiğimiz her türlü giysiyle ve bez parçasıyla sarmalıyorduk kendimizi. Ayaklarımızı kıyıda bulduğumuz balıkçı ağlarına sarıyorduk. *Jurta*'daki herkes birbiriyle didişiyor, birbirinin sinirine dokunuyordu.

Küçük çocuklar ölmeye başladı. Annem ekmek tayınını açlıktan ölmek üzere olan bir oğlana verdi. Çocuk öldü ölecekti, incecik kollarını uzatmış, bir parça ekmek bekliyordu. Kampta ne bir doktorumuz ne de hemşiremiz vardı, sadece Estonyalı bir veteriner vardı aramızda. Ona güveniyorduk. Elinden geleni yapıyordu ancak koşullar sağlığa aykırıydı. İlaç yoktu.

Ivanov ile diğer NKVD subayları *jurta*'larımıza adım bile atmıyordu. Ölüleri çıkarmamızı söyleyerek kapının dışından bağırıyorlardı. "Hepiniz pis domuzlarsınız. Pislik içinde yaşıyorsunuz. Öldüğünüze şaşmamak gerekir."

Dizanteri, tifüs ve iskorbüt barakalarımızda kol geziyordu. Bitler açık yaralarımızda şölen yapıyordu. Bir gün öğle vakti Finlilerden biri çişini yapmak için odun kesmeye ara vermişti. Jani-

na onu bir direğin ucunda sallanırken buldu. Balık ağıyla kendini asmıştı.

Odun bulmak için daha da uzaklara gitmemiz gerekiyordu. Kamptan neredeyse beş kilometre uzaklaşmıştık. Günün sonunda Janina bana yapışarak yanımda bitti.

"Liale bana bir şey gösterdi," dedi.

"Neymiş o?" dedim. Hem yakmak hem de resim fırçası olarak kullanmak için cebime dallar sokuşturuyordum.

Janina etrafa bakındı. "Buraya gel. Sana göstereceğim."

Elimi tutup beni karın içinde orman kenarına doğru götürdü. Parmaksız eldivenli elini uzatıp bir yeri işaret etti.

"Gözlerimle karın üzerini tarayarak, nedir o?" diye sordum.

"Şişşt..." Beni kendine çekip tekrar işaret etti.

Ve onu gördüm. Ağaçların kenarında, karın içinde büyük bir baykuş yatıyordu. Beyaz tüyleri karın içinde fark edilmediği için onu ilk başta görmemiştim. Yaklaşık yarım metre boyundaydı. Büyük yırtıcı kuşun başında ve gövdesinde küçük kahverengi benekler vardı.

"Uyuyor mu?" diye sordu Janina.

"Sanırım ölmüş," diye cevap verdim. Cebimden bir sopa çıkarıp kanadını dürttüm. Baykuş hareket etmedi. "Evet, ölmüş."

"Sence onu yemeli miyiz?" diye sordu Janina.

İlk başta çok şaşırdım. Sonra dolgun etinin tavuk gibi ateşte kızarışını canlandırdım gözümde. Baykuşu bir daha dürttüm. Kanadından tutup çektim onu. Ağırdı ama karın üzerinde kayıverdi.

"Hayır! Onu sürükleyerek götürme. NKVD görür sonra. Onu bizden alırlar," dedi Janina. "Paltonun içine sakla."

"Janina, bu baykuş çok büyük. Paltomun içine saklayamam onu." Ölü bir baykuşu paltomun içine sokma düşüncesi bile tüylerimi ürpertmişti.

"Ama ben çok açım," diye mızıldandı Janina. "Lütfen? Önünden yürürüm. Kimse görmez."

Ben de açtım. Annem de öyle. Jonas da öyle. Baykuşun üzerine eğilip kanatlarını karnına ittim. Kaskatıydı. Yüzü haşin ve korkutucuydu. Onu içime sokup sokmayacağımdan emin değildim. Janina'ya baktım. Gözlerini kocaman açarak başını salladı.

Etrafa bakındım. "Paltomun düğmelerini aç." Küçük elleri hemen işe koyuldu.

Ölü hayvanı kaldırıp çene hizamda tuttum. Bütün vücudum tiksintiyle ürperdi. "Çabuk, düğmelerimi ilikle."

Düğmeleri ilikleyemedi. Baykuş çok büyüktü. Paltomla üzerini zar zor kapatabiliyordum.

"Arkasını çevir de yüzü görünmesin," dedi Janina. "Kar üzerini örter şimdi. Acele edelim."

Acele etmek mi? NKVD subayları fark etmeden, ölü bir baykuşa hamile gibi, karın içinde beş kilometre nasıl yürüyecektim? "Janina, yavaşla, hızlı yürüyemiyorum. Çok büyük bu." Gagası göğsüme batıyordu. Hayvanın ölü bedeni tüyler ürperticiydi ama çok açtım.

İnsanlar bana bakıyordu.

"Annelerimiz hasta. Yemeğe ihtiyaçları var. Bize yardım eder misiniz?" dedi Janina.

Tanımadığım insanlar etrafımda bir çember oluşturarak görünmememi sağladılar. *Jurta*'mıza kadar bize eşlik ettiler; sağsalim gitmiş ve fark edilmemiştim. Karşılığında hiçbir şey istemediler. Bir çıkarları olmasa da birine yardım ettikleri için, herhangi bir şeyi başardıkları için mutluydular. Okyanusun dibinden gökyüzüne dokunmaya çalışıyorduk. Birbirimize destek olursak belki de ona biraz daha yaklaşabileceğimizi fark ettim.

Janina'nın annesi baykuşun tüylerini yoldu. Hepimiz eğreti sobanın etrafında toplanıp pişen eti kokladık.

"Ördek gibi kokuyor, değil mi?" dedi Jonas. "Ördek olduğunu varsayalım."

Sıcak etin tadı eşsizdi. Biraz sertti ama fark etmezdi. Daha uzun süre çiğnemek zorunda kalarak bu eşsiz deneyimin tadını çıkardık. Kraliyet şöleninde olduğumuzu hayal ettik.

"Şu altın çilek sosunun tadına bakar mısınız lütfen?" diyerek içini çekti Bayan Rimas.

"Harika. Teşekkürler Lina," dedi annem.

"Janina'ya teşekkür edin. Baykuşu o buldu," dedim.

"Liale buldu onu," diye düzeltti Janina.

"Teşekkürler Janina!" dedi Jonas.

Elinde bir avuç bir tüy tutan Janina'nın gözleri parlamıştı.

BÖLÜM 78

Noel geldi. Kışı yarılamış sayılırdık. Şükredilecek bir şeydi bu.

Hava aynı insafsızlıkla devam ediyordu. Bir fırtına dindiğinde hemen bir diğeri sıraya giriyordu. Buz ve kar katmanları arasında donarak penguen hayatı yaşıyorduk. Bayan Rimas fırının dışında bekliyordu. Tereyağı ve kakaonun kokusu ağlamasına neden oluyordu. NKVD subayları fırınlarında kek ve pasta pişiriyordu. Balık yiyor, sıcak kahve içiyor; Amerika'dan gelen konserve etlerin ve sebzelerin tadını çıkarıyorlardı. Yemekten sonra kâğıt oynuyor, sigara, –bazen de puro– içiyor, brendilerini hiç eksik etmiyorlardı. Ardından tuğladan kulübelerindeki şömineyi yakıp kürkten battaniyelerine sarınıyorlardı.

Resimlerim giderek küçülmeye başlamıştı. Fazla kâğıdım yoktu. Annemin ise fazla enerjisi... Noel'de Kucios için bile kalkmadı. Çok uzun süredir yatıyordu. Saçları donup tahtaya yapışmıştı. Bir uyuyup bir uyanıyor, sadece etrafında olduğumuzu hissettiğinde uzaktan bize öpücük vermek için kalkıyordu.

Bitler beraberinde tifüsü getirdi. Tekrarcı adam kendini hasta hissediyor, *jurta*'mızdan ayrılmakta ısrar ediyordu.

"Ne kadar iyi insanlarsınız... Bu hepiniz için tehlikeli bir durum. Tehlikeli," diyordu.

Kel kafalı adam ise, "Evet, çek git buradan," diye yanıt veriyordu ona.

Böylelikle yüksek ateş, kızarıklık, kaşıntı ve bilinç kaybı gibi aynı semptomları gösteren insanların bulunduğu başka bir *jurta*'ya taşındı. Bayan Rimas'la birlikte oraya kadar yürümesine yardım ettik.

Dört gün sonra onu çıplak ve gözleri açık bir halde bir ceset yığını içinde gördüm. Soğuktan donmuş eli yerinde yoktu. Kutup tilkileri midesini yemişti; iç organları dışarı çıkmış, karı kanla lekelemişti.

Başımı çevirip gözlerimi kapadım.

***

"Lina, lütfen o kitapları masanın üzerinden al," dedi annem. "Böylesine dehşet verici görüntüleri görmeye dayanamıyorum, hele de kahvaltıda."

"Ama Edward Munch'ın sanatına ilham olan şey bu. O bu gibi görüntüleri ölüm olarak değil, doğum olarak görüyordu," dedim.

"Kaldır onları masadan," dedi annem.

Babam gazetesinin arkasından kıs kıs gülüyordu.

"Ama baba Munch'ın ne söylediğini bir dinler misin?"

Babam gazetesini indirdi.

Bakışlarımı tekrar kitaba çevirdim. "Diyor ki, 'Benim çürüyen bedenimle çiçekler büyüyecek. Ben onların içindeyim. İşte sonsuzluk budur.' Güzel değil mi?"

Babam bana gülümsedi. "Bu şekilde algıladığın için güzel olan sensin."

"Lina, kitapları masanın üzerinden alır mısın lütfen?" dedi annem.

Babam bana göz kırptı.

***

"Bir şeyler yapmalıyız!" diye bağırdım Jonas'la Bayan Rimas'a. "İnsanların bu şekilde ölmesine izin veremeyiz."

"Elimizden geleni yapacağız. Elimizde olan tek şey de bu," dedi Bayan Rimas. "Bir mucize olması için dua edeceğiz."

"Hayır! Böyle konuşmayın. Hayatta kalacağız," dedim. "Değil mi Jonas?"

Jonas başıyla onayladı.

"Kendini iyi hissetmiyor musun?" diye sordum Jonas'a.

"İyiyim ben," diye cevapladı.

O gece annemin başı kucağımda oturdum. Bitler muzaffer bir edayla alnında yürüyordu. Fiske vurarak temizledim onları.

"Ondan özür diledin mi?" diye sordu annem ağırlaşmış göz kapaklarının altından bana bakarak.

"Kimden?"

"Nikolai'dan. Ondan nefret ettiğini söyledin ona."

"Ondan nefret ediyorum da ondan," dedim. "Bize yardım edebilirdi. Ama o etmemeyi seçti."

"Bana yardım etti," dedi annem yavaşça.

Başımı eğip ona baktım.

"Kasabadan dönen mızmız kadını karşılamaya gittiğim gün hava kararmıştı. NKVD subayları geçiyordu. Bana sataşmaya başladılar. Elbisemi yukarı kaldırdılar. Nikolai geldi. Diğerlerini kovaladı. Beni gideceğim yere kadar götürdü. Ona babanızla ilgili bilgi edinmesi için yalvardım. Karanlıkta mızmız kadını karşıladık. Nikolai bizi kampa üç kilometre kala bıraktı. Geri kalan yolu yürüdük. Anlıyor musun?" dedi. Yüzünü kaldırıp bana yaklaştırdı. "Bana yardım etti. Sanıyorum kumandanın bundan haberi oldu. Nikolai da bu yüzden cezalandırıldı. O yüzden burada."

"Burada olmayı hak ediyor. Belki de hastalanır ve herkes onu görmezden gelir. O zaman bunun nasıl bir his olduğunu anlar. Bize bir doktor bulabilir halbuki!"

"Lina, bu durumda babanın ne diyeceğini bir düşün. Bize yapılan bir yanlış bize de yanlış yapma hakkını vermez. Biliyorsun bunu."

Babamı düşündüm. Annem haklıydı. Babam olsa bu durumda böyle bir şey söylerdi.

Jonas barakaya girdi. "Annem nasıl?" diye sordu.

Elimi annemin alnına koydum. "Ateşi hâlâ yüksek."

"Canım," dedi annem Jonas'a. "Çok üşüyorum. Sen üşüyor musun?"

Jonas paltosunu çıkarıp bana verdi. Annemin yanına uzanıp ona sarıldı. "Tamam, paltoyu üzerimize ört de Ulyuşka'dan saklanalım," dedi Jonas.

"Ulyuşka," dedi annem şefkat dolu bir sesle.

Jonas onu yanağından öperek, "Ben seni ısıtırım anne," dedi.

"Şimdiden daha iyi hissediyorum kendimi," dedi annem.

BÖLÜM 79

Şu Rusça sözcükleri çalıştım. *Doktor. İlaç. Anne. Lütfen.* Midem ağzıma geliyordu. Taşı sıkıca kavradım. Andrius'un sesini duyuyordum. *Onlara hiçbir şeyini verme, Lina. Korkunu bile.*

Hasta olan sadece annem değildi. Sürekli saatini kuran adam da hastaydı. Janina'nın annesi hastaydı. İlaç bulabilseydim... Onlardan herhangi bir şey isteme düşüncesinden nefret ediyordum. NKVD babamı öldürmüştü. Bu yüzden onlardan nefret ediyordum. Anneme de aynı şeyi yapmalarına izin veremezdim.

Kretzsky'yi NKVD kulübelerinin yanında gördüm. Yanında Ivanov vardı. Bekledim. Kretzsky'yle yalnız konuşmak istiyordum. Zaman geçiyordu. Ekmek tayınımı alabilmek için işe geri dönmek zorundaydım. Onlara doğru karın içinde zorlukla yürüdüm.

"Şuna baksana, küçük bir domuzcuk," dedi Ivanov.

"Annem hasta," dedim.

Numaradan endişelenmiş gibi yaparak, "Gerçekten mi?" dedi. "Sanırım ona iyi gelecek bir şey biliyorum."

Ona baktım.

"Ona bol bol güneş ışığı, taze meyve ve sebze ver." Kendi zavallı şakasına kahkahalarla güldü.

"Doktora ihtiyacımız var. İlaç lazım," dedim titreyerek.

"Başka neye ihtiyacınız vardı? Banyo? Okul? O halde onları inşa etseniz fena olmaz. Davai!"

Kretzsky'ye baktım.

"Lütfen, yardım et bana. Doktor lazım. İlaç lazım. Annem hasta."

"Doktor yok," dedi Kretzsky.

"İlaç," dedim. "İlaç lazım."

"Yirmi yıl daha ceza mı istiyorsun?" diye bağırdı Ivanov. "Bunu verebilirim işte. Bugün ekmek yok sana, nankör. İşinin başına! Davai!"

Doktor bulamamıştım. İlaç bulamamıştım. Tayınımdan olup aşağılanmıştım. Yürüyerek kulübelerden uzaklaştım. Yüzümde güneşin ısısını hissetmenin ne demek olduğunu unutmuştum. Gözlerimi kapadığımda güneş ışığını Litvanya'da ve Andrius'un saçlarının üzerinde görebiliyordum, ama Laptev Denizi'nin üzerinde hayal bile edemiyordum. Kışı atlatsak bile inşaat yapmak için gücümüz olacak mıydı? Gerçekten bir hamam ve okul inşa edebilir miydik? Bize öğretmenlik yapacak kim kalacaktı ki?

Annemi kaybedemezdim. Savaşacaktım. Ne gerekirse yapacaktım. Titreyerek bir dalıyor, bir uyanıyordu. Jonas'la onu aramıza alıp ısıtmaya, rahatlatmaya çalışıyorduk. Bayan Rimas annemin ayaklarını sıcak tutmak için tuğlalar ısıtıyor, Janina kirpiklerindeki bitleri ayıklıyordu.

Kel kafalı adam eğilip ekmek tayınını annemin eline sıkıştırdı. "Hadi ama kadın. Sen daha iyisini yapabilirsin. Bakacak çocukların var, Tanrı aşkına," dedi.

Saatler geçti. Annemin dişleri birbirine çarpıyordu. Dudakları morarmıştı.

"J-Jonas, sakla bunu." Jonas'a babamın alyansını verdi. "Sevgi dolu. Bundan daha önemli bir şey yok."

Annemin titremeleri çoğaldı. Nefes alıp verişleri arasında inliyordu. "Lütfen," diye yalvardı bize telaşlı gözlerle bakarken. "Kostas."

Kuruyup kalmış bedenine sarılarak onu aramızda tuttuk.

Jonas hızlı hızlı nefes alıyordu. Korku dolu gözlerle bana baktı. "Hayır," diye fısıldadı. "Lütfen."

BÖLÜM 80

5 Ocak. Jonas, tıpkı annemin bize yaptığı gibi, sabahın herkesin uyuduğu o erken saatleri boyunca, onu yavaşça sallayarak kolları arasında tuttu. Bayan Rimas ona bir şeyler yedirmeye ve uzuvlarına masaj yapmaya çalıştı. Ne konuşabiliyor ne de bir şeyler yiyebiliyordu. Durmadan tuğlalar ısıtıp *jurta*'mızla fırın arasında mekik dokuyordum. Yanında oturup ellerini ovuşturuyor, ona evimizle ilgili hikâyeler anlatıyordum. Evimizin odalarındaki her ayrıntıyı, hatta mutfak çekmecesindeki kaşıkların desenini bile tarif ettim. "Kek fırında, mutfak sıcak. O yüzden lavabonun üzerindeki pencereyi açıyorsun, dışarıdan gelen ılık esinti içeri giriyor. Dışarıda çocukların oyun oynadığını duyuyorsun," diyordum.

O sabah ilerleyen saatlerde annemin nefes alıp verişi giderek zorlaştı.

"Daha çok tuğla ısıt Lina," dedi kardeşim bana. "Annem buz gibi olmuş."

Birden annem başını kaldırıp Jonas'a baktı. Ağzını açtı. Ses çıkmadı. Titremesi durdu. Omuzları gevşedi, başı Jonas'ın üzerine düştü... Gözleri boşluğa bakıyordu.

"Anne?" dedim yaklaşarak.

Bayan Rimas elini annemin boynuna koydu.

Jonas ağlamaya başladı. On bir yaşında, annemi beşikteki bir bebek gibi sallıyordu. Küçük hıçkırıklar derin ve ıstıraplı iç çekişlere dönüşüyor, bedeni sarsılıyordu.

Arkasına çömelip ona sarıldım.

Bayan Rimas yanımızda diz çöktü. "*Rab çobanımdır, eksiğim olmaz,*" diye başladı.

"Anne," diyerek ağlıyordu Jonas.

Gözyaşları yanaklarımdan aşağı süzülüyordu.

"Çok güzel bir ruhu vardı," dedi sürekli saatini kuran adam.

Janina saçımı okşuyordu.

"Seni seviyorum anne," diye fısıldadım. "Seni seviyorum baba."

Bayan Rimas devam etti.

"Karanlık ölüm vadisinden geçsem bile, kötülükten korkmam çünkü sen benimlesin.

Çomağın, değneğin güven verir bana.

Düşmanlarımın önünde bana sofra kurarsın.

Başıma yağ sürersin; kâsem taşıyor.

Ömrüm boyunca sadece iyilik ve sevgi izleyecek beni.

Hep Rabbin evinde oturacağım.

Amin."

Bu dua anneme çok uyuyordu. Kadehi herkes için, etrafındaki her şey, hatta düşman için bile sevgiyle dolup taşıyordu.

Bayan Rimas ağlamaya başladı. "Tatlı Elena. Öyle candan, öyle iyiydi ki herkese karşı."

"Lütfen, onu almalarına izin vermeyin," dedi Jonas, Bayan Rimas'a. "Onu ben gömmek istiyorum. Tilkilere yem olmasına izin veremeyiz."

"Onu gömeceğiz," dedim. Jonas'ın kulağına eğilip ona güven verdim. "Bir tabut yapacağız. Üzerinde yattığımız tahtaları kullanırız."

Jonas başıyla onayladı.

Kel kafalı adam boş boş bakıyordu. İlk defa hiçbir şey söylemedi.

***

"Çok güzel görünüyor," dedi Jonas anneannemin tabutu başında dururken. "Baba, şu an burada olduğumu biliyor mu?"

"Biliyor," dedi babam bize sarılarak. "Bizi yukarıdan seyrediyor."

Jonas önce tavana, sonra da babama baktı.

"Geçen yaz uçurtma uçuruşumuzu hatırlıyor musun?" dedi babam.

Jonas başını evet anlamında salladı.

"Rüzgâr çıkmıştı, ben de sana, tam zamanı, diye bağırmıştım. Uçurtmanın ipini gevşetmeni söylemiştim. İp çözülmeye başlayıp ardından tahta makara da elinde dönmeye başlamıştı, hatırlıyor musun? Uçurtma yükseldikçe yükselmişti. İpi makaraya bağlamayı unutmuştum. Ne olmuştu hatırlıyor musun?"

"Uçurtma gökyüzünde kaybolup gitmişti," dedi Joana.

"Aynen öyle. İnsanlar öldüğünde de böyle olur işte. Ruhları gökyüzüne yükselir," dedi babam.

"Belki de anneannem uçurtmayı bulmuştur," dedi Jonas.

"Belki de," dedi babam.

***

Kel kafalı adam dirseklerini dizlerine dayamış oturuyor, kendi kendine konuşuyordu. "Ölmek neden bu kadar zor?" diyordu. "Sizi yakalamalarına yardım ettim. 'Hayır' demeyi geç öğrendim. Listeleri görmüştüm."

Bayan Rimas hızla döndü. "Ne?"

Kel kafalı adam başıyla onayladı. "Benden insanların mesleklerini doğrulamamı istediler. Öğretmenlerin, avukatların, yakınlarda yaşayan askeriyeden kişilerin listesini yapmamı istediler."

"Sen de bunu yaptın, öyle mi?" dedim.

Jonas annemi tutuyor, hâlâ ağlıyordu.

"Onlara yapacağımı söyledim," dedi kel kafalı adam. "Ama sonra fikrimi değiştirdim."

"Hain seni! Seni zavallı bunak!" dedim.

"Acıklı ama yine de hayattayım. Hayatta kalışım kesin bana bir ceza. Öyle olmalı. Bu kadın gözlerini kapayıp gidiveriyor. Bense ilk günden beri ölmeyi diliyorum ama hâlâ hayattayım. Ölmek bu kadar zor olabilir mi gerçekten?"

BÖLÜM 81

Tedirgin bir halde uyandım. Gece çok zor geçmişti. Jonas'ı korkutmamak için hıçkırıklarımı bastırarak annemin yanında yatmıştım. Benim güzel annem... Bir daha güldüğünü asla göremeyecek, sarılışını hissedemeyecektim. Sesini şimdiden özlemiştim bile. Bedenimin içi çekilmişti sanki. Cansız soluk alış verişlerim boş ve acıyan uzuvlarımda yankılanıyordu.

Kel kafalı adamın soruları aklıma takılmıştı. Ölmek mi daha zordu, hayatta kalan olmak mı? On altı yaşında, Sibirya'da bir öksüzdüm, ama biliyordum. Asla sorgulamadığım tek şey buydu. Yaşamak istiyordum. Kardeşimin büyüdüğünü görmek istiyordum. Litvanya'yı yeniden görmek istiyordum. Joana'yı görmek istiyordum. Penceremden gelen esintide müge çiçeklerinin kokusunu duymak istiyordum. Tarlaların arasında resim çizmek istiyordum. Elinde resimlerimle Andrius'u görmek istiyordum. Sibirya'da sadece iki ihtimal vardı. Başarı, hayatta kalmak demekti. Başarısızlık ise ölüm. Ben hayatı istiyordum. Yaşamak istiyordum.

Bir yanım suçlu hissediyordu kendini. Annemle babam ölmüşken yaşamayı istemek bencilce miydi? Ailemin bir arada olmasından başka isteklerimin de olması bencilce miydi? On bir

yaşındaki kardeşimin hamisi bendim şimdi. Ben ölürsem o ne yapardı?

İşten sonra Jonas sürekli saatini kuran adama bir tabut yapmasında yardım etti. Bayan Rimas'la birlikte annemi hazırladık.

"Bavulunda başka bir şey kaldı mı?" diye sordu Bayan Rimas.

"Sanmıyorum." Yattığı yerin altından annemin bavulunu çektim. Yanılmıştım. İçinde yeni, temiz giyecekler vardı. İnce bir elbise, ipek çoraplar, bağcıksız ayakkabılar, ruju. Ayrıca bir erkek gömleği ve kravat vardı. Babamın kıyafetleri. Ağlamaya başladım.

Bayan Rimas eliyle ağzını kapadı. "Gerçekten de eve dönmeye niyetliymiş."

Babamın gömleğine baktım. Kaldırıp yüzüme yaklaştırdım. Annem soğuktan donuyordu. Bu kıyafetleri giyebilirdi. Onları Litvanya'ya temiz kıyafetler içinde dönmek üzere saklamıştı.

Bayan Rimas ipek elbiseyi aldı. "Güzelmiş. Giydirelim."

Annemin paltosunu üzerinden çıkardım. Bizi evden aldıkları geceden beri bu paltoyu giyiyordu. Kıymetli eşyalarımızı içine diktiği astarın üzerinde dikiş izleri vardı, iplikler fırlamıştı. Astarı kaldırdım. Astarın iç kısmında birkaç tane kâğıt kalmıştı.

"Bunlar Kaunas'taki evinizin ve diğer mülklerinizin tapuları," dedi Bayan Rimas belgelere bakarak. "Sakla onları. Eve döndüğünde onlara ihtiyacın olacak."

Küçük bir kâğıt parçası daha vardı. Katlanmış kâğıdı açtım.

Almanya, Biberach'da bir adres yazıyordu.

"Almanya. Kuzenimin bulunduğu yer olmalı."

"Büyük ihtimalle öyle, ama bu adrese yazmamalısın," dedi Bayan Rimas. "Başlarını belaya sokabilir."

O gece Jonas'la NKVD kulübelerinin dışından kürek ve kazma çaldık. "Hatırlayacağımız bir yer olmalı," dedim ona. "Litvanya'ya giderken onu da beraberimizde götüreceğiz." Laptev Denizi'ne yakın küçük bir tepeye yürüdük.

"Buranın güzel bir manzarası var," dedi Jonas. "Burayı hatırlarız."

Buzu kırarak bütün gece kazabildiğimiz kadar kazdık. Sabaha doğru Bayan Rimas'la sürekli saatini kuran adam bize yardım etmek için geldiler. Janina'yla kel kafalı adam bile geldi. Buz öyle sertti ki mezar yeterince derin olmamıştı.

Ertesi sabah Bayan Rimas annemin alyansını parmağından çıkardı. "Bunu sakla. Eve döndüğünüzde onunla birlikte gömersin."

Tabutu *jurta*'dan çıkarıp karın içinde tepeye doğru ağır ağır ilerleyerek taşıdık. Jonas'la ben tabutu ön tarafından, Bayan Rimas'la sürekli saatini kuran adam ortasından, kel kafalı adam ise arkasından tutuyordu. Janina arkamdan geliyordu. Diğer insanlar da bize katıldı. Onları tanımıyordum. Annem için dua ettiler. Bir müddet sonra arkamızda ilerleyen uzun bir kafile oluşmuştu. NKVD kulübelerini geçtik. Kretzsky verandada nöbetçilerle konuşuyordu. Bizi görünce konuşmayı kesti. Önüme bakıp yerdeki soğuk çukura doğru ilerlemeye devam ettim.

BÖLÜM 82

Külden bir karışım hazırlayıp baykuştan aldığım tüyün yardımıyla mezarın olduğu yeri gösteren bir harita çizdim. Annemin yokluğu büyük bir boşluktu; insanın ön dişlerinin birdenbire yok oluvermesi gibiydi. Kamptaki o sonsuz grilik daha da koyulaşmıştı. Kutup gecesinin ortasında tek güneşimiz bir bulutun arkasına saklanmıştı.

"Kendimizi boğabiliriz," dedi kel kafalı adam. "Kolay olurdu, değil mi?"

Kimse cevap vermedi.

"Beni duymazlıktan gelme kız!"

"Seni duymazlıktan geldiğim falan yok. Anlamıyor musun? Hepimiz senden bıktık!" dedim.

Çok yorgundum. Zihnen, bedenen, ruhsal olarak yorgundum. "Sürekli ölümden ve kendimizi öldürmemizden bahsediyorsun. Anlamadın mı hâlâ? Ölmek ilgimizi çekmiyor bizim," dedim.

"Ama benim çekiyor!" diye üsteledi.

"Belki de gerçekten ölmek istemiyorsun," dedi Jonas. "Belki de sadece ölmeyi hak ettiğini düşünüyorsun."

Kel kafalı adam başını kaldırıp önce Jonas'a, sonra da bana baktı.

"Kendinden başka hiç kimseyi düşünmüyorsun. Kendini öldürmek istiyorsan öldür, kim tutuyor ki seni?" dedim. Bakışlarımızın arasına sessizlik çöktü.

"Korku," dedi.

Annemi gömdükten iki gece sonra rüzgâr ıslık gibi sesler çıkarmaya başladı. Ertesi gün fırtına gelecekti. Kendimi bulabildiğim her şeye sarmalayarak, karanlıkta NKVD kulübelerinden odun çalmak üzere *jurta*'dan çıktım. Her geçen gün odun fazlalıkları yığının arkasına koyuyorduk. Birisinin bunu çalacak kadar cesareti varsa işte fazladan yığın oradaydı. Yirmi altı numaralı gruptan bir adam odun çalarken yakalanmıştı. Ona fazladan beş yıl ceza verdiler. Bir kütük karşılığında beş yıl. Elli yıl da olabilirdi. Aldığımız ceza hayatta kalış süremize göre belirleniyordu.

NKVD kulübesine arkadan ulaşmak için tam bir daire çizdim. Odunlar oradaydı. Yüzüm ve kulaklarım sarılıydı, sadece gözlerim açıktaydı. Annemin şapkasını giymiştim. Elinde büyük bir odun parçasıyla bir karaltı hızla koşarak yanımdan geçti. Cesurca. Tahtalar kulübelere yaslanmış duruyordu. Odun yığınına arkadan yaklaştım. Durdum. Dev odun yığınlarının arkasında uzun paltolu bir karaltı duruyordu. Karanlıkta görmek imkânsızdı. Gitmek için ses çıkarmadan yavaşça arkamı döndüm.

"Kim var orada? Göster kendini!"

Döndüm.

"Grup numaran?" diye sordu.

"On bir," dedim geri geri giderek.

Karaltı yaklaştı. "Vilkas?"

Cevap vermedim. Bana doğru geldi. Geniş kürklü şapkasının altından gözlerini gördüm. Kretzsky'ydi.

Sendeledi. Sesli sesli nefes aldığını duyabiliyordum. Elinde içki şişesi vardı.

"Hırsızlık mı yapıyorsun?" diye sordu içkisinden bir yudum alarak.

Hiçbir şey söylemedim.

"Burada portre işi ayarlayamam sana. Kimse öyle bir şey istemiyor," dedi Kretzsky.

"Sen istedin diye çizeceğimi mi sanıyorsun?"

"Neden olmasın?" dedi. "Bu sayede ısındın. Yiyecek aldın. Üstelik güzel, gerçekçi bir portre çizdin," diyerek güldü.

"Gerçekçi mi? O şekilde çizmeye zorlanmak istemiyorum." Neden onunla konuşuyordum ki? Gitmek üzere arkamı döndüm.

"Annen," dedi.

Durdum.

"İyi bir kadındı. Bir zamanlar çok güzel olduğu belliydi."

Arkamı döndüm. "Ne demek istiyorsun? O her zaman güzeldi! Çirkin olan sensin. O yüzden onun ya da başkasının güzelliğini göremezsin!"

"Hayır, gördüm. Güzeldi. Krasivaya."

Hayır. Bu kelime olamaz. Bu kelimenin anlamını kendi başıma öğrenmem gerekiyordu. Kretzsky'den değil.

"Güzel demek, ama hem güçlü hem güzel," diye yuvarladı ağzında. "Eşsiz."

Ona bakamıyordum. Odunlara baktım. Bir tanesini almak istedim. Alıp suratına çarpmak istiyordum, tıpkı bana attıkları sardalye konserveleri gibi.

"Benden nefret ediyorsun, öyle değil mi?" Gülüyordu.

Annem Kretzsky'ye nasıl tahammül edebilmişti? Bir de kendisine yardım ettiğini iddia ediyordu.

"Ben de kendimden nefret ediyorum," dedi.

Başımı kaldırdım.

"Beni böyle çizmek ister misin? O çok sevdiğin Munch gibi?" diye sordu. Yüzü şişmiş görünüyordu. Yuvarlayarak konuştuğu

Rusçasını zar zor anlıyordum. "Resimlerini biliyorum." Parmağını bana doğru salladı. "Hepsini gördüm."

Resimlerimi biliyordu demek. "Babamla ilgili haberi nereden duydun?" diye sordum.

Sorumu duymazlıktan geldi.

"Annem de ressamdı," dedi elindeki şişeyle işaret ederek. "Ama seninki gibi... öldü."

"Üzgünüm," dedim içgüdüsel bir şekilde. Niye böyle demiştim ki? Umrumda değildi.

"Üzgün müsün?" İnanmadığını belirtir bir şekilde homurdandı. Şişeyi kolunun altına alıp eldivenli ellerini ovuşturdu. "Annem Polonyalıydı. Ben beş yaşındayken öldü. Babam Rus. Ben altı yaşındayken Rus bir kadınla evlendi. Daha annemin ölüsü soğumamıştı bile. Annemin bazı akrabaları Kolyma'da. Oraya gidip onlara yardım edecektim. Jakutsk'ta mavnayı o yüzden terk etmek istedim. Ama işte buradayım. Anlayacağın, hapiste olan bir tek sen değilsin."

Şişesinden uzun bir yudum daha aldı. "Odun mu çalmak istiyorsun Vilkas?" Kollarını açtı. "Durma çal." Ellerini odun yığınına doğru salladı. "Davai."

Gözlerim yanıyordu. Göz kapaklarım soğuktan batıyordu. Odun yığınına doğru yürüdüm.

"Babamın evlendiği kadın da benden nefret ediyordu. Polonyalılardan nefret ediyordu."

Bir odun aldım. Beni durdurmadı. Odunları toplamaya başladım. Bir ses duydum. Kretzsky arkasını dönmüştü, şişe elinden sarkıyordu. Hasta mıydı? Odun yığınından bir adım geriye gittim. Aynı sesi bir daha duydum. Kretzsky hasta değildi, ağlıyordu.

Bırak, Lina. Çabuk! Odunu al, git. Oradan gitmek için bir adım attım. Bunun yerine ayaklarım ona yöneldi, ellerimde hâlâ odunlar vardı. Ne yapıyordum ben? Kretzsky'nin çıkardığı sesler rahatsız ediciydi, nefesi tıkanıyor gibiydi.

"Nikolai."

Bana bakmadı.

Sessizce orada durdum. "Nikolai." Odunların altından elimi ona uzattım, omzuna koydum. "Üzgünüm," dedim en sonunda.

Karanlıkta hiçbir şey söylemeden durduk.

Gitmek üzere arkamı döndüm.

"Vilkas."

Döndüm.

"Annen için üzgünüm," dedi.

Başımı eğdim. "Ben de."

BÖLÜM 83

Kafamda NKVD'den öcümü nasıl alacağım, eğer bir şansım olursa Sovyetleri nasıl ezeceğim hakkında senaryolar kuruyordum. Bir şans elime geçmişti. Ona gülebilir, suratına odun fırlatabilir, tükürebilirdim. Adam bana bir şeyler fırlatmış, beni aşağılamıştı. Ondan nefret ediyordum, öyle değil mi? Arkamı dönüp çekip gitmeliydim. İçim rahat olmalıydı. Olmamıştı. Ağladığını duymak bana acı vermişti. Neyim vardı benim?

Bu olaydan kimseye bahsetmedim. Ertesi gün Kretzsky gitmişti.

Şubat geldi. Janina iskorbütle boğuşuyordu. Sürekli saatini kuran adamda dizanteri vardı. Bayan Rimas'la birlikte elimizden geldiği kadar onlara baktık. Janina saatlerce ölmüş bebeğiyle konuşuyordu, bazen bağırıyor bazen kahkahalar atıyordu. Birkaç gün sonra konuşmayı kesti.

"Ne yapacağız?" dedim Jonas'a. "Janina her geçen dakika daha da kötüleşiyor."

Jonas bana baktı.

"Ne oldu?" dedim.

"Bende yine o lekelerden var," dedi.

"Nerede? Bakayım bir."

İskorbüt lekeleri Jonas'ın karnında yeniden belirmişti. Tutam tutam saçı dökülmüştü.

"Bu sefer domates de yok," dedi Jonas. "Andrius burada değil." Başını sallamaya başladı.

Kardeşimi omuzlarından tuttum. "Beni dinle Jonas. Yaşayacağız. Duyuyor musun beni? Eve döneceğiz. Ölmeyeceğiz. Evimize dönüp kaz tüyü yorganlarımızın altında kendi yataklarımızda uyuyacağız. Uyuyacağız. Tamam mı?"

"Annemle babam olmadan yalnız başımıza nasıl yaşayacağız?"

"Amcam ve yengem var. Joana var. Onlar bize yardım eder. Yengemin elmalı keklerinden, reçelli çöreklerinden yiyeceğiz. Senin o sevdiklerinden, tamam mı? Andrius da bize yardım eder."

Jonas, başını "tamam" anlamında salladı.

"Söyle bakayım. 'Eve gideceğiz,' de."

"Eve gideceğiz," diye tekrar etti Jonas.

Ona sarılıp başındaki kabuk bağlamış saçsız yeri öptüm. "Al bakalım." Cebimden Andrius'un taşını çıkarıp Jonas'a verdim. Afallamış görünüyordu. Taşı almadı.

Midem buruldu. Ne yapacaktım? Hiç ilaç yoktu. Herkes hastaydı. Geriye sadece, kel kafalı adamla ben mi kalacaktık?

Ekmeklerimizi alma işini dönüşümlü yapıyorduk. Annemin pancar tarlasında yaptığı gibi diğer *jurta*'lara gidip yalvardım. Bir *jurta*'ya girdim. İki kadın, uyuyor gibi görünen, üzeri örtülü dört kişinin arasında oturuyordu. Hepsi de ölmüştü.

"Lütfen söylemeyin," diye yalvardılar. "Fırtına dindiğinde onları gömmek istiyoruz. NKVD öldüklerini fark ederse, onları karın ortasına fırlatıverir."

"Söylemem," diyerek güvence verdim onlara.

Fırtına şiddetlenmişti. Rüzgârın sesi soğuktan acıyan kulaklarımda yankılanıyordu. Rüzgâr öyle soğuk esiyordu ki beyaz bir ateşti sanki. *Jurta*'mıza zar zor geri döndüm. Karla kaplanmış

cesetler kulübelerin dışında odun gibi yığılmıştı. Sürekli saatini kuran adam daha dönmemişti.

"Gidip ona bakacağım," dedim Bayan Rimas'a.

"Zar zor yürüyordu," dedi kel kafalı adam. "Rüzgâr şiddetlenince en yakın *jurta*'ya girmiştir. Boşuna riske girme."

"Birbirimize yardım etmeliyiz!" dedim ona. Ama onun bunu anlamasını nasıl bekleyebilirdim ki?

"Burada kalman lazım. Jonas iyi değil." Bayan Rimas Janina'ya doğru baktı.

"Annesi mi?" dedim.

"Onu tifüs kulübesine götürdüm," diye fısıldadı Bayan Rimas.

Kardeşimin yanına oturdum. Sarındığı çaputları ve balıkçı ağlarını düzelttim.

"Çok yorgunum Lina," dedi. "Dişetlerim ve dişlerim ağrıyor."

"Biliyorum. Fırtına diner dinmez yiyecek arayacağım. Balığa ihtiyacın var. Yığınlarca, fıçılarca var. Biraz çalsam yeter."

"Çok, ço-çok üşüyorum," dedi Jonas titreyerek. "Bacaklarımı doğrultamıyorum."

Tuğla parçalarını ısıtıp ayaklarının altına koydum. Janina'ya da bir tuğla getirdim. İskorbüt yaraları yüzünü ve boynunu kaplamıştı. Küçücük burnunun üzeri soğuk ısırmasından dolayı kararmıştı.

Ateşi odunla besledim. Pek işe yaradığı söylenemezdi. Elimizdeki azıcık odunu kullanıyordum. Bu fırtınanın daha ne kadar süreceğini bilmiyordum. Daha önce annemin, Janina'nın annesinin, sürekli saatini kuran adamın ve tekrarcı adamın uzandığı boş yere baktım. *Jurta*'mız bomboş kalmıştı.

Tıpkı anneme yaptığımız gibi Jonas'ın yanına uzanıp onu vücudumla sardım. Sarılıp ellerini tuttum. Rüzgâr derme çatma *jurta*'mızı tokatlıyordu. Kar taneleri etrafımızda uçuşuyordu.

Sonumuz bu olamazdı. Olamazdı. Hayat benden ne istiyordu? Soruyu bilmeden cevabı nasıl verebilirdim?

"Seni seviyorum," diye fısıldadım Jonas'a.

BÖLÜM 84

Bir gün sonra fırtına dindi. Jonas zorlukla konuşuyordu. Eklemlerim uyuşmuş, sanki donmuştu.

"Bugün çalışmak zorundayız," dedi Bayan Rimas. "Ekmeğe, oduna ihtiyacımız var."

"Evet," diye ona katıldı kel kafalı adam.

Haklı olduklarını biliyordum. Ama yeterince gücüm olduğundan emin değildim. Jonas'a baktım. Yanakları çökmüş, ağzı açık, tahtanın üzerinde hiç hareket etmeden yatıyordu. Birden gözlerini açıp boş boş bakmaya başladı.

"Jonas?" dedim hızla kalkarak.

Dışarıda bir gürültü oldu. Erkek sesleri ve bağırışlar duydum. Jonas'ın bacakları yavaşça hareket etti. "Tamam," dedim ona ayaklarını ısıtmaya çalışarak.

Jurta'mızın kapısı açıldı. Bir adam eğilip içeri baktı. Sivil giyimliydi; kürklü bir paltosu, kalın, kürklü bir şapkası vardı.

"Burada hasta olan var mı?" dedi Rusça.

"Evet!" dedi Bayan Rimas. "Biz hastayız. Yardıma ihtiyacımız var."

Adam içeri girdi. Elinde fener vardı.

"Lütfen," dedim. "Kardeşimde ve bu küçük kızda iskorbüt var ve arkadaşlarımızdan birisi de kayıp."

Adam Jonas'la Janina'nın yanına gitti. İçini çekip bir dizi Rusça küfür savurdu. Bir şeyler bağırdı. Bir NKVD subayı başını uzattı.

"Balık!" diye emretti adam. "Bu küçükler için çiğ balık, hemen. Başka kim hasta?" Bana baktı.

"Ben iyiyim," dedim.

"Adın ne senin?"

"Lina Vilkas."

"Kaç yaşındasın?"

"On altı."

Durumu şöyle bir gözden geçirdi. "Size yardım edeceğim ama yüzlerce hasta ve ölü var. Yardıma ihtiyacım var. Kampta doktor ya da hemşire var mı?"

"Hayır, sadece bir veteriner var. Ama..." durdum. Belki de ölmüştü.

"Veteriner mi? Hepsi bu mu?" Yere bakıp başını salladı.

"Biz yardım edebiliriz," dedi Bayan Rimas. "Yürüyebiliriz."

"Peki ya sen yaşlı adam? Çorba yapıp balık kesecek ekiplere ihtiyacım var. Bu çocukların askorbik asite ihtiyacı var."

Yanlış kişiye sormuştu. Kel kafalı adamın kimseye hayrı dokunmazdı. Kendine bile.

Başını kaldırdı. "Evet, yardım ederim," dedi kel kafalı adam.

Ona baktım. Ayağa kalktı.

"Öncelikli olarak bu çocuklarla ilgilenirsek yardım ederim," dedi kel kafalı adam Jonas'la Janina'yı göstererek.

Doktor başıyla onaylayarak Jonas'ın üzerine eğildi.

"NKVD bize yardım etmenize izin verir mi?" diye sordum doktora.

"Vermek zorunda. Ben teftiş subayıyım. Mahkemeye onlarla ilgili rapor verebilirim. Buradan ayrılıp buradaki her şeyin yo-

lunda olduğunu, sıradışı hiçbir şey görmediğimi söyleyen bir rapor yazmamı istiyorlar. Benden bekledikleri bu."

Hızla elini bana uzattı. Alışkanlıkla, kendimi korumak için ellerimi ona doğru kaldırdım.

"Ben Doktor Samodurov." Tokalaştık. Eli kocamandı. Gösterdiği saygı karşısında hayrete düşerek eline baktım.

Onun denetiminde çalıştık. O gün her birimiz birer tas bezelye çorbası içip yarım kilo balık yedik. Doktor gelecek fırtınalar için balık istiflememize, sürekli saatini kuran adamınki de dâhil olmak üzere yüzden fazla cesedi gömmek için bir alan ayarlamamıza yardım etti. Sürekli saatini kuran adam donarak ölmüştü. Doktor otuz kilometreden daha az uzakta yaşayan, avcılık ve balıkçılık yaparak hayatta kalan Evenklerden yardım temin etti. Kızaklarla ve köpekleriyle gelip bize palto, çizme ve erzak getirdiler.

On gün sonra gitmek zorunda olduğunu söyledi. Acı çeken sürgünlerle dolu başka kamplar da vardı. Ona Andrius'a yazdığım bütün mektupları verdim. Onları postalayacağını söyledi.

"Peki ya baban?" dedi.

"Hapiste, Krasnoyarsk'ta öldü."

"Nereden biliyorsun bunu?" diye sordu.

"Ivanov anneme söyledi."

"Ivanov, öyle mi? Hımm," dedi doktor başını sallayarak.

"Yalan söylediğini mi düşünüyorsunuz?" diye sordum hemen.

"Bilmiyorum Lina. Çok fazla hapishaneye ve kampa gittim, burası kadar uzak değillerdi gerçi, binlerce insan var hepsinde. Ünlü bir akordeon sanatçısının hapiste vurulduğunu duymuştum, birkaç ay sonra ise hapishanede onunla karşılaştım."

Kalbim yerinden fırlayacaktı. "Ben de anneme bunu söylemiştim işte. Belki de Ivanov yanılıyordu!"

"Bilemiyorum Lina. Ama şöyle söyleyeyim: Bir sürü ölmüş insanla tanıştım."

Başımı sallayıp gülümsedim. Bana verdiği umut kaynağını zaptedemiyordum.

"Doktor Samodurov. Bizi nasıl buldunuz?" diye sordum ona.

"Nikolai Kretzsky," oldu tek söylediği.

BÖLÜM 85

Jonas yavaş yavaş iyileşmeye başlamıştı. Janina yeniden konuşuyordu. Sürekli saatini kuran adamı gömdük. Akerdeon sanatçısıyla ilgili hikâyeye sıkı sıkı sarılıp resimlerimin babamın eline ulaştığını hayal ettim.

Başka resimler yapıyor, baharın gelişiyle belki de bir şekilde babama mesaj gönderebileceğimi düşünüyordum.

"Bana şu Evenklerin kızaklarıyla gelip doktora yardım ettiklerini söylemiştin," dedi Jonas. "Belki bize de yardım ederler. Bolca erzakları var gibi gözüküyor."

Evet. Belki bize yardım ederlerdi.

Sürekli gördüğüm bir rüya vardı. Girdap gibi dönen buzun ve karın içinden bir erkek karaltısının bana doğru geldiğini görüyordum. Her defasında yüzünü göremeden uyanıyordum. Ama bir keresinde babamın sesini duyduğumu zannettim.

***

"Kar yağarken hangi aklı başında kız sokağın ortasında durur?"

"Babası geç kalan," diyerek dalga geçtim.

Babamın yüzü ortaya çıktı, üşümüş ve kızarmıştı. Elinde küçük bir ot yığını taşıyordu.

"Geç kalmadım," dedi kolunu bana dolayarak, "Tam zamanında geldim."

***

Odun kesmek için *jurta*'dan çıktım. Karın içinde, tundralara gelene kadar süren beş kilometrelik yolu yürümeye başladım. İşte o zaman onu gördüm. Ufukta gri gölgeler arasında ince bir altın dilimi belirdi. Güneş ışığının sarı çizgisine gülümseyerek baktım. Güneş geri dönmüştü.

Gözlerimi kapadım. Andrius'un bana yaklaştığını hayal ettim. "Görüşeceğiz," dedi.

"Evet, görüşeceğiz," diye fısıldadım. "Görüşeceğiz."

Cebime uzanıp taşı sıkıca kavradım.

SONSÖZ

25 Nisan 1995
Kaunas, Litvanya

"Ne yapıyorsun? Yürümeye devam et, yoksa bugün bitiremeyeceğiz," dedi adam. Etrafta inşaat araçları, kükremeye benzer sesler çıkarıyordu.

"Bir şey buldum," dedi toprağı kazan adam çukura bakarak. Yakından bakmak için eğildi.

"Neymiş o?"

"Bilmem." Adam topraktan ahşap bir kutu çıkardı. Kutuyu açarak içine baktı. İçi kâğıtla dolu büyük bir cam kavanoz çıkardı. Kavanozu açıp okumaya başladı.

"Sevgili Dostum,

Elindeki yazılar ve çizimler, on iki yıl hapis kaldığım Sibirya'dan döndükten sonra, 1954 yılında buraya gömüldü. Bizim gibi binlerce insan vardı, neredeyse tamamı hayatını kaybetti. Hayatta kalanlar konuşamıyor. Hiçbir suç işlemediğimiz halde suçlu muamelesi gördük. Şu an bile, maruz kaldığımız dehşetten bahsetmeye kalkmamız öldürülmemize neden olabilir. O

yüzden ileride, günün birinde, içi anılarla dolu olan bu kavanozu bulan kişiye, yani sana güveniyoruz. Burada belirtilen her şeyin tamamen doğru olduğuna inanacağın konusunda sana güveniyoruz.

Kocam Andrius, iyi insanlar harekete geçmediği sürece kötülüğün hüküm süreceğini söyler hep. Ona inanıyorum. Bu tanıklık her şeyi eksiksiz kayda geçirmek, seslerimizin bastırıldığı bir dünyada konuşabilmek adına yazıldı. Burada yazanlar seni şaşırtıp korkutabilir, ancak niyetim bu değil. Bu kavanoz içindeki sayfaların, senin içinde derinlerde bir yerde bulunan şefkati ve iyiliği harekete geçirmesi en büyük umudum. Umarım bu seni bir şeyler yapmaya teşvik eder ve birilerine anlatırsın. Ancak o zaman bizler böylesi bir kötülüğün tekrarlanmayacağından emin olabiliriz.

En içten dileklerimle,
Lina Arvydas
9 Temmuz 1954, Kaunas

YAZARIN NOTU

"Kışın derinliklerinde, içimde mağlup edilemez bir yaz olduğunu öğrendim."

Albert Camus

Sovyetler Birliği 1939 yılında Litvanya, Letonya ve Estonya'dan oluşan Baltık Devletleri'ni işgal etti. Bundan kısa bir süre sonra Kremlin'de, öldürülmek, hapse atılmak ya da Sibirya'da köle olarak çalıştırılmak üzere Sovyet karşıtı olarak tanımlanan kişilerin listeleri hazırlandı. Doktorlar, avukatlar, öğretmenler, askeriye mensupları, yazarlar, işletmeciler, müzisyenler, ressamlar, hatta kütüphaneciler bile Sovyet karşıtı addedilip giderek kabaran listelere eklendiler; toplu imha için adları kara tahtaya yazıldı. İlk sürgünler 14 Temmuz 1941'de başladı.

Babam Litvanyalı bir subayın oğluydu. Tıpkı Joana gibi, ailesiyle birlikte Almanya'daki sığınma kamplarından kaçtı. Lina gibi, aile üyelerinden bazıları sürgün edildi ya da hapse atıldı. Sürgün edilenlerin katlanmak zorunda oldukları dehşet korkunç boyutlardaydı. Bu arada Sovyetler ülkelerini harap ediyor, kütüphanelerini yakıp kiliselerini yıkıyordu. Sovyetler Birliği ile Naziler arasında sıkışıp kalan, dünyanın unuttuğu Baltık Devletleri haritadan resmen siliniyordu.

Bu kitapla ilgili olarak araştırma yapmak üzere iki kez Litvanya'ya gittim. Aile üyeleriyle, sürgünden ve *gulag*'lardan sağ kalanlarla, psikologlarla, tarihçilerle, devlet görevlileriyle görüştüm. Romanda anlattığım pek çok olay hayatta kalanların ve ailelerinin, Sibirya'ya sürülen pek çok insanın anlattıklarından, onların yaşantılarından oluşuyor. Hikâyedeki karakterlerin hepsi kurmaca olsa da, Doktor Samodurov öyle değil. Kendisi tam zamanında Kutuplara gelerek birçok insanın hayatını kurtarmıştır.

Hayatta kalanlar on ila on beş yıl boyunca Sibirya'da kaldılar. 1950'lerin ortalarında ülkelerine döndüklerinde, Litvanyalılar Sovyetlerin evlerini işgal ettiğini, mallarına mülklerine el koyduğunu, hatta isimlerini bile kullandığını gördüler. Her şey ellerinden kayıp gitmişti. Sürgünden dönenlere suçlu muamelesi yapıldı. Belli bölgeler içinde ve eski adı NKVD olan KGB'nin gözetimi altında yaşamaya zorlandılar. Yaşadıkları hakkında konuşmaları hemen hapsedilmeleri ya da Sibirya'ya geri gönderilmeleri anlamına geliyordu. Sonuç olarak, maruz kaldıkları dehşet milyonlarca insanın paylaştığı bir sır olarak sessiz sedasız devam etti.

Tıpkı Lina ile Andrius gibi, bazı sürgünler evlendiler; birbirlerini tanıyan bakışlarda, gece yarılarındaki fısıltılarda huzur buldular. Jonas ve Janina gibi güzel çocuklar, çalışma kamplarında büyüyüp Litvanya'ya birer yetişkin olarak döndüler. Elena gibi sayısız anne ve eş hayatını kaybetti. Gerçeğin sonsuza dek kaybolacağından korkan cesur insanlar, KGB'nin kavanozları bulması için hayatları pahasına Baltık toprağına günlükler, çizimler gömdüler. Lina gibi pek çoğu, kendilerini ifade edebilecekleri tek biçimde, duygularını ve korkularını resme ve müziğe dökerek uluslarını kalplerinde yaşattılar. Çizimler ortalıkta öyle ulu orta dolaşmıyordu. Sanat eserleri çeşitli hapishaneler arasında şifreli mesajlar eşliğinde gizlice elden ele ulaştırılıyordu. Anava-

tanlarına ait bir sembol çizimi bazen bir sürgünün yoluna devam edebilmesi, bir gün daha savaşması için ona güç veriyordu.

Teröre dayalı hükümranlığı sırasında Stalin'in yirmi milyondan fazla insanı öldürttüğü tahmin ediliyor. Sovyet imhası esnasında, Baltık Devletleri'nden Litvanya, Letonya ve Estonya, nüfuslarının üçte birinden fazlasını kaybetti. Sürgünler Finlandiya'ya kadar uzandı. Bugüne dek çoğu Rus, tek kişiyi dahi sürgün ettiklerini kabul etmedi. Baltık halklarının çoğu ise ne kin ne kızgınlık, ne de düşmanlık besliyor. Aksine onlara merhamet gösteren Sovyetlere karşı minnettarlar. Özgürlükleri onların sahip olduğu biricik hazine; onunla yaşamayı öğreniyorlar. Kimilerine göre, biz Amerikan vatandaşlarının sahip olduğu özgürlükler, Sibirya'da mezarları belirsiz, toprağın altında yatan o insanlar pahasına edinilmiştir. Özgürlüğümüz Joana ya da Lina gibilerinin hayatlarına mal olmuştur.

Bazı savaşlar bombalara dairdir. Baltık halkları için ise bu savaş inanca dairdi. 1991 yılında, elli yıllık acımasız işgalden sonra üç Baltık ülkesi bağımsızlıklarını barışçıl yollarla, haysiyetleriyle yeniden elde ettiler. Nefretin yerine umudu seçip tüm dünyaya en karanlık gecede bile ışık olduğunu gösterdiler. Lütfen bunu araştırın. Birilerine anlatın. Bu üç küçük ülke bize sevginin en güçlü ordu olduğunu gösterdi. İster bir dosta, ister bir ülkeye, ister Tanrı'ya, hatta düşmana duyulsun, sevgi insan ruhunun mucizevî doğasını gösterir bize.

Ruta E. Sepetys

TEŞEKKÜR

Bu romanın vesile olduğu yolculukta bana yardımcı olan çok sayıda harika insana teşekkür borçluyum.

İlk sayfasından beri bu kitaba inanan Lindsay Davis; sen bir kahramansın. Rehberliği ve müziğiyle beni Writers House'a kadar götüren Steven Malk. Yapabileceğime beni inandıran Rebecca Sherman ve beyaz atı üzerinde belirip her şeyi mümkün kılan inanılmaz Ken Wright. İstesem bundan daha iyi akıl hocaları, daha iyi arkadaşlar edinemezdim.

Harikulade editörüm Tamra Tuller, bu roman için akıl almaz derecede zaman ve çaba harcadı. Biz bir takımız ve öyle olduğumuz için minnettarım. Toprağın altından kavanozu çekip nihayetinde bu hikâyeyi dünyaya getirecek kadar cesur olduğu için Michael Green'in önünde saygıyla eğiliyorum. Courtney Palmer'a ve Philomel ile Penguin'deki bütün harika insanlara; bana inandığınız için teşekkür ederim.

Yazı grubumu oluşturan Sharon Cameron, Amy Eytchison, Rachel Griffiths, Linda Ragsdale, Howard Shirley ve Angelika Stegmann; bu işe kendinizi adadığınız için, ama en önemlisi de arkadaşlığınız için teşekkür ederim. Siz olmasaydınız bunu ya-

pamazdım! Rusça konusundaki yardımları için Laura Goering'e teşekkür ederim.

Çocuk Kitapları Yazarları ve İllüstratörleri Birliği (SCBWI)'nin yapılan işler için sağladığı ödenekler, konferanslar ve çılgın partiler gerçekten bir kitap yazabileceğimin farkına varmamı sağladı. SCBWI Midsouth'tan Genetta Adair ve Tracy Barrett'e özellikle teşekkürler.

Yvonne Seivertson, Niels Bye Nielsen, Fred ve Lindsay Wilhelm, Mike Post, Mike Cortese, Jeroen Noordhuis, Louise Ravnilde Ardenfelt, Laurence Harry, Heather Napier, Glenda Miller, JW Scott, Daniel Schmidt, John Wells, Gavin Mikhail, Reids, Tucker, Peale ve Smith ailesi, hepsi bu kitabı yazarken bana yardımcı olup çabalarımı destekledi.

Bana büyük hayaller kurmayı ve daha çok sevmeyi öğrettikleri için her şeyimi anne ve babama borçluyum. İlham kaynaklarım, en iyi arkadaşlarım John ve Kristina. Hayalim günün birinde sizin kadar iyi yazmak.

Ve yazmaya başlamamı ilk öneren kişi, eşim Michael; senin sevgin bana cesaret verdi, beni kanatlandırdı. Sen benim her şeyimsin.

LİTVANYA'YA TEŞEKKÜRLER

Linas Zabaliunas olmasaydı, bu kitap da olmazdı. Linas, araştırmam için beni sayısız kişiye yönlendirdi, çevirmenlik yaptı, Litvanya'da bana eşlik etti; beni *spurgos*[6] ve *cepelinai*[7]'lerle besledi. Hatta eski bir Sovyet hapishanesine hapsedilmemi bile ayarladı. *Ačiū labai*,[8] dostum.

Laptevičiai organizasyonuna ve benimle zaman geçirip deneyimlerini paylaşan, sürgünden hayatta kalan şu kişilere iç-

6 Spurgos: Bir çeşit Litvanya çöreği. (Ç. N.)

7 Cepelinai: Patatesle yapılan geleneksel bir Litvanya yemeği. (Ç. N.)

8 Ačiū labai: Litvanca "teşekkür ederim". (Ç. N.)

tenlikle teşekkür ederim: Bayan Irena Špakauskiene, Bay Jonas Markauskas, Dr. Jonas Puodžius, Bayan Ryte Merkyte ve Bay Antanas Stasiškis.

Vilnius'taki çevirileri için Bayan Agnieška Narkevič'e; kocasının Sibirya'da çekilmiş harikulade fotoğraflarını benimle paylaştığı için Bayan Dalia Kazlauskiene'ye; Nemunas Tor ve Zabaliunas ailesine; tüm sorularıma cevap verdiği için Litvanya'daki Vilnius Üniversitesi Klinik Psikoloji Bölüm Başkanı Doktor Danute Gailiene'ye; Soykırım ve Direniş Merkezi'nin Anma Bölümü Başkanı Gintare Jakuboniene'ye; Soykırım Kurbanları Müzesi'nden Vilma Juozevičiūte'ye; Soykırım ve Direniş Araştırma Merkezi'ne; Litvanya Parlamentosu'na; Litvanya Vakfı'na; Rumšiškes Müzesi'ne ve Letonya'daki Karosta Hapishanesi'ne çok özel teşekkürlerimi sunmak isterim.

Sayacağım kitaplar birçok boşluğu doldurmamda bana yardımcı olduğu için onlara da teşekkür borçluyum: Dalia Grinkevičiūte'den *A Stolen Youth, A Stolen Homeland (Çalınmış Gençlik, Çalınmış Anavatan)*; Ann Lehtmets ile Douglas Hoile'den *Sentence: Siberia (Hüküm: Sibirya)*; Doktor Danute Gailiene'den *The Psychology of Extreme Traumatization (Aşırı Travma Psikolojisi)*.

Son olarak Jonas Šepetys'in geniş ailesine teşekkürü borç bilirim. Ailemize her zaman gösterdiğiniz bitmeyen sevgi ve destek için teşekkürler. Vatan sevginiz, sadakatiniz ve fedakârlıklarınız asla unutulmayacak.

Ačiū labai!

Bir insan hayatının bedeli nedir, hiç merak ettiniz mi?
O sabah, kardeşim Jonas'ın hayatının bedeli bir cep saatiydi.

gri gölgeler arasında

1941 yılının ilkbaharında on beşine basan Lina, sanat okulunda öğrenim görmeye, ilk erkek arkadaşıyla buluşmaya ve sıcak yaz günlerine hazırlıyordu kendini. Fakat bu naif heyecanlar yerini endişeye, korkuya, mutsuzluğa bırakacaktı. Bir akşam Sovyet gizli polisinin evlerine baskın düzenlemesi üzerine annesi ve kardeşiyle Sibirya'ya sürgün edilen ailesinden geriye tıpkı evlerinde bıraktıkları cam kırıkları gibi paramparça olmuş hayatlar kaldı.

Lina aşkla bağlı olduğu babasını gizli mesajlarla süslediği resimleriyle hapisteki mahkûmiyetinden kurtarabilir miydi? Güçlü sevgi bağları, tarihin tozlu sayfalarına gömülmeye yüz tutan hayatlarını sürdürmeye olan inançları ve umutları; Lina'nın ailesini yeniden bir araya getirmeye yeter miydi?

ISBN: 978-604-332-267-6
9 786056 332676

Delidolu